

AROMATVM,
ET
SIMPLICIVM ALIQVOT
MEDICAMENTORVM APVD
INDOS NASCENTIVM
HISTORIA:

Primum quidem Lusitanica lingua per Dialogos
conscripta, à D. GARÇIA AB HORTO,
Proregis Indiæ Medico:

Deinde Latino sermone in Epitomen contracta, & iconi-
bus ad viuum expressis, locupletioribusq; annotatiun-
culis illustrata à CAROLO CLVSIO Atrebate.

TERTIA EDITIO.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
Architypographi Regij.
clo. lo. lxxix.

SUMMA PRIVILEGII.

PHILIPPI Regis Hispan. &c. Ducis
Brab. &c. Privilegio cautum est, ne quis ante
quadriennium citra Christophori Plantini vo-
luntatem Historiam Aromatum & Simpli-
cium aliquot Medicamentorum apud In-
dos nascentium, &c. imprimat, aut alibi im-
pressam importet, venalemue habeat, intra om-
nes ditionis eius fines. qui secus faxit; confisca-
tione librorum, & pœna fisco Regio exsoluenda,
multabitur; ut latius patet in ipso diplomate.

Subsig.

I. de Witte.

BENEVOLO LECTORI.

SCRIPSIT D. Garcias ab Orta, eius qui in India pro Rege fuit medicus, librum de iis plantis & aromatibus, quæ longa cura & diligenti studio apud Indos (ubi triginta amplius annis medicinā fecit) obseruauit: sed Lusitanica lingua, amicorum efflagitationibus victus, tametsi, ut ipse refert, Latine eum scripsisset. Hunc ego beneuole Lector in tuam gratiam Latinum faciens, in Epitomen cōtraxi, paulo forsitan comniore ordine singula disponens, quàm antè fuerant, atque nōnulla etiam reiiciens, quæ non multū ad rem facere videbantur. Nam cum singulis ferè simplicibus suum dialogum adscripserit, & ordinē alphabeticum secutus sit noster auctor: multa illum suo loco haud aptè reponere, & pleraque repetere necesse fuit, ut ferè in Dialogis cōtingere solet. Eum verò laborem eo libentiùs suscepi, quòd ab incunte ferè ætate rei herbariæ studio summoperè sim delectatus, tum etiam quòd huius libri lectione excitata præclara ingenia, nostri auctoris exemplum secutura arbitrer.

CUM verò variorum auctorum testimo-

A 2 nio uta-

nio vtatur, locos diligenter contulimus atque adscripsimus, in Auicenna postremam editionem, Venetam scilicet anni M. D. LXIII. secuti. Addidimus insuper ad singula ferè capita adnotatiunculas, & aliquot aromatum icones ad viuum exprimi curauimus. Quòd si qualemcumq. hanc nostram opellam gratam esse animaduetero, alia propediem non minus forsitan vtilia in studiosorum rei herbariæ gratiam publicè proferam.

Ioan. Posthius Germ. Medic.

*Gratia magnatibi debetur, García: nec non
Gratia debetur, Carole, magnatibi.
Tu quoniam nobis Latio sermone dedisti,
Ille suis patrio quæ dedit antè sono.
Vestra simul viuent igitur præconia: donec
India fertilibus pharmaca mittet agris.*

ARO.

AROMATVM,

ET SIMPLICIVM

MEDICAMENTORVM

HISTORIÆ, LIBER I.

De Ambaro. CAP. I.

MBARVM Latinis, *Ambar Arabibus* Ambar. dicitur: quo nomine omnibus, qui a sciam nationibus notum est, aut variato dumtaxat paululum vocabulo.

VARIA autem circa huius generationem Scriptorum est opinio. Siquidem alij sperma Balenæ esse asserunt: alij belluæ cuiusdam marinæ excrementum, aut maris spumam (quæ sanè opiniones ratione carent, quod nullum Ambarum inueniatur ubi frequentissimæ sunt Balenæ, & ubi fluctuum reciprocatione spuma plurima excitatur;) alij Bituminis modo ex maris alueo emanare: quæ opinio melior, & veritati magis consona plerisque visa est.

Ambarum
Balenarum
sperma non
esse.

Ambarum
Bitumen vi-
deri.

AVICENNA lib. 2. cap. 63. & Serapio lib. simp. cap. 196. scriptum reliquerunt, fungorum in rupibus & arboribus more Ambarum in mari generari, & tempestatibus una cum saxis interdum in littus eici: quæ sententia verisimilior est reliquis ab Avicenna productis. Nam multum flantibus Euris, magna eius copia Sofalam, & in insulas Comaro, Demgoxa, Mosambicam, totumque eum tractum eicitur è Maldiuis insulis, quæ ad Orientem spectant. Flantibus verò Fauoniis, copiosè inuenitur in insulis quæ vulgo de Maldina nuncupantur corrupto vocabulo, cum de Naledina dicendum sit: etenim Nale lingua Malabarica significat quatuor, & Diua insulam: Naledina igitur pronuntiandum erat; quasi dicas, Quatuor insulas, simili planè ratione, qua Angediua vocamus eas insulas quæ à Goa Orientalis Indiæ emporio,

Insulæ de
Naledina.

Angediua
insula.

12. leucis distant, quòd quinque sint numero conterminae; Ange enim eorum lingua quinque est. Sed hac prater institutum: non potui tamen horum non meminisse, cum in Maldia mentionem incidissem.

Azel piscis.

SCRIBUNT iidem locis sup. citatis, Ambarum deuorari a pisce quodam Azel nuncupato, sed qui eo deuorato statim extinguatur. Hunc deinde vndis fluctuantem regionis illius incolae vncis in siccum trahunt, eoque exenterato Ambarum colligunt: verum omne improbari, prater id quod spine adhaeserit, id enim pro temporis diuturnitate purum & legitimum esse. Sed hac eorum opinio erronea mihi videtur. Nam veluti certum est animalia querere alimentum natura sua conueniens, & minime noxium (nisi forte cibus innoxius admisto decipiantur, quemadmodum mures fallere solemus) sic etiam haud quaquam verisimile videtur, hunc piscem Ambarum venari, si eo deuorato sit periturus. Imò cum Ambarum sit ex eorum numero quae maximè cordis vires reficiunt; dixerim hunc piscem presentaneum esse venenum, quandoquidem tam eximio medicamento deuorato perit.

Ambari esu
Azal non in-
terire.

Ambarum
cor reficit.

Caphuram
A scap non
esse Ambari
genus.

SCRIBIT Auenrois 5. collig. cap. 56. Caphurage- nus inueniri natum in maris alueo, quod deinde aquis supernatet: laudatissimum verò id censeri quod Arabibus A scap dicitur. Quàm verò eius opinio à veritate sit aliena, & tanto viro insigniq; Philosopho indigna; clarus est quàm vt multis demonstrari debeat: primum quòd Caphuram in mari nasci dicat; deinde quòd eandem quae frigida est & sicca tertio gradu, Ambari genus faciat, quod calidum & siccum constituit secundo ordine.

SUBIICIEMVS verò nonnulla vocabula quae apud Serapionē et Auicennam occurrunt. Magnam eius copiam ex regione Zing Serapiolib. simp. cap. 196. adferri asserit. Hec est Sofala. Nam Zingue, aut Zangue Persis & Arabibus

Arabibus idem significat quod niger Latinis: & quoniam totus ille maritimus Aethiopiae tractus à nigris incolitur; Serapio eā Zingue vocat. Sic Auicenna lib. 2. cap. 63. epitheton illi addit Almendeli, quasi de Melinda: item Selachiticum*, à Zeilan fortè laudatissima totius Orientis insula, quam falso urbem esse Lacuna cōment. in Diosc. lib. 1. cap. 20. existimauit, cū sit insula multis urbibus exculta.

HÆC sunt quæ ab Arabibus traduntur: nullus autem Græcorum, præter Aetium, huius meminit.

CETERVM hæc mea est opinio. Veluti pro regionum natura terra interdum rubra est, vt bolus armenus; interdum candida, vt creta; nōnunquam nigricans: sic verisimile est, aut insulas, aut terras similis cum Ambaro formæ inueniri, quod terra sit aut fungosa, aut alterius generis. Quod verum esse testatur magna eius quæ reperitur quantitas. Siquidem inuenta sunt interdum fragmenta humane magnitudinis, interdum nonaginta palmorum longitudinis, duodeviginti verò latitudinis. Affirmarunt nonnulli se insulam ex puro Ambaro vidisse, quam cū postea requirerent, nusquam comparuerit.

Auctoris de
Ambaro o-
pinio.

ANNO 1555. circa promontorium Comorim, quod è regione insularum de Maldina est, fragmentum trium ferè milium pondo repertum est: sed cū is qui inuenerat, picem aut bituminis genus esse existimaret; vili admodum vendidit. Maximum verò quod vnquam viderim fragmentum, quindecim libras pendebat. Sed qui in Aethiopiam commercij causa nauigant, multo maiora fragmenta se vidisse affirmant: totus enim ille Aethiopiae tractus à Sofala ad Braua vsque, Ambaro abundat.

Insula ex
Ambaro.

Promontori-
um Co-
morim.

Ambari fra-
gmentum
15. libras
pendens.

INVENTVR etiam interdum, sed rarò, in Timor, & in Brasil. Et anno 1530. inuentum esse fragmentum audio in Setubal Lusitania portu.

REFERTVR verò est plerumque auiū rostris,* quas

Ambari de-
lectus.

in eo nidulari credibile est; interdū conchyliis testisq³ ostreo-
rum permixtū inuenitur, quæ contactu Ambaro adherent.

PORRO optimum Ambarum censetur, quod à sordi-
bus maximè repurgatum est, quodq³ plurimum ad cando-
rem accedit, videlicet quod cinerei sit coloris, aut quod ex
venis, nunc cinereis, nunc candidatibus constet, leue, quodq³
acu per fossum multum oleacei liquoris resudet. Nigrum im-
probatur, præterea candidissimum, teste Serapione, loco sup.
citato: quod gypso adulteratum esse existimo.

NOTA est Manardi contradictio, qui in Electario de
Gemmis dist. 1. in comp. Mes. Ambarum rem nouam esse
affirmat, camq³ non magno æstimat, sed paulo post in Ele-
ctario Diambra ibidem, quasi sui oblitus, hanc compositio-
nem ob Ambarum multis laudibus effert, eoq³ se in mulie-
ribus & senibus sæpenumero vti asserit.

Ambarum
magna in æ-
stimatione
apud Chi-
nenses.
Cate ponde-
ris genus.

MAGNA verò in æstimatione est apud opulentiores
Indos, eo enim cibus permixto frequenter vtuntur medica-
menti loco. Eius autē pretium intēditur pro fragmentorum
magnitudine: quanto enim maius est fragmentum; tanto
eius intensius est pretium, non secus atque in Gemmis. Sed
nusquā maiori in pretio est quā in Chinariū regione. Cum
enim à nostris Lusitanis eius exigua copia eò delata esset; eius
pretium fuit mille quingenti aurei in singula Cate, quod
apud eos ponderis genus est pendens viginti vncias. Huius
lucri cupiditate deinde alij mercatores allecti, tantam Am-
bari detulerunt eò copiam, vt nunc multo vilioris æstimetur.

*Posteriora exemplaria habent Aseleheti.

*Huiusmodi rostellæ in Ambaro reperta, mihi dedit M. Hugo Mor-
ganus Pharmacopœus diligentissimus: sed ea non auium, vt putat no-
ster Auctor, verum Sepiarum esse deprehendi, à Nicolao Rasio Chi-
turgo Regio edoctus.

ADVENTVR Hispalim totius non dicam Baticæ, sed etiam
Hispaniæ celeberrimum emporium, olei quoddam genus ex Ameri-
ca, subrufi coloris, cuius mirabiles prædicant effectus in omnibus
vteri morbis. Id oleum de Liquidambar nuncupant, eius sanè odoris
ferè, qui Syrtacis odorem æmuletur. Id verò ex eo liquore exprimi-
tur, quem de Ocosoul arbore stillare, Mexicana historia tradit in hun-
modum

modum: Inter arbores Mexicanas memoratur & Ocosotl arbor præ-
grandis, & venusta, foliis Hederae similibus. Huius liquor, quem Li-
quidambar nuncupant, vulnera curat, atque cum corticis ipsius pol-
line permixtus, elegans odoratumque suffimentum præbet.

De Aloë.

CAP. II.

QVÆ Aloë Latinis, αλόη Græcis, hanc Arabes, Persæ Aloë.
& Turci Cebat vocant, (nam quod Laber à Serapione αλόη.
vocetur, Interpretis errore, aut Librariorū negligentia factū Cebat.
esse existimo; siquidem Arabicum exemplar Cebat habet)
Guzarate verò (quos Gedrosios putant) & Decan incolæ
Areaa; Canarini, qui maritimum hunc tractum habitant,
Catecomer; Hispani, Açibar; Lusitani, Azeure appellāt.

FIT ex Aloes herba siccata succo, quæ plurima nascitur
in Cambaya, Bengala, altisq; multis locis. Ceterum lauda-
tissima est in Socotora, quæ inde ad Arabes, Persas, Turcos,
denique per vniuersam Europam defertur, eamq; ob cau-
sam Aloën Socotorinam appellant. Distat autem hæc in-
sula à freto [maris Erythraei] 128. leucis: qua de re non mi-
nus Arabica quàm Aethiopica dici potest, quòd altera parte
freti Arabia terminetur, altera Aethiopia.

NEC verò succus hic extrahitur in quadam dumtaxat
vrbe, vt ait And. Lacuna Comm. in Diosc. lib. 3. cap. 23. sed
per totam insulam, quæ nullis vrbibus exculta est, sed pagos
dumtaxat habet cum multis gregibus: neque laterculis ad
excipiendum succum substernitur pauimentū, vt idē auctor
est, quandoquidem in tota insula non est tanta polities.

NEC hi audiendi qui succum ex superiori planta parte
profluentem, eo qui media aut infima parte profluat, præ-
stantiorem faciunt: siquidem omnis succus bonus est, &
arena caret, si adhibita diligentia extrahatur.

PRÆTEREA non adulteratur, nimia etenim eius est
quantitas: sed quòd incolæ negligentiores sint in auferendis
sordibus quas hic succus secum trahit; alius alio peior vide-
tur. Hanc ob causam minus adhibenda fides est Diosc. lib. 3.

Ocosotl.
Liquidam-
bar.

Aloë.
αλόη.
Cebat.

Areaa.
Catecomer.
Açibar.
Azeure.
Aloës nata-
les.

Aloë Soco-
torina.
Socotora in-
sula.

Socotora
nullas vrbes
habet.

Aloën non
adulterari.

cap. 23. & Plinio lib. 27. cap. 4. qui eam gummi & acacia adulterari scribunt, cum exigua sit in regionibus gummi & acacie copia: imò, ut verum dicam, nulla, quemadmodum à viris fide dignis accepi. Illud verò non negauerim, quin translatum, aliis in regionibus adulterari possit.

Aloë Socotorina optima.

PORRÒ quòd laudatissima sit quæ in Socotora nascitur, non solum vulgari fama, sed à celebribus viris accepi, qui compertum se habere aiebant, Aloën quidem plerisque aliis India locis nasci, quæ cum Socotorina deferretur Adem, & Gida (quam nonnulli corrupto nomine Iudaa vocant) & inde terrestri itinere * Cairum, postea in Alexandriam ad ostia Nili, vel Ormus, deinde Bacora, postea Cairum & Alexandriam: facile tamen dignosci eam quæ in Socotora nascitur, ab ea quæ à Cambaya, Bengala, aliisque locis aduehitur: Socotorinaque pretium quadruplo maius esse, eius quæ aliunde adfertur pretio. Inter reliquas autem notas hanc commendabant, quòd Socotorina solida sit & bene compacta; alterius verò partes non possunt perfecte coire, quòd succus ex diuersis plantis collectus sit.

Aloës delicatus.

Vnicum esse Aloës genus.

NEC eius plura sunt genera *, ut volunt Arabes, sed vnicum duntaxat, tametsi varia illi indant nomina.

QVOD verò Dioscorides & Plinius scribunt laudatissimam ex India adferri, alij verò ex Alexandria aut Arabia; non simpliciter id intelligendum est, sed de ea quæ ex Socotora primum in Indiam delata est. Nam etiam ex Cambaya & Bengala defertur Ormus, Adem, & Gida. Itaq. minus malè Mesue, qui vnum Aloës genus ex Socotora adferri scribit, aliud è Persia, tertium ex Armenia, quartum ex Arabia. Nam quæ in Lusitaniam defertur (vti his oculis vidi) ea ex Socotora allata est. Alexandrinam autem à quibusdam præferri hinc factum est, quòd superioribus annis pleraque aromata Ormus deferrentur, deinde Basora, Adem, Gida; inde Camelus Suez, quæ in extre-

Aloë Alexandrina.

mo maris Erythraei sita est, & Alexandriam ad Nili ostiū,
vnde Veneti petentes ea reliqua Europæ communicabant:
non autem quòd in Alexandria fiat Aloë.

NASCITVR verò non modò in maritimis, sed etiā Aloën plan-
desertis Indiae locis, cū eam ubiq³ viderim ducentis leu-
tam non in
maritimis
dumtaxat
nasci.
cis itinere terrestri per eas solitudines confecto. Nullum eius
inueniri gummi certum est, sed interdum aqua quædam
viscida è foliis stillat, at neglecta & nullius vsus.

HVIVS vsus est non modò apud Arabes Turcosq³ me-
dicos (qui Auicennam, Abohali apud eos dictum, & eius
libros quinque Canum edidicerunt, legeruntque Razen,
quem Benzacaria vocant, item Hali Rodoam & Mesuen
illis Menxus appellatum, tametsi non is sit qui apud nos in
vsu est; Hippocratis præterea, Galeni, Aristotelis & Pla-
tonis omnia opera, minus tamen integra, quàm Greco ser-
mone conscripta) sed etiam apud Indos, in purgantibus
medicamentis & collyriis, tum etiam in vulneribus carne
explendis: in quem vsum plerumque in suis officinis medi-
camentum habent, cui nomen Mocebar ex Aloë et myrrha
paratum, quo etiam plurimum vtuntur in equis curandis,
& vulnerum lumbricis enecandis. Mesue Ara-
bicus, a ius
à nostro.
Menxus.
Mocebar
medicamē-
tum.

MEDICVM vidi magni Sultani Badur Regis Cam-
baya, ipsa herba Aloë vtentem pro medicamēto familiari,
in hunc modum. Folia Aloës concisa cum sale coquebat, eius
decocti octo uncias propinabat, quæ aluum sine molestia &
nocumento subducebant quater aut quinquies. In hac vrbe
Goa Aloën probè tusam & cum lacte mixtam propināt iis
qui vlcere renum aut vesicæ laborant, vel qui purulētas ex-
cernunt vrinas, non sine magno successu & agrorum com-
modo; nam illico curatur. Eius vsus etiam Aucupibus notus
est, qui confracta auium crura ea conglutinant. Hic simi-
liter in India maturandis phlegmonibus idonea. Aloës plan-
ta: medicus
vsus.

QVAMOBREM hallucinari mihi videtur Mat-
thiolus,

Aloë planta
amara.

thiolus, in Diosc. lib. 3. cap. 2. qui Aloën ad spectaculum potius foueri asserit quam ad medicum vsum. Quod verò Antonius Musa in Exam. simpl. neget Aloën herbam amaram esse, magis mirum: nam sæpe degustatam admodum amarā inueni; quoq; vicinior pars erat radici, eo amarior mihi visa est; extrema autem folia amarore carere mihi visa sunt. Tota planta viroso odore prædita est.

CETERVM quoniam controuersia est inter nonnullos Auctores, debeantne ea medicamenta quæ Aloën accipiunt, ante cibum sumi, an verò secundum cibum, & an illico à cibo, pauca visum est hîc adicere, tametsi à doctioribus medicis potius hæc erant petenda. Galenus* eius quinque catapotia exhibet, & bene quidem, quoniam hac ratione capitis dolores sedat. Plinius autem lib. 27. cap. 5. efficaciorē esse, si pota ea sumatur cibus, modicus videlicet & boni succi: quæ ratio multum mihi probatur, eamq; sequuntur huius regionis medici. Cùm enim Aloë medicamentum sit debile, non euacuabit, nisi statim vires confirmentur modici cibi eiusq; boni succi sumptione, vt eo digesto melius euacuare possit. Paulus lib. 7. cap. 4. contrà, manè sumendam præcipit, eosq; reprehendit qui eam à cibo exhibent: corrumpit enim, inquit, cibum. Singuli suis nituntur firmis rationibus & Auctoriis, sed conciliari facile possunt. Cùm verò controuersia sit admodum vulgaris, & à multis agitata, an cibus cum medicamento misceatur, superuacaneum esse iudico de his plura agere.

Medicamēta
exhibendi a-
pud Indos
ratio.

SED præter institutum facere mihi non videbor, si hîc paucula quædā inseram de vulgari ratione quam Indi medici in exhibendis medicamentis obseruant. Catapotia & liquidiora medicamenta summo diluculo exhibentur, nostratum more, abstinendo deinde quinque horarum spatio à cibo, potu, & somno. Quod si infra hoc tempus non purgentur, roborando stomacho student ex Auicenna præcepto, quod

quod sit sumptis duabus mastiches drachmis in stillatio
rosarum liquore dissolutis, aluum bubulo felle inungentes,
pannumq; lineum felle madentem vmbilico imponentes, ad
medicamenti operationem iuuandam, expultricemq; fa-
cultatem excitandā, si opus sit. Sin post has quinque horas
bene soluetur aluus, propinantur illis tres vncia iusculi galli-
nae, aliud praeterea nihil: deinde hausto rosaceae aquae pau-
xillo, parumper somno indulgent. Hæc medicandi ratio suis
rationibus & scriptorum testimoniis niti videtur.

TAMETSI Ruellius lib. 3. cap. 19. magnopere com-
mendet potionem illam Rusi quæ Aloën, ammoniacū, myr-
rham & vinum recipit, ibique occasionem nactus, acrius in
Arabes inuehatur, qui reiecto ammoniaco & vino, Catapo-
tia ex Aloë, croco, & myrrha concinnent, eamq; compo-
sitionem acceptam Ruso referant: facit pro suo recentiorū-
que scriptorum more, qui in Arabes plerumq; inuehi solent,
vt Græcos tanto magis extollāt. Non negauerim certè Rusi
medicamentum singulari remedio pollere aduersus pestis
contagia: Illud tamen certum est, Catapotia Rasis quibus
vtimur, efficax esse medicamentum & à multis magno suc-
cessu expertum. Additur verò Crocum, quoniam corroborat
& aperit, tum ob alias facultates quibus præditum est.

Potio Rusi.

Catapotia
Rasis.

MANARDVS, lib. 1. epist. 1. aliq; nonnulli recentio-
res acerrimè in Mesuen, Serapionem & Auicennam inue-
hantur, quòd affirmauerint Aloën venarum oscula adeò
referare, vt inde postea sanguis facile fluat, eamque ob cau-
sam hæmorrhoidibus non conuenire: deinde quòd scripserint
melli admistam minus purgare, minusq; stomacho noxiam
esse, quàm reliqua purgantia medicamenta. Dicunt enim
Manardus & huic similes, Aloën non modò non aperire hæ-
morrhoides, sed eas potius obstruere: neque rectè scribere
Mesuen, qui illam stomacho minus noxiam faciat, quando-
quidem huic sit admodum vtilis, nec nocumentum aliquod
adferat,

Aloë hæ-
morrhoidi-
bus non cō-
uenit.

Aloë hæ-
morrhoides
obstruit.

adferat, mellisq; admista magis euacuet reliquis purgantibus medicamentis. Priora confirmant Galeni auctoritate: postremum verò, quòd mel, cum sit purgantis facultatis, alteri purganti adiunctum necessario magis debeat purgare. Rectius Antonius Musa, Exam. simpl. qui in nullius magistri verba iurans, Mesue opinionem confirmat, sepius expertum se esse affirmans, Aloën hemorrhoidas aperire. Sic & sepe numero expertus sum summos dolores cum hemorrhoidum fluxu excitasse, quod facile præstare potest Aloë ob amaritudinem, venarum oscula reserando, & expultricem facultatem irritando. Hac ratione purgat sel animantium, umbili-

Aloës diuersi
effectus.

co illitum, teste Serapione, lib. simpl. cap. 201. Quòd verò oscula venarum obturare asserant, cum Iacobo de partibus respondeo, foris quidem adhibitam adstringere, intro autem sumptam aperire. Quam facultatem obtinet pleraque medicamenta, quæ intro sumpta, diuersas & contrarias vires exerunt, quàm si foris adhibeantur; veluti Scilla, quæ comestæ enecat, foris illita exulcerat. Ad ea quæ obiciunt de melle, Mesuen videlicet asserere, Aloën cum melle mixtam minus purgare, sic responsum volo. Quandoquidem vtrumque medicamentum purgatoria facultate præditum est, validioris facultatem, debilioris, mellis scilicet, facultate infringi: Sic etiam stomachum roborat & firmat accidentaliter, euacuando videlicet sine nocumẽto, aut eo certè perexiguo, humores qui ventriculum infestant.

Aloë stomachum roborat per accidens.

Nulla Aloë fossilis.

PLINIVM lib. 27. cap. 4. mirari subit, qui Aloën metallicam supra Hierosolimam inueniri tradit. * Ego non modò medicos Iudeos, sed etiã Pharmacopolas qui Hierosolymorum incolas se asserabant, diligenter interrogavi de hoc Plinij loco. Sed illi constanter negabant vnquam fuisse repertam huiusmodi Aloën tota Palestina.

Gairum.

* Gairum, antiquitus Memphis Pyramidum celebrata miraculis, quæ & in hunc usque diem perdurant. Ibi fuisse Ioseph captiuum ferunt, & adhuc horrea, quibus frumentum condidit, ostendi. Vocatur

causa autem à Mauritanis Mesera: sed quoniam Regina quædam Alcaire nuncupata eius pomeria auxisse creditur, ab eius Reginae appellatione nomen Cairo sortita est. Cæpit verò hæc vrbs populi frequentia paulatim minui, postquam Tarcorum Imperator Constantinopoli occupata, illic regiam fixit, sedem, confluentibus nimirum eo hominibus.

*Galeno adscriptus ad Paternianum cap. 5. tria grana ciceris magnitudine dat post cœnam.

*Aloën post cibum etiam exhibet idem Paulus lib. 3. cap. 43. quam controuersiam Nicolaus Rorarius in suis contradictionum veterum auctorum libris conciliat.

*Non affirmat eo loco Plin. talem inueniri, sed, Fuere, inquit, qui traderent in Iudæa super Hierosolymam metallicam eius naturam.

De Altiht.

CAP. III.

TANTA est in nominib. Altiht, Anjuden, Asa fœtida, Asa dulcis siue odorata, & Laserpicium confusio, vt vix explicare me possim: quandoquidem hætenus neminem inuenire licuerit, qui plantæ, ex qua hoc gummi profluat, nomen indicare, aut formam describere mihi potuerit.

VOLUNT nonnulli ex Corasone ad Ormuz, & inde in Indiam deferri: alij ex Guzarate, tametsi istic ex regno Deli adferri vulgo asserant, regione admodum frigida, quæ ad Corasone vsque & regionem Chiruam ex Auicenna lib. 2. cap. 53. testimonio extenditur.

ILLUD autem certum est, hoc gummi Altiht Arabibus dici, nonnullis Antit: nam cuiusq. Arabi gummi Imgu aut Imgara ab Indis vocatum ostenderis, statim id Altiht siue Antit esse pronuntiabit.

Altiht.
Antit.
Imgu.
Imgara.

PLANTA ex qua hic liquor emanat, incolis Anjuden, quibusdam Angeidan dicitur. Sed quoniam hoc gummi è longinquis adfertur regionibus, veram plantæ descriptionem habere difficile est.

Anjuden.
Angeidan.

MULTIS ab Auicenna lib. 2. cap. 53. nominibus insignitum est hoc medicamentum, veluti est Altiht, Almharut, propter linguarum in regionibus, vnde aduehitur, varietatem.

Almharut.

QVId autem Interpretem mouerit, cum Asam vertit, igno-

Asa.

tit, ignoro, nisi quod verisimile sit eum non Asam, sed Laser vertisse; idq; vocabulum deinde temporis iniuria in Asa deprauatum esse.

PORRO dicet aliquis Altiht non esse nomen plantæ Laseriferae, sed ipsius potius succi concreti & coacti: cuius sententia esse videtur Gerard. Cremon. Commentariis in Rasin, cap. de Diminutione coitus, lib. Diuis. 1. cap. 79. Huic sic responsum volo, Gerardum veram linguam Arabicam ignorasse, cum ex Betica Hispania oriundus fuerit; Lingua verò qua Auicenna scripsit, legitima est Arabica, qua videlicet Syri, Mesopotamij, Persæ, & Tartari vtuntur, apud quos Auicenna natus creditur vrbe Basora (quæ nonnullis Babylon fuisse putatur, certò tamen rescui Babylonem eam non esse, sed proximam huic fuisse cuius nulla nunc extant vestigia) in prouincia Vzbeque sita. (Est verò Vzbeque pars Tartarie strenuos producens viros, & peritissimos sagittarios, qui tum pedestres, tum equestres peregrinorum Regum stipendiis militant: fortè autem Parthi sunt, Romanis olim aded infesti & formidabiles) Eam igitur linguam vocant illi Araby, id est, Arabicam, qua videlicet scripta inueniuntur Galeni, reliquorumq; Philosophorum & falsi Propheta opera. Nostrorum verò Mauritanorum linguam Magaraby nuncupant, quasi dicas, eorum qui ad Occidentem habitant; siquidem garby Occidentem Arabicè sonat, & ma eorum.

Altiht.

CETERVM Altiht nihil aliud est quàm ipsa planta Laserifera, veluti plerumq. sumitur gummi pro ipsa plāta.

Asa dulcis.

VERVM obiiciet aliquis: Si Altiht non est Asa dulcis, quid est Asa dulcis? Asam dulcem apud nullum probatum Auctorem, siue Arabem, siue Græcum, siue Latinum, legisse memini. Sed cum Arabes liquorem çuz vocent, eum verò

Robalçuz.

qui probè coctus sit & densatus, Robalçuz (Rob enim Arabicè densatum sonat, & Al est articulus genitiui apud Arabes) hinc

bes) hinc depromptum esse nomen *Aſæ* dulcis verifimile eſt.

CETERVM *Altiht Arabum*, eſſe *Laſerpitium* *Dioſcoridis* & *Plinij*, tametſi nemo legitimorum *Arabum* (qualis eſt *Raſis* & *Auenrois*) vſquam eius meminerit; ſatis oſtendit *Serapio* lib. ſimpl. cap. 251. qui de *Altiht* agens, ad verbum ea refert quæ *Galenus* et *Dioſcor.* de *Laſerpitio* ſcripſere. Cadit ergo eorū opinio qui multis argumentis probare conantur, *Aſam* fœtidam à *Laſerpitio* diſſerre. Nam quod *Laſerpitium* veterum in cibos admiſſum eſſe aiunt, *Aſam* verò fœtidam medicamentis ſolùm vtilem, idq; rarò; in cibis verò planè damnari ob tetrum odorem, plurimum à veritate aberrare mihi videntur. Siquidem nullum medicamentū ſimplex per totam *Indiam* maiore eſt in vſu, quàm *Aſa fœtida*, cum medico in vſu, tum condiendis cibis. Eam enim pro ſuarum facultatum modo ſibi emunt, cuiuſmodi ſunt *Baneanæ** & omnes gentiles *Prouinciæ Cambayæ*, quos *Pythagoras* imitatus videtur. Solent illi *Aſam* ſuis iuſculis & oleis commiſcere, confricato primum ex ea lebete, nec alio condimento vtuntur omnibus in cibis. *Baiuli* & huiuſmodi tenuis fortunæ homines, quibus dumtaxat panis eſt & cepe, non niſi ſumma in neceſſitate ea vtuntur.

Aſa fœtida
eadem cum
Laſerpitio.

Aſa fœtida
magno in
vſu *Indis*.

Aſa in con-
dimentis.

COMMENDAVNT mihi multi cōdimenta iſtorum *Baneanum* cum à ſaporis tam ab odoris ſuauitate. Horum oratione perſuaſus aliquando eiſmodi condimenta deguſtaui, quæ ſanè ſic ſatis palatò arridebant, non tamen adeò vt illi prædicabant; quoniam fortè neq; iuſculis neque condimentis valde delector: odore certè ſuo non erāt moleſta, tametſi nullus odor æquè mihi infeſtus ſit, atq; *Aſæ fœtidæ*.

SVMVNT verò nonnulli *Aſam*, vt deiecti appetitus faſtidia tollant; initio enim aliquantulum amara eſt *Aſa*, vt ſunt oliuæ conditæ; deinde deuorata mirum in modum illis bene ſapit. Solent etiam plerique ea ſola ad ſtomachi corroboracionem, ſtatusq; diſcutiendos medicamenti loco vti.

Aſæ facultates.

B

Quam-

Quamobrem multum hallucinantur, qui Sepuluedam secuti nullo esse in vsu medico asserunt, nisi aliis medicamentis permistam.

SED non possum nō mirari Matthæi Syluatici cap. 47. de Anjuden escitantiam, qui Galen. citans, venenum esse asserit. Nam neque Galenus, neque Græcorum quispiam id vnquam scripsit, cū omnes vno ore Laser magnopere cōmendent aduersus venena, pestis contagia, lumbricos, & scorpionum plagas.

Afa in dolore dentium.

SOLENT Indi cauernis dentium indere in dolore, quam facultatem etiā illi tribuit Diosc. lib. 3. cap. 76. tametsi Plinius lib. 22. cap. 23. id non censeat, exemplo cuiusdam, qui ea de causa sese ex alto præcipitauit. Sed is forsitan cachexia laborauit, & medicamentum eos humores qui turgebant, nimium commouit.

Afa venere rem stimulat.

MAGNI apud Indos est pretij, quod eo plurimū vtantur etiam in venere proritanda. Radicis verò, aut foliorum apud eos nullus est vsus; sunt enim illis incognita.

Laseris descriptio.

IS verò quem suprā dixi Afa sola sapius vti, retuli sibi narratum esse succum hunc ex planta quadam foliis Coryli extrahi conciso caule, deinde in bubula coria conici, prius illita sanguine cum tritici farina permisto, conseruationis gratia: eamq; ob causam si quid in Lasere faba lomento simile conspiciatur, non adulterationis, sed puritatis potius esse indicium.

FREQVENS verò est in Mandou, Chitor, & Deli; præterea ex Ormuz aduehitur in Pegu, Malaca, Tanasarin & regiones his vicinas.

Laseris duo genera.

PORRO Laseris duo genera ad Indos adferuntur, alterum sincerum & translucens; alterum turbidum & impurum, quod à Baneanibus repurgatur ante quàm in cibos admittatur. Sincerum colore est puro, Electro simili, id Guzarate conuehitur ex Chitor, vt aiunt, & ex Patane & Dely.

& Dely. Impurum ex Ormuz adfertur. Maioris pretij est sincerum, neque facile mercator es impurum emunt (solet autem id magna ex parte in tenuiorum cibos & medicamenta cedere) nisi in purioris defectu. Sincerum validioris est odoris, quam sordidum. vtrumque tamen mihi foetet, sed id magis, quod sincerius esse putatur. Qui verò eius vsui assueuerunt, sincerius, odoratius esse asserunt; quod quadam consuetudine fit. Multis enim malè olent Styrax liquida & Algalia propter validum odorem, cum tamen maxima ex parte sint odorata. Sic neutrum Laser mihi Porrum redolet, sed ad nostram Myrrham nonnihil accedere videtur. Hinc factum puto, vt Auicenna Asam diuiserit in foetidam & odoratam, quòd foetidam porraceo odore esse assererent, cum non ita sit. Siquidem veteribus odoriferum dicebatur, non quòd suauiter oleret, sed quòd validi esset odoris. Sic vocant calamum odoratum, qui multorum iudicio foetidus potius dicendus erat: eadem ratione Myrrha validi est odoris, Aloë validioris, & Spica nardi adhuc validioris. Multos enim egros purgaui qui à Rhabarbaro abhorrebāt, quòd illi Spicam admiscerem.

Styrax li-
quida.
Algalia.

MIRARI subit Antonium Musam, Exam. simp. qui adeò credulus fuit, vt his fidem adhiberet, qui Benjuy (quod veteribus fuit ignotum, vt postea ostendemus) plantam consimilem Silphio esse affirmarunt. Sed de his plura suo loco.

SIC Ruellius vir eruditus & omni laude dignus, lib. de nat. stirp. 3. cap. 52. scribit in Gallia nasci crassam radicem, magnā, foris nigricātem, intus candidā, quæ cum suo liquore & semine mira fragret incūditate. Huic ob insignes virtutes illustra indiderūt nomina: namq. modò Imperatoriā, modò Angelicā, modò Sancti spiritus radicē appellant Herbarij, eiq₃ calfacientē siccatoriāq₃ vim in tertio signāt abscessu. Vnicè venenis aduersari tradit, pestilentiae populatim seuiētis arcere contagia: corpora ab lue pestifera vindicare,

Imperato-
ria.
Angelica,
eiusque fa-
cultates.

Laserpitium
Gallicum.

Benjuinum.
Benjudæum.

si tantum in ore teneatur, per hiemem ciceris magnitudine cum vino, per æstatem ex stillaticio rosarum liquore sumpta: nec sensurum ea die contagionem ait, qua quis deuoraret, nam vrina & sudore venenum abigit: sic etiam aduersus fascinationes valere, aliosque præterea morbos, quos breuitatis causa omitto. Hanc igitur esse Laserpitium Gallicum, cuius Veterinarii medici meminerunt. Etsi quis nares consulat, inueniri Laser illud idem quod Benjuinum officinis appellatum redolere. Nam & doctos in ea esse opinione, ut quod ab officinis Benjuinum siue Ben Iudæum appellatur, Laseris sit Syriaci genus, dictum quod Iudæa parens huius mittat ad nos prolem suam.

SED eius opinionem cap. de Benjuino, multis & solidis argumentis conuellemus. Eiusdem sententiae fuisse aliquando (ut videlicet Benjuinum Laser esse putaret) ipse Matthiolus Commentariis suis lib. 3. cap. 78. scribit; veritate tamen coactus, sententiam mutauit.

Baneanes.

* Quoniam hoc capite totoque adeo opere de Baneanibus differit noster Auctor, quod genus hominum sit, necesse est scire. Eorum igitur Philosophorum quos Baneanes vocant (tamen nunc potius Negotiatores appellandi veniant, quam Philosophi) multa sunt genera, in hoc conuenientium, ut neque occidant rem aliquam animatam, nedum ea vescantur. Hoc præceptum adeo strictè obseruant, ut plerumque aues redimant, deinde eas auolare sinant. Non vescuntur naxis, non alliis, non cepis, non pulmentis rubro colore infectis. Vinum non gustant, non acetum, non Nimpa, non Orraqua (ea sunt apud eos potionum genera) non passum. Plurimum ieiunant, noctu paucissima edentes veluti saccharum, super quo aut aquam aut lac bibunt. Nonnulli inter hos superstitiones, viginti interdum diebus omni cibo abstinent.

FORMICIS aquam saccharo edulcatam bibendam præbent, affirmantes sese eleemosynam in pauperes conferre: sed & auius aquam propinant. Morituri, solent nonnulli certam facultatum portionem testamento legare, viris quibusdam qui per solitudines vagentur & aquam peregrinis & iter facientibus dent. Refert noster hic Auctor in Cambaiete se vidisse Nosocomium, in quo omnis generis aues curarentur, quæ sanitati restitutæ quolibet euagari dimitterentur. Eodem vestium genere quo Gymnosophistæ vti fuisse perhibentur, amiciuntur, & animarum transmigrationem in alia atque alia corpora credere rumor est.

Bramenes.

HANC similiter opinionem sequi traduntur Bramenes vocati (quæ vox

(quæ vox à Brachmanis deducta videtur) in Balagate, Cambaya & Malauar, qui nisi loti vniuersum corpus, cibū non attingunt, maiori-
que sunt in veneratione quàm Baneanes. Ex his etenim deliguntur
Regibus Scribæ, Procuratores negotiorum, Quæstores & Legati. Hi
tamen omnes, quemadmodum & qui in maritimis *Cuncam* appellatis
habitant, vescuntur omni genere carniū, excepta vaccina & porcina
domestica. Attamen omnes animatum transmigrationem credunt,
aliasque plurimas persuasiones ridiculas habent. Atque hæc ex nostro
auctore desumpsi, qui variis capitibus de his agebat.

De Opio. CAP. IIII.

QVOD nos Lusitani corrupto nomine *Amfiam* ap-
pellamus, id Mauritanii (quos Indi secuti sunt) *Ofium* vo-
cant, deducto à Græcorum *Opio* nomine. Pleraque enim no-
mina à lingua Græca (quam *Ihumani*, quasi *Ionicam* di-
cas, appellant) mutuati sunt Arabes, *P in F*, quòd sint literæ
multum affines, mutato. Sic *Opium* *Ofium* dixerunt, *Pæo-*
nia Faunia, & multa similiter.

VARIA sunt *Opij* genera pro regionum differentia.
Quod è *Cairo* adfertur (*Meçeri* vocant) albicat, & ma-
gni est pretij: existimo id esse quod nos *Thebaicum* dicimus.
Quod ex *Adem* aduehitur, aliisq; locis *Erythraeo* mari vici-
nis, nigrum & durum est: eius pretium pro regionum va-
rietate aut intenditur, aut minuitur. Quod in *Cambaia*,
Mandou, & *Chitor* cogitur, mollius est & magis flauescit.
Magno venditur multis locis, quoniam huius esui assuescūt:
solet enim quod aliqua in regione frequenti est in vsu, carius
semper vendi. Quod dixi ex *Cambaia* adferri, maxima ex
parte in *Malui* colligitur. Et quoniam id *Thymealeam* ali-
quantulum olet, putarunt nonnulli *Thymelee* succo adulte-
rari, sed falluntur. nam tota *Cambaia*, imò tota *India* *Thy-*
mealeam prouenire non credo. Et certè in *Cambaiete* rescui
nihil aliud esse quàm gummi, siue lachrymam papaueris.
Nascitur istic *Papauer* (*caxcax* vocant nomine cum Ara-
bibus communi) prægrandi capite, quod interdum sexta-
rium cum dimidio* capere possit (inueniuntur etiam nostris
haud maiora) hæc incisa opium exstillant. Non est autem

Amfiam.

Ofium.

Ihumani
lingua.Opij varia
genera.

Meçeri.

Opium The-
baicum.Opiū Thy-
melea non
adulterari.Caxcax præ-
grande pa-
pauer.

id papauer nigrum; nam tota Cambaia haud inuenias, tametsi Auicenna lib. 2. cap. 526. Opium ex Papauere nigro parari scribat. Sed num aliis in regionibus ex nigro Papauere colligatur, ignoro.

Opij magnus vltus Asia & Africa.

Opium venterem non stimulat.

ὀπίον φάρμακον.

PLVRIMVS huius vsus est per vniuersam Mauritiam, & Asiam: * siquidem eius esui ita assueuerunt, ut eo abstinentes periculum vite incurrant: quod sanè admiratione non caret, quandoquidem adeò narcoticum & stupefactiuum est. Sed etiam qui eo vtuntur, dormit abunde plerumq. videntur. Itaque solent qui eius facultates intelligunt, exigua quantitate sumere. alij verò plerique liberalius eo vtuntur, ut lassitudinem ex laboribus, animiq. fastidia tollant, non autem ut prouiores in venerem efficiantur, ut stulti quidam credunt. Quoniam Opium non modo venerem non stimulat, sed potius eius stimulos infringit sua frigiditate, & vasorum spermaticorum constrictione. Et nonnullos Lusitanos noui qui huius esu steriles & impotentes effecti sunt.

DOSIS communis apud istos est à viginti ad quinquaginta hordei grana. Noui tamen quendam Corasonem natione à Secreris Nizamoxa, qui singulis diebus tres laminas Opij ederet, quae penderent decem drachmas & amplius: & licet stupidus & dormitabundus semper videretur, aptissimè tamen & doctè de omnibus disputabat; tantum potest consuetudo.

* Auctor habet Canada: est autem apud Lusitanos poculigenus continens quinque & triginta uncias. Cum verò Sextarium apud Veteres quatuor & viginti uncias vini, aceti & aquae continuisse inueniamus, Canada Sextarium cum dimidio verti, quod non haberem aptius vocabulum.

* Bellonius lib. 3. cap. 15. observationum auctor est, Opium abundantissimè cogi ex Papauere candido tota Paphlagonia, Cappadocia, & Cilicia, apudque Turcos & Persas summo esse in vsu: non tam ab eis sumi supra drachmae vnius pondus.

De Benjui.

CAP. V.

DIXIMVS in Laserpitio Asiam odoratam non esse Benjuinum, tametsi nonnulli docti viri in ea fuerint sententia.

tentia. Nunc illud restat, ut nostram sententiam firmis argumentis comprobemus.

NULLVM vnquam in condimenta recepisse Benjui certum est; Asæ verò fœtida frequens est vsus in condiendis cibis apud Indos, ut autè diximus: ex quo patet Benjui Asam esse non posse.

Benjuinum in condimenta non recipitur.

Benjui non est Later.

Lasæ unde Ganga fl.

MAXIMA pars Lasæ ex India ultra Gangem (incolæ Ganga vocant) aduehitur. Benjui verò quod in Indiam adfertur, quodque amygdaloides vocant, nascitur in Samatra & Sian, (non in Armenia aut Syria, Africæ, aut Cyrene) eiusq; maxima pars huc conuehitur; deinde in Arabiam, Persiam, & Asiam minorem defertur, atque etiam (ut ex virorum fide dignorum relatu intellexi) in Palestina, Syriam, Armeniam & Africam. Antonio Musæ Exam. simpl. imposuerunt igitur ij Lusitani, qui incolas, apud quos nascatur Benjui, veritate coactos, id gummi etiam Laserpitium vocare significarunt: quandoquidem ab indigenis Cominham appellatur.

Anton. Musæ lapsus.

AD Ruellij autem lib. De nat. Stirp. 3. cap. 52. objectionem, quem, capite de Lasere, Imperatoriam Laser Gallicum atque officinarum Benjuinum esse, contendere scripsimus: sic respondeo.

Ruellij lapsus.

CVM is inter reliquas Imperatorie facultates hanc illi tribuat ut libidines extinguat: in Lasere verò dixerimus Indos eo uti ad venerem excitandam, Imperatoria Lasæ genus esse non potest.

CETERVM nostrum Benjui veteribus ignotum fuisse omnino puto: siquidè neque Græcorum quempiam, neque quemquam Arabum hunc describere memini: Nam quod Auenrois 5. Collig. cap. 56. dicit, Belenizan, aut Belenzan, siue Petrozan exsiccantem & excalfacientem in secundo excessu habere facultatem, stomachum humidum & languescentem exsiccare, & roborare, oris odorem

Benjui veteribus ignotum.

commendare, partes corporis confirmare, & venerem excitare; ex eius adeò succincta & breui descriptione, persuadere mihi non possum esse benjui quod describit: quod si quis contra sentiat, per me licet.

Benjui Iudæis veteribus ignotū.

VETERIBVS etiam Iudæis ignotū fuisse ex eo conijcere licet, quòd neque Dauid, neque Solomon eius meminerunt, tametsi odores & suffimenta summo opere commendarint.

Benjaoy.

FIERI autem potest vt Ruellius (in eo quod Benjui Ben Iudæum vocat) lapsus fuerit nominum affinitate, debueritq; potius nuncupare Benjaoy, id est, filium de Iaoa, vbi plurimum nascitur.

SCRIBIT Mediolanensis quidam nasci Benjui in monte Paropanisso, & præter Macedones quosdam, qui in monte Caucaso odoratissimum, nostroq; multò præstantius se vidisse asserebant, Ludouicum etiam Romanum citat.

Rumes.

EGO verò neq. huic Mediolanensi, neq. illis Macedonibus facile crediderim, quandoquidem videre licet huc commeantes tot Thraces (quos illi Rumes vocant) & tot Turcos, qui Benjui mercium gratia hinc transuehant: quos, si apud eos Benjui nasceretur, alias potius merces quæ maioris essent emolumenti & quæstus, transportaturos credibile est. Fieri autem potest, vt illi Macedones Styracem pro Benjui intellexerint: sed tamen nullibi Styracem nasci scimus præterquam in Aethiopia, vbi etiam Myrrha reperitur.

Styrax in Aethiopia.

Ludouicus Romanus.

DE Ludouico Romano à Lusitanis quibusdam audiui, quibus hic in India cognitus fuit, nunquam eum præterisse Calecut neque Cochim: necdum enim eo tempore ea maria nauigabamus quæ nunc nobis aperta sunt. Ego sanè huc Ludouicum olim veracem esse credidi, sed lectis eius Commentariis, multa eum pro arbitrio finxisse deprehendi. Exempli gratia, vbi agit de Ormuz, lib. 3. cap. 2. insulam aut urbem

urbem esse potentissimam refert, in qua sint aquæ suauissimæ, cum tamen nullam istic aquam præter salsam inuenias, omnisque annona & aqua aliunde eò conuehatur, nec ista quidem admodum bona *. Deinde neque aquam, neque ligna in Malaca inueniri scribit, lib. 6. cap. 17. cum tamen istic sit & aqua potabilis eiusque suavis, copia, & egregia lignorum materia. Ex quibus videre licet, non multum fidei tribuendum esse huius Auctoris scriptis de rebus Indicis.

PORRO Benjui plura sunt genera. Id autem maxime à Mercatoribus expetitur, quod Amygdaloides * vocant, quodque vngues seu maculas candidas admixtas habet amygdalarum instar: quo enim pluribus huiusmodi maculis abundat, tanto prestantius habetur.

Benjui amygdaloides.

MAXIME id prouenit in Sian & eius contermina Martaban *. Eius meminisse puto Antonium Musam, idque permixta eius radicum scobe adferri asserere: sed falso, quandoquidem vnum idemque est gummi, aliud videlicet crassiori consistentia, aliud liquidiori, & aliud non plene dura, quæ deinde à Sole exusta magis albet, Id Benjui sic exsiccatum nonnumquam in farinam resoluitur, quam Musa radicum scobem esse putauit.

Muscæ lapsus.

ALIUD genus nigrius inuenitur in Iaoa & Samatra, quod vilioris est pretij. Est & genus nigrum in Samatra è nouellis arboribus profluens, quod ab odore grato Benjui de Boninas vocant: id superiori decuplo carius est. Eius fragmentum superioribus diebus mihi dono missum est, suauissimi odoris, quod manibus confricatum, eas mira odoris fragrantia commendabat.

Benjui secundum genus.

Benjui de Boninas.

EGO sæpius existimaui illud Benjui de Boninas nihil aliud esse quam Benjui cum Styrace liquida, quam Chinenfes Roçamalha vocant, permixtum, quoniam eius odor aliquantum ad Benjui de Boninas accederet: eamque ob causam id aliquando experiri volui, mixto Benjui cum

Styrax liquida.

Roçamalha.

Styrace liquida. Sed licet id Benjui sic permixtum vulgari odoratius esset, odoris tamen fragrantia & suauitate à Benjui de Boninas superabatur.

Benjui de
Boninas cū
nouello per-
miscetur.

CETERVM Benjui è nouellis plantis profluens Amygdaloide odoratius esse, causam esse puto, quòd gummi multum nativæ suæ fragrantie vetustate deperdat, vt ferè in reliquis similibus contingere solet. Sed quoniam candidum elegantius est, nigrum verò & nouellum odoratius, vtrumque permiscere solent, vt odoris fragrantia etiam elegantiam concilient.

Comin-
ham.
Louanjaoy.

BENIVI genera vocantur à Chinesibus Cominham, ab Arabibus Louanjaoy, quasi dicas Thus de Iaoa, quòd hæc regio primum Arabibus innotuerit, siquidè Arabes Thus Louan dicunt, Guzarate & Decan incole, Vdo.

Vdo.

Benjuifera
arbor.

EST autem Benjuifera arbor procera, vasta, pulchra, magnam spargens vmbra, ob ramorum frequentiam, quos pulcherrimo ordine digestos & in aërem elatos habet. Caudice est crasso, materie prædura & firma. Eius folia partim aceto condita, partim ramis adhuc adherentia accepi: minora sunt ea aliquantum Citri siue Limonere foliis, non tamen adeò virentia, sed parte auersa candicantia: quæ verò in ipsis maioribus ramis enascuntur, ad Salicis folia magis accedere videntur, latiora tamen sunt, sed minus longa. Nasceitur interdum in siluis Malacæ, loco humidior.

Benjui præ-
stantiss.

VVLNERANTVR arbores vt Gummi (quod est Benjui) maiori quantitate effluat. Nouelle, vt dixi, arbores Benjui de Boninas emittunt, quod est ex prouincia Bayros, idq; præstantius est eo quod in Sian nascitur, natum verò in Sian reliquis generibus præstantius est.

HÆC omnia non sine rei nummarie dispendio didici: siquidem perbellè satisfactum est ei qui mihi & folia & ramos huius arboris attulit, vt æquum erat. Nam præter summam quæ his adeundis est siluis difficultatē, maximum subeun-

subeundum est periculum, ob Tigridum (quas illi Reimones Tigris.
Reimones. vocant) in iis siluis frequentiam.

Si quid verò eis quæ nunc disceptari melius intellexero, palinodiam non modò in his, sed & aliis omnibus canere non pudebit.

* Credibile est nostro huic auctori ab aliquo impositum fuisse, qui Ludouico Romano parum æquus erat, aut sanè aliud habuisse exemplar, quàm ea quæ passim Ludouici Romani nomine circūferuntur. Nam lib. 3. cap. 2. de Ormuz agens, *Aquarum*, inquit, *potu suauum*, *amona* que mira caritas; inuehantur ferè omnia, quemadmodum & noster auctor hoc loco asserit. Et lib. 6. cap. 17. de Malaca agens: *Mutit tamen triticum, carnes, per paucâque ligna*. nusquam verò aquæ meminit.

* Hoc Benjui amygdalinum Amatus Lusitanus enarratione 71. cap. de Myrrha, præstantissimum Myrrhæ genus esse censet, quam Dioscorides à loco natali Troglodyticam cognominat.

* Sunt illæ prouinciæ supra regnum Malacæ ad fluminem Auæ & Menan in Oceanum Indicum influxum, supra Gangeticum sinum.

De Thure.

CAP. VI.

Cum Veteres duo Thuris esse genera tradant, alterum Arabicum, alterum Indicum; de eo nobis differendum existimaui.

PER vniuersam Indiam Thus non nasci certissimū est: Thus in India non nascitur. cum quicquid Thuris hic consumitur, & hinc in Lusitaniam euehitur, ex Arabia deferatur. Non possum ergo non mirari à quo Dioscorides lib. 1. cap. 70. (quem tamen & Auicenna lib. 2. cap. 533. secutus est) Thus in India nasci acceperit. De Arabibus minus mirum, qui nigricantem colorem, quo Thus Indicum præditum esse vult Dioscorides, Indum plerumque vocent, vt ex Myrobalano nigro, quem Indum appellant, patet.

CETERVM Thus Arabibus, apud quos solum prouenit, Louan vocatur, nomine ex Græco deducto: Louan. Auicenna lib. 2. cap. 533. Conder, id est Resina (çamac enim çamac. illis est gummi, veluti çamac Arabi, id est, gummi Arabicum) Serapioni lib. simpl. cap. 178. Ronder corrupto vocabulo. Ronder. Nam multos Arabes conueni, sed omnes Thus à quoquam

- Conder.** quoquam eo nomine appellari negant, paucos verò quosdam Conder vocare, & plerosque omnes Louan. Idem à quibusdam Lusitanis qui in Arabia diu vixerunt, intellexi. Addebant & illi arborem quæ Thus producit, ab incolis
- Thus montanum.** Louan etiam appellari, eiusq; duplex esse genus: alteram montanam, alteram in planis nascentem. Montana arbor montibus confragosis prouenit, optimúmque & laudatissimum Thus profert. In planis verò nascens Thus profert minus, improbum, quo cum aliarum arborum resinis permixto naues picant & oblinunt, vti nos pice solemus. Eæ arbores illius Prouinciæ Regi cedunt, nec cuiquam Thus colligere licitum est, nisi Regis permissu. Confluere eò Negotiatores ex Adem, Xael, & alijs Arabiæ locis, & cum Rege de Thuris quantitate quam auecturi sint, & de pretio conuenire solent, modò laudatum sit & legitimum, quod nos masculinum vocamus, ipsi Melato appellant.
- Thus masculinum. Melato.** **LAUDATISSIMI**, huc etiam delati, vile est pretium: centenæ enim libræ duobus dumtaxat Lusitanicis aureis emuntur. Improbum interdum cum optimo miscetur, cui nonnumquam & corticum fragmenta inhaerent, atque huc defertur, sed vilissimi est pretij. Thus ergo nullam aliam adulterationem nouit. Nam quis quæso id adulterare vellet, cum tam vili ematur?
- Thuris vilis.** **MVLTVS** est Thuris vsus apud Indicos medicos in pinguentis & suffimentis. Nonnumquam & in corpus assumitur ad varios capitis affectus & alui profluvia. Sed maxima Thuris pars hinc in Chinaram regionem exportatur (quoniam istic plurimum eo vtuntur) & in regiones Malacæ vicinas.
- Thuris planities.** **PORRO** Thuris arbor humilis est, & folia habet Lentisco similia, peculiarisq; est Arabiæ. Scribunt tamen Hispani in nouo orbe etiam Thus inueniri, sed penes eos sit fides, ego certè de eo nihil pronunciare possum.

De Myrrha.

CAP. VII.

PLURIMA adfertur etiam ex Arabia ad nos Myr- Myrrha.
rha, quæ Indis Bola dicitur : tum etiã ex regione Abexim, Bola.
quæ Aethiopia est. Qualis verò sit arbor quæ eam profert,
aut qua ratione resina eliciatur, numquam scire potui. Il-
lud dumtaxat adiciam, quod à quodam Mercatore, qui in
Melinde & Mosambique negotiabatur, tum à quodam sa-
crifico Aethiopiæ, Episcopoq; Armenio intellexi : videlicet
genus esse quoddam hominum montanum, & siluestre
(quos Bodoins vocant, linguâque pura Arabica, quæ non- Bodoins.
nihil ad Chaldaicam aut Syriacam antiquam accedat, vti
perhibent) quod Myrrham in Braua & Magadaxo terre-
stri itinere adfert, & è Chaldea regione sic illis vocata se
adferre asserit.

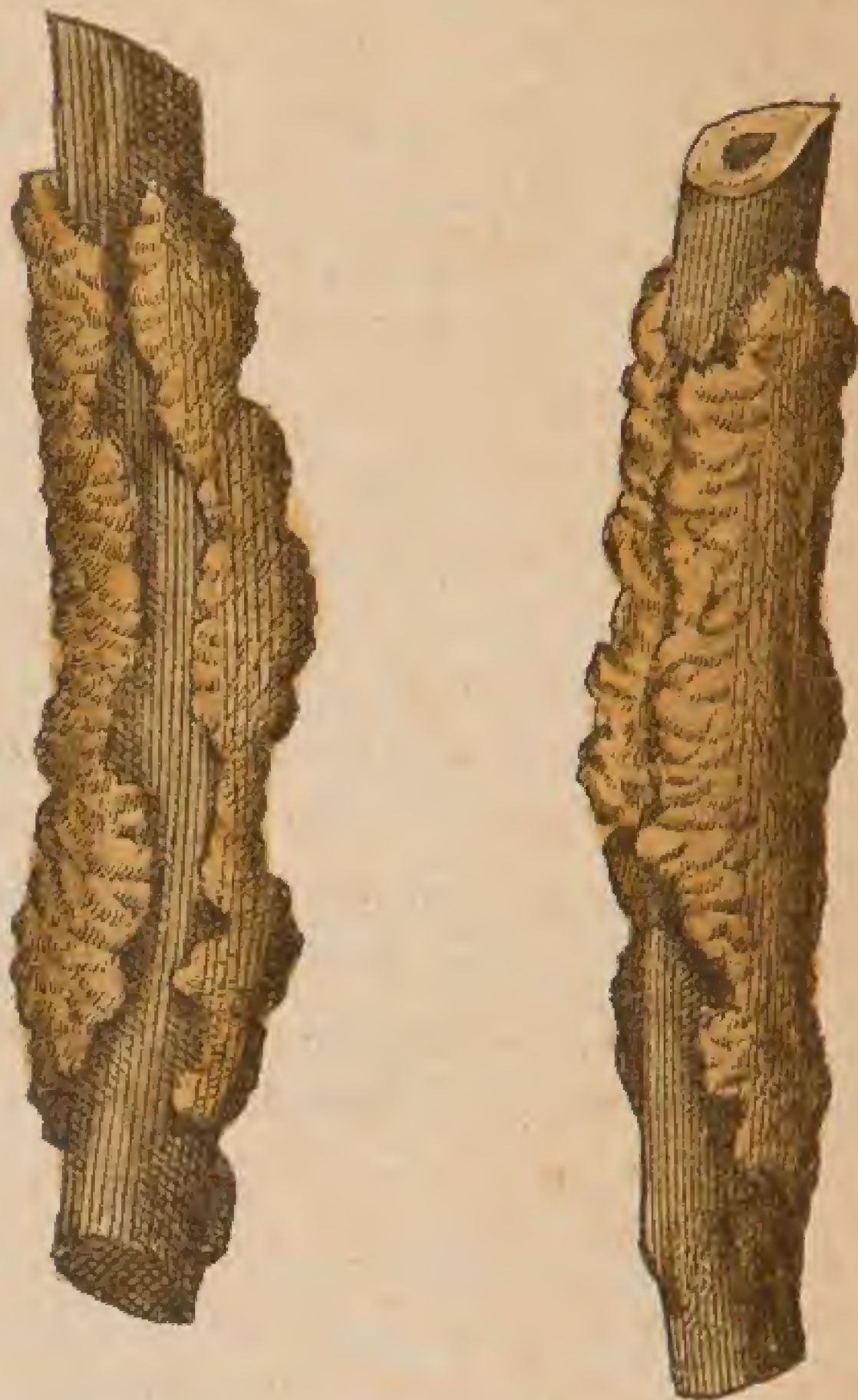
* Qui veterum opiniones de Thure & Myrrha nosse volet, consu-
lat Theophrastum libr. 9. cap. 4. de Historia plantarum, & Plinij na-
turalem historiam libr. 12. cap. 14. & 15. Tum legat quæ aliquando
commentati sumus in appendice addita ad Commentarios Gallicos
doctissimi Dodonæi de Historia Stirpium.

De Lacca.

CAP. VIII.

QVAM officinæ Laccam vocant, eam Arabes, Persæ, Lacca.
& Turci Loc Sumutri, quasi dicas Laccam è Samatra, Loc Sumu-
nuncupant : non quòd Samatra sit Prouinciæ Pegu, vbi plu- tri.
rima Lacca nascitur, finitima, sed quòd Arabes, & alij iam
memorati in Samatra gigni putarent. Idem nomen etiam
inualuit apud Prouinciarum Balaguatæ, Bengala, & Ma-
lauar incolas, quoniam à Mauritanis sic edocti fuerunt. Le-
gitimum tamen earum Prouinciarum nomen est Lac; in Lac.
Pegu verò & Martaban, vbi præstantissima est, Trec, at- Trec.
que istuc è Iamay adferri tradunt. Non vocatur aec, aut
ancusal, vt Pandectarius cap. 13. corrupto nomine appel-
lauit : neque Sac, vt apud Serapionem lib. simpl. cap. 181. Sac.
corruptè legitur.

CETERVM cum ab ipsis incolis, apud quos plurima
nascitur,

nascitur, Trec vocetur, mirabitur aliquis, cur nomē Lac,
Loc, aut Luc inuenerit. Sed hanc fuisse causam conijcio:
quòd hoc medicamentum in Loc siue mellis crassitiem dis-
solueretur cum ad inficiendum, tum vt eius esset vsus in me-
dicina. Præstaret tamen semper natium prouinciarum, in
quibus

quibus medicamenta nascuntur, nomen seruare, quòd hæc immutatio multorum errorum occasionem præbere soleat.

PORRO Pegu & Martaban incolæ eam Samatram exportabant, & inde Piper in suam regionem reuehebant.

QVIDNAM esset Lacca, quomodo pararetur, & vbinam gigneretur, diu dubitavi. Nam adfirmabant nonnulli in Pegu flumina exundare atque alueum suum superare solere, aqua deinde defluente, in lutum quod remaneret bacillos ab incolis iniici, in quibus prægrandes formicæ nascerentur, & eæ quidem alatæ, quæ multam Laccam accumularent. Percontanti autem an eorum quæ narrassent oculati essent testes, tantum sibi fuisse otij negabant, vt hæc adeò diligenter animaduernerent, sed famam vulgarem eam esse. Conueni tandem virum apprimè honestum & curiosum diligentemque, qui istic fuerat. Dixit is vastam arborem illic inueniri, foliis quodammodo Pruni, in cuius surculis & minutioribus ramis magnæ formicæ, in terræ visceribus aliisq; locis enatæ, hanc Laccam elaborarent (vt apes mel conficiunt) materiam ex ipsa arbore exsugentes. Hos deinde ramulos, ab arbore reuelli atque in vmbra sicari, donec deciderent ramuli; Lacca autem ipsa veluti in tubulos concreta maneret: interdum tamen ligni fragmenta inherere. Meliorem tamen censerî, quæ sincera esset, ligniq; fragmentorum expers: eam verò cui inhererent fragmenta, deteriore censerî. Inueniri etiam solidam & minimè sinceram, quam postea colliquarent, & in pollinem reducerent, eamq; vilio rem censerî, quoniam multam terram admixtâ haberet. Deinde negotium dedi quibusdam qui Pegu profecturi erant, vt an ita se res haberet, diligenter perquirerent; sed ij retulerunt verissimam eum dixisse. Idem postea verum esse didici in Balaguatæ profectus, vbi nonnulla nascitur, & reseruatur, quam deinde in proximos portus exportent. Huc ite mihi allatus est ramulus ab arbore Berifera (cuius

Varia de
Lacca sen-
tentia.

Lacca histo-
ria.

Berifera ar-
bor.

in se-

Formicæ
Laccam elabo-
rant.

in secundo Libro mentionem faciemus) reuulsus, cui multa inherebat Lacca. Sed quoniam exigua admodum quantitate prouenit, aduersante celi temperie, negligitur. Multi tamen se uidisse in iis arboribus affirmarunt. Formicas autem hanc Laccam elaborare inde manifestum est, quod plerumque alæ formicarum Lacca permixta conspiciuntur.

PRÆMANSA autem hæc Lacca^a, pulcherrimo rubro colore inficit (quæ est deligendi ratio) & ex ea bacilli illi, quibus in obsignandis epistolis utimur, cōficiuntur, admixtis iis coloribus, quos maximè expetimus. Iisdem & fabri lignarij lineas ducunt. Hac verò Lacca implent etiam cum Aurifabri, tum Argentifabri vasa maiora aurea & argentea.

Lacca plan-
ta dissimilis
Myrto.

NON est autem ea arbor in qua Lacca elaboratur, Myrto similis aut facie aut magnitudine, ut aliqui volunt, sed interdum in Nucis iuglandis magnitudinem excrescit, interdum minor est.

Lacca neque
Myrrha si-
milis, neque
odorata.

AVICENNA lib. 2. cap. 432. Paulum secutus, Laccam, quam ipse Luc vocat, Myrrha persimilem facit, atque odoratam esse scribit, deberèque cum delectu sumi, eosque reprehendit qui eam Carabe similem faciunt: nonnullas tamen facultates Carabe similes habere. Existimo autem Auicennam Laccam non nouisse: siquidem neque Myrrha similis est, quoniam hæc in extimis ramis elaboretur; Myrrha verò ex ipso arboris trunco extillet: neque item odorata, veluti Myrrha est, tametsi Auicenna ibidem odoratam esse contendat. Quod Bellunensis Luc verterit, fieri potest, cum ita in veteri exemplari inuenisse. Attamen nunc omnibus Arabibus Loc-sumutri dicitur. Errat similiter, quod similes illi cum Carabe facultates tribuat. Carabe enim glutinaria est & adstrictionis particeps. Lacca verò obstructions aperit.

Lacce facul-
tates Carabe
dissimiles.

Lacca non
est Cancamum.

CETERVM erroris ansam Auicenna præbuisse puto, quod Laccam Cancamum Dioscoridis esse aestimarit, cum
tamen

tamen planè diuersum sit à Lacca, quæ minimè, vt diximus, odorata est: Cancamum verò ad suffimenta vsurpatur, quod grati odoris est indicium. Præterea eius error ex eo manifestus est, quòd duo diuersa capita descripserit, in altero ibidem Cancami descriptionem enarrans, in altero de Cheichem agens, quasi diuersa essent simplicia.

Cheichem.

SERAPIO libr. simpl. cap. 181. de sententia Diosc. & Aathabari, (quem nonnulli Paulum putant) gummi esse ait arboris in Arabia nascentis, Myrrham quadam tenus referens. Deinde ex sententia Rhasis, in ramos Sorbi quam ipse Guberam vocat, è cælo delabi dicit. Postremò, Lacca, inquit Isaac, res quedam est rubea, quæ tenuibus lignorum surculis inheret. Coquitur hæc, & ex ea panni rubeo colore inficiuntur, quam insecturam Chermetes appellat. Ceterùm Lacca ex Armenia defertur. Hæc sunt Serapionis verba.

Gubera.

SED, quod pace tanti viri dictum volo, Serapioni ignota fuit Lacca, quoniam Dioscoridis Cancamum esse putauit. Laccam tamen à Cancamo diuersam esse iam diximus, nullique Græcorum cognitam fuisse asserimus.

Lacca veteribus fuit ignota.

LACCAM autem in Arabia non nasci palam est, quoniam in Arabiam ex India deportatur: Similiter nec in Sorbi ramos delabi, neque etiam Mespili, vt nonnulli perperam verterunt, cum nullæ sint per vniuersam Indiam Sorbi aut Mespili. Sed nec in Armenia nascitur. nec etiam est Chermetes Arabum, cum id nihil aliud sit quàm Coccum insectorium Græcorum.

QUANTVM verò hallucinentur Monachi qui in Mesuen scripserunt, dist. 1. cap. 48. Sanguinem Draconis vulgo vocatum Cancami loco substituentes, doctissimè Matthiolus multis argumentis ostendit suis in Diosc. commentariis lib. 1. cap. 23.

EORVM item opinio, qui Dioscoridis Cancamum Benjui esse volunt, magis erronea est, quàm vt refelli de-

Benjui non est Cancamum.

C

beat:

beat: siquidem non nascitur in Arabia, vti de eo commentantes diximus.

Dialacca. VERVM si mihi dicere licet quod sentio, in ea sum opinione, vt nos legitimo Cancamo minimè carere putem, & Laccam etiam legitimam nos habere, quam ex India omnes Mauritanii petunt, eaque etiam in suis compositionibus vtuntur, veluti in Dialacca, quam ipsi Dallacca vocant.

**Cancamum
quid sit.
Anime.**

ERIT autem Graecorum Cancamum, mea sententia, id quod nos Anime vocamus*, ad suffumēta idoneum, quod in Lusitaniam ex Aethiopia Arabia finitima, aduehitur. Si quis verò aliud proferat quod Cancami descriptioni magis conueniat, sententiam mutare paratus sum.

HALLVCINANTVR verò qui Anime in Bresliana regione inueniri contendunt, & genus illud picis siue Bituminis Resinae, in Siruam, vt aiunt, non procul à Maluccis repertum, Anime esse credunt. Nam eius picis multa copia huc ex Samatra aliisque regionibus aduehitur quapiscandis nauibus vtuntur. Sed nec odore praeditum est Cancamo simili, & dumtaxat resinam aut quoduis vulgare gummi olet.

Anime.

*Etiamnum ea Lacca quae ad nos aduehitur circa ramulos elaborata est; & quamuis praedura & exsucca, praemansa tamen spiritum efficit sanguineum, quod probitatis est indicium: imò alutas & coria veruecina ea contusa, & vrina veteri macerata, rubro colore ex altera parte infici quidam volunt. Itaque verisimile est, illam adhuc recentem eas omnes notas obtinere quas noster Auctor Laccae tribuit.

*Eiusdem est sententiae Amatus Lusitanus suis in Dioscoridem Commentariis lib. 1. cap. 23. Est verò Anime gummi quoddam Lusitanorum navigationibus in Europam allatum, cuius tria inueniuntur genera. Primum fuluescit, & pellucidum est, planeque nobilius illud succinum crudum aemulatur. Amatus hoc genus Cancamum esse, à Brisoto Gallo edoctus, loco iam dicto contendit. Alterum genus nigrescit, & fere simile est taurino glutini, siue illi resinae quam officinae Colophoniam vocant. Id Amatus Myrrham aminneam Dioscor. esse vult. Tertium genus pallidum est & resinaceum fetidumque. Omnia verò iucundum in suffumigiis spirant odorem, idemque videntur temperamentum sortita. Posteriora tamen duo degustata, magis siccare & amarescere deprehenduntur.

De Anime (quod nescio cur Animum vocet) in hanc sententiam Amatus Enarrat. 23. cap. de Cancamo: Est igitur Cancamum gummi quoddam, quod ex Guinea, Africæ & intulis illi circumiacētibus Lusitani nostri adferunt Animum appellantes. Decidit enim gummi hoc, ut testantur illi, ex proceris arboribus, folia Myrti habentibus, quod album reperitur, & aliud subnigrum Myrrhæ quodammodo persimile, odoratum, quod Dioscorides illis de causis tamquam improbum cōmemorat, & Mineam. (*Diosc. habet Amineam, Galenus tamē Minam meminit*) à terra vnde præcipuè nascitur eā appellat, quāquam

Anime.

BDELLII CORTVSI FRVCTVS.

Serapio Amineam nominet. Vnde Lusitani nostri corrupta dictione, pro minea vel aminea Anijmum vocent, & eo mulieres maximè pro suffumigiis, & medici contra dolores à frigidityte ortos præcipue vtuntur. Hanc verò assertionem primò adstruxit Brisotus Gallus, vir magna eruditione præditus, qui cum apud Lusitanos ageret, vt inde ad Indos cupidus cognoscendi rerum nouarum, nauigaret, gummi hoc vidit, quod Cancamum esse dixit. Proinde, cum Cancamo opus fuerit, Lusitanorum Anijmo deinceps vtentur.

Myrrha.

ITEM Enarratione 71. cap. de Myrrha: Myrrha verò minea vel aminea dicta, hodie quoque in Lusitania & vniuersa Hispania paucis mutatis literis habetur, vt cap. de Cancamo diximus, gummi scilicet anijmum appellantes, cuius duo genera habentur, album & nigrum. Nam album Cancamum esse ex Brisoto didicimus: nigrum verò minea hæc Dioscoridis Myrrha est, quæ ex proceris arboribus decida, nullo cogente artifice, aut vulnere in arbore facto. Hæc Lusitanus. Verum non desunt etiam qui Anime legitimum Bdellium esse putent, ob multas quas habet notas cum Bdellij historia communes, quam apud Diosc. lib. 1. cap. 69. & Plin. lib. 12. cap. 9. atque alios videre licet, quò lectorem remitto.

CETERVM cum hanc Epitomen conscriberem, dono accepit à Iacobo Antonio Cortuso Patricio Patauino, clarissimus vir Rembertus Dodonæus medicus Mechliniensis, exotics nonnullos fructus, inter quos nucem Fauel duorum generum, Sycomori & Bdellij fructum, & Fagaram Serapionis, quos mihi pro nostra amicitia liberaliter communicauit. Hanc itaque occasionem nactus exhibendi fructus Bdellij iconem, nolui committere quin eam hoc loco adicerem cum breui quadam descriptione. Cuius sanè, Fagaramque, de qua postea, & Sycomori cognitionem Cortuso acceptam fero.

Bdellium.

EST verò Bdellij fructus à Cortuso missus iuglandis nucis magnitudine, aut etiam amplior, triangulari ferè forma, oblongiore tamen, & ad ficum quodammodo accedente, odoratus, colore subcinereo, durissimo putamine, quod prægnans esse & nucleum continere videtur.

BDELLII historia apud Auicennam cap. 115. valde mutila & confusa est. Dioscorides aliique Græci gummi Bdellij dumtaxat meminunt. Plinius tamen lib. 12. cap. 9. arboris etiam Bdellij meminit in hunc modum. Vicina est Bactriana, in qua Bdellium nominatissimum. Arbor nigra est, magnitudine Oleæ, folio roboris, fructu caprifici naturaque.

SERAPIONIS descriptionem prudens omitto. Si quis tamen eam cupit, aut ipsum Serapionem consulat, aut Matthioli commentarios.

NON desunt, qui fructum hunc, quem pro Bdellio exhibui, magis referendum censeant ad Cuci, cuius Theophrastus sub finem secundi capitis lib. tertij, Plinius lib. 13. cap. 9. meminerunt.

De Caphura. CAP. IX.

NON dubiū est, quin multū Arabibus debeamus quibusdam in medicamentis: etenim aliquādo eorum meminerunt.

verunt, quæ veteribus Græcis neglecta, aut ignota fuere. Quod si interdum plenam descriptionem non reliquerunt, id eo accidit, quod illis hæ regiones ignotæ essent. Nam & ego qui multo iam tempore in hac regione habitavi, summa cum difficultate veram & genuinam Aromatum notitiam consequi possum: partim quoniam nostri Lusitani, tametsi magnam partem orbis nauigant, solum solliciti sunt quas merces quibus ex regionibus maiori cum questu sint euecturi, quasue inuecturi; vt verò sciant quæ in singulis quas adeunt regionibus, quaque forma arbores nascentur, & num fructiferae sint nec ne, possintne cum nostratium quibusdam comparari, minimè curiosi: tum etiam quod propter ingrauescentem ætatem singulas regiones mihi adire non licet, nec etiam si velim, concedatur ab harum Prouinciarum præfectis & Gubernatoribus, qui mea, propter senectutem & rerum experientiam, vti malunt, quam aliorum Medicorum opera; tametsi eruditi viri non desint. Quamobrem culpandus non sum, si interdum nonnulla cum dubitatione profero.

CETERVM vt ad institutum reuertamur, Capur Capur, Cafur. & Cafur omnibus Arabibus dicitur; quoniam apud eos literæ f & p magnam inter se habent affinitatem. Quod si à quibusdam illi alia induntur nomina, aut exemplarium deprauatorum vitio id accidit, aut ipsos auctores deceptos esse credendum est.

EST verò Caphura, nobile medicamentum (cuius nec Galenus, nec quisquam veterum Græcorum meminit, præter Aëtium è recentioribus, tametsi Serapionis vulgata exemplaria Dioscoridis auctoritatem citet, falso tamen id illi accessit) duorum generum, Caphura videlicet de Burneo, Caphurae duo genera. & quæ ex China aduehitur. Caphura de Burneo nūquam vsq; ad nostras regiones penetrauit, saltem cūm istic essem videre non contigit: nec id mirum, quandoquidem huius

Caphura de
China.

libra tanti emitur, quanti centena libra eius qua ex China adfertur, qua secundum genus est, eaq³ in Europam defer- tur, in panes orbiculares coacta, quinq³ digitorum diame- tri. Et quoniam ita coacta est, compositum medicamen- tum videtur non simplex.

Caphura de
Burneo.

E A Caphura de Burneo qua magnitudine est Milij, aut paulò maior, maxima ex parte vilior est. Conficiunt enim Gentiles, Baneanes, & Arabes qui eam emunt, eius genera quatuor. Namque diuidunt in caput, in pectus, in crura, et in pedes. Eius qua ex capite est libra, pendit pardās octoginta: (est verò Pardān* moneta aurea apud Indos genus quod conficit decem regales Castellanos) qua ex pe- ctore, aureis viginti: qua ex cruribus, duodecim: qua ex pe- dibus, quatuor, aut ad summum quinque. Curiosiores non- nulli quatuor instrumēta cuprea sumūt inaequalibus fora- minibus pertusa (qualia qui vniones vendūt habere solem) per qua Caphurā transmittunt. Ea qua per instrumentum maiuscula foramina continēs transmissa est, certum habet pretium: qua per instrumentum mediocre, aliud: qua per instrumentum minoribus foraminibus pertusum transmis- sa est, aliud etiam pendit pretium. In ea verò discernenda adeo sunt experti Baneanes isti, vt Caphuram Caphura permixtam dextrè distinguere norint, pretiūque iustum imponere; nec facile inueniatur, qui eos fallere possit.

Baneanum
industria.

Caphurae
historia.

M V L T A nascitur hac Caphura in Burneo, Bairros, Samatra, & Pacen. Nomina autem locorū in quibus Sera- pio et Auicenna nasci tradunt, magna ex parte sunt corru- pta. Nam quā Serapio lib. simp. cap. 344. de Pansor vocat, est de Pacen in Samatra insula: Quam Auicēna lib. 2. cap. 134. Alçuz* appellat, de Sōda esse potest, qua insula est Ma- lace vicina: Quam verò Serapio ex regione Calca aduehi tradit, corruptū est vocabulū, debebat q³ è Malacca dicere, quandoquidem in Bairros loco Malacae vicino nascitur.

EST autem Caphura gummi, (non medulla, aut cor, ut Auicenna, loco suprà citato, et alij quidã putarunt) quod in medutullum ligni cadens, deinde extrahitur, aut per rimas exudat. Id vidi in mensa ex Caphura arbore constructa apud Pharmacopolam quendam; deinde in ligno quodã femoris crassitie donato Gubernatori Domino Ioãni de Craſto; deniq; in tabella palmũ lata apud quendã Mercatorem. Non tamen negauerim, quin interdũ in arboris concuum decidat. Principio verò exudat admodum candida sine vllis rubentibus aut nigricantibus maculis: non autem organis elicitur, veluti quidam scripserunt, neque ad candorem conciliandum decoquitur, ut falso Auicennæ lib. 2. cap. 134. & Serapioni lib. simpl. cap. 344. persuasum est.

PRO certo mihi relatum est, solere quemlibet prodire huius colligendæ gratia; qua vbi cucurbitam impleuerit, si quis eo validior eum cum cucurbita viderit, ilico eum impune posse occidere & cucurbitam auferre, fortuna nimis id illis (ut aiunt) elargiente.

Caphuræ
colligendæ
ratio.

QVÆ ex Burneo adfertur, plerumque admista habet minutissima lapidum fragmenta, aut gummi quoddam, Chamderros illis vocatum, Succino crudo persimile, aut ligni cuiusdam scobem. Sed facile maleficio deprehenditur. Nullam præter hanc adulterandi rationem scio. Nam si interdum rubentibus aut nigricantibus maculis respersa conspicitur; id vitium ex sordidarum & impurarum manuum contrectatione, aut ex madore, contrahi affirmant. Sed facile à Baneanibus id vitium emendatur: Siquidem in panno lineo colligatam, in calidam aquam clam demittunt, addito sapone & Limonum succo, deinde probè elotam in umbra siccant, & multò candidior redditur, nō multum de pondere decedente. Id ab amico quodam Baneane fieri vidi, qui hoc secretum mihi credidit.

Caphuræ a-
dultetium.
Chamder-
ros gummi.

Caphuræ
expurgandæ
ratio.

UTRIVSQUE generis meminisse videtur Serapio,

loco sup. citato; sed obscure admodum, cum ait maiorem quantitatem esse de Hariz, minorem tamen esse quam quæ à Sim adfertur. Quod sic intelligendum puto, maiorem quantitatem ex Chinceo adferri, maioriq³ formæ esse, quam quæ ex Burneo aduehitur; quandoquidē eius quātitas drachma maior non inuenitur: panes verò siue orbiculi ex Chinceo allati, quatuor sunt vnciarum, aut eo ampliores.

Caphure ar-
boris histo-
ria.

A VIRIS fide dignis mihi relatum est, Arborem esse Nuci iuglandi similem, foliis tamen candicantibus, salignis similibus, fructum aut florem haudquaquam se vidisse, fieri tamen posse ut utrumque ferat. Illud autem certò scio, materiam esse cinerei coloris, fagineæ ferè similem, interdum nigriorem, nec eam quidem leuem aut fungosam, ut retulit Auicenna libr. 2. cap. 134. (nisi fortè etate iam caducam & emortuam viderit) sed mediocriter solidam. Addunt plerique vastam & præaltam esse arborem, latissimè sese fundentem, & aspectu perpulchram.

FABVLOSVM est quod ad eius umbram omne animalium genus confugere aiunt, ut ferociora animalia euitent.

Serapionis
aliorumque
lapis.

Samatra in-
sula.
Taprobana.

N E C minus fabulosum est, quod quidam Serapionem lib. simp. cap. 344. secuti scribunt, huius largioris prouentus augurium esse, cum frequentibus fulgetris cælum coruscat, aut crebro tonitru constrepit. Nam cum insula Samatra (quam nonnulli Taprobanam faciunt) & circumiacentia loca Lineæ æquinoctiali vicina sint, multis tonitribus subiecta sint necesse est, eamq³ ob causam singulis diebus imbres aut leues pluuias habent. Singulis itaque annis Caphura abundare debebat. Ex quibus patet, tonitru largioris Caphuræ prouentus causam aut indicium non esse. Nonnullis Caphura de China composita videtur ex eius parte quæ ex Burneo aduehitur. Affirmarunt præterea mihi, panes illos orbiculares qui ex China aduehuntur, compositos esse, quo-

Caphura de
China.

nam Ca-

niam Caphura de Burneo in Chinceo deferatur, ideo eius incolis expetita, ut eam alteri viliori permisceant. Cui opinioni suffragantur Baneanes de Cambaya, qui pro arcano dicunt, deficiente Caphura de Burneo, solere se eius exiguan quantitatem cum multa Chinesi commiscere, eamq; falso de Burneo, nuncupare. Addunt item isti Baneanes, Chinesem Caphuram compositum esse medicamentum, quod temporis lapsu euaporet & corrumpatur: Caphuram verò de Burneo minimè.

M I H I sanè compositum medicamentum non videtur, tametsi Manardus in Comp. Mes. dist. 8. contrà sentire videatur. Sin verò sit, ex duobus Caphura generibus conflari necesse est. Nam tametsi euaporet, non est tamen admodum corruptioni obnoxia: quod indicium est minimè compositam aut facticiam esse, quandoquidem composita corruptioni magis obnoxia esse soleant. Itaque cum Rhabarbarum vix quadrimestre illud, quo in hac regione pluit, ferre possit, multum sanè est Chinesem Caphuram incorruptam hinc in India manere.

A V E N R O I S 5. Colliget. cap. 56. aliud Caphura genus facit longè à superioribus diuersum, scribitq; Ambarum ^{Auentrois} ^{lapis.} eius Caphura genus esse. Cum autem eius opinionem Cap. de Ambaro satis abundè confutauerimus, plura de his agere, superuacaneum esse iudico.

S C R I B I T Andreas Bellunensis in suo Dictionario ^{Bellunensis} ^{lapis.} secundum Arabes, aquam Caphuratam ex arbore Caphura stillare, eamq; cum arbore calidam esse tertio ordine. De hac aqua à multis cum Medicis, tum Mercatoribus sciscitatus sum, neminem tamen inuenire licuit qui eam se vidisse assereret. Quare facile adducor, ut credam Bellunensem cum in hac aqua describenda, tum in eius temperamento lapsum esse.

S C R I B V N T Ruellius, libr. 1. cap. 21. & hunc per

Caphura
Riachina
nulla.

omnia secutus Matthiolus, in libr. 1. Diosc. cap. 75. vterque verò ex Serapione, hanc Caphuram ceteris bonitate præstare, quæ à Rege quodam Ribah (qui primus dealbanda Caphuræ rationem adinuenit) Riachina sit denominata. Ego verò vt id credam, adduci non possum, quandoquidem India Reges potentiores sunt, quàm vt tali mangonio operam dare opus habeant.

RHASES de re med. lib. 3. cap. 22. eam frigidam & humidam, Auicenna lib. 2. cap. 134. verò, quem plerique sequuntur, frigidam & siccam tertio ordine constituit.

Caphura
frigida est.

IN ea aliquando opinione cum multis recentioribus fui, Caphuram calidam esse, ob illum odorem & partiū tenuitatem quibus prædita est*. Sed posteaquam experimento didici in Ophthalmiis & oculorum inflammationibus, tum etiam adustis impositam, niuis frigiditatem retulisse, ilico sententiam mutavi. Adde, quòd omnes apud quos nascitur, frigidam asserunt. Neque verò obest quòd odorata sit, quandoquidem ob partium tenuitatem facile euaporat & exhalat qui in superficie est odor, contrà quàm in Santalo & Rosa, quæ ob suam adstrictionem odorem in se retinent.

Caphura vi-
galias exci-
tat.

REFERT Auicenna lib. 2. cap. 134. vigilias excitare Caphuram. Quæ fieri autem id potest, quandoquidem ipsius testimonio frigida est, soleantq; frigida somnum conciliare? Somnum quidem inducit foris aut intus exigua quantitate vsurpata. Si quis verò sæpius odoretur & naribus adhibeat, cerebrum exsiccatur, & vigilias creat. Magnus eius vsus est his in regionibus, multis in rebus, tum etiam in cibis.

Perdan.

*Perdan monetæ aureæ Indicæ genus Ludouicus Roman. libr. 4. nauig. cap. 4. describit forma angustiore contractioreque quàm sint Saraphi Babylonici, sed longè crassiore: cui ab altera parte pro superscriptione bini sint insculpti dæmones, ab altera verò nescio quid literis exaratum cernitur. Mendosus tamen est codex, & Perday pro Perdan legit.

*Postremæ editionis exemplaria non meminerunt Alsuz, sed Alkanfuri dumtaxat, & ariagic, deinde alczeid, & aleseeck.

*Cōsulendus in hac re Matthiol. cōmentariis in Diosc. lib. 1. cap. 75.

De Ca-

De Cate, siue Lycio. CAP. X.

QVONIAM ad gingiuarum mollificationem & relaxationem Indi medicamento ex Betre, Areca, & Cate composito plurimum vtuntur, de singulis commentandum aliquid erit. Sed quoniā ordo sic postulat, de posteriore videlicet Cate, medicamento cum amaritudine adstringēte, hoc loco agemus, de duobus prioribus suo ordine acturi.

PLVRIMVM nascitur in Cambaya, praesertim Baçaim, Lycij nata-
Manora, & Daman, vrbibus Lusitaniae regi parētibus. Pro- les.
uenit etiam in continenti Goæ, aliisq; plurimis locis, sed non tam abundanter vt suprā enumeratis, è quibus mercimonij gratia exportatur magna quantitate in Chinarum regionem: in Arabiam verò, Persiam, & Coraçone, medicamenti causa, & pauca quantitate. Magna autem copia in Chinarum regionem & Malacam deportatur, quoniam in masticatoriis plurimus eius cum Betre est vsus.

EI VS nomen apud omnes enumeratas nationes est Cate, in Malaca Cato.

Cate, Cato.

QVOD verò hoc nomen Cate, aut paululum immutatu, apud Arabes, Persas, reliquasq; huius Asiae nationes obtinuerit; in causa esse puto, quòd maxima pars eius in Malacæ regno absimitur, vbi idē nomen obtinet: quemadmodum in Costi vocabulo accidit, quod licet Vplot ea Vplot.
prouincia, vbi plurimum gignitur, dicatur; ab omnibus tamen ferè Indis Pucho lingua prouinciæ Malacæ vocatur, Pucho.
quòd istic multus eius sit vsus.

CETERVM arbor ex qua hic succus extrahitur, magnitudine est Fraxini, folio minuto Erica vel Tamarici Lycij histo-
* simillimo, perpetuò virente: florere aiunt, sed fructum ria.
ferre negant: multis spinis horret: materies ligni robusta, dura, densa, ponderosa, nec, vt aiunt, putredini obnoxia, siue solibus exponatur, siue aquis immergatur: quam ob causam ab incolis Lignum semperuiuum nūcupatur. Ex eo Lignū sem-
propter peruiuum.

Hacchie.

Lycij extra-
hendi ratio.Nachani
quid sit.

Lycij vires.

Cate, quid
sit.

Hadhadh.

propter duritiem & pondus pistilla fiunt deglumanda ori-
zæ idonea in mortariis ligneis sex palmos in ambitu conti-
nentibus. Incole eam arborem Hacchie vocant: cur autem
ipsum succum Cate vocent, nulla ratione consequi possum.

PORRO succi extrahendi hæc est ratio. Ramos huius
arboris minutim concisos elixant, deinde contundunt, post-
modum cum farina Nachani* (sementis est nigra &
minuta sapore Secales, conficiendis panibus apta) & cuius-
dam nigri ligni, quod istic nascitur, scobe (interdum etiam
sine eo) pastilli aut tabelle formantur, quas in umbra sic-
cant, ne solis ardore earum facultas euaporet.

OPTIMUM est medicamentum non modo ad confir-
mandas gingiuas, & desiccandum & cōstringendū; verum
etiam ad alui profluvia curanda, oculorumq; dolores tol-
lendos, in quibus plerumque optimo cum successu usus sum.

NUNC superest, fueritne Cate veteribus cognitum,
examinemus.

EGO, si mihi dicere licet quod sentio, omnino existimo
nostrum hoc Cate nihil aliud esse, quàm Græcorum &
Latinorum Lycium. Nam eius extrahendi ratio ab omni-
bus eadem describitur, iisdemque facultatibus pollere cen-
setur quibus nostrum Cate. Huc adde quod Indicium Ly-
cium præfertur cum à Dioscorid. lib. 1. cap. 114. & Plinio,
lib. 24. cap. 14. tum à Galeno, lib. 7. simpl. Vocatum autem
est à Græcis Lycium, quoniam in Lycia primum inter Græ-
cos eius usus repertus sit, optimumq; istic nasci eo tempore
censerent. Præfertur etiam Indicium Auicenna, lib. 2. cap.
399. & Serapioni, lib. simpl. cap. 7. qui id Hadhadh ap-
pellant, easdemque illi facultates tribuunt, quas Græci &
Latini. Auicenna vult in eius penuria Arecam & Santa-
lum substitui.

RECENTIORES aliquot è Periclymeni succo suc-
cedaneum eius parant. Sed si Lusitani Pharmacopola in
conquiren-

conquirendis legitimis medicamentis diligentiores essent, & in adibus Indicis * nuncupatis Olysi pone requirerent, posset eius tum etiam Fauſel siue Areca magna copia classe regia Fauſel. in Lusitaniam deferri.

* Dioscoridi Lycium folia buxi habet, & pusilla est arbor. Itaque longè alia cèſenda est quàm ea quæ nostro Auctori describitur. Tam-
etſi non satis sibi constare videtur Dioscorides in Lycij descriptio-
ne, si modò postrema capit de Lycio pars, Dioscoridis sit.

* Huius sementis etiam meminit is qui naufragium Navis S. Bene-
dicti nomine, quæ paulo supra promontorium Bonæ spei ad scopu-
los allisa est, descripsit, atque Sinapi similem esse, sed nigriorem, cu-
ius farina in panes orbiculares subacta vescuntur tota illa Æthiopix
ora maritima, præsertim inter fl. S. Christophori, & eum qui à S. Lu-
cia nomen accepit.

* Sunt verò ædes Indicæ, vastæ concamerationes sub Regio Pala-
tio, in quibus asservantur non modò Aromata, sed omnis generis
merces quæ ex India Vlysi ponem Liburnicis regis aduehuntur.

De Manna.

CAP. XI.

AN Manna Græcis cognita fuerit, à recentioribus satis
disputatum arbitror *. Ego paucula dumtaxat hîc subii-
ciam, quæ silentio prætereunda non duxi.

Eius igitur tria agnoscimus hîc genera, ex prouincia Mannæ tria
Vzbeque deportata. genera.

PRIMUM genus vtribus conseruatum, sapore faui I.
mellis, Xirquest, aut Xircast vocatur, id est, Lac ex arbo- Xirquest.
re Quest nūcupata: nā Xir lingua Persica Lac sonat; nos Xircast.
corrupto nomine Siracost nuncupamus. Est autē ros qui- Siracost.
dam in eas arbores delabens, aut gummi ex eis destillans.

ALTERUM genus dictū Tiriamiabim aut Trun- I I.
gibim, vt vertit Bellunensis, in Carduis nasci ferunt, Tiriami-
granis quàm Coriādrum maioribus, colore inter rufum & Trungibim.
rubentem medio, quæ ex tribulis decutiuntur. Vulgus Plan-
te fructum esse putauit, sed Gummi aut Resinam esse re-
scitum est. Huius vsus præfertur à Persis ei qua vtimur;
quoniam eam qua vtimur, pueris exhibere non audent,
nisi decimum & quartum annum exceſſerint. Ego tamen
ab eo tempore quo huc delatus sum, ea vti non destiti, &
sine ma-

sine molestia purgare semper deprehendi.

III.

TERTIVM genus magnis glebis aduehitur, admistis plerumque foliis. Calabrina persimilis est hac Manna, plurisque aestimatur: defertur autem ex Baçora vrbe Persica admodum celebri.

Manna genus aliud.

ADUEHITVR interdum Goam in vtribus aliud genus ex Ormuz emporio, melli candido depurato persimile: sed facile corrumpitur in hac regione, propterea quod vitreis lagenis non asseruetur.

* Consule commentarios Matthioli in lib. 1. caput verò 73. Dioscoridis. Illic enim tum veterum Græcorum, Latinorum, & Arabum opiniones recenset, tum etiam recentiorum sententias de Manna refellit. Eius verò, auctorisque nostri, atque adeò omnium qui de hac re hætenus scripserunt, opiniones refutat Donatus ab alto mari tractatu de Manna.

Meminit etiam Manna Bellonius lib. 2. obseruationum, sub finem cap. 65.

De Tabaxir.

CAP. XII.

Spodium vnicum.

CVM Spodium tam multas Arabum magni nominis & insignis doctrinae Auctorum compositiones ingrediaur, quas intrò assumere licet: non mirum est, si dubitatio orta sit, an illorum Spodium cum Græcorum Spodio, quod metallicum est, & minimè intrò assumi potest, idem sit. Sed, vt verum fateamur, vnicum est in orbe Spodiũ, siue Pompholyx, ab Arabibus Tutia vocatũ, in cuius penuria Græci ἀντίποδα parabant.

HVIC autem dubitationi & errori ansam præbuit Terentianus ille Dauus omnia turbans, Gerardus Cremonensis, in Rhas. ad Alm. libr. 3. cap. 36. qui Tabaxir Arabum interpretatus est Spodium, cum non minus inter se differant, quàm albus & ater color. Eius errorem omnes Arabum interpretes Latini secuti sunt, Tabaxir Spodium vertentes.

PERICVLOSÆ autem sunt vocabulorum versiones & immutationes, præsertim in re medica, debentque medica-

medicamentorū nomina potius non interpretata relinqui,
quā perperam Latina reddi.

CETERVM, vt ad rem redeamus, Tabaxir voca- Tabaxir.
bulum est Persicum, ab Auicenna lib. 2. cap. 617. & aliis
Arabibus è lingua Persica desumptum, nihilq; aliud sonat
quā lacteus humor, aut succus liquorue alicubi cōcretus:
quo nomine etiam Arabibus & Turcis hoc medicamentum
cognitum est.

VOCATUR autem ab indigenis Sacar Mambu, Sacar Mam-
bu.
quasi dicas Saccharum de Mambu, quoniam Indi arundi-
nes, siue ramos arboris illud proferentes Mambu vocant.
Attamen nunc etiam Tabaxir vocare cœperunt, quoniam Tabaxir.
eo nomine petitur ab Arabibus, Persis & Turcis, qui id
mercimonij causa ex India in suas regiones exportant.

MAGNO emitur hoc medicamentum pro prouentus Tabaxir mi-
ra caritas.
eius ratione. Eius tamen commune pretium in Arabia est,
vt pari argenti pondere ematur.

ARBOR in qua gignitur, interdum magna est, & in- Tabaxir hi-
storia.
star Populi procera: interdum minor, ramos vt plurimum
erectos (nisi quod pulcherrimos quosq; interdum incuruant
ad pergulas & deambulacra, apud Indos frequentia, con-
ficienda) frequentibus nodis distinctos, palmi tamen lon-
gitudine ab inuicem disitos, habens; folium Oleæ longius.
Inter singula internodia liquor quidam dulcis generatur,
crassus veluti amyllum congestum & simili candore, inter-
dum multus, nonnunquam verò perpaucus. Sed non omnes
arundines siue rami eū humorē continēt, at ū dūtaxat quos
Bisnager, Batecala, & pars Prouinciæ Malauar profert.

HIC autem liquor concretus, interdū nigricans & ci-
nereus inuenitur, sed non ideo improbatur. Nam aut ob ni-
miam humiditatē, aut quòd diutius ligno inclusus perman-
serit, hunc sibi colorem conciliat: non autem ob arborum
incendium, veluti nonnulli putarunt. Siquidem in multis
ramis

ramis quos non contigit ignis, niger etiam inuenitur.

MEMINIT huius Rhases, libr. de re med. 3. cap. 36. sed omissa generatione, solas vires recenset. Serapionis autem libr. simpl. cap. 342. exemplar temporis vitio corruptum esse verisimile est, quandoquidem Saraileir pro Tabaxir legat.

Anicennæ
lapis.

AVICENNA lib. 2. cap. 617. vult ex arundinum radicibus crematis fieri: sed eius opinionem falsam esse ex supradictis manifestum est.

σποδός.
Tutia.
Antipoda
ex ossibus
Elephantis
nulla.

CETERVM σποδός, quæ Arabum est Tutia, aliud, uti diximus, est medicamentum, cuius historiam ex Græcis petendam censeo. Huius penuria antispodium fieri censent nonnulli ex ossibus Elephantis: sed quàm id falsum sit, ego iudicare possum, quippe qui Elephantorum ossa nullius esse vsus, sed ea ab incolis abiici sciam.

PORRO, quoniam peruersa Cremonensis interpretatio tot errores nobis peperit, in posterum uti censeo Spodo siue Tutia in medicamentis à Græcis descriptis, quæ nusquàm nisi externis remediis hoc medicamentum admouent: Tabaxir verò legitimo in Arabum compositionibus, quæ ut plurimum intus in corpus sumuntur.

Tabaxir fa-
cultates.

CETERVM ex Medicorum tum Indorum, tum Arabum, Persarum & Turcorum testimonio Tabaxir internis & externis conuenit ardoribus, tum etiam biliosis febribus & dysenteris.

De Tutia.

CAP. XIII.

AVICENNA lib. 2. cap. 703. Tutiam in India inueniri scribit. Huic etiam suffragatus Serapio, lib. simpl. cap. 422. Tutia quoddam genus Indicum esse asserit.

Tutia Lusit-
anorum.

SED ut verum fatear: Nulla per vniuersam Indiam, nobis saltem cognitam, Tutia inuenitur, siue Græcorum σποδός: aut æs, aliudue aliquod metallum ex quo conflare Tutia possit. Sed ea Tutia qua nos hic vtimur, quamq; in Lusita-

Lusitaniam & Hispanias, reliquasq; occidentales regiones exportant, è metallicis conflata non est, sed ex eorum est genere quæ Dioscoridi ἀντίσποδα appellantur. Mibi enim retulit mercator, harum similiūque rerum curiosus indagator, se certò accepisse à Persicis negotiatoribus, hanc Tutiam in Quirmon Persiæ regione & Ormuz finitima (ubi etiam laudatissimum totius Persiæ cuminum nascitur) fieri, atque conflare è cineribus arboris cuiusdam istic nascentis nomine Goan, quæ fructum eiusdem nominis profert, cortice & putamine constantem: corticem verò & nucleum, qui putamine clauditur, edules esse. Hanc Tutiam Alexandrinam vocari, non quòd in Alexandria fiat; sed quòd ex Quirmon Ormuz delata, deinde in Alexandriam exportetur, ex qua tandem & Italia* & Gallia communicatur.

Goan arbōr.

ἀντίσποδος
Alexadrina.

*Immo ut Matthiolus suis in Diosc. commentariis lib. 5. cap. 46. censet, Cadmia potius ex ærariis Germaniæ fornacibus petita vtuntur, tum Italiæ, tum Germaniæ atque Galliæ officinæ. Attamen si paulò diligentiores magisq; curiosi essent Pharmacopolæ, facilè Pompholygem ex iisdem fornacibus accipere possent, & sua antispoδα, quæ, vt idem auctor est, plerumque ex boum ossibus concrematis parant, omnino reicerent.

De Ebone.

CAP. XIII.

Ossivm Elephanti non modò in Medicina nullus est vsus (tametsi nonnulli, vt modò retulimus, falso tradant ex his crematis spodium parari) sed nec instrumētis & operibus faciendis. Dentium dumtaxat materies expetitur. Nam quod Aegineta lib. 7. cap. 3. Elephanti ungulas medicum in vsum vsurpari tradit, falsum esse puto.

Dentes Ele-
phantini
dumtaxat
expetiti.

APPELLATUR autem Arabibus Elephantus Fil: (ipse verò dens Cenalfil, quod dens Elephanti est) in Guzarate & Decan, Ati: in Malauar, Ane: in Canara, Açete: Aethiopibus, Ytembo: nullis verò nationibus quod sciam Baro, licet Simon Genuensis* id affirmet.

Fil.
Cenalfil.
Ati, Ane.
Açete, Ytē-
bo.
Baro.

NVLIVS in medicina vsus sunt ipsi dentes apud

D

Indos:

Magnus E-
boris apud
Indos vsus.

Superstitio
Indicarum
mulierum.

Elephantini
dentes non
sunt deci-
dui.

Elephanti
crudis carni-
bus Aethio-
pes vescun-
tur.

Natres.

Indos: sed dumtaxat ab Arabibus & Turcis vsurpantur ex Auicenna praescripto in iisdem remediis, quibus nos vtimur. Verum in operibus & instrumentis monilibusq; fabrican-
dis tantus eorum est vsus, vt ex ea Aethiopia parte quae est à Sofala, vsque ad Melinde, singulis annis in Indiam deue-
hantur millies sexcenta pondo, praeter eos dentes qui ex ple-
risque India regionibus conuehuntur. Huius Eboris pars in
Chinarum regionem defertur: maxima vero & potissima
pars Cambaya deuehitur. Est enim certum superstitionis
genus à Dæmone mulieribus eius regionis institutum, vt è
vita sublato aliquo ex sanguine iunctis, ilico omnia monilia
(quorum viginti ex ebore confecta singulae mulieres in bra-
chiis gerunt, fiunt tamen & ea interdum è testudinum te-
stis) confringant, & posito luctu noua inducant. Ingens ve-
rò est apud eos Eboris pretium, pro dentium magnitudine:
siquidem minores dentes non adeò magno aestimantur; ma-
gni vero, ingentis sunt pretij.

HABENT autem singuli Elephanti binos dentes in
maxilla superiore, sed non deciduos & denuo renascentes,
vt putarunt nonnulli. Feminae vero iis magna ex parte ca-
rent, tametsi nonnulla dentibus vnius palmi longitudine
præditæ sint. Mactantur ab Aethiopibus Elephanti, vt eo-
rum cruda carne vescantur: dentes vero ad nos mercimo-
nij gratia transmittunt viminibus, siue laqueis colligatos,
quod facit vt putem maiora apud eos Elephantorum ar-
menta inueniri, quam Boum in Europa.

PORRO Elephanti natura melancholici sunt admo-
dum, noctu pauent & insomniis metum incutientibus di-
uexantur. Sed praesens remedium est, si eorum rectores (Nai-
res lingua vernacula vocantur) illorum tergis insideant,
semperq; eos alloquantur, ne dormiant. Alui profluuio ple-
rumque laborant; interdum vero adeò in zelotypiam rapiun-
tur, vt efferentur, & quodammodo furibundi reddantur,
disrum-

disrumpantq; catenas & vincula. Eius autem mali curatio est, si rectores educant eos in agros, & grauiter obiurgent.

CETERVM prater id ministerium quod vehendis o- Elephanto-
rum utilitas.
neribus prestant, & tormentis bellicis è loco in locum com-
mutandis, solent bello vtiles esse Elephanti; interdum enim
capite & pectore armati equorum more in bellum educun-
tur. Sed qui his in praeliis vtuntur, id solum emolumentum re-
ferunt, quod aduersariorum acies prosternant: & tamen
interdum etiam, veluti intellexi; non sine suorum pernicie
retro cedunt. Nonnulli sunt Reges, qui interdum mille hu-
iusmodi Elephantos in praelium educunt, alij plures, pleri-
que pauciores.

CRUDELE est id spectaculum, quando Elephanti Elephanto-
rum pugna.
veluti monomachia praeliantur: siquidem non modò denti-
bus singuli suum aduersarium impetere student, sed magno
interdum impetu capitibus concurrunt, vt alteruter eorum,
capite confracto, in planitiem cadat.

FALSVM est quod quidam de maris & feminae con-
gressu tradiderunt; quandoquidem haud aliter congregiã-
tur quàm reliquæ quadrupedes.

MVLTÀ Plinius lib. 8. cap. 1. 2. 3. & seq. de Elephantis
scribit, sed pleraque parum probanda, & hætenus non ex-
perta. Quod verò in Taprobana insula maiores, dociliores,
bellicosioresq; Elephantos gigni tradit: verum id est, si Ta- Taprobana
Zeilan fortè.
probanam intellexerit eam insulam quæ nunc Zeilan voca-
tur. Nam, vt postea dicemus, huius insulæ Elephanti reli-
quis omnibus præcellunt, eorumq; imperia reliquos agnosce-
re scribunt. Eius etiam cum Rhinocerote inimiciæ meminit
idem Plinius, lib. 8. cap. 20. eorumq; pugnas describit.

EST autem Rhinoceros vastum animal cornu in nare
gerens, quod difficulter domari potest. Multos in Cambaya Rhinocero-
tis historia.
Bengala finitima, & Patane inueniri tradunt, & ab inco-
lis Gandas vocari. Mihi hætenus Rhinocerotem videre Gandæ.

non contigit : illud tamen scio , Bengala incolas eius cornu aduersus venena vsurpare, vnicornu esse existimantes, tametsi non sit, vt ij referunt qui se probè scire autumant.

Monoceros.

CETERVM de Monocerote tam incerta omnia ab Auctioribus referuntur, vt illos eum haud quaquam vidisse manifestò appareat. Ego hoc loco referam quæ à viris fide dignis accepi. Inter promontorium Bonæ spei, & aliud promontorium vulgo de Currentes nuncupatum, vidisse se affirmabant * terrestre quoddam animalis genus, licet mari etiam delectaretur, quod caput & iubam equi haberet (minimè tamen marinum equum esse) cornu præditum duos palmos oblongo, mobili, quòdque nunc in dextram, nunc in sinistram obuerteret; modò illud attolleret; modò demitteret. Id animal cum Elephante ferociter præliari, eiúsque cornu aduersus venena laudari. Eius experimētum factum propinato duobus canibus veneno: alterum enim canem cui dupla quantitate propinatum esset venenum, sumpto huius cornu puluere ex aqua conualuisse: alium verò cui exigua quantitate venenum esset datum, nec exhibitum hoc cornu, statim mortuum corruisse.

Elephanti
docilitas.

CETERVM non modò vernaculam linguam intelligunt, sed etiam peregrinas, si eas edoceantur. Gloriæ sunt cupidi, beneficiorum memores, iniuriarum verò haud quaquam obliuiscuntur, & vindictæ cupidissimi sunt. In summa, huic animali nihil deesse videtur, vt ratione præditum appareat, præter loquelam: tametsi non desint qui in Cochinchin publicum instrumentum (attestationem vocant) se vidisse asserant, quod referret Elephantum aliquando istis locutum, petiisseq; à suo rectore (quem in Malauar Naire, in Decam verò Piluane vocant) cibum. At rectorem respondisse, Lebetem in quo illi Orizam coqueret, pertusum esse, eum tamen ad Cacabarium deferret obturandum, deinde illi Orizam se cocturum. Lebetem promusci-
de sumptum

de sumptum Elephantus ad Cacabarium defert. Is lebetem reparat, sed rimam quam non animaduverterat, inobturatam relinquit. Lebetem cum retulisset Elephantus, Rector in eum Orizam cum aqua coquendam iniicit, sed cum per rimam effluere conspiceret aquam, rursus Elephanto tradit consarcinandum ut ferat. Eum denuo sumptum defert Elephas. Cacabarius de industria lebetem se reparare simulans, rimam auget. Defert Elephantus lebetem ad mare, & aquam haurit, quam dum effluere videt, lebetem intelligit non reparatum; ad Cacabarium redit magno barritu intonans, quasi de eius perfidia conquereretur. Cacabarius tandem lebetem probe ferruminat, & reparat. Sed ei Elephantus non fidens, denuo ad mare profectus, aquam haurit, quam cum continere lebetem animaduertit, domum redit, & orizam in eo coctam edit. Viuunt etiamnum qui hoc spectaculum se vidisse affirmant, locutum tamen asserere non ausint.

R V M O R est Regem Sian, in cuius regno prestantissimi post Zeilanos inueniuntur Elephanti, candidum Elephantum habere, eumque propterea Regem candidi Elephanti per excellentiam appellari.

Rex Sian.
Elephantus
candidus.

R E T V L I T mihi amicus fide dignus, se duas Elephantorum venationes vidisse, ad quas profectus esset Rex Pegu cum infinita hominum multitudine, siquidem in prima ducenta hominum millia fuerunt.* Cingebant illi in orbem totum eum locum in quo Elephantos sua pascua habere norant, deinde paulatim ambitum illum siue hominum coronam contrabentes, tandem in medio comprehenderunt non modo ingentem Elephantorum multitudinem (siquidem ea venatione quatuor millia capta sunt) sed & alia animantia, veluti apros, tigrides, partim viva, partim iaculis confixa. Omnes autem Elephantos dimisit, preter ducentos tum adultos tum iuniores, ne suam regionem Elephantis depopularetur.

Rex Pegu.

Elephantorum
venatio.

pularetur. Eos verò domarūt in hunc modum. Magnis trabibus eos sepientes, paulatim circum, quo concluduntur, in angustius contrahabant, donec singulos Elefantos vix locus caperet: deinde funibus è vimine contextis eorum pedes & dentes vinciebant, vt Elefanti se mouere loco non possent. Hos binis funibus cinctos subibant retores, & calcibus impetentes, tum baculo ferientes, perpetuò se verberaturos, & tandem fame enecturos minitabantur, nisi essent morigeri. Sin verò essent morigeri, oleo se perunciaturos, & cibum subministraturos pollicebantur. Deinde singulos educebant & lauabant, lotis singulis binos Elefantos domesticos & iam domatos admouebant, inter quos vtrunque coërcerentur. Hac ratione domitos fuisse referebat.

ALIAM præterea Elefantos capiendi rationem idem mihi narrauit. Intellexerat idē Rex Pegu ingentē Elephantum in siluis oberrare, vt eum caperet, aliquot Elefantos feminas domesticas eò mittit, prius cōmonitas ne cum Elephantis congregerētur, sed signis indicarent se primū cōgressuras vbi ad sua stabula peruenissent. Posteaquā cōuenissent feminae, statim eas subsecuti sunt Elephanti cum illis pascentes, donec in urbē Pegu, quæ admodum vasta est, ducti essent. feminae ad sua stabula remearunt, subsequenti- bus eas Elephantis. Eductis inde feminis, solos Elefantos conclusos, eadem, qua supra retulimus, ratione domarunt.

Elefantos
domandi ra-
tio.

IUNIORES etiā verberibus, obiurgationibus & fame, interdū verò beneficiis domantur. Maiores verò magnis edibus concludunt, quæ multas habent iannas angustas, è quibus qui Elefantos domare volunt, iacula & spicula in eos coniciunt, donec iam fessi, vulneribusq; & fame propè sint enecti. His deinde retores significant, eos se ita exercitasse, vt feritatem deponerent: quòd si humi se prostraue- rint, beneficia in eos collaturos pollicentur. procumbunt Elephanti, lauantur, vnguntur oleo, & cibus datur: deinde sin-
gulis ferè

gulis ferè momentis interrogantur quì valeant, quid pe-
tant. His rationibus paulatim edomantur.

MANIFESTVS autem Plinij error in eo deprehen- Plinij lapsus.
ditur, quòd Elephantos minimo suis stridore terreri & re-
trocedere scribit lib. 8. cap. 9. Nam plerumq³ sues Elephan-
torum stabula ingrediuntur, nec eis terrentur, aut eorum
presentia quidquam commouentur. Sed & in siluis Mala-
uar multos sues cum Elephantis versari certum est. Illud Elephantus
verum est, quòd mures oderit, quemadmodum idem tra- murè odit,
dit. Nam si mures in suis stabulis versari senserint, nūquam & formicas.
nisi contorta in se & conuoluta promuscide Elephanti dor-
mient, ne eam mures ingrediantur & mordeant. eadem
planè ratione formicas abhorrent.

MIRARI subit, à quo Andreas Lacuna lib. 2. cap. 50. Andr. Lacu-
næ lapsus.
comm. in Diosc. edoctus, fossile & minerale ebur* inueniri
scripserit, quandoquidè nihil à veritate magis alienum sit.

NEC minus Fuchsum lib. de Compos. med. miror, qui Fuchsi error.
nullibi verum ebur reperiri summo errore scripsit: cùm tot
sint Elephanti per vniuersam Indiam & Aethiopiam.

*Vulgaria Simonis Genuensis exemplaria huius meminisse non
reperio.

DE Elephantorum docilitate & industria multa apud Auctores
leguntur. Sed & recentibus exemplis eorum industria & docilitas est
cognita. Nōne Elephante quem ante aliquot annos hic in Belgico
vidimus, quemq^{ue} ad Maximilianum II. tum Cæsarem Rex Ca-
tholicus mittebat, summum docilitatis & intellectus propemodum
humani specimen nobis præbuit? Attamen adhuc erat iunior, nec
nonum annum excessisse ferebatur.

*Non multum ab hoc animali differre videtur Æthiopum Eale,
quam describit Plin. lib. 8. Naturalis historię cap. 21. Apud eosdem
[videlicet Æthiopus] & quæ vocatur Eale, magnitudine Equi fluui-
tilis, cauda Elephantis, colore nigra vel fulua, maxillas apri, maiora
cubitalibus cornua habens, mobilia, quæ alterna in pugna sistit, va-
riatq^{ue} aut infesta aut obliqua, vtrumque ratio monstrauit.

*Similem planè venandi rationem describit Pausanias in Bceoti-
cis, siue lib. 9. in hunc modum: Venatores vbi canipestres vel mon-
tanos saltus ad stadia ferme mille in orbem continenti indagine cin-
xerint, ita vt constanter omnes, quem quisque ceperit in eo ambui
locum obtineant, ad intimos eadem agminis forma recessus progres-
si, feras omnes in medio comprehendunt, & inter eas Alcen, &c.

Ebur fossile.

56

AROMATVM HIST.

*Laminulis quibusdam Eboris fossilis, quæ natium æmulantur, sed crusta quadam candidissima inductæ sunt, ante biennium à Rasio nostro, omnium Naturæ miraculorum diligentissimo obseruatore, donatus sum. In Italia erui hoc ebur intelligo, & magno in vsu istis esse aduersus virulentorum animalium morsus.

De Canella.

CAP. XV.

Herodoti fabulæ.

TAM longa difficiliq; via petebantur olim hæc aromata, vt perfectam eorum notitiam consequi veteribus haud facile fuerit. Hinc factum, vt innumera fingeretur fabula, quas Herodotus pro veris refert. Et quoniam ingens eorum erat pretium, maiorq; in hominibus lucri cupiditas, adulterabantur aromata, & hac ratione fiebat, vt diuersa illis inderentur nomina, tametsi plerumque eiusdæ essent generis.

Alep Syriæ emporium.

PROPTER locorum igitur distantiam, & minus frequentatas has regiones à negotiatoribus, probè cognita Cassiæ historia veteribus non fuit. Nam qui eam Ormuz & Arabiam deuehebant, Chineses (vt infra dicemus) erant; ex Ormuz deinde in Alep emporium totius Syriæ nobilissimum ab aliis negotiatoribus transferebatur. Qui verò inde eam ad Græcos deportabant, aut apud se nasci, aut in Aethiopia dicebant, multisq; cum superstitionibus cædi, diuidiq; à sacerdote in ternas partes, quarum vnâ Deo poneret, alteram Regi, tertiam Sacerdotibus*.

* Paulo aliter Plin. lib. 12. cap. 19. Cassia neque Cinnamomum apud Aethiopes nascitur.

CETERVM neque Cassiam, neque Cinnamomum apud Aethiopes, aut Arabes nasci, nostrorum Lusitanorum nauigatione palam factum est, qui totam illam oram circumlegerunt, magnâque ex parte terrestri itinere peragrunt, nullam autem Cassiam aut Cinnamomum vidisse affirmant. Huc adde, quod ipsimet Arabes Canellam dictam hinc petunt, eiusq; pretium apud eos intenditur quoties hinc eò non defertur.

DICET aliquis Canellam quidem apud eos non nasci, & propterea ab Indis petere; sed legitima Cassia & vero Cinnamomo eos non carere, fortè autem à Barbaris

& in-

CANELLÆ FOLIUM ET BACILLVS.

Guinea.

Promonto-
rium Bonæ
Spei.

& inconditis populis ignorari. Familiares habeo eruditos viros Medicos Arabes, Turcos & Coraones, qui omnes Canellam crassiorem, Cassiam ligneam appellant. Præterea nonnulli ex nostris totam Aethiopiam sub Aegypto (quam nunc Guineam vocant) non solum secundum mare, sed & in mediterraneis peragrarunt, alij ab insula D. Thomæ nuncupata vsq. ad Sofala & Mozambique, & inde Goam penetrantes, alij plerique à promontorio Bonæ Spei (cùm naufragium passi essent) vsq. ad Mozambique & Melindam, ita ut utramque Aethiopiam supra & infra Aegyptum perlustrarint; nulla tamen his conspecta est Canella vel Cassia.

CUM igitur orbis numquam ita fuerit cognitus, ut nunc est, præsertim Lusitanis; verisimile est non defutura huiusmodi aromata & celebria medicamenta, qualia sunt Cinnamomum & Cassia: sed abundantiam ipsam, hanc nobis dubitationem parere.

Insula D.
Laurentij.Fructus Ga-
ryophyllos
olens.

NEQUE enim (tametsi nostri minimè curiosi fuissent) credendum est ipsos incolas tam nobilia aromata tacituros. Nam quemadmodum Barbarissima gens, quæ insulam D. Laurentij incolit, mercatoribus, qui eò interdum deuehantur, fructum quendam Auellanae magnitudine ostendit, quod Garyophyllos redolet: eadem ratione credendum est, Aethiopes Cinnamomum & Cassiam adeò odorata medicamenta nostris demonstraturos fuisse.

Salihacha.

Canella est
Cassia.

PORRO Cassia lignea Arabibus, Persis, & Indis Salihacha vocatur: à vulgo autem Indorum, eodem nomine dicitur quo Canella: nullam enim inter Canellam & Cassiam differentiam faciunt. Neque, ut verum dicam, quispiam Cassiam à Canella differentem vidit.

CETERVM quòd Canella diuersa Cinnamomi & Cassiae nomina indita fuerint, occasionem præbuisse puto mercatores Chinenfes (nam Annales vrbs Ormuz producit olim quadringentas naues è China vno eodemque tempore eò appu-

eo appulisse) qui cum e sua regione aurum, sericum, vasa muribina (porcellanas vocant) moschum, cuprum, margaritas, aliasq³ huiusmodi merces eueherent, nonnullas ex eis in Malaca vendebant; sandalum, nucem myristicā, mace-rem, Garyophyllos, lignum aloës, contra in suas naues infe-
rētes: quæ rursus in Zeilan & Malauar diuendebāt, indeq³ sumebant Canellam, ex Zeilan videlicet laudatissimam, & ex Malauar minus selectam: similiter & ex Iaoa, vnde et-
iam piper, cardamomumq³ euehebant, eaq³ omnia deinde Ormuz aut in Arabiæ oram maritimā perferebant. Inter-
rogati autem isti Chineses, quænam essent hæc aromata, & vnde ea adueherent, fabulas illas narrabant quas recenset Herodotus, vt his commentis earum mercium pretia augerēt.

CUM autem quæ in Zeilan nata esset Canellam, ab ea quam in Iaoa & Malauar sumpserāt, differre conspice-
rent, diuersa illis indidēre nomina, cum tamen eiusdem ge-
neris essent cortices, pro soli caliq³ varietate solū differen-
tes, vt plerumque idem fructus pro regionum & soli varie-
tate suauior fieri, aut à naturali bonitate degenerare solet.

Canella Zei-
lanitica reli-
quas longè
superat.

E MENTES ergo Ormuz incole eam Canellam à Chinesibus, idcirco eam Darchini, quod Persis lignum
Chinense sonat, appellarunt: deinde Alexandriam vehen-
tes, vt eam Græcis eò confluentibus carius venderent, Cin-
namomum vocarunt, quod significat lignum odoratum,
quasi Amomum ex China delatum. Deteriori autem Ca-
nella, quæ scilicet ex Malauar & Iaoa delata esset, idem
nomen quo in Iaoa appellatur, indiderunt, scilicet Cais
manis, quod lingua Malaya dulce lignum sonat (hanc cor-
rupto vocabulo Cassiam Græci dixerunt) duo diuersa no-
minæ eidem rei imponentes.

Darchini.

Cinnamo-
mul.

Cais manis.

Cassia.

V S V S est autem Auicenna lib. 2. cap. 128. cum Rhase
& reliquis Arabibus, vocabulo Persico Darchini, vt plerif-
que aliis Persicis solet. Nā Canella cuiuscumq³ generis Ara-
bicè Quer-

Querfaa.
Querfe.

Cuurdo.

Cameaa.

bicè Querfaa & Querfe dicitur. Reliqua verò nomina Arabibus prodita corrupta sunt, vt Darfihahā & similia. Vocatur in Zeilā Cuurdo: in Malayo, vti dixi, Cais manis: in Malauar, Cameaa. Nam quod Serapio Darchini arborem de China interpretatur, corruptum est exemplar, & hæc interpretatio ab Interprete addita.

CETERVM rogatos volo omnes cū Medicos tum Pharmacopæos, vt posthac Cassiæ loco Canellam deterio-rem præscribere desinant, & selectissima vtantur; quandoquidem tanta nunc est eius copia. Tum etiam ne Cassiam duplici pondere pro Cinnamomo in Compositionibus ini- ciant, tametsi freti Dioscoridis & Galeni auctoritate.

SCRIBUNT nonnulli, Canellam nostram veterum Cassiam non esse, quod (vt aiunt) nigricans sit, & inodo- ra: aut, si sit, Pseudocassiam Dioscoridis esse potius quàm legitimā. Fit interdum, vt etiam hîc in India Cassiam ad- modum deprauatam cum alia inueniamus non exigua quantitate (quoniam aut non bene parata fuit, aut non suo tempore cæsa) quandoquidem vix Aroma reperias cor- ruptioni magis obnoxium quàm Canella est, præsertim si diu in naui perstiterit. Est enim hæc regio putredini admo- dum obnoxia, maritimis præsertim locis; immò quotidiana experientia videmus Canellam singulis annis multum de sua illa odoris & saporis suauitate deperdere.

Si quis plura de Cassia requireret, legat Manardum libr. Epist. 8. epist. 1. & Commentarios Matthioli, libr. 1. cap. 12. & 13. qui multis argumentis demonstrant nostram Ca- nellam, legitimam Cassiam esse. Sed quod Cinnamomū in- ueniri negent, in eo falluntur, cū Cassia, Cinnamomum, & nostra Canella vnum idemq; sint medicamentum.

Cinnamo-
mum, Caf-
sia, & Canel-
la idē sunt.
Cinnamo-
mi siue Ca-
nellæ duo
dumtaxat
esse genera.

ANNOTAVIT Lacuna lib. 1. cap. 13. in edibus Indi- cis Vlyssipone se omnia Cinnamomi genera à veteribus de- scripta obseruasse. Sed ego hîc in India plura duob. nō obser- uauit, vt-

uani, videlicet quod in Zeilan nascitur, & quod in Iaoa & Malabar. Nam quod in Lusitaniam deuehi solet, Zeilaniticum omnino est. Poterit autem fieri, vt quinque genera bonitate discreta inuenerit, non autem genere diuersa. Quod verò deinde addit de Cinnamomo cū Maria Stiliconis vxore reperto sub Paulo III. P. M. fabulosum prorsus videtur.

FATENTVR nonnulli, Cinnamomum quidem nos habere, sed non illud Mosyliticum, quod à Dioscoride lib. 1. cap. 13. ceteris generibus præfertur; quòdque Theophrastus lib. 9. cap. 5. multis nodis constare scribit. Sed his abundè satisfactum puto iis argumentis quæ antè protulimus.

PORRO Cinnamomum siue Canella arbor magnitudine est Oleæ, interdum minor, multis ramis prædita, non iis quidem contortis, sed rectis fermè: foliis lauri quidem colore, sed forma ad Citri folia accedente (non verò foliis Iridis, vt fabulosè quidam scripsere) floribus candidis, fructu nigro & rotundo, auellana ferè magnitudine, aut exiguis oliuis simili. Est autem Canella nihil aliud nisi secundus & interior arboris cortex *, nam hæc arbor duplici cortice munita est veluti Suberis arbor, non eo tamen adeò crasso & distincto. Exemptus ergo cortex crasso illo & exteriori libro repurgatur: deinde in laminulas quadrangulas sectus, humi abicitur, atque ita per se conuoluitur, vt trunci vnus rami integer cortex videatur, cū tamen dumtaxat partes sint corticis in tubulos digiti crassitie conuolutæ, truncus verò interdum femoris crassitudine reperiatur. Roseum autē illum, siue ex cinereo vinosum colorem Solis calore contrahit: qui, non probè paratus, candicans siue cinerei coloris fit; nimis verò ardoribus Solis adustus, niger. Exempto cortice tribus postea annis ab ea arbore abstinetur.

FREQUENTES sunt hæc arbores in Zeilan, solebātque vili emi Canella: sed triginta abhinc annis nemo eam emere potuit, præter Procuratorem regionum negotiorum.

Factorem

Canellæ historia.

Factorē vocāt. Zeilanicis minores sunt ea quæ ignobiliorem Canellam præbent in prouincia Malauar & in Iaoa siue Iaua; non tamen adeo pusillæ, vt eas Plinius lib. 12. cap. 19. & Galenus lib. 1. de Antidotis esse censent. Sunt verò omnes siluestres & sponte nascentes.

Canellæ arbor siluestris.

Nulla Canella in America.

Nulla item in China.

Cinnamomum Alipitinum.

Canella Zeilanitica.

Canella Malauarica.

Liquor ex radice Canellæ.

N V S Q V A M alibi, quod sciam, nascitur Canella, tametsi Franciscus de Tamara scribat in freto maris Erythraei Cinnamomi arbores, & Lauros maris æstu interdum operas inueniri: quoniam nostri singulis annis per mare Erythreum nauigant, nullam tamen huiusmodi arborem viderunt. Nam quod ad Occidentalis quam vocant Indiæ historiā attinet*, non verisimile videtur Canellam istic nasci, quandoquidem eam dicit calices glandesque Suberis modo ferre, cum legitima Canella veluti oliuas ferat: sed alia erit sui generis arbor. Nec, vt eadem refert, in China nascitur, nam è Malaca Chinam cum aliis mercibus defertur. Intellico verò plurimam etiam Canellam in insula Mindanao nasci, & vicinis insulis; sed procul ea à China absunt.

P V T A R V N T etiā nonnulli in Alep nasci Canellam, quod apud aliquot Scriptores præscriptū inuenerint Cinnamomum Alipitinum: sed sciant nō magis istic, quàm in Hispaniis nasci. Verum cum ex his regionibus Ormuz & inde Alep deuehatur, factum est, vt in corruptā Canellā inde in Europam aduectam, ab ipsa vrbe Alep denominarint. Tametsi autē Zeilanitica reliquis præferatur, inuenitur etiā interdum ignobilis, qualis est quæ crassiori cortice constat, minusq; in tubulos conuoluitur, quod non sit eiusdem anni: quoniam enim vetustior cortex, eò deterior. Quæ verò in Malauar nascitur, tota ferè est ignobilis, tantumq; à Zeilanitica differt, vt centenæ Zeilaniticæ libræ decē aureos pendāt; Malauaricæ verò libræ quadringētæ vnum duntaxat aureum.

E X S T I L L A T ipsa radix liquorem Caphuram redolentem. Sed rex vetuit radices vulnerari, ne arbores pereant.

eant. Elicitur aqua plumbeis aut vitreis instrumentis ex ipsis floribus, sed quæ fragrantia & odoris suauitate ei cedat; quæ ex corticibus nondum exsiccatis elicitur; tametsi ex solis floribus elici auctor sit Lacuna, lib. 1. cap. 12.

Aqua è corticibus, & è floribus Cannelæ.

UTILIS est stillaticius hic liquor ad plurima: nam stomachi imbecillitatem roborat, coli dolores ex causa frigida prouenientes illico lenit, ut plerumque sum expertus, faciei colorem commendat, & oris halitum, præterea ad condiendos suauioresq; efficiendos cibos perquam idoneus.

Aquæ Cannelæ facultates.

EX Cannelæ baccis oleum extrahitur, quemadmodum ex oliuis, seu aceum quodammodo & saponi Gallico simile, inodorum, nisi calefactum sit, tunc enim Cinnamomum aliquantulum olet. Eo utuntur aduersus ventriculi & nervorum frigidam intemperiem.

Oleum Cannelæ.

CETERVM ut de nominibus generum Cannelæ à veteribus traditis aliquid hinc dicam: fieri posse existimo, ut Zigir vocatus fuerit totus ille Chingalarum tractus, qui est Zeilan. Nam Persæ & Arabes nigros vocant Zangues, omnes verò Zeilan et Malauar incolæ nigro colore præditi sunt. Mosyliticum ab insula Zeilan, quæ montosa est, dici puto.

Zigir.

PLINIVS lib. 12. cap. 19. in Gebanitarum portum Ocila vocatum deferri tradit, qui nihil aliud est, quam Chingalarum siue Zeilan portus.

CONTINET autem Zeilan, siue Ceilan, octoginta leucas in circuitu, triginta verò in longitudinem patet. polum eleuatum habet à sexto ad nonum gradum, vberissima et laudatissima totius orbis insula (hanc nonnulli veterum Taptrobanam esse volunt, alij verò Samatram eam putant) habens è regione & in conspectu Promontorium de Comorin vulgo nuncupatum. Populosa est admodum, tametsi magna ex parte montosa, cuius incolæ Chingalæ appellantur. Multe istic nuges myristicæ, Garyophylli, Piper: omnis generis præter adamantem gemmæ: margaritarum, auri, argenti magna

Zeilan insula descriptio & vbertas.

Taptrobanæ.

Chingalæ, Zeilan incolæ.

Elephantis
Zeilanicis
reliqui pa-
rent.

magna copia. Silua omnis generis auibus scatet, paxonibus, gallinis, palumbis varij generis, multoq; venatu, ceruis & apris. Delicatissimi istic fructus, tametsi sponte nascentes, ficus, vuae, aurea mala suauitate reliqua totius orbis superantia: ligno & ferro abundat: multa Palmarum genera, optimiq; Elephantis, summiq; ingenij, quibus reliquos obediens esse ferunt. Fabulantur Indi istic esse Elysios Campos, & in excelsa qui istic est monte (quem rostrum siue acumen Adami vocant) pedum Adami vestigia apparere.

*In nostra sanè Canella interdum inuenies fragmenta quæ nō dentur interior ille cortex, sed omnino superior cinerea quodammodo pellicula obductus. Plerique verò tubuli, delibrati & crassiorinæ qualique cortice denudati videntur.

CINNAMOMI verò duos ramulos in Belgico vidi: alterum apud Generosum Dominum Carolum à D. Audomaro, præ memoria, virum nō modò rei Herbariæ peritissimum, & qui plantas ipsas, aues, quadrupedesq; insigni artificio, viuisque coloribus exprimi curabat, sed omnium etiam Naturæ miraculorum studiosissimum: alterum apud C. V. D. Nicolaum Valdaura Brugensem medicum: tertium reliquis maiore & crassiore paucos ante menses, apud Generosum Dominum Thomam Redigerum. Erāt verò ij recti, non enodes: sed nodis quibusdā siue ramulorum vestigijs palmū ab inuicem diffitis insigniti. Cortex tenuis, subcinerei quodammodo coloris, iucundi odoris, suavis gustus, sed qui sua acrimonia aliquantulum linguam vellicet. Lignum certè inodorum est, & insipidum, non minus quàm Salicis ramus, cui perquam similis est. Retinet autē cortex suauem illā cum odoris tum saporis iucunditatem (tametsi totis quadraginta aut amplius annis à sua matre reuulsi sint ramuli) atq; eam etiam maiorem quàm nostra Canella, cuius foliū Clariss. vir, D. Ioannes Plaça, Medicus ac Professor Valentinus, in Hispaniis mihi dedit. L. V. D. O. V. I. C. V. S. Roman. lib. 6. cap. 4. similem ferè nostro Autori Cinnamomi siue Canellæ descriptionem tradit. At Maximil. Trans. epistola de Moluc. insul. Cinnamomi arborē Punicæ mali similem facit, quàm rectè, nescio: Eum secutus videtur Franciscus Gomara in Historia generali, cap. 96.

*Quotquot Peruanam historiam descripserunt, istius Canellæ, quam in provincia Sumaco nasci tradunt, meminerunt. Est verò, ex eorum descriptione, Canellæ arbor vasta admodum, foliis laurino, fructu racematim coherente, sed qui calice Suberino simili cōtineatur, ampliore tamen & magis cauo, colore nigricante. Huius arboris fructui, foliis, cortici & radicibus (licet Canellæ saporem & odorem habeant) longè calices præferuntur, quorum dumtaxat puluis in usu est. Nam si Canellæ modo cum cibis decoquantur, tantum abest ut suauitatem edulis concilient, quin potius eorum facultas & saporis gratia ea decoctione euanesceat. Horum puluere ad plerosq; morbos ytu-

hos vtuntur, sed præsertim aduersus coli, intestinorum, & stomachi dolores in potionibus propinant. Et tamen multæ sint huius generis arbores siluestres, diligenter tamen & magna cura eas in suis prædiis colunt, (fit enim cultu longè melior) atque in vicinas regiones deferunt, alias merces ad vitam humanam necessarias hoc aromate redempturi. Hæc Franciscus Gomara in Historia generali cap. 143. Augustinus Catate lib. 4. Histor. Peruanæ, cap. 2. & Petrus Cicca, parte prima Chronici Peruani, cap. 40.

Huius fabulæ meminit etiam Lud. Roman. lib. 6. nauig. cap. 4. vbi de Insula Zeilan agit. Memorant, inquit, incolæ diuum Adam, post lapsum illic fletu ac continentia pœnitundine ductū culpam redemisse. Id assequuntur ea coniectura, quod parentis adhuc visuntur impressa pedum vestigia, longitudine geminum palinū excedentia.

De Agallocho.

CAP. XVI.

DIOSCORIDES lib. 1. cap. 21. Lignum Aloës, quod ipse Agallochum vocat, ex India atque Arabia deportari, cute verius quàm cortice vestitum, & pro Thure ad suffimenta substitui scribit.

SED legitimum Lignum Aloës non nisi ex India deportatur. Ex Arabia quidem adferri potuit, prius tamen ex India eò deportatum, vt pleræq; aliæ merces. Nam in Arabia nasci non puto. Cute sanè non vestitur, sed cortice, vt reliqua ligna. Neq; verisimile est pro Thure ad suffimēta substitui: sed potius è contra pro Agallocho Thus substitui debuit, vtpote cuius semper maior copia fuit. Nō solemus enim rariora & inuentu difficilia vulgaribus substituere: sed contrà. Nam Thuris selecti centum pondo aureo dumtaxat hic emuntur, tametsi ex Arabia huc deportetur. Lignum verò Aloës, licet hic natum, tres aureos pendit in singulas libras.

Lignū aloës
ex India
dumtaxat.

Agallochum
pro thure
nō substitui.

PVTANT nonnulli Plinio descriptum esse sub Tari nomine, quod Tarum, libr. 12. naturalis Historiæ cap. 20. ex confinio Casiæ Cinnamiq; per Nabathæos Troglodytas inuehi scribit.

MEMINIT Agallochi Auicenna duobus diuersis capitibus, altero, lib. 2. cap. 742. videlicet, de Xylaloe; & altero, lib. 2. cap. 14. de Agalugen. Solet enim de medicamento aliquo dubitans, duo, vt antè diximus, capita describere,

E

posteriori

Promontorium Cori,

Xylaloës.

posteriori plerumque plenius & accuratius omnia describens. Priori (lib. 2. cap. 742. scilicet) nomina recenset, & prouincias enumerat, è quibus deportabatur. Sed in omnibus verū & legitimū Lignū Aloës non nascitur. Nam quod in Promōtorio Comorin, Veteribus Cori dicto, & Zeilan inuenitur, lignū quidē odoratum est, quod Lignum aloës siluestre vocarūt: cū tamē non sit. Legitimum verò in Malaca & Samatra nascitur, vnde à Chinensibus ferebatur.

HALLVCINATVR autem Auicenna *, cū ab incolis elixari, vt omnem odorem eliciant, scribit.

EIVS plura genera enumerat Serapio, lib. simpl. cap. 197. Indum, id in quadam Indie insula inuenitur, quæ Fiuma nominatur. Selectissimum est nigrum, quod varium ostendat colorem, ponderosum. Mondunum à Mondel Indie vrbe denominatum. Seisicum: postremò Alcumericum, Seisico bonitate cedēs; tametsi Alcumeri non longius à Seisi, quā triduo itinere distet. Ceterū præstare quod sua grauedine in aquam coniectum non innatet, sed statim subsidat, quodque ignium flammis diu resistat.

Bancaner.

E G O sanè quid per hæc vocabula sibi velit Serapio, planè ignoro, & nomina admodum deprauata esse existimo. Nam quid per Fiuma intelligat, nescio: per Mondel, fortè Melindā intelligit: per Seisi & Alcumeri Zeilan insulā, & Promōtoriū Comorin; à quo triduo itinere marino Zeilā insula distat. Coniecturis dumtaxat vtor. In Comorin certè & Zeilan ligni quoddam genus odoratum prouenit, quod Aguila braua, id est, Lignū aloës siluestre appellāt, vt paulò antè diximus. Eo cremantur Baneanum corpora, quos huius historie initio ab omni re animata abstinere dixi.

IDEM Serapio lib. simp. cap. 197. ramos ab arbore resectos integro anno sepeliri scribit, vt ita obruti Agallochi marcescat cortex, lignumq; purum dumtaxat remaneat, adeò vt è ligno nihil erodatur. Addit collabētes ex Agallochi arboribus ra-

bus ramos, à fluminum inundationibus raptos per circumstantes regiones deferri. In nonnullis sanè veritati consona refert, sed in quibusdam veritatem assecutus non est. Quod verò fructum proferre rotundum piperis modo, & rubentem refert, an verum sit ignoro, cùm hactenus videre mihi non contigerit, nec quemquam inuenerim qui aliquando viderit: nec reliqui Arabes, Rhases, Auenrois, & Isaac eius vsquam meminerunt, tametsi Agallochi facultates descripserint.

Agallochi
fructus.

MAGIS autē fabulosa sunt eorum somnia, qui Agallochi arborē terrestri tantū paradiso prouenire, eiusq; fragmenta fluminibus ferri fabulātur, quā vt refelli debeant.

NEC minus absona sunt, quæ Pandectarius cap. 30. de Agallocho scripsit. Nam quòd Chamalea adulterari Agallochum scribit, à veritate alienum est omnino, cùm tota ea regione Chamalea non nascatur.

Chamalea
in regno
Malacæ non
nascitur.

RVELLIVS verò lib. 1. cap. 36. tametsi per omnia veritatem non sit assecutus, in plerisq. tamen hallucinatus non est. Quatuor quæ recenset Agallochi genera hactenus videre mihi non licuit; sed vnicum genus Indicū noui. Fieri potest vt reliqua genera legitimum Agallochum non sint, sed lignum aliquod odoratum.

Agallochi
legitimi vni-
cum genus
inueniri.

BENE etiam scribit Musa exam. simpl. de Agallocho: in eo tamen fallitur, quòd eius plures siluas inueniri scribat. Nam raræ sunt arbores.

CETERVM Agallochum dicitur Arabibus Agalugen & Haud, Guzarate & Decan incolis, Vd, quod vocabulum ex Arabico desumptum videtur: in Malaca Garro, selectissimum autem Calambac.

Agalugen,
Haud, Vd.

Garro, Ca-
lambac.

ARBOR est Oleæ instar, interdum maior, fructum aut florem videre non contigit, ob difficilem & periculosam huius arboris diuturnam obseruationem, frequenter istic grassantibus Tigribus. Allati verò mihi sunt è Malaca rami cum foliis. Ferunt autem recens dissectum Agallochum

Agallochi
historia.

nulla odoris fragrantia gratum esse, nec nisi siccatum odoratum esse: imò eum odorem per vniuersam ligni materiem non diffundi, sed in ipso arboris corde siue matrice coacervari. Crassus est enim cortex, & ligni materies odoris expers. Haud negauerim tamen, quin putrescente cortice & ligno, oleosus ille & pinguis humor fugiat, & ad matricem recedat, illamq; odoratiorem faciat, sed vt odor Agallocho concilietur, minimè putredine opus est. Multi enim sunt adeò experti & dextrin Agallocho dignoscendo, vt etiam recens sectū iudicare possint, sitne odoratū futurū, an nulla odoris iucunditate spiraturū. Etenim in omni lignorum genere aliud alio præstātius est. Solent autē Malacca incole Agallochum repurgare ante quàm negotiatoribus vendant.

Agallochi
delectus.

PRÆFERTVR verò multum nigricans, cinereis discurrentibus venis, ponderosum, plurimo humore pingui pregnans*. Probatio erit, si igne accensum multum humoris exudet; non si in aquam coniectum, subsidat. Nam selectissimum quandoque innatat, nec subsidit. Guzarate & Decan incolæ præter supradictas notas, vt magna sunt fragmina requirunt, quemadmodū maiores gemmas & Margaritas ceteris præferunt: persuadent enim sibi quo maiora sunt fragmina, eò plus facultatis in se continere.

* Ego totam Agallochi historiā apud Auicennā legi, sed nusquam eius mentionem fecisse inuenio; saltem in nostris exemplaribus. Quare omnino dicendum est, Auctorem à nostris diuersa habuisse exemplaria.

* Eiusmodi ex India Vlysiopem adfertur, sed magno æstimant. Fiunt interdum ex eo spherulæ precatæ odoris iucunditate & pretij magnitudine commendabiles. Frequentiores tamen sunt ex quâ ex Xylaloë vt vocant syluestri, nostro Auctori descripto, fiunt, tum et alio ligni genere quod mirum in modum Agallochum emulatur, inodorum tamen est.

De Sandalo.

CAP. XVII.

Sandalum.

QVONIAM Sandalum vsibus humanis valde necessarium est, vtpote quod Cordis affectibus non parum conueniat, de eo disserere non alienum duxi.

APPELLATVR autem in Timor insula omnibusq; prouinciis

prouinciis Malacæ vicinis Chandama : Arabes corrupto Chandama.
nomine Sandal vocarunt, quos imitati sunt omnes in ge- Sandal.
nere Mauritanii, cuiuscumque tandem illi sint prouinciæ: in
Canara, Decan, & Guzarate Sercanda dicitur. Sercanda.

PORRO tria sunt Sandali genera, Rubrum, Album, Sandali tria
Pallidum quod Citrium officinæ vocant. Hæc autem omnia genera.
genera non nascuntur vna in prouincia; sed magna locorum
est distantia. Siquidem Rubrum in Timor, vbi plurimum
Album & Pallidum prouenit, non nascitur: sed in India
intra Gangem fl. quem incolæ Ganga vocant, videlicet in Ganges fl.

Tanasarim & maritimis quibusdam Charamandel. Hu-
ius descriptionem non propono, quod hætenus eam conse-
qui non licuerit. Illud autem certum est, omne Santalum
rubrum ex iis quæ iam recitavi locis adferri. Rarus in hac
prouincia eius vsus est, quod Indi dumtaxat eo aduersus fe-
bres vtantur, reliquum in Lusitaniam & occidentales re-
giones defertur. Ex eo etiam interdum huius Prouinciæ in-
colæ sua idola eorumq; delubra fabricant: qua de re cras- Idola ex
siora ligna magis expetuntur, maioriq; pretio redimuntur. Sandalo ru-
bro.

DIFFERUNT autem inter se Santalum rubrum & Sandali ru-
Brasilium lignum. vtrumque inodorum. Nam Santalum bri & Bra-
rubrum neque dulce est, neque inficit, quæ notæ in Brasilio filij differen-
tia.
manifestè deprehenduntur.

CETERVM Santalum Album & Pallidum in India Timor insu-
vltra Gangem nascitur, plurimū verò in Timor insula quæ la portuosa.
vndique portuosa est. Præfertur autem quod ad portū Me-
na inuenitur: est enim id haudquaquā lignosum, sed totum
ferè cor. Ad portum Matomea est Santalū etiam pallidum:
sed illud multum ligni, parum cordis habet: Lignum autem
à corde segrego, quoniam in corde tota odoris gratia consi-
stit. Ad alium portum Camanase appellatum improbum
Santalum nascitur, vtpote quod plurimi ligni sit, & nihil
ferè cordis possideat. Huiusmodi est & illud quod ad portū

Seruiago nuncupatum inuenitur. Sunt autem mercatores in his discernendis adeò exercitati, vt conspecto ligno, statim indicare possint, vnde sit allatum.

INVENITVR etiam Santalum album & pallidum in Verballi, portu Iaua, vehementer quidem odoratum, sed quod breui senescat, debeatq; post annum multo ligno adempto eius odor reuocari, qui in meditullio consistit.

PRIMUM verò locum obtinet pallidum, quod odoratius est, sed minori copia inuehitur. Etenim inter innumeros Santali truncos vix quinquagesimus quisque pallidus est. Nuper tamen à mercatoribus intellexi qui diu in ea insula versati sunt, plurimum Santalum pallidum locis apri-
cis nasci, tantamq; inter vtriusq; santali arbores esse affinitatem, vt pallidum à candido discerni non possit, nisi forte ab ipsis incolis, qui eas cæsas Mercatoribus vendunt.

CETERVM Santalū in nucis Iuglandis magnitudinem attollitur; foliis admodum virentibus, Lentisci æmulis: flos ex ceruleo nigricans: fructus Cerasi magnitudine, primū viridis, deinde niger, insipidus & facile decidens. Inodoram ferunt esse arborem, nisi detractō iam cortice exsiccata.

MAGNA Santali albi & Citrini quātitas per vniuersam Indiam absumitur, quoniam omnes ferè eius incolæ, siue Mauritanii, siue Gentiles, eo in mortariis lapideis contuso & aqua macerato sibi vniuersum corpus inungunt, deinde siccari sinunt, ad æstus corporis tollendos & odoris conciliandi causa. Est enim hæc regio admodum calida, & incolæ plurimum odoribus delectantur.

ADVEHITVR autem vtrumq; Santalum Lusitanorū Liburnicis ex Malaca, & in Couchin & Goa maxima totius India emporia inuehitur: periit enim nunc Calicut amplissimum olim emporium. Inde scilicet ex Couchin & Goa potissimam partem exportant in Malauar, Canara, Bengala, Decan, & Guzarate: minima verò defertur

Ormuz,

Santalum
pallidum
odoratum.

Santali historia.

Magnus
Santali vsus
apud Indos.

Couchin &
Goa India
emporia.

Ormuz, Arabiam, & Lusitaniam. Imò vix in Lusitaniam legitimum Citrinum deferri puto, cum multò pluris hîc ematur, quàm, in Lusitaniam delatum, vendi possit.

Santalum pallidum rariss. in Lusitaniam exportatur.

ANTIQUIORES Græci Santalorum non meminerunt, sed Arabes dumtaxat. Quid verò sibi velint Machazari & Mahazari vocabula, quibus pallidum Santalum nuncupari quidam volunt, prorsus ignoro (tamen si Monachi Commentatores in Mesuen distinct. 8. cap. 261. Machazari explicent odoriferi) nisi fortè Machazari significet è Malaca petatum; aut Mazafrani legendum sit, quod pallidum aut croceo colore infectum sonat.

CETERVM in pallidi penuria albi & rubri partes æquales præscribendas non censeo, ut vult Sepulveda, sed potius solum candidum: magis enim cum pallido affine est album quàm rubrum.

Santali pallidi penuriæ candidum explet.

IN exteris regiones delata Santali arbor etiam crescit. Vidi enim in Andanager totius regni Decan vrbe primaria, ubi regiam suam habet Nizamoxa, attamen non erat odorata. Habet autem Nizamoxa istic hortos amplissimos omnium peregrinarum arborum, etiam nostratium genere excultissimos, quæ fructiferae sunt.

Andanager vrbs.

Nizamoxæ horti.

SIGNIFICATVM mihi erat in insula D. Laurētij Santalum etiā inueniri, & ipsos Aethiopes incolas sic asserere. Verum postea Santalū nō esse intellexi, sed ligni dumtaxat genus odoratum, cuiusmodi hîc plurima inueniuntur.

Lignū Santalo simile.

INVENTVR & in Malauar odorati ligni genus Santalo albo persimile, quo se in febribus indigenæ inungūt; lingua Malauarica Sambarane appellatum.

Sambarane lignum.

* Quantum ex hac Sandali descriptione colligere licet, valde erit dubitandum an legitimum Santalum pallidum habeamus, quandoquidem scribit vix in Lusitaniam deferri, quoniam eius pretium maius sit apud ipsos Indos, quàm apud Lusitanos. Fieri igitur poterit ut aliquod aliud odoratum lignum nobis pro legitimo Sandalo obtundatur. Certè candidum nostrum planè inodorum est: & rubrum; tamen si dulce, inficit tamen; quam notam noster Auctor in Santalo rubro non requirit.

FREQUENTISSIMO in usu est apud Indos Betre: ab instituto igitur alienum non erit, si hoc loco eius mentionem fecero.

Betre.

BETRE masticatum, amarum inuenitur: eam ob causam ei Arecā admiscunt, & calcis momentū, sicq; preparatum suauissimi esse saporis affirmant. Mihi sanè cum primū degustauī, propter amarorē ita displicuit, vt ab eo tempore semper abhorruerim, nec vnquam degustare potuerim.

Betre cum
aliis mixtu-
ra.

SUNT qui addant Lycium: potentiores verò & opulentiores Caphuram de Burneo, nonnulli lignum aloës & Moschum aut Ambarum. Sic autem paratum adeò suauis est saporis, orisq; halitum adeò commendat sua fragrantia, vt perpetuò ferè illud mastigent opulentiores, tum etiam alij pro facultatum ratione, tametsi non desint, qui Arecam cum Cardamomo aut Garyophyllis mastigent. In solitudinibus autem & remotioribus à mari locis carò venditur. Ideo fertur Nizamoxa singulis annis in id impendere trigies mille aureos Lusitanicos. Hæc sunt eorum tragemata, hoc abeuntem donant: atque Rex ipse interdum propria manu potentioribus elargitur, aliis verò per manus famuli sui quæ Xarabdar aut Tambuldar vocant. Sed quia Betre venas habet aut costas secundum folij longitudinem excurrentes, vngue pollicis (quem ea de causa in acutum præsecant, non, veluti nos, in rotundum) eas eximunt, deinde admisto calcis momento (quæ ob exiguam quantitatem & materiam vnde conflata est, fit enim ex ostreorum testis concrematis, nullum nocumentum adferre potest) & Areca contusa aut confracta, folium Betre complicant, atque in os iniectum mastigant, priorem illum succum expuentes (quod tamen nonnulli non faciunt) qui cruentus videtur, deinde alia atq; alia folia simili modo preparata subsequenter sumunt. Solent aliquem dimissuri, aut ipsi ab adstantibus discedentes his foliis

Xarabdar.
Tambuldar.

his foliis preparatis plena bursula sericea abeuntem honorare. Nemo autem discedere sustinet, donec Betre sit donatus; id enim dimissionis est indicium. Betre usus.

CETERVM opulentiores aliquos adituri, hoc Betre masticare pro more habet, ut odore os commendent. Siquidem apud eos summa incivilitatis est odoratum non habere anhelitum: ita ut si tenuioris fortunæ aliquē cum potentiori fabulari necesse sit, manu ori opposita id faciet, ne teter aliquis odor alterius nares feriat. Sic etiam mulieres viris congressuræ, Betre masticant ante quàm colloquantur, existimantq; ad lasciviam summum esse illectamentum.

OMNES huius regionis incolæ id, sumpto cibo, mandere solent, alioqui cibos nauseam quodammodo mouere aiunt: & masticare assuetis, oris halitum tetrum olere, si quando abstineant.

SOLENT ab eius vsu per aliquot dies abstinere, quibus obierunt sanguine iuncti, & in quibusdam ieiuniis. Ab huius etiam esu abstinēt, & humi se abiiciunt Arabes & Moalis, hoc est, Ali sectatores dicti, decem diebus quibus ieiunant. fabulantur autem isti Ali sectatores, siti se morituros conclusos in quadā arce; multasq; præterea fabulas addunt.

Quando Betre esu abstinent.

Moalis ridicula persuasio.

NASCITVR Betre in omnibus India regionibus maritimis Lusitanis cognitis: nam in continenti non reperitur, nisi è maritimis allatum. Verum quidem est in Dultabado, vrbe opulenta in Decan, & Bisnagua inueniri, sed minori certè quantitate, quàm ut ad Persas & Arabes deferatur. Supra Cataiate, quod octoginta leucis ab Ormuz distat, inuenire hauderit facile. Nam neque regionem frigidam amat, ut est China, neque solibus nimium adustam, ut Mosambique & Sofala.

Betre natales.

IN Malauar vocatur Betre, in Decan, Guzarate, & Canam Pam, in Malaio Siri. Hallucinantur qui Betre folium Indum esse putant: in quo errore etiam versatus sum, Betre, Pam, Siri.
Betre non esse folium Indum.

cum primum in Indiam appuli. Sed sententiam mutare coactus sum postea, à Nizamoxa, quem Nizamaluquo vocant, euocatus: cui medicamentum roborando stomacho iussus componere, ea simplicia quæ medicamentum ingrederentur enumeravi, addens, id foliū quod masticaret, Folium Indum esse. Ad quam vocem, risit ille (siquidem hoc vocabulum intelligebat) & Auicennam mihi ostendit Arabica lingua conscriptum, qui diuersis capitibus de Folio & Betre agebat. Ducētesimo enim quinquagesimo nono capite, lib. 2. de Folio Indo, Cadegi Indi illi nuncupato scribit, & septingentesimo septimo capite lib. 2. de Betre, quod ille Tembul vocat corrupto, vt mihi videtur, aliquantulum vocabulo, quod ab omnibus Tambul, non Tembul dicatur. Huc adde, quod si quem Arabem aut Aethiopem perconteris, qui vocetur Betre, statim Tambul dicet.

Cadegi Indi.

Tambul.

Betre temperamētum.

Betre historia.

AVICENNA lib. 2. cap. 709. gingiuas confirmare est auctor, in quem etiam vsum semper ab Indis masticatur; & paulo post subiicit, stomachum roborare; ob quam facultatē etiam ab Indis expetitur. Quod autem frigidam illi facultatem tribuat in primo gradu, & exsiccantem in secundo: putauerim exemplar vitiosum esse, aut (quod eruditi Arabes arbitrantur) Auicenna, in temperamenti descriptione, impositū esse, fit enim plerumque vt vulgus erret in temperamēti dignotione, vtpote cui Piper, Cardamomum, Ceba sint frigida. Calidum autem & siccum esse Betre ad finem secundi excessus, ipse expertus sum, & sic ex sapore & odore coniicio.

EST autem Betre folium simile ferè Mali medicæ folio, oblongius tamē & per extremum arctius, venas, siue costas, vt diximus, per longitudinē excurrentes habens. Optimum censetur bene maturum, colore fuluescente, tametsi nonnullæ mulieres præferāt quod immaturum est, quippe quod maiorem sonum edat in ore dum masticatur. Corruptur, si

tur, si recens à planta collectum diutius manibus tractetur.

FERT Betre in Maluccis fructum quendam cōtortum, Betre fructus.
 Lacerti caudæ similem, * quem istic edunt, quod bene illis
 sapiat. Fuit id semen delatum Malacam, atque degusta-
 tum optimi saporis inuentum est.

SERITVR autē vitis modo, addunturq³ stipites &
 pedamēta per quæ repēs se sustineat nostratis Hedera mo-
 do. Quidā maioris quæstus gratia Piperis aut Arecæ arbo-
 ribus id maritant, atque ita pulcherrima vmbracula confi-
 ciunt. Multam verò curā, & assiduam rigationē desiderat.

* Betre siue Betle meminit etiam Alois. Cadamust. cap. 75. Viri, in-
 quit, & feminae incedunt per urbem Calecut esitantes folium quod-
 dam, cui nomen est Betle. Hoc igitur inficit ora & dentes colore
 subrufo: hoc more abstinent tantum obscuro loco nati. Vbi verò ob
 funera pullam induunt vestem, in speciem mæstitiæ, temperant à fo-
 lio huiusmodi, vt & dentes præ se ferant mærorem, & subrufo co-
 lori succedit nigricans.

LVDOVICVS item Roman. lib. nauig. 5. cap. 7. Rex Calecut
 quandoque adductus superstitione, ad annū ab re venerea abstinet,
 & item animo destinat vesci nolle Betolis. Hæc sunt folia quæ Assy-
 rij mali frondis similitudinem exprimunt: has enim frondes in ciba-
 tu habent gratissimas, &c.

* Fructum huic ferè similem, quem noster Auctor suo Betre tri-
 buit, communicauit mihi Rascius noster. Est verè is duorum digito-
 rum transuersorum longitudine, quinque teretibus siliculis constans
 mutuo implicatis & contortis funiculi modo, gustu aromatico & o-
 doro, pediculo oblongo.

Quotquot Peruanam historiam scripserunt, referunt earum re-
 gionum incolas admodum delectari quarundam radicum, ramuscu-
 lorum, aut herbarum gestatione in ore, vt Orientales suo Betre dele-
 ctantur: præsertim verò familiarem esse (Petri Cieca testimonio)
 quandam herbam Coca illis dictam, quam à summo mane ad no-
 ctē vsque perpetuò in ore retinent, tametsi neque eam mandant,
 neque deglutiant. Percontati cur eam assidue in ore habeant, respon-
 dent eius vsu neque famem aut sitim sibi molestam, & vires robur-
 que sibi confirmari.

Est autem hæc pumila arbor, folio (quod Coca vocant) Myrti, vel,
 vt alij volunt, Rhois coriariorum, Sumac vulgus Medicorum appel-
 lat: Eius arbusculæ folia sole desiccata oblongis angustisque canistris
 circiter selibram continentibus reponuntur in vsum quotidianum.

Seritur hæc arbuscula magna cura plerisque locis in conuallibus
 montium, quos Incolæ Andes dicunt, à Ciuitate Guamanga, vsque
 ad eam quæ ab argento, Plata Hispanis, nomen mutuata est.

Cæterum tanto in pretio apud eos est hæc Coca, vt illam auro, ar-
 gento, panique præferant, & anno Domini, M. D. XLV III. &
 aliquot

aliquot subsequentibus, singularum hæreditarum, in quibus feritur, pretia, alia octoginta, alia sexaginta, alia quadraginta, alia viginti ducatorum milibus, singulis annis æstimata sint. Postea verò adeò eius cultura studuerunt, ut nunc vilior sit, numquam tamē desinet summo in pretio esse: imo plerique iam in Hispaniis viuunt, qui solus Coca mercimonio diuissimi euasere.

De Folio.

CAP. XIX.

FOLIUM Indum à Betre differre, diuersisq; capitibus ab Auicenna describi, superiori capite satis declarauimus: qua de re superuacaneum duco eadem hic repetere.

Tamalapatra.

Malabattrū.
Cadegi Indi.

APPELLANT autem Indi Folium Tamalapatra, quam vocem Græci & Latini imitantes corruptè Malabattrum nuncuparunt. Arabes Cadegi indi, id est, Folium Indum dicunt: siquidem interpretes Auicennam verbum verbo reddidit. Itaque non dicitur Folium per excellentiam, sed quoniam Auicenna lib. 2. cap. 259. ita vocauit. Nam quod Actuarius Mauritanos id Tembul appellare scribit, in eo fallitur, ut alij plerique.

Folij historia.

EST verò Folium Indum* Mali medicæ folio simile, angustius tamen per extremum, colore viridi, tribus per longitudinem excurrentibus costis (qua nota facile dignoscitur) odoratum, Garyophyllos quodammodo redolens, non tam vehementis odoris ut Nardus aut Macis: neque tam subtilis aut acuti ut est Canella.

Dioscoridis
& Plinij lapsus.

Gandis.

AT nō aquis innatat hoc Folium lentis palustris modo, ut scripsit Diosc. lib. 1. cap. 11. & hunc secutus Plinius lib. 12. cap. 26. quibus impositum est in huius descriptione. Sed nascitur in procera arbore procul ab aquis, cum multis aliis locis, tum in Cambaya. Et si ab aliquo Pharmacopola (quem ipsi Gandis vocant) Tamalapatra petieris, statim te intelliget, quoniam vernacula est eorum lingua.

NON sunt verò hæc folia tam validi odoris atque Spica Nardi, sed suauioris; neque eo modo colliguntur ut Dioscorides lib. 1. cap. 11. perhibet; sed collecta in fasciculos colligantur, atque ita veneunt. Dilutiori viridi colore nitent, non ex

TAMALAPATRA CVM SVO RAMVSCVIO.

non ex

non ex candido nigricant, et præferuntur integra, quod facultas istis melius conseruari credatur. Odore nequaquam caput feriunt, vt reliqua odorata.

A V C T O R est Plinius lib. 12. cap. 26 arborem esse in Syria folio conuoluto, ex quo exprimitur oleum ad vnguenta, fertiliorẽ tamẽ eius esse Aegyptum. Laudatius tamen ex India venire: in paludibus ibi gigni lentis modo, odoratius croco, salus gustu, minus probari candidum, saporem eius Nardo similem esse debere, & cuius odor in vino sufferuefacti antecedit alios, &c.

Malabatrũ
neque in Syria,
neque in Aegypto
nascitur.

A N in Syria & Aegypto nascatur ignoro. Perquisiui tamen à Medicis Memphiticis, Damascenis, & Alepitanis: sed omnes vno ore negarunt aut in Syria aut in Aegypto gigni. At illud scio, neque tam validi odoris esse vt Crocus est, neque Nardi esse sapore. Quod verò huius in vino sufferuefacti odorem alios antecedere scribit, ea tempestate verum id esse potuit, cum ignota adhuc essent Benjui de Boninas, Ambarum, Moschus, Calambac (quod Agallochum præstantissimum est) aromata odoratissima.

Sahesefram
vulg. exemp.

S C R I B I T Auicenna lib. 2. cap. 259. iisdem facultatibus præditum esse cum Nardo, foliaq; esse Saififram, * in paludibus generari, lentis palustris modo aquis innatare sine radice, nonnullosq; putasse foliis Nymphaeæ * esse simile, eiusq; oleum Laserpitiij facultatem habere et olei crocini, valentiusq; esse.

Græci Malabatri
historiã ignorarunt.

S E D cum certum sit, Arabes in hoc medicamento Græcos per omnia secutos esse, & abundẽ satis Græcorum opinionem falsam esse demonstraerimus, plura in medium esse proferenda non duximus. In hoc autem omnes conueniunt, vrinam ciere, oris halitum commendare, vestes ab erosione tueri, easdemq; cum Nardo vires sortiri.

S V N T ex recentioribus nonnulli, qui Malabattrum sihi ignotum esse scribant. Illi mea sententia cordatè loquun-

rur. At si falli videntur, qui foliū Garyophyllorum esse asserunt, quandoquidem regio ubi Garyophylli nascuntur, bien-
nī ferē itinere abest ab ea in qua Malabathrum prouenit.

Folium Indum Garyophyllorum folium non est.

SCRIBIT Franciscanus quidam in Aethiopia gigni, sibi que datum esse cum inscriptione foliorum Canella. Sed valde hallucinatur. Nam in Aethiopia nulla est Canella arbor, neque Folium similiter. Fieri autem potest, ut ad eum missa sint Canellae folia cum ipsa Canella: ea enim non multum à Folio differunt Indo, nisi quod Canellae folium angustius & minus acutum est, tribusq; illis costis siue neruis caret, quos Folium Indum habere diximus.

Folium in Aethiopia non nascitur.

Canellae folium.

NON opus erat ἀντιβαλλόμενον, si diligentiores essent Pharmacopola & medici Lusitani: siquidem tanta eius copia hinc exportari poterat, quae vniuersae Europa sufficeret. Eius autem penuria, Canellae foliis vtantur, si ea nanciscuntur: sin minus, Spica Nardi, non autem Maci, ut voluerunt nonnulli. Iubet etiam Auicenna, lib. 2. cap. 259. interprete Bellunensi, Thalifasar* substitui, sed quid sibi velit Thalifasar, planè ignoro.

Folij succedaneum.

Thalifasar.

*Folium Indum quale hic Auctor describit, ad nos etiamnum adfertur, ipsis tenuioribus ramis interdum adhuc inhaerēs, & integrum, quale nos hic expressimus: gustu laurini ferē folij. Longè verò illud differt à Garyophyllorum folio, quod postea describetur: ipsorum etiam tenuiorum ramusculorū cortex aromaticum quiddam sapit. Huius historiam cum Betre confundit Amatus enarratione xi. & lxxviii. Cap. de Malabathro, & Malabathrino.

CETERVM cum nunc sub praelo esset nostra haec Epitome, accepi ab Amplissimo viro Domino Iacobo Antonio Cortuso fructum quendam exiguum glandis forma cum hac inscriptione, *Fructus Canella ex quorundam sententia: ex aliorum verò sententia Tembul conuoluoli in India*. Eum, quoniam intellexeram interdum vnā cum folio Indo vulgari ad nos adferri, atque id legitimum esse folium ex Garciae nostri descriptione coniiciam, (quandoquidem Tembul fructus longè sit diuersus, ut ex Betre descriptione colligere licet) adpingendum hic curavi ea magnitudine qua ad me missus est.

*Legit hic noster Auctor foliis Golfam simile, quod ego Nymphæ reddidi, siquidē aliam interpretationem habere non potui. At nostra exemplaria nusquam Golfam meminerunt, sed *Nereidem Indae*, id est Nardi Indicæ: quod satis euidentis est argumentū Auicennae interpretationem in plurimis lapsum esse, aut alium inueniri Auicennam Arabicū.

Golfam.

*Ego per

*Ego per Thalifasat Auicennam intelligere puto, id quod lib. 1. cap. 694. Talifasat describit, quodque noster hic Auctor Macerem Græcorum significare sequenti capite dicit.

De Maci.

CAP. XX.

NON dubium est, quin Macis, de quo nunc acturi sumus, plurimum à Macere Græcorum discrepet, si vtriusque descriptionem & facultates consideremus. Cum igitur recentiorum quidam * satis manifestè id demonstrarint, non opus esse existimaui eorum argumenta hîc recensere. Sed satis facturum me esse putavi, si Macis & Myristicæ nucis historiam hîc breuiter contexerem, quandoquidem Græcorum Macerem hoc tempore ignorari puto.

Nucis myristicæ historia.

EST igitur arbor quæ Myristicam nucem & Macim profert, Pyri magnitudine, foliis eiusdem, sed breuioribus & subrotundis; siue, vt verius dicam, arbor est Persicæ malo haud absimilis, breuioribus tamē foliis. Fructum fert denso operimento munitum, quod per maturitatem debiscit, atq; tenuiorem corticem siue membranam, quæ nucem cum suo putamine ambit, ostendit. Tenuis illa membrana Macis est. De externo illo operimento siue puluinato calice nullā mentionem facimus, tametsi hîc saccharo condiatur, * & plurimum commendetur (cū sit odoratus & grati saporis) in morbis cerebri, vteri & neruorum. Maturo fructu, & debiscente, vt dixi, primo illo operimento calicū echinatorum, qui castaneas amplectuntur, modo: Macis Cocci modo rubescens conspicitur, pulcherrimo aspectu, bene onustus præsertim arboribus. Exsiccata nuce, debiscit etiam Macis, & flaccescente rubore, aureum quodammodo colorem adquiret. Eius pretium triplo maius quàm Nucis myristicæ.

Nucis myristicæ natales.

NASCITVR autem hæc arbor in insula Banda. Inueniri etiam tradunt in Maluccis, sed non est fructifera, quemadmodum nec ea quæ in Zeilan prouenit.

Nux myristica veteribus ignota.

FVIT autem hæc Nux cum suo Maci veteribus Græcis incognita, quemadmodū Auenrois * etiam testatur, qui hoc medica-

medicamentum ex eorum numero recenset, quæ Græcis incognita fuerunt: quamuis Serapio lib. simpl. cap. 2. in huius medicamenti descriptione, Græcorum auctoritate nitatur.

Huius meminit Auicenna lib. 2. cap. 456. Nam quam sub nomine Talisifar lib. 2. cap. 694. describit, Græcorum mater est.

Eos qui nostram Myristicam nucem Chrysobalanum Galeni esse volunt, satis conuincunt cum forma, tum color & temperamentum.

Ceterum hæc nux ab incolis eius regionis ubi nascitur, Palla, Macis verò Bunapalla vocatur: in Decan nux ipsa japatri, Macis verò jaifol. Auicenna lib. 2. cap. 503. lingua Arabica nucem vocari scribit jaufiband, id est, Nux Bandensis, Macim verò Befbase, cuius nominis derivationem numquam scire potui.

Hæc sunt vera & legitima nomina Arabica, tametsi plerique Mauritanii & Arabes & Turci aliis nominibus utantur, quæ temporum iniuria deprauata sunt, ut etiam in Serapione pleraque inueniuntur.

MACIS autem appellatur ea membrana quæ nucem amplectitur, à Maceris similitudine, quem Græci rubentem depingunt.

Ex Maci fit oleum in neruorum morbis utilissimum.

* Confulle Matthioli Commentarios in lib. 1. Dioscoridis de materia medica, cap. de Macere. Ludouic. Roman. lib. 6. cap. 24. & Maximilian. Trasil. de Moluccis insulis Nucis Myristicæ historiâ tradunt.

* Adueruntur etiam ad nos integræ nuges myristicæ saccharo conditæ, quarum summum operimentum crassum & densum est, ut in iuglandibus, mox sequitur Macis ligneum putamen ambiens, quo nux ipsa includitur, rotunda ferè: tametsi interdum inueniatur oblongum quoddam genus, mas vulgo appellatum, & mulieribus alia nucel longè utilius æstimatum. Nos & nucem integram summo operimento per medium secto, ut ligneum putamen suo maci inuolutum ostendat, & nucem putamine fracto, oblongamque illam seu matrem eadem tabella exprimi curauimus.

* Aut alia habet noster hic Auctor Auenrois exemplaria, aut nostra mendosa sunt. Nam secundum nostra exemplaria Auenrois 5. Collig. cap. 42. suam sententiam Galeni auctoritate stabilit.

Chrysobalanus Galeni.

Palla, Bunapalla, Japatri.

Jaifol.

Jaufiband.

Befbase.

Macis à Macere nomen sumpsit.

De Garyophyllis.

CAP. XXI.

NVS QVAM Dioscoridem, aut Galenum Garyophyllorum mentionem fecisse inuenio: tametsi Serapio ex Galeni auctoritate de Garyophyllis tradiderit. Quamobrem crediderim aut Galeni librum in quo de Garyophyllis disseruit, periisse (nam liber de Dinamidiis falso Galeno ascribitur) aut Pauli potius quam Galeni testimonio de his Serapionem scripsisse.

Garyophyllon Diosc. & Gal. ignotum.

GARYOPHYLLI meminit Plin. lib. 12. cap. 7. in hanc sententiam: Est, inquit, etiamnum in India Piperis grani simile, quod vocat Garyophyllon, gradus fragiliusq.

CETERVM Caryophyllum, siue Garyophyllon vocatur Arabibus, Persis, Turcis, & plerisque omnibus ferè Indis Calafur: in Maluccis verò, ubi solum gignitur, tum etiam in his regionibus dicitur Chanque. Nomina autem que in Pandectario sunt Armufel, & Carrumfel, aut imperitia librarij Arabici corrupta sunt, aut etatis vitio. Sed de nominibus minimè est altercandum, quandoquidem res ipsa omnibus perspicua est.

Calafur.

Chanque.

Armufel.

Carrumfel.

NASCITVR, vt dixi, dumtaxat Garyophyllon in Maluccis insulis, quæ sunt quinque numero (quarum primaria est Giloulo) nec procul nimium à mari, nec etià locis marinis vicinis. Nascitur etiam in Zeilan, nonnullisq. aliis locis, sed nullibi fructifera est arbor, quam in Maluccis.

Garyophylli natales. Maluccæ insulæ.

Garyophyllon in Maluccis dumtaxat fructiferum.

Garyophylli historia.

PORRO arbor est Lauri forma & magnitudine, foliis etiam laurinis, sed angustioribus, multis prædita ramis, copioso flore, primum cædido, deinde virescente, postremum rufescente, qui induratus, est Garyophyllum ipsum*, clauum vocant, quod capitatus sit in modum clauis, exertis in aduersum quatuor denticulis sese stellatim decussantibus. Prouenit in extremis ramulis Myrti modo. Est autem flos hic viridis (vt à fide dignis viris accepi) adeò odoratus, vt reliquos flores odoris suauitate superet. Cultores flagellant

GARYOPHYLLI CVM SVO FOLIO
ET FRVCTV.

altiores ramos arboris, emundato prius circa arborem solo; siquidem nullum genus graminis sub hac arbore nascitur, omnem succum siue humorem ad se attrahente arbore. Decussi Garyophylli biduum aut triduum siccantur, deinde asseruatur, & Malacani aliasq; provincias mittuntur. Ii Garyophylli qui in arbore haerent, crassiores fiunt, neq. ab aliis nisi vetustate differunt, tametsi falso existimarit Auicenna lib. 2. cap. 318. crassiorem hunc marem esse. Magni proventus augurium est, si arbor plures flores produxerit quam folia: idcirco non debent nimium flagellari arbores, quia vehemens & nimia flagellatio steriliores efficit. Pediculi oblongi è quibus dependent flores, vulgo Fusti vocantur. Folia Fusti. tanta odoris suauitate non fragrant, vt ipsum Garyophyllum: sed neque ipsi rami odori sunt, nisi aliquantulum siccati.

NASCITVR autem ipsa arbor sponte ex Garyophyllis deciditibus. Nam cum nunquam huic desit pluuia quæ Garyophylli arbor non colitur. fructui alimentum præbeat, qui in terram decidit, enascuntur arbusculæ quæ intra octennium quidem adolescunt, in annum verò centesimum perdurant, quemadmodum ipsi incolæ testantur.

COLLECTIO Garyophylli fit à decimo quinto Septembris vsq. in Ianuarium & Februarium, non manu, vt Garyophylli legium. nonnulli volunt, sed violenta flagellatione, vt iam dixi.

FALSA est eorum opinio, qui Garyophylli arborem cum Moschatae nucis arbore eandem esse putant. Nam Nux folia ferè rotunda habet, Pyri foliis similia. Garyophyllum verò, folio est Lauri*. Præterea Garyophyllum defertur in Bandam insulam procul inde dissitam, quæ Nucem profert.

SCRIBIT Auicenna lib. 2. cap. 318. gummi Garyophyllorum simili facultate præditum esse cum Terebinthina resina; Hanc ob causam percontatus sum ab iis qui Garyophyllorum Gummi. ex Maluccis Garyophyllum aduehant, sed negant se huiusmodi gummi vidisse*. Non negauerim tamen omnes ferè

arbores gummiſeras eſſe, præſertim ſi vulnerentur. Sed hæcenus nemo, quod ſciam, expertus eſt.

Garyophylli
olim apud
Maluccanos
neglecti.

NVLIVS autem præij fuiſſe Garyophyllos intelli-
go apud Maluccanos, donec eò delati nauibus Chincenſes,
inde magnam eorum copiam in ſuam regionem exporta-
runt, & inde in Indiam, Perſiam, & Arabiam. Conſeruari
autem in ſua bonitate audio Garyophyllos, ſi marina aqua
inſpergantur, alioqui teredinem ſentire.

Garyophyl-
lorum vſus.

Garyophylli
conditi.

Aqua ſtilla-
ticia e Gary-
ophyl.

MVLTIPlicis vſus ſunt Garyophylli tum ad ob-
ſonia, tum ad medicamenta: magis tamen expetuntur in
Iaua craſſiores illi & annotini Garyophylli: à nobis verò te-
nuioreſ, qui adhuc virides aceto & ſale apud Maluccanos
condiuntur, ſed hiſ tenerioreſ ſaccharo aſſeruantur, hi mi-
rum in modum palato grati ſunt. Luſitanicæ mulieres quæ
iſtic habitant, e Garyophyllis viridibus aquam ſtillaticiam
organis eliciunt mira odoris ſuauiſſime fragrantem, & cordis
affectibus vtilem. Nonnulli ſudores mouent iis qui lue vene-
rea diuexantur, Garyophyllis, nuce moſchata, maci, pipere
longo & nigro. Alij Garyophyllorum puluerem capiti ad-
mouent aduerſus capitis dolores à frigida cauſa prouenien-
tes. Mulieres Indicæ tum etiam Luſitanicæ eos mandunt
commendandi halitus gratia.

Garyophyl-
lati flores.

Fructus Ga-
ryophyllos
olens.

NASCVNTVR flores, qui à Garyophyllorum odo-
re Garyophyllati nuncupantur, etiam in Chinæ regio-
ne, ſed nequaquam odoris ſuauiſſime ita commendati, vt
qui apud nos aſſeruantur.

Eſt etiam in inſula cui D. Laurentio nomen, fructus
quidam Auellanae magnitudine cum ſuo putamine, aut eo
amplior, qui Garyophyllos redolet, ſed incòperti adhuc vſus.

* Imò Garyophyllum ipſum nihil aliud eſt, quàm rudimentum
fructus, quemadmodum in malis, pyris Punicis atque plerique
aliis videre eſt. Nam ſos ipſe, qui quaternis foliolis conſtat, huic
fructus rudimento inſidet, multis fibris plenus, veluti Myrti ſos fe-
rè. Garyophyllum etiam deſcribunt Ludouicus Roman. libr. 6.
cap. 25. & Maximilian. Tranſil. de Maluccis inſulis. At quem M. Pau-
lus Vene-

Ius Venerus lib. 2. cap. 38. exhibet, planè alia est planta.

* Huius folium Laurino est angustius, Salicis aut Persicæ mali folio simillimum, oblongiori tamen pediculo. Huiusmodi aliquando vidimus vnâ cum Garyophyllorum ramulis muria cõditis. Eos cum folio & fructu exprimi curauimus.

Inter Garyophyllosqui Antuerpiam adferuntur, inuenitur interdum gummi ex atro rutescens, odorem sanè, & quod prunis iniectum Garyophyllorum odorem refert. Id foriè erit gummi illud ab Auicenna commemoratum, quod tamen affirmare non aulin, cùm eius vires nondum sint exploratæ.

De Pipere. *

CAP. XXII.

MAXIMA Piperis quantitas prouenit in Malauar, Piperis natales.
tota eo maritima regione quæ à Promontorio Comorim ad Cananor vsque pertingit. Nascitur etiam in Malacæ maritimis, sed bonitate superiori cedens, & magna ex parte inane. Prouenit similiter & in Insulis Iauæ vicinis, & Sunda, & Cuda, aliisq; locis. Sed id totum in Chinæ regionem deportatur, & loco natali consumitur, præter id quod in Pegu & Martaban exportatur. Potissima etiã eius pars quod in Malauar gignitur, in vsum incolarum cedit, tametsi regio admodum ampla non sit, nonnihil etiam à maritimis eius regionis populis absumentur. Pars eius defertur in Balagate bubulis coriis. Et magna copia (tametsi regio mandato sit vetitum) à Mauritanis per mare Erythræum exportatur, id suffurantibus ipsis incolis.

EÆ sunt regiones quæ Piper gignant, quamquam & inuenitur supra Cananor, quæ Septentrionem spectat: sed adeò exigua quantitate, vt ipsis incolis non sufficiat, & externo importato opus habeat. Etenim non gaudet hæc plantalocis desertis & mediterraneis. Quam verò procul à Caucasomonte disita sint hæregiones, ex topographicis chartis satis patet.

Piper iuxta
Caucasum
non nasci.

NOMEN est Malauarica lingua Molanga. Malacitana verò Lada, Arabibus medicis tum vulgo Filfil; tametsi Auicenna libr. 2. cap. 557. & 558. secundum Bellu-

Molanga.

Lada.

Filfil.

Fulful.

Darfulful.

F 4

appellet,

PIPERIS VVA AD VIVVM
EXPRESSA.

appellet, & Fulfel, quem secutus est Serapio, lib. simp. cap. 367. vterque Arabs. In Guzarate & Decan Meriche, & in Bengala Morois: longum verò, quod solummodo ita prouenit, Pimpilim.

Meriche.

Morois.

Pimpilim.

MIRVM nō est, si Theophrastus, lib. 9. cap. 22. Diosc. lib. 2. cap. 153. & hos secutus in plerisque Plinius, lib. 12. cap. 7. Piperis plantæ formam ac notas ignorauerint, & indigenam in ea describenda fidem secuti sint, ob regionum distantiam. Quod verò Arabes in eodem errore versati sint, & nonnulli etiam ex recentioribus, illud mirum.

SERITVR autem Piperis planta ad radices alterius arboris (magna certè ex parte iuxta Faufel arborem aut Palmam plantatam vidi) ad cuius vsque fastigium sese cōuoluendo scandere solet: foliis raris, mali Assyrii effigie, sed minoribus, & per extremum acutis, virentibus, gustu calidis aliquantulum, & folium Betre siue Betle, cuius antè memini, sapiētibus. Fructus vuarum modo racematim coheret, minores tamen sunt Piperis racemi, & ipse fructus minor, semperq; virens, donec siccetur, & plenam maturitatem consequatur, quæ incidit circiter mediū Ianuarium. Radix pusilla, non Costo similis, vt voluit Dioscorides, lib. 2. cap. 150. quandoquidem Costus radix non est, sed lignum, vt peculiari capite dicemus.

Piperis historia.

Dioscoridis lapsus.

INTER verò eam plantam quæ Piper nigrum fert, & eam quæ candidum, tam exigua est differentia, vt à nemine quàm ab incolis dignosci possint: quemadmodum vitem quæ vuam fert nigram ab ea quæ candidam fert non dignoscimus, nisi cum vuas habent, & eas quidem maturas.

Exigua inter plantam Piperis nigri & albi differentia.

QVÆ autem longum Piper profert, longè alia est planta: etenim non plus habet similitudinis cum superioribus, quàm faba cum ouo. Præterea Piper longum in Bengala nascitur, quæ regio quingentarum leucarum spatio à Malauar distat, vbi Candidum & Nigrum gignuntur.

Piper longum.

PRETIVM longi Piperis in Bengala est vnius Lusitanici aurei cū semisse in singulas centenae libras. In Couchin verò vbi plurimum Nigrum nascitur, quinque Lusitanici aureis emi solebant centenae libræ: sed abhinc quadriennium aut quinquennium, quòd in alias etiam regiones importari cœperit, quindecim aut viginti Lusitanicis aureis emendæ sunt. Piperis autem nigri pretium in centenae libras est duorum Lusitanicorum cum semisse natali loco: at in Bengala duodecim Lusitanicis emuntur totidem libræ Nigri.

Piper album
rarum.

CANDIDI plantæ rariores sunt, nec nisi certis Malauar & Malacæ locis raræ nascuntur. Solet Magnatum mēsis inferri: eo enim vtuntur quemadmodum nos sale*. Venenis resistere & ocularibus medicamentis vtile esse asserunt, quod & Dioscorides lib. 2. cap. 150. annotauit, atque vtiā totā huius plantæ historiam tam verè descripsisset.

Brasma.

Brechmasin.

SED nec Brasma vocabatū, quod apud eundem Dioscoridem ibidē legitur, nec Brechmasin, quod apud Pliniū, lib. 12. cap. 7. vnquā his in regionib. audiui, aut auditū puto.

CONDIVNTVR aceto aut sale virentes adhuc & immaturi Piperis nigri racemi, * & vsui asseruantur.

Piperis rem-
peramentum.

ARABES & Persæ medici Piper calidum tertio ordine constituunt. Sed Empirici, cuiusmodi sunt maxima pars Indicorum medicorum, frigidum Piper faciunt, vt & pleraque alia aromata quæ excalfaciunt.

ORATOS autem omnes Medicos volo, vt Piperis candidi loco (quod calidius est & odoratius) Nigrum non prescribant, nisi candidi sit penuria. Similiter ne longum Piper candidi aut nigri loco substituant, cum prorsus diuersæ sint plantæ, & nigrum cum candido magis conueniat.

Piper Cana-
cinum.

CETERVM ne quod Piperis genus desit, mentionem hīc subicere libuit eius Piperis quod lingua Malauarica à Canara nomen sumpsit. Est autem id inane, eoque vtuntur in pituita à capite euacuanda, dentiumque doloribus: non-

nali &

nulli & in Cholerico quem vocant affectu. Eius autem formam describere superuacaneum existimo, quoniam in Lusitaniam non deportatur.

*Piperis historiam etiam describit Ludou. Roman. lib. 5. cap. 14. & lib. 6. cap. 19. sed paululum à nostro Auctore variat.

*Vidimus Vlyssipone candidum Piper, & inde nobiscum attulimus, grano non rugoso, sed pleno, acriore & odoratiore quam nigrum, Vlyssipone tamen neglectum. Ex Indiis verò copiosum, saltem quod medicamentis sufficeret, habere possemus, si Lusitani Pharmacopolæ paulò diligentiores essent. Inuenitur tamen interdum Antuerpiæ apud myropolas nigro permistum.

*Eiusmodi racemos interdum cum Gingiberis radicibus muria conditis Antuerpiæ reperire licet, oblongos quidem illos & graciles, neque ita factos ut sunt vuarum racemi. Eius iconem ad viuum expressam, hic adieciimus.

OLIM Antuerpiam inuehi solebat aliud Piperis genus, quod Lusitani Pimenta del rabo, id est caudatum Piper, appellabant: sed metuens Rex Lusitanus ne legitimum Piper alterius inuentione vilesceret, id amplius inuehi edicto vetuit. Erat id Cubebis ferè simile, pediculo præditum exiguo, rotundum, plenum, aliquantulum rugosum, nigricans, eadem acredine qua Piper præditum, aromaticum, racematim (ut ab iis qui racemos habuerunt, didicimus) coherens, Amomum, nonnulli periti perperam existimarunt.

De Cubebis. CAP. XXIII.

TAMETSI Cubebis rarò in Europa vtamur, nisi in Compositionibus: attamen apud Indos magnus earum in vino maceratarum est vsus ad excitandam venerem; tum etiam in Iaoa ad excaisfaciendum ventriculum.

APPELLATUR hic fructus ab Arabibus medicis Cubebe & Quabeb; à vulgo Quabebechini: in Iaoa, ubi frequēs nascitur, Cumuc; à reliquis Indis, præterquam in Malayo, Cubabchini. Non est autem sortitus hæc appellatione, quòd in China nascatur, quãdoquidem ex Cunda & Iaoa, ubi plurimus est, in Chinã perferatur: sed quoniam Chineses, qui Oceanum Indicum nauigabant, hunc fructu, quẽ in iam enumeratis insulis emerãt, cũ aliis mercibus in alios maris Indici portus & emporia deferrebant.

CETERVM similis est hæc planta Malo vulgari, minor tamen, foliis Piperis, sed angustioribus, per arbores Hederæ modo

Cubebe,
Quabeb.
Quabebe-
chini, Cu-
muc.
Cubabchi-
ni.

Cubebe hi-
storia.

dera modo repit, aut, vt verius dicam, Piperis modo: non est Myrti effigie, aut folius similibus Myrto. Fructus racematim coheret, non quidem vt in vna coniunctim, sed singulis granis ex suis pediculis dependentibus. Flos est odoratus.

Monachorum lapsus.

SILVESTRIS est hac planta, & sponte nascens, non domestica, neque multorum generum, vti falso Monachi Commentatores in Mesuen sub finem primae partis dist. 1. cap. 36. putarunt.

Cubebæ decoctæ ad nos perferuntur.

TANTA autem in existimatione est fructus hic etiam vbi nascitur, vt eum incolæ decoquant, ante quam efferri sinant, metuentes ne alibi satus enascatur. Hinc fieri puto, vt corruptioni magis sit obnoxius, cum hic, tum in Europa.

HÆC à Lusitanis fide dignis accepi, qui longo tempore in insula Iaoa habitauerunt.

Cubebæ non sunt Piper.

NON est Piperis genus (vt putant nonnulli) quoniam plurimum Piper ex Cunda aduehitur, quod nihil differt à Malauarico. Hæc verò planta cum fructu diuersi generis est, minimaque quantitate istuc nascitur.

Matth. Siluatici error.

PVTAT Matthæus Siluat. cap. 381. ex Serapionis & Arabum auctoritate Cubebas nihil aliud esse, quam Dioscoridis Myrtum siluestrem, quem Ruscum vocat, aut Carpesium Galeni. Sed fallitur. Nam cum Serapio, aliq, Arabes qui in lingua Græca multum versati non erant, à Dioscoride & Galeno nihil esse prætermissum existimarent, si quas facultates in simplicibus à Græcis descriptis inuenirent, conuenientes cum iis quibus prædita erant Indica medicamenta auditu tantum illis cognita, idem medicamentum esse ilico crediderunt. Non esse autem Myrtum siluestrem, clarius est quam vt demonstrari debeat. Carpesium verò aliud esse à Cubebis, argumentis euincere possem, si opus esset.

Carpesium non esse Cubebas.

LAUDATUR Carpesium Ponticum, plurimumq, in Syria nasci tradunt. Scd si Cubebæ sunt Carpesium, cur Cubebas ex India petunt Turci & Syri, magnæque redimunt, cum non

cum non inuecto uti possent, & sine magno sumptu? Carpesium item Galenus lib. 1. de Antidot. describit festucarum tenuium modo: quam verò festucis dissimiles sint Cubebe, quis non videt?

NON defuerunt, qui Cubebas asserere sint ausi Viticis esse semen: cum verò utriusque historia & facultates planè dissimiles, talium sententiam omnino conuellant, plura de his agere superuacaneum esse duco.

Cubebe Viticis fructus non est.

FAGARA AVICENNÆ.

* Cubebarum facultates in memoriam mihi reuocarunt Fagarae historiam apud Auicennam, quæ ferè iisdem cum Cubebis viribus prædita est. Cum igitur commodiorem in hac Epitome locum non haberem, cui eius iconem & historiam insererem, operæ pretium me facturum existimaui, si eam hic darem.

EST itaque Fagara fructus Ciceris arietini magnitudine, cortice tenui constans ex cinereo, nigricante, cui subest tenue putamen nucleum continens satis solidum, & tenui nigraque membrana obdutum. Integer fructus cum magnitudine tum forma & colore adedò similis est ei quem nostræ officinæ Cuculum Indum, Itali Coccole dileuante appellant, ut primo aspectu fallere, & pro eo sumi possit.

MEMINIT huius Auicenna cap. 266. in hunc modum Fagara quid est? Granum simile Ciceri habens granum Mahaleb, & in concavitate eius est granum nigrum sicut Scehedenegi, & asportatur de Sofale. Collocat verò eam in tertio calefacientium & siccantium ordine, atque stomachi & hepatis frigiditati utilem esse, concoctionemque iuuare, & aluum constringere scribit.

De Cardamomo. CAP. XXIIII.

QVOD Cardamomum vocant, Aroma est iis in regionibus

Cardamomum.

Cardamomum minus vulg.*Cardamomum minus vulg.*

gionibus probè cognitum, in quibus magnus eius vsus est. Eius etiam magna pars in Europam, Africam, & Asiam euehitur. Quàm verò rectè sit illi inditum Cardamomi nomen, aliis disceptandum relinquo. Auicenna lib. 2. cap. 159. sanè peculiare caput instituit de Saccolaa, quod duum esse generum tradit, alterum Saccolaa quebir, id est, magnum; alterum verò Saccolaa ceguer, id est, minus. His nominibus cognitum est vtrumque Cardamomum, cum Medicis Arabibus, tum Mercatoribus.

Saccolaa
quebir.
Saccolaa ceguer.

IN Malauar vocatur Etremelli, in Zeilan Ençal, in Bengala verò Guzarate, & Decan, interdum Hil, interdum Elachi, idque inter Mauritanos; nam ab Gentilibus indigenis omnium prouinciarum enarratarum Dore nuncupatur. Quæ diuersitas summam illam nominum confusionem inter Arabes scriptores peperit (etenim nonnulli Indicis vocabulis vsi sunt, alij verò Arabicis) & multis errandi occasionem præbuit. Nam quod alterum Serapio Saccolaa, alterum Hilbane vocat, mendosum est exemplar, & Hil dumtaxat scribendum erat. Etenim si Bane omnino adiciendum volumus, potius Bara dicendum erat, quod lingua Canarina magnum sonat.

Etremelli.
Ençal, Hil.

Elachi.

Dore.

Hilbane.

NIHIL igitur aliud est Saccolaa omnibus Arabibus nuncupatum, aut Saccule Auicenna, aut Elachi, quàm quod Cardamomum vulgo appellat, veteribus cum Græcis, tum Latinis planè ignotum, vt ex eorū monumentis colligere licet. Siquidem Galenus lib. 7. simp. med. Cardamomum scribit non esse tam calidæ facultatis quàm Nasturtium, sed suauius & magis fragrans, cum quadam amaritudine: quæ omnes notæ nostro Cardamomo non conueniunt, vt experientia docet. Dioscorides verò, lib. 1. cap. 5. cōmendat quod ex Comagene, Armenia, Bosphoroq; deuehitur (tamen si in India quoque & Arabia prouenire dicat) eligendumq; scribit plenum, frangenti contumax, gustu acre, subamarum, odore

Cardamomum hoc veteribus ignotū fuit.

odore caput tentans. Nostrum contra Cardamomum in illis regiones defertur, è quibus Dioscorides suū deuehi scribit. Sed neque id frangenti contumax est, neque caput tentat, neque amarum, neque gustu adeo acri, vt Garyophylli.

Cardamomi
genera 4. Plinio.

PLINIVS lib. 12. cap. 13. quadruplex esse Cardamomi genus scribit, sic inquit: Simile his & nomine, & frutice Cardamomum, semine oblongo. Metitur & eodem modo in Arabia. Quatuor eius genera. Viridissimum ac pingue, acutis angulis, contumax fricanti, quod maxime laudatur. Proximum è rufo candicans. Tertium breuius atque nigrius. Peius tamen varium & facile tritu odorisq; parui qui verus, Costo vicinus esse debet. Hoc & apud Medos nascitur. Hec Plinius, tametsi tam Dioscoridi, quam ceteris Grecis vnicum tantum extet Cardamomi genus.

SED nullum ex predictis cum nostro quidquam commune habet, quod fragile esse debet, siliqua candicante, granis intus nigris.

Saccolaa historia.

SERITVR verò id leguminū modo, altitudine, quando summa, cubiti, in quo dependent siliquulae granula interdum vsque ad viginti continentes, non, vt Cordus in libr. 1. Diosc. scripsit, Glandis aut Auellanae magnitudine*.

Dauus Terentianus.

HVIC autem errori occasionem praeiuit Dauus ille Terentianus, omnia perturbans, Gerardum Cremonensem* interpretem intelligo, qui cum hoc medicamentum ignoraret, nomen illi ex Grecis pro arbitrio indidit, tametsi legitimum Arabicum nomen in integro & non mutatum reliquisse praestitisset.

Ruellij error.

QVAM Ruellij lib. 2. cap. 5. opinio sit erronea, qui nobis Capsicon, aut Siliquastrum pro Cardamomo Mauritiorum proponit, omnibus notissimum est.

Lacuna error.

Meleggheta.

AD ea verò quae Lacuna libr. 1. cap. 5. commentariis suis in Dioscoridem scribit, satis proteruè in Arabes inuectus, sic responsum volo. Neq; eius Melegghetam Cardamomum esse

num esse Dioscoridis, siquidem ignota fuit Dioscoridi: neque Cardamomum maius coloris est cinerei: neque Nigella. Nigella. la tertium id genus quod in officinis haberi asserit, quandoquidem Nigella totis his provinciis non nascatur.

CETERVM non multū fortè refragabor iis qui Cordumeni. Cordumeni Arabum, Cardamomum Græcorum esse putant: quandoquidem Serapionis & Auicennæ Saccolaa Græcis est ignota, vti suprā diximus. Quod verò Saccolaa vtendum negent, quoniam Græci de eo nihil scripsere, non concedo; multis enim experimentis comprobatum est plerisque morbis perutile esse: eoque vtendum censeo in omnibus compositionibus Arabum & recentiorū, qui Arabes secuti sunt.

QVOD verò Melegueta, Cardamomum minus non Melegueta sit, satis ex vtroque genere quod in his regionibus nascitur, Cardamomum nō est. manifestum est: quorum alterum Cardamomum, vt vocant, maius est: aliud minus, eiusdem tamen formæ, & dumtaxat magnitudine differentia.

OPTIMUM autem censetur minus, quod odoratius Saccolaa delectus. est altero, & secundum facultatem maius dici potest.

PROVENIT vtrumque in India, præsertim verò ab Emporio Calecut vsq. ad Cananor, tametsi aliis etiam locis Malauar, & in Iaoa nascatur, non tamen adeò copiosum, neque cortice adeò candido.

MVLTVS eius vsus est in his provinciis, siquidem vnà Saccolaa cum Betre (veluti suprā diximus) manditur, pituita^q caput & stomachum expurgat, & Serapiis admiscetur. vsus.

FALSVM autem est quod Matthæus Siluaticus cap. 117. scripsit, Indos eius radice aduersus febris circuitus vti*, Matth. Siluatici error. nascique in tuberibus quarundam arborum. Nam exili est admodum radice, nec nisi satum prouenit, solo antè ignibus perusto, vt facilius enascatur.

* Cordus in libr. 1. Diosc. Cardamomum maius fœus propemodū magnitudine facit. minus verò Auellana minus. Sed lib. 4. de plāis Cardamomum medium Auellanz grandi æquale facit. Matthi-
G lus simè.

lus similiter Cardamomi iconem ficut forma & magnitudine exhibet: cum tamē nihil aliud sit quā Melegueta suo involuero tecta, quæ sanē inter Cardamomi vulgaris siue Saccolaa Arabum generā ex nostri auctoris sententia recipienda non est.

*Pandeſtariuſeius meminisse inuenietur cap. 117. in nostris autem exemplaribus apud Rhafin haud facillē inuenies.

* Nullam huic similem facultatem nostra Pandeſtarij, qui Mathæus Siluaticuſeſt, exemplaria tribuunt.

De Fauſel.

CAP. XXV.

Fauſel vul-
gare eſt.

Fauſel.

Filfel, Fufel.

Pac.

Areca.

cupari,

Poaz, Pinan,

Chacani.

Fauſel nata-

les.

Mombaim

inſula.

IMPROBE faciunt, qui pro Fauſel, Santolum rubrum ſubſtituunt, quod plerumq. alio ligno rubro perſimili adulteratur: eſt enim vtrumque inodorum, vt in Santalo diximus. Fauſel verò & minoris emitur, nec adulteratum eſt, poteratque facillē in Luſitaniam deferri cum aliis Aromatibus, ſi aut Pharmacopole, aut Medici curioſi magis eſſent, idq. adſerendum curarent.

DICITVR autem Arabibus Fauſel (tameſi corruptē Auicenna lib. 1. cap. 262. Filfel & Fufel) tum etiam in Doſar & Xaël portubus Arabicis: in Malauar Pac à vulgo, à Nobilioribus verò Areca, quo nomine vtuntur Luſitani qui in Indiis habitant, quoniam primū ea regio fuit illis cognita: in Guzarate & Decan, cupari: in Zeilan, Poaz: in Malaca, Pinan: in Couchin, Chacani.

NASCITVR plurimum in Malauar, in Guzarate & Decan pauca quantitate, idque dumtaxat in maritimis, ſed laudatum, præſertim in Chaul, quod deſertur Ormuz. Optimum item prouenit in Mombaim inſula, quam mihi Rex Luſitaniæ dono dedit, excepta emphyteuſi. Laudatur etiam quod in regione Baçaim prouenit, atque id deſertur in Decan cum eo quod in Gauchin noſcitur nigrum & puſillum, durum admodum, poſtquam ſiccātū fuerit. Naſcitur etiam in Malaca, ſed tam parua quantitate, vt vix incolis ſufficiat. Item in Zeilan magna copia, ſed candidum, quod in eam partē regionis Decan deſertur quæ Cotamaluco paret, tum etiam in Biſnaga. Deſertur etiā ex Zeilan in Ormuz.

FAYFEL CVM SVO INVOLVCRO,
& inuolucro exemptum.

AVELLANAE INDI-
ca genus oblongum.

in Ormuz, Cambaya & in insulas Maldivas, siue Naledivas. Et tamen si scribat Serapio lib. simp. cap. 345. Arabiam non alere Arecam (de mediterraneis locis & magna ex parte intelligendum id est) nascitur tamen laudata, sed exigua in Dosar & Xael locis maritimis. Amat enim haec arbor maritima loca, & mediterranea respuit, alioqui magna cum diligentia sereretur, quoniam singulis diebus eam edunt cum Mauritani, tum Moalis (genus hominum id est, qui Ali, ut dixi, generum Machometi sectantur) etiam in suis ieiuniis cum a Betre abstinent. Mastificant enim Arecam cum Cardamomo, purgandi ventriculi & cerebri gratia.

Moalis.

Faufel mixtura.

ADMISCENTVR Faufel siue Areca, eadem quae supra Betre admisceri diximus: tamen si Betre calidum sit, Areca vero frigida & sicca. Sed & admiscetur Lycium, quoniam utrumque gingivas confirmat, & dentes stabilis, stomachum roborat, & utile est aduersus sanguinis reiectiones, vomitus, & alui profluvia.

Faufel historia.

EST autem ipsa arbor recta, fungosa materia, foliis Palmae, fructu nucis Moschatae, minore tamen, aut inglandibus exiguis simili, intus duro, & candidis rubentibusque venis resperso, non plane rotundo, sed altera parte sessili: quae tamen nota non omnibus Arecae generibus conueniunt. Integitur hic fructus inuolucro admodum lanuginoso, & foris subflauo, perquam simili Dactylis, cum maturuit, & ante quam siccatus sit. Immaturus vero, stupefacit & inebriat. editur autem immaturus a nonnullis, ut, veluti inebriati, dolorum cruciatus non sentiant.

Faufel praeparatio & usus.

SICCATVM vero fructum sic parant. Contusam nucem Faufel in tenuissimas partes cum Lycio, & folio Betre, cui exemptus sit nervus, mastificant, veluti in Betre diximus, & priorem saliuam, quae cruenta est, expuunt, eaque ratione cerebrum & ventriculum expurgant, gingivas & dentes stabiliunt. Potentiores ex Faufel, Lycio, Caphura, Ligno

Ligno aloës, & Ambari momento, formas orbiculares siue pastillos componunt, quos masticant.

SCRIBIT Serapio lib. simp. cap. 345. excalfacere, & amaritudinis particeps esse. Sed cum degustauissem, nullum calorem deprehendi; verum cum insipiditate adstrictoria facultate præditum esse comperi. Itaq. puto aut Serapionem hanc Arcam non nouisse, aut, si nouerit, eam numquam degustasse.

Ex ea viridi aquam stillaticiam vitreis organis elici iubeo, qua maximo cum successu in biliosis alui profluuiis vtor. Aqua ex Faufel.
Sed arcanum id mihi hæcenus fuit.

* Nucem Faufel cum suo integumento nobis aliquando communicauit Petrus Coldenbergus Pharmacopola, vir eruditus & rei herbariæ peritus.

INVENIUNTUR interdum aliæ nuces oblongæ, quæ Faufel cum suo inuolucro magnitudine æquant, præduræ, & foris nigricantes, quæ per mediū sectæ Nucem myristicam mirum in modum æmulantur. Fortè Faufel genus erit, aut aliquid simile. Sed cum duntaxat verustate exsucca videre licuerit, de eius gustu & temperamento nihil pronunciare possum. Vtriusque iconem expressimus.

MEMINIT etiam Arcæ Lud. Roman. lib. nauig. c. cap. 7. in hunc modum: Edere sueuerunt (de rege & magnatibus viris Calicut loquitur) fructum quendam cui *Chosolo* (Faufel intelligit) nomen est. Hunc mittit arbor *Arecha* nomine, Palma non ab similibus, quæ caryotas gignit, & con similes producent fructus. Miscet insuper contritas ostrearum conchas calcis instar. Hæc ille. At ridiculum est quod idem lib. 4. cap. 2. scribit, quoniam quæ sanitatis tuendæ causa eduntur, præsentissimum esse venenum afferat. At Sultanus, inquit, letho traditurus è Sarrapis quempiam, ad se accersitum cui mors imminet, nudum sibi assistere compellit, moxq. edit nonnullos fructus, *chosolos* vocitant, instar nucis myristicæ: mādīt etiam quadam herbarum folia, modo mali Assyrii, *tambolos* nominant, addit etiam attritarum concharum ostrea calcem, simulq. cuncta mandendo ruminat. Tandem in eum quem cupit occidi, expuit, aspersoq. eo, continuo mors subsequitur. præsentaneo veneno vitam perimēte: nam ubi in hominem, ut præmisimus, expuerit contrita venena, intra mediæ horæ spatium per fusus veneno in terram corruens efflat animam.

De Nuce Indica.* CAP. XXVI.

NULLAM arborem vsibus humanis aptiorem inueniri puto, quam sit Palma Indica, veteribus Græcis, quantum coniicio, incognita, & Arabibus ferè neglecta, qui pauca admodum de ea scripserunt. Palma Indica.

AVICENNA lib. 2. cap. 506. eam vocat Iaufialin- Iaufialindi.
 di, quod Nucem Indicam sonat: Serapio lib. simp. cap. 228.
 & Rhases lib. 3. de re med. cap. 20. arborē ipsam Iaralnare. Iaralnare.
 re*, id est, Arborē nuciferam. Vocatur autē vulgo ipsa arbor
 Maro, & fructus Narel, quod vocabulum Narel commu- Maro, Na-
 ne est Persis & Arabibus: in Malauar, arbor ipsa Ten- rel.
 gamaran, fructus verò maturus Tenga, sed viridis adhuc Tengamarā,
 & immaturus Eleni, & Goē Lanha: in Malaio, arbor Tenga, Ele-
 Trican, ipsa nux Nihor, cui nos Lusitani nomen Coquo ni, Lanha.
 indidimus, ob tria illa foraminum vestigia, quibus Cercopi- Trican, Ni-
 theci, aut alterius similis animalis caput representat. hor, Coquo.

ARBOR est vastæ magnitudinis, foliis Palmæ aut A- Nucis Indi-
 rundini similibus, aliquantulum tamē latioribus: flore Ca- cæ historia.
 staneæ, materie fungosa & ferulacea. Gaudet arenoso solo
 & mari vicino, vt in mediterraneis haud facile sit reperire.
 Serūtur ipsæ nuces, ex quibus enatæ plantæ transplantātur;
 & paucis annis adoleſcunt & fructiferae fiunt, præsertim
 si diligenter colantur. Nam hieme, cinere aut stercore ri-
 gari volunt, æstate aqua: latiores tamen euadunt, si secus
 ædificia plantentur, quia videntur sordibus & luto gaudere.

MATERIES ligni, cū sit procera, ad plurima per-
 quam utilis est, ita vt interdum in Nalediua insula, Mal-
 diuam vulgo, vt diximus, vocant, ex hac arbore naues fa-
 bricentur, atq. clauis, malis, velis & rudentibus armentur.
 Ex ramis qui in Malauar Olla appellantur, fiunt ædium Olla.
 tecta & nauium tabulata & opercula.

PORRO has arbores in duo genera distinguūt. Alterū Cocci duo
 enim fructus ferēdi causa asseruāt. Alterum curæ cogendæ genera.
 gratia, quæ est vinū mustum: hæc autem decocta, ab incolis cura.
 Orraqua vocatur. cura verò in hunc modum cogitur. Orraqua.
 Præcisus ramis, vascula alligantur ad liquorem, curam vo-
 cant, excipiendum, quem vt ex altioribus ramis colligant,
 arborē conscēdunt aptatis ad pedes cōpedib. & laqueis, aut

foramina quædã in arbore facientes, vt cõmodius ascendere possint. Hæc Sura destillatur aquæ ardentis modo, vinumq; extrahitur aquæ ardenti per omnia simile, vt etiam pannus lineus eo madefactus nõ secus ardeat, quàm si aquæ ardenti intinctus foret. Vocatur autem stillaticius hic liquor Fula, id est flos: quod reliquum est Orraqua appellatur admisto stillaticij liquoris momẽto. Eçura vel Sura (ita enim pronunciandum est) antequam exstilletur insolata, sit acetum satis interdum acre. Exempto priore vasculo, si vulnus in arbore factum adhuc Suram exstillet, seruatur ea, & solis aestu vel igni densata, sacchari modo coit; id jagra vocant. Optima censetur quæ in Nalediua insula nascitur: ea non nigricat veluti ea quæ in aliis regionibus gignitur.

TEGITVR nux adhuc recens tenero admodum cortice, Cinara, dum gustatur, saporem referente. Constat tenera valde & dulci medulla, quæ in se conclusam aquam suauem & dulcem habet, & fastidiũ non parientem, multoq; tempore durantem. Quando autem recentior est nux, tantò eius liquor suauior est, tum etiam medius cortex qui amygdalis suauitate non cedit, editurq; à nonnullis cum jagra, cuius paulo antè meminimus, aut cum saccharo: aut ex eo trito lac exprimitur, cum quo coquitur Oriza non minus suavis quàm si cum lacte caprino decocta esset: aut ex eo & auium quadrupedumue carnibus edulia parantur.

Copra. Caril illis nuncupata. Maturior verò facta nux, continet quidem etiam liquorem, sed non adeò suauem vt prior, quique interdum acescat.

NVCE sistæ recentes siccata atq; superiori cortice de-
librata & confractæ, ab indigenis Copra vocantur, deue-
hanturq; in Ormuz, Balaguat, aliasq; regiones, quibus
minore copia nascuntur, quàm vt exsiccari possint: aut in
eas prouincias quæ his omnino carent. Suaves sunt, iisque
vtimur tamquam castaneis siccis. Gratiores multo sunt pa-
lato,

lato, quàm quæ integræ in Lusitaniâ perferuntur.

Ex iisdem fragmentis, siue Copra, limpidissimum oleum Oleum ex Copra. magna copia torculari exprimitur, non modò ad lucernas vile, sed etiam Orizæ coquenda aptum. Duo verò exprimuntur ex his nucibus olei genera.

VNUM ex nucibus recentibus contusis calida affusa aqua, quibus expressis oleum aquæ supernatat. Hoc utimur Oleum ex Cocco recenti ad purgandum excrementis ventriculum & intestina: purgat enim leniter & sine aliquo nocumento: multi Tamarindorum expressionem addunt, & utile medicamentum esse sæpius sum expertus. Si hoc oleum intelligunt Auicenna lib. 2. cap. 506. & Serapio, lib. simp. cap. 228. cum id butyro præferunt, rectè sentiunt mea sententia. in eo verò falluntur, quòd ventrem minus lenire dicant, quàm butyrum.

ALTERUM genus olei id est, quod superius ex Copra Olei ex Copra facultates. exprimi diximus. Id præter ià dictas facultates, nervis admodum est utile. Siquidem magnam huius utilitatem quotidie experimur in nervorum contractionibus & articulorum doloribus antiquis: hoc enim inunctum ægrum cupæ grandi, quæ hominē capere possit, imponimus, ibiq; dormire & quiescere concal factum sinimus, magno cū adminiculo. An verò lumbricos enecet, ut scribunt Auicenna locis iam citatis & Serapio, nondum expertus sum. Quòd verò ipsam nucem eadem facultate præditam scribant, non modò rationi consonum nō est, sed ipsa quotidiana experientia manifestissimum est, eius esu lumbricos generari. In Serapionis autem lib. simp. cap. 228. sententiam facile concessero, qui Manfarunge (quæ antiquum Mesicen esse ait) auctoritate Manfarunge. fretus, nux huius siue Cocci esu alui profluvia sisti auctor est. Alienum enim à ratione non est, ut ipsa nux, quæ terrestrium est partium, ventrem sistat: ipsum verò oleum, quod tenuium & aërearum est partium, ventrem subducatur.

NULLUM autem oleum exstillat ipsa arbor, sed dum- Lacuna error.
G 5 taxat

Eleomeli.

taxat ex ipso Cocco exprimitur: tametsi Lacuna Com. in Diosc. libr. 1. cap. 29. scribat in ea opinione quosdam esse, ut credant dulce id oleum, quod ex hac Palma stillat, Dioscoridis esse Eleomeli.

Cairo.

CETERVM duplici cortice integitur hac nux. Extimus villosa materie compactus est, ex qua fit Cairo Maluaribus dictum, hac in provincia magni vsus. Nam & ex eorudentes* & funes nauibus necessarij (manent enim incorrupti in aqua marina) fiunt, & ex eo stupæ loco naues obturantur & stipantur, ipsisq; adeo stupis præstat, quod putredini minus sit obnoxium, & aqua marina inspersum, infletur denseturque. Nulla certe ex hac villosa materie fiunt auleæ, ut persuadere nobis nititur Lacuna Comm. in Diosc. libr. 1. cap. 141. Ex putamine illo interno & præduro vasa in tenuiorum vsu tornantur, & etiam carbonēs fiunt auris abris perquam vtilēs. Sed ea vasa paralyticos, si inde bibant, minimè iuuant, ut putauit Sepulveda, & vulgo Lusitanorum creditum est. Nam nihil huius fructus neruis salutare est, præter oleum, de quo paulo antè: sed nec ipsi incolæ huiusmodi facultates talibus vasculis tribuunt, nec quisquam probatus auctor meminit.

Vasa ex Cocco.

Vascula ex Cocco paralyticos non iuuant.

Palmæ Indicæ germen.

Palmitos.

Coccus de Maldiuæ.

SED minimè prætermittendū putauī, quod harū regionum incolæ istarū palmarū germinibus vescantur, gratiores enim sunt palato, quàm aut Castanæ molles, aut humiles Palmæ, quas vulgo Palmitos, Itali Cesaglioni vocant. Quo autem vetustior est Palma, eo tenerius & delicatius germen producit. At eo exempto perit Palma: hinc sit, ut qui huiusmodi germen edit, non immeritò Palmam edere dicatur.

NUNC superest, ut de Cocco, quem de Maldiuæ* appellant, aliquid subiiciamus.

LAVDATVR hic Coccus, aut hac nux (sed præsertim eius medulla) aduersus venena ab ipsis earum insularum incolis. Et à viris fide dignis accepti, ad colicōs dolores, paralytism,

ralysim, epilepsiam, aliósq; neruorum affectus se vtilem sensisse: à coli quidem doloribus, quòd vomitum excitaret; ab aliis verò egritudinibus immunes reddi egros, si aquam in iis nucibus (adiecto medulla momento) aliquandiu conseruatam ebiberent.

SED cum non sim id expertus, minus fidei his tribuo. Nulla autem, periculum faciendi, occasionem habui, quòd vii malim medicamentis quorum facultates iam mihi perspectæ, & multa experientia comprobata sunt, veluti sunt Lapis Bezar, Theriaca, Smaragdi, terra sigillata, & alia pleraq; medicamenta (de quibus suo loco) quàm recentibus minusq; certis. Nã quod nonnulli dicant, se huius vsu commodum sensisse, an id persuasione & imaginatione factum sit ignoro; hinc fit vt nihil affirmare possim. Sed si quid certius cum tempore nactus fuero, sententiã reuocare non pudebit.

NIGER est autem huius Cocci cortex, & nitidior Cocci de Maldiua historia. vulgari Cocco, figura ouali magna ex parte, nec ita rotunda vt vulgaris: medulla siue pulpa interior, quæ siccata dura est admodum & candida, nonnihil tamen ad pallorem inclinans, in superficie rimosa est & valde porosa, nullo sapore excellens. Dosis verò est huius medulla ad grana decem, cum vino aut aqua, pro morbiratione & natura.

INVENIUNTUR interdum isti Cocci prægrãdes admodum, interdum etiam exigui: omnes autem in littus eiekti.

VULGARI autẽ fama accepimus, insulas Maldiuas aliquando continentem fuisse, sed inundatione maris submersum, has insulas effecisse; in quibus obruta Palmae fuerint, quæ hos Cocco protulissent, qui terra indurati in hunc modum conspiciuntur. Sint ne verò eiusdem generis cum nostris, facile iudicari non potest, cum hætenus nemo folia aut arboris truncum videre potuerit: Sed soli Cocci in littus eücientur nunc bini coniunctim, nonnumquam verò singuli separatim, Sed hos nemini colligere licet, nisi cum capitis

capitis periculo, quoniā Regis esse asserunt quidquid ē mari in litus eiicitur: quæ res maiorem auctoritatem huic nuci conciliauit. Eximitur autem ex his Coccis pulpa siue medulla, deinde exsiccatur eadem ratione qua Copra, atq; indurefcit eo quo venditur modo: diceret esse caseum ouillum.

*Huius arboris descriptionem cum alij, tum Ludo. Roman. lib. 5. cap. 16. & Iosephus Indus cap. 137. & 138. tradiderunt. Sed & Strabo Geographiæ 16. huius Palmæ meminit: quare satis mirari nō possum nostrum Auctorem qui veteribus Græcis incognitam dicat hanc arborem. Sic enim habet Strabo: Cetera verò ex Palma præbet, ex ea enim panis, mel, acetum, & oleum fit, & testilia varia: nucleis pro carbonibus fabri ferrarij vtuntur, qui in aqua macerati bobus & ouibus in pabulum dantur.

*Nusquam in nostris exemplaribus huc adductos Auctores *Iaral-nare* meminisse comperio: at Neregil meminertunt, quemadmodum & Pandectarius cap. 65.

*Ferdinandus Lopez lib. 1. Historiæ Indiæ, *Olla* vocat, nō Palmæ ramos, sed ipsa folia, quibus inscribere solent Indi res memorabiles & instrumenta publica. Refert idem, simili *Ollæ* seu folio, Arabicis characteribus inscriptâ fuisse eam epistolam quam Rex Calicut ad Lusitanic Regem Emanuele dedit, cum eò primū appulerunt Lusitani.

Inuētæ sunt Antuerpiam paucos ante annos ex India merces magnis foliorum Nucis Indiæ (vt asserbatur) fragmentis inuolutæ: cubitalia erāt ea fragmenta aut ampliora, crassiora tamen quā vt quidquam his inscribi commodē posset: nam etsi per medium aperta essent, interdum bubalini corij crassitudinem æquabāt, læuia utrinque & perpolita, ac quantum ex fragmentorum magnitudine colligere licebat, quæternos aut quinos cubitos longitudine, binos verò latitudine superauerant, ita vt non incommodē ædes & naues his tegere, & vela conernare earum regionū incolæ, vt noster Auctor asserit, possint. Eius fragmentum penes me est, à Guiljelmo Andrea Pharmacopœo Antuerpiensi integerrimo mihi donatum.

Non ineptè subiiciendæ hic videntur aliquot Auellandarum icones, cum suis descriptionibus.

Prior exigua est, tribus lateribus elatioribus atque itidem tribus foraminum vestigiis, vti Nux Indica seu Coccus, conspicua, villoso quodam inuolucro, veluti Fauel ferè, tecta.

Altera pollicari est longitudine, duorum verò digitorum crassitie, inferiore parte sessilis, rugosa scabræue & cinerea, superna autem & eminentiore parte læuis, subrufique coloris, ita vt animalculum duro corio tectum videatur: prægnans est, & aliam continet. Huic ferè simile genus inuenitur minus, nigricanteque colore, quod à Matthiolo inter Indicas Auellanas exhibetur.

Tertia ab amplissimo viro Corthuso mihi nomine Mehenbethene missa, quamuis non admodum eius descriptioni conveniat, & potius eorum sententiam amplectendam censcā, qui inter vnguentarias nuces referunt: pollicem transuersum longa est, forma triangulari, du-
roque &

Mehenbethene.

roque & ligneo putamine, facta tres cellulas habet, in quibus nucleus oblongus albus dulcisque inuenitur.

* Omnes rudentes & funes nautici Liburnicarum regiarum Vlyssipone confecti sunt ex villis Coccorum siue nucum, præsertim verò earum quæ in Indiam nauigant. Sed etiam ex iis villis fiunt nodosa cingula, magno in vsu omnibus ferè tenuioris fortunæ mulierculis Vlyssipone.

* Vidimus vascula ex hoc Cocco de Maldina confecta Vlyssipone tum aliis locis oblongiora plerumque quàm quæ ex vulgari Cocco parantur, & nigriora nitidioraque. Sed & ipsam medullam siccitam Vlyssipone venalem reperias, cuius facultates mirificè extollunt, atque omnibus ferè alexipharmacis præferunt: eamq. ob causam magnum eius pretium. Quàm verò parum fidei sit adhibendum huiusmodi fabulosis & commenticiis facultatibus, Auctor noster satis declarat.

De Myrobalanis.

CAP. XXVII.

Myrobalana Græcis & Latinis incognita. Myrobalanus Græcorum.

MANIFESTVM est, neque Dioscoridem, neque Galenum, neque Plinium, nostra Myrobalana cognouisse, sed eorū Myrobalanum planè aliud esse, ex quo videlicet oleum ad pretiosa vnguenta exprimerent. *μυροβάλανος* enim idem sonat Græcis, quod Nux vel glans vnguentaria Latinis.

ET quoniam Auicenna & Serapionis interpretes vidit hæc nostra quodammodo ad glandis formam accedere, nullo iudicio Myrobalana vertit, cum mea sententia Pruna (quibus similia sunt) melius vertisset.

Delegi, Halilig, Azfar, Asuat, Quebulgi, Beleregi, Embelgi.

VOCAT ea Auicenna lib. 2. cap. 458. Delegi: Sic etiam Serapio, lib. simp. cap. 107. tametsi librariorum vitio Halilig corruptè legatur. Omnes enim Medici Arabes mihi affirmarunt, omnia Myrobalana Delegi vocari. Peculiariter verò flaua azfar, indica siue nigra asuat, quebula quebulgi, bellerica beleregi, & emblica embelgi, sub quo nomine haudquaquā nota fuere hæc posteriora Auicenne lib. 2. cap. 228. & Mesue, de simp. med. purg. cap. 3. sed sub nomine Seni, ut patet ex Serapione, qui Seni tenuissimo cortice prædita esse scribit, quæ nota Emblicis conuenit.

Seni.

Myrobal. quinque genera.

SUNT igitur in vniuersum quinque eorum genera, quorum nomina magna ex parte mutuati sumus. Nam quòd genus quoddam Serapio Damascenum appellat, melancholicis

*Myr. flava.**Myr. indica.**Myr. bellerica.**Myr. chepula.**Myr. emblica.*

lancholicis morbis perutile: id facit, non quòd in Damasco proueniat hic fructus, sed quòd hinc ex India Myrobalana Inda eò deferrentur.

Serapionis
error.

ET quamuis idem Serapio libr. simp. cap. 107. scribat Senicognominata genus esse Oliuarum, tamen errat (quod pace eius dictum volo) atque ei erroris occasionem prebuisse credo, quòd emblica sale aut aceto condita edantur.

Myrobala-
norum ar-
bores diuer-
sa.

FALLUNTUR autem tam ij qui omnia Myrobalanorum genera in eadem arbore nasci putant, quam qui flaua & quebula tantum. Nam quinque sunt diuersa arborum genera: &, quod magis mireris, in regionibus sexaginta aut centum leucis inter se distatibus nascuntur. Proueniunt enim nonnulla in Goa & Batecala, alia in Malauar & Dabul. In toto regno Cambayæ quatuor eorum genera inueniuntur: quebula verò in Bisnager, Decan, Guzarate, & Bengala.

CETERVM quæ in Lusitaniam sicca deportantur, magnæ ex parte sumpta sunt in regione, quæ est inter Dabul & Cambaya. Nam experientia compertum habemus, eos fructus quos regio Septentrioni vicinior producit, minus putredini obnoxios esse. Inuenio autem apud eos tria Myrobalanorum genera, quorum vsus est in purgationibus leuibus & sine molestia: hæc vocant tria genera: horum primum genus quod rotundum est, & bilem purgat, indigena arare, medici aritiqui vocant, nobis sunt flaua: alterum genus incolis rezanuale dictum, nostra sunt Indica siue nigra: tertium genus Gotim incolis, nuncupatum, rotundum, nobis bellerica sunt. Chepula verò nostra quæ pituitam purgant, illis aretca appellantur. Hæc sunt quatuor Myrobalanorum genera, quæ illis sunt in vsu medico. Nam quinto genere, anuale iis nūcupato, nobis verò emblica dicto (tametsi apud eos reperiatur) non vtuntur, nisi densandis coriis, Rhois coriariorum loco, & atramento conficiendo. Sunt

Arare, Arii-
qui.
Rezanuale.
Gotim.

Aretca.

Anuale.

tamen

tamen etiam nonnulli qui iis viridibus vescuntur excitantur appetentia causa.

PORRO Arare rotundum est, & Sorbi folia profert, Anuale foliis est minutim incisus Palmæ magnitudine. Rezanuale octogonum est, et folia Salici similia habet. Gutifoliis est Lauri, sed pallidioribus & subcinericiis. Aretca magna sunt & rotunda, oblongiora tamen dum ad perfectam maturitatem peruenerunt, & angulosa: folia eius Persicis* similia. Sunt autem singulae arbores Pruni magnitudine, omnesque siluestres & sponte nascentes, non domesticæ.

Myrobalanorum historia.

CUM autem gustu sint adstringente & acido, Sorborum immaturorum modo, ex frigidorum & siccantium classe esse dixerim.

PRÆPARATIONIS modus apud Indos non inualuit, utpote qui iis non utantur purgationis, sed adstrictionis duntaxat gratia. Nam si purgare velint, eorum decocto utuntur, & maiore dosi quam nos in Europa. Solent autem iis saccharo conditis uti magno cum successu, nec quisquam medicorum vsu istorum famam unquam est periclitatus. Chepulorum* autem maior est gloria: cōdiuntur hæc in Bisnager, Bengala & Cambaya: flaua & indica, in Batecala & Bengala.

IVBEO ego ex his immaturis stillaticium liquorem organis elici, quem post sumptam aliquam conseruam astringentem propino, & syrupis admisceo, si quando opus est. Flaua & Bellerica præscribere soleo initio mensæ, iis qui aut alui profluuiis, aut stomachi relaxatione laborant: talibus enim conuenit huiusmodi cibus propter adstrictionem cum pauca aciditate coniunctam. Præterea immaturorum Myrobalanorum succum, in alui profluuiis apprimè efficacem esse expertus sum.

Aqua stillatica Myrobal.

*Chepulorum arborem apud Bituriges Gallorum inueniri intelligo: huius folium inde allatum dono mihi dedit D. Io. Posthius Germ. medicus, mihi amicissimus: verum id Persicæ folio simile non est, sed

Pruni aut Cerasi folium potius amulari videtur. Omnium verò Myrobalanorum genera, ut in officinis inveniuntur, expressimus.

*Chepula rarius ad nos adferuntur, & non nisi dura & malè condita. Emblica verò (quorum nullam mentionem facere Auctorem mitum) copiosè, recentissima & optimè condita inuehuntur Antuerpiam.

Refert Fragosus, in noua Hispania fructum Dactylorum modo nasci *Houos* nomine, Myrobalanis flauis adeò similem, ut plerique eundem esse contendant: præ alta nascitur arbore, ut vix colligi possit, nisi præmaturus spontè decidat.

Sed quandoquidem in Houos mentionem incidimus, meminit etiam arboris Houo Franciscus Gomara, in Generali Indiarum historia cap. 67. quæ an eadem sit cum superiore, aliis disceptandum relinquo.

Houo, inquit, arbor est præalta & patula sanam vmbra præbens (qua de causa, cum Indi, tum Hispani potius sub ea, quàm sub alia quauis arbore recubant) ex cuius cacuminibus & cortice, odorata sit aqua ad crura roboranda, & facandam faciem utilis: etenim cutem constringit & dēfat, in eumque vsum balnea fiunt ex ea, etiam ex itinere defessis salutaria. Eius radice vulnerata, multa aqua manat porui apta: fructu flauo, paruo, & pulpæ parum habente, sed ossiculum in se continente satis magnum: salubris est is fructus, & facilis digestionis, sed dentibus molestus & noxius, ob fibrarum copiam.

De Tamarindis. CAP. XXVIII.

MEDICAMENTVM omnibus cognitum sunt Tamarindi, quamobrem nullum adulterium norunt.

NASCUNTUR multis India locis, sed qui locis mōtosis & ad Septentrionem obuersis proueniunt, præferuntur, & diutius incorrupti manent: quales sunt quos Cambaiete & Guzarate gignit.

Puli, Ambili.

Tamarindi.

Tamarindorum historia.

VOCANTUR in Malauar Puli, in Guzarate Ambili, quo nomine reliquis Indiae prouinciis noti sunt. Arabes Tamarindi appellāt, quasi dicas Palmulas Indicas. Nam Tamar (quod omnibus notum est) eorum lingua Dactylum significat. Palmulas autem vocarūt Arabes hunc fructum, non quòd eius arbor Palmæ similis sit; sed quoniam aliud nomen magis aptum non inuenerint, ossicula etiam in se continere conspicientes.

ARBOR est Fraxini, aut Iuglandis, Castaneæue amplitudine, materie firma, non fungosa siue spongiosa, ramis foliis ornatis multis minutimq; incisis, palmi magnitudine: fructus

fructus in arcus aut digiti incurui figuram efformatur. Huius immaturi cortex virescit, siccatus vero, cinereus est, & facile auellitur: nucleos intrus continet satiuorum Lupinorum magnitudine, quodammodo rotundos, sed planos, colore fuscios, sed laues, quibus abiectis, pulpæ usus est, quæ lenta & viscida est. Sed illud observatione dignum, quod hic fructus in arbore adhuc pendens noctu foliis sese inuoluat vitandi frigoris causa, interdum vero sese expediat & e medio foliorum emergat. Acidus est dum virescit, sed tamen eâ aciditas suauitate non caret. Plurimum illis expurgatis utitur cum saccharo, atque id maiori cum successu, quam si Syrupo acetoso uteretur. Soleo etiam plerumque agros Tamarindorum infusione purgare. Tamarindorum quatuor unciae aqua frigida aut stillaticio intubi liquore macerentur per tres horas, deinde facta expressione, eximantur Tamarindi, quos modico saccharo inspersos utiliter exhibeo; euacuant enim ex parte biliosum humorem atque pituitosum incidunt & attenuant. Huius regionis incolæ sine molestia sese purgant Tamarindis cum oleo nucis Indicæ sumptis. Medici vero Indici, folia Tamarindorum trita partibus corporis erysipelate infectis imponunt. Nos hic Tamarindis aceti loco utimur, gratior enim palato est eorum aciditas, præsertim maturorum. Deferuntur in Arabiam, Persiam, Asiam minorem & Lusitaniam sale conditi, ut temporis iniuriam melius ferre possint. Ego vero sine sale domi asservare cum suo cortice soleo. Fit ex his recentibus cum saccharo conserua, præclarum proculdubio medicamentum ad digerendos & expurgandos humores, nec minus palato gratum. Tamarindorum stillaticio liquore pro digestiuo aliquando usus sum: Verum cum nimis dulcem & insipidum ferè inuenerim, eo uti desij.

Nunc superest, ut ex Auctorum Arabum scriptis hoc medicamentum examinemus, cum veteribus Græcis fuerit cognitum.

Tamarind.
facultates.

Tamarind.
conserua.

Aqua stilla-
tica Tama-
rind.

AVICENNA lib. 2. cap. 699. hoc medicamentum non describit, sed eius delectum duntaxat profert, atq; recentiores Tamarindos præferri.

Mesue lapis.

MESUE lib. de simp. med. cap. 8. facit eos Palma siluestris Indica fractum: sed eius error ex eo manifestus est, quod tota India Palmas non reperias: sed palinula adferuntur ex Arabia in Indiam, vbi magna quantitate eduntur sicca, similiter & in massam compressæ, abiectis nucleis.

Palma siluestris.

Memini tamen vidisse quoddam genus siluestre palmarum in Cambaya & Guzarate, sed sterile & longè diuersum à Tamarindifera arbore.

SERAPIO lib. simpl. cap. 348. ex auctoritate Bonifaa, in Casarea Aman prouenire asserit. Sed pace eius dictum sit: nullos Tamarindos in Casarea Aman, quæ est Syriæ, prouenire certum est, cum à negotiatoribus mercimonijs gratia eò ex India deportentur.

Oxyphœnix.
Lacuna error.

NONNULLI Tamarindos à saporis aciditate Oxyphœnicem faciunt, quorum sententiam vt nec improbare, ita nec approbare possum. Sed quod Lacuna Com. in Diosc. libr. 1. cap. 126. à Thebæicis palmulis nō differre scribit, non probo: quemadmodum nec quod eius arborem Palma siluestris genus facit foliis oblongis, & per extremum acutis, quoniam huiusmodi profert folia, vt antè dixi.

Tamarind.
reperament.

CETERVM Tamarindi ex Arabum testimonio refrigerant & exsiccant tertio ordine, tametsi aliquot exemplaria Mesuæ, sed mendosa, secundo ordine refrigerantium & siccantium collocent.

EIS semper vtor in febribus admodum biliosis, nō cassia solutiua aut manna, quoniam ob suam dulcedinem, bilem generant. Hinc fit vt huius regionis medici sacchari vsu in febribus ardentibus abstineant.

De Cassia solutiua.

CAP. XXIX.

SVPERVACANEVM videbatur de ea arbore hic differere

differere quam vulgo Cassiam fistulam appellant, quando-
quidem medicamentum est omnibus notissimum, nisi con-
trouersia esset de nomine malè illi indito à Gerardo Cre-
monensi*, quem (vt suprà diximus) Arabica nomina in-
tā relinquare prætstitisset, quā peruersè ita Arabes inter-
pretari, & ansam præbere eos calumniandi, cum omni po-
tius laude quā vituperio sint digni, qui nobis huius tam no-
bilis, tam præstantis, tamq̃ humane salutis necessarij medi-
camenti cognitionem protulerunt.

*Rhases ad
Alm. lib. 3.
de re med.
cap. 51.

PORRO vulgariter Arabibus dicitur Hiarxamber,
vocabulo tetrasyllabo, tametsi Auicenna libr. 2. cap. 197.
Chiarfamdaz corrupto nomine vocet: in Malauar Com-
daca: in Canara, cuius prouinciæ est Goa, Bauasimga: in
Decan & à Bramenis Bauasimgua: in Guzarate & à
Mauritanis regnum Decan incolentibus Gramalla: arbor
ipsa in Canara Bahoo.

Hiarxam-
ber.

Comdaca.
Bauasimga.
Bauasim-
gua.
Gramalla.
Bahoo.

EST autem hæc arbor Pyri magnitudine, foliis mali
Persicæ, angustioribus tamen aliquantum, & virentibus:
floribus Genistæ perquam similibus, luteis, Garyophyllum
odore emulantibus, quibus decidentibus, exiliunt oblongæ
siliquæ virentes admodum ante maturitatem (non autem
rubentes, vt scripsit Lacuna) quæ per maturitatem nigre-
scunt, longitudine interdum quinque palmorum, numquam
verò infra binos palmos.

Cassia sol.
historia.

NASCITUR per vniuersas has prouincias, præstan-
tissima tamen & durabilior locis ad Septentrionem magis
vergentibus, vt in Cambaya. Inuenitur & in Cayro, & in
Malaca, & in Sian totòque eo tractu.

HANC non nisi siluestribus per se satam vidi, in Ame-
rica tamen (quam falso Indiam occidentalem appellant,
quandoquidem vnica sit India ab Indo flumine denomina-
ta, veteribus cognita) intelligo è siluestribus locis tralatam
esse in hortos & agros, ita vt nunc istic frequentissima sit.

Cassia spon-
te nascitur.

Candil quid sit.

Pardaon.

Fortunatiores tamen nostros Lusitanos puto, apud quos sine satione tanta copia nascitur, ut vnius Candil, hoc est, quingentarum & viginti duarum librarum pretium non excedat decem regales Castellanos, qui constituunt aureum Indicum Pardaon nuncupatum.

Manardi lapsus.

AVICENNA lib. 2. cap. 197. scribit eam medio esse inter calidum & frigidum temperamento, nonnihil vero humectare. Serapio lib. simp. cap. 12. temperatam eam constituit. Mesue de simp. med. cap. 6. nonnihil ad calorem accedere scribit. Antonius Musa eam simpl. excalfacere & humectare ordine primo aut secundi initio.

Sepulueda error.

SÆPIVS sum miratus, Manardum in lib. simp. Mesue scripsisse grana siue semina huius Cassia purgatoria facultate praedita esse, cum tamē potius adstringentem facultatem obtinere videantur, quam solutiua.

ILLVD verò omni reprehensione dignum est quod ait Sepulueda, nimirum ad mouendos menses, difficilesq; partus, remorantesq; secundas, decoctum corticum harum siliquarum cum Artemisia propinari, aut ex ouo sorbili cum vncius quatuor mellis exhiberi. Nam etsi demus magno, ut ipse ait, successu propinatum esse huiusmodi medicamentum, Artemisiae potius facultatē hos effectus praebuisse censuimus, quam harum siliquarum cortices tale quid prestasse, qui frigidi & sicci sunt temperamenti. Huc adde secundas saepius etiam sine medicamento reuici, natura propria vi. Nam quod Auicenna lib. 2. cap. 197. praescribit ad partus difficultatem, multi non abs re suspectum habent hunc locum: censetque Bellunensis in contextu cucumerem siccum reponi debere. Hanc ob causam statuerunt doctiores, Cassiam solutiua intelligendam esse, quotiescumque Cassia meminisset in purgante medicamento, reliquis locis Cassiam ligneam intelligi.

Stulta de Cassia sol. persuasio.

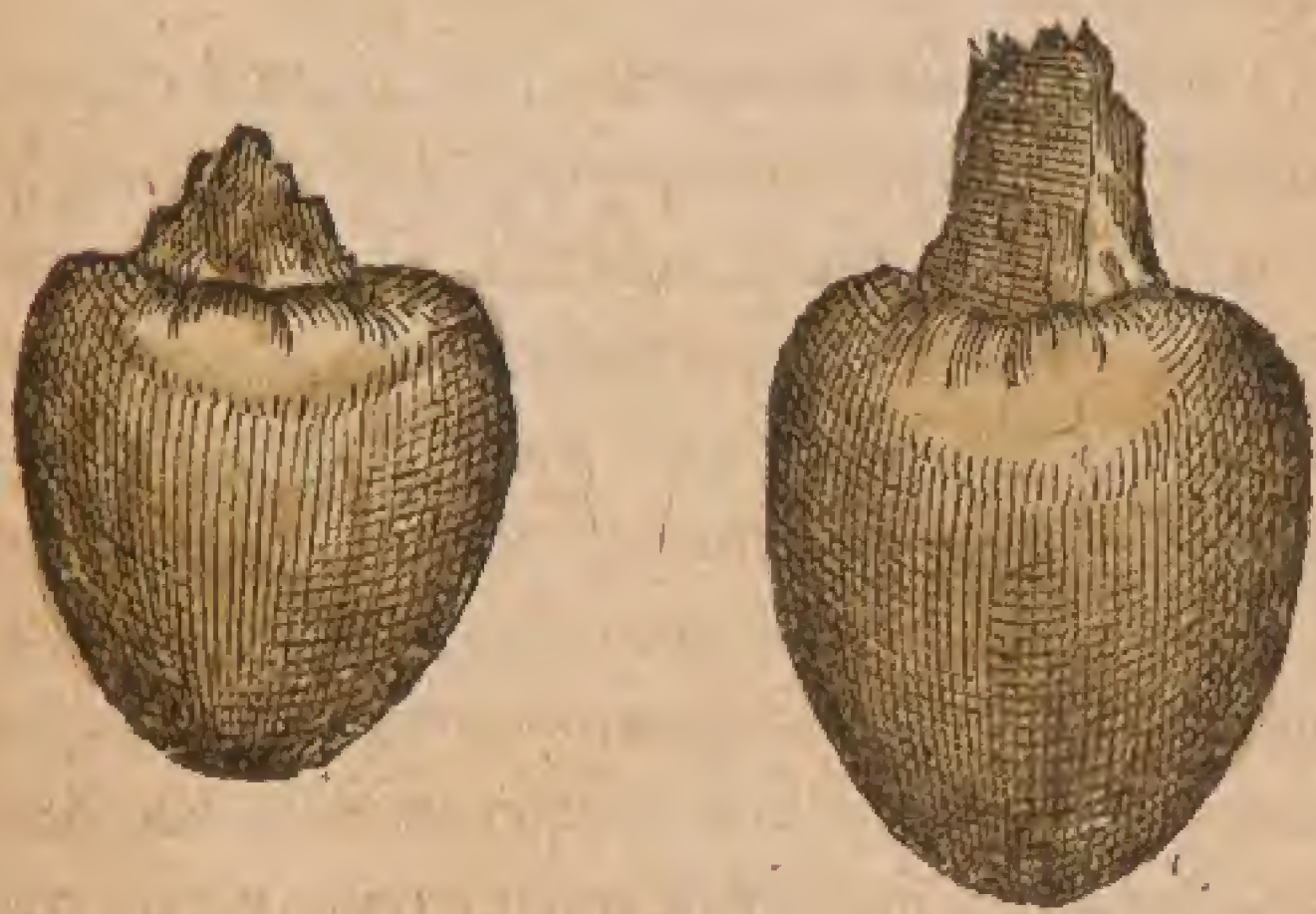
RIDICVLVM verò est, quod de Lusitanis quibusdam

dam nunc proferam, qui crediderunt plerosque huius regionis homines cōtinua alui solutione laborare, quòd boves, quarum carnibus vescerētur, Cassiam solutiua depascere. Nam arbores altiores sunt quàm vt à bobus depasci possint; neque tanta copia est arborum, vt numerū infinitum vaccarum (siquidem multas isti alunt, nullius vero carnibus indigene vescuntur) alere possint. Deinde cū duro cortice predita sit siliqua, verisimile est (etiam si pertingere possent (vacca graminis pabulum, quod semper ferè hic viret, istarum siliquarum auiditate non relicturas. Quod cū ab incolis percontarer, non mediocrem illis risum moui.

De Anacardio.

CAP. XXX.

ANACARDIVM OFFICINARVM.

ANACARDIO nomen indiderunt recentiores Graeci (nam veteribus ignotum fuit) à cordis tum similitudine tum colore, Arabum vestigia secuti, quibus Balador, Indis Bybo dicitur, Lusitanis Faua de Malaqua, quòd viridis & in arbore pendens, similis sit nostrati maiori Faba, maior tamen.

Anacardiū
veteribus
ignotum.
Balador.
Bybo.
Faua de Ma-
laqua.

MAGNA eius est in Cananor copia, tum in Calecut

H 4

& reli-

& reliquis Indiae prouinciis mihi cognitis, veluti in Cambaya & Decan.

Serapionis
lapis.

SERAPIO lib. simpl. cap. 356. Galenum citat tamquam huius fructus meminerit (cum tamen illi plane sit incognitus) & deleteriam facultatem habere ait, cui tamen experientia refragatur. Siquidem his in regionibus è lactis sero maceratum asthmaticis datur, & aduersus lumbricos: præterea iis viridibus & sale conditis vtuntur in cibariis, oliuarum conditarum modo. Fructu verò siccato, caustici vice vtuntur in strumis: totaque India huius cum calce misti vsus est ad pannos obsignandos.

AVICENNA libr. 2. cap. 41. id facit fructus Tamarindi ossi simile, eiusq; nucleum Amygdalæ effigie, sine nocumento esse affirmans: Et paulo post subiicit, id inter venena referri quæ deleteriæ sint facultatis.

NULLA autem præditum esse venenosa facultate, exemplis supra demonstrauimus: Causticam verò vim obtinere, iam exsiccatum diximus.

Anacardij
temperamentum.

NONNULLI Anacardium calidum & siccum constituunt in quarto gradu: alij in tertio. Nemo tamen mihi satisfacit, quandoquidem in virente clarum est deesse hunc excalfacientem & exsiccantem excessum: neque rationi consentaneum videtur in eo caliditatis & siccitatis gradu constituere quo est Piper. Nisi fortè, quod in Sicilia nascitur, sit ea facultate præditum.

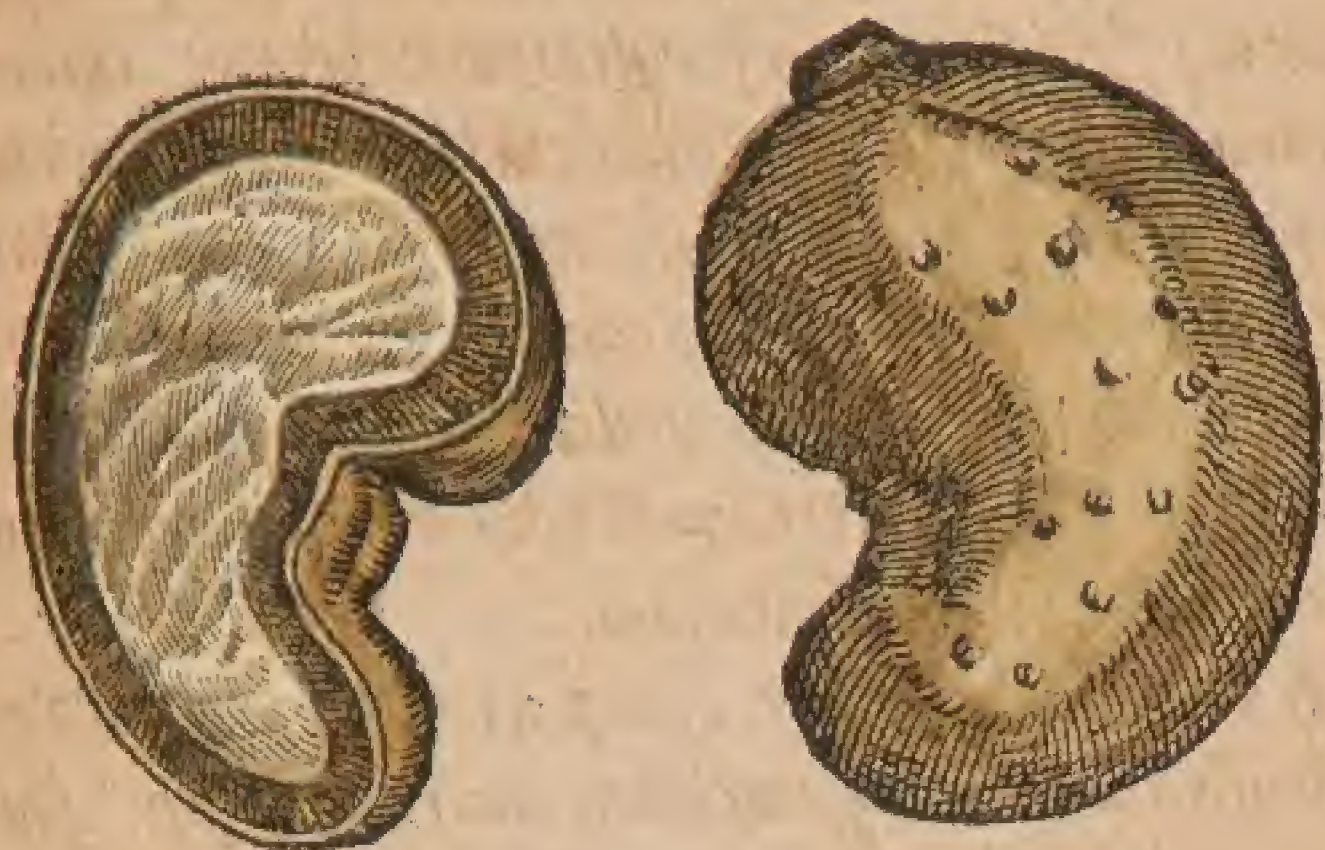
Cajous.

* Adfertur interdum nucis genus Vlyssiponem è Brasiliæ regionem, quod Cajous vocant. Arbor est magna, folijs pyri (in recens natis, Lauri potius) fructu oui anserini forma & magnitudine, qui succo plenus est, veluti id Citriorum genus quod Limam vocat, quod quidem vtuntur Brasiliani, (licet Theuetus cap. 61. Descriptionis Americæ, contrà asserat,) vt ab iisdem intellexi. In extremo fructu prominet nux quædam renis leporini forma, colore cinereo, interdum ex cinereo rubricante. Duplici verò hæc nux constat cortice, inter quos spongiosa quædam est materia olei asperissimi & calidissimi plena: intus verò nucleum candidum continet esui aptum, & pista cius gustus suauitate non cedentem, pellicula cinericia obductum, quam eximere oportet. Eo leuiter tosto vescuntur incolæ, gratior enim est, & v-

nerem

per medium sectus
nucleo integro.

integer.

nerem stimulare fertur. Acri illo oleo nihil præstantius esse ferunt ad lichenēs & imperigines tollendas. Incolæ certè aduersus scabiē vtuntur. Sed illud mirum, primarium fructum nulla femina continere: & extrema illa nuce earum arborum genus conseruari debere. Nonnulli Anacardiorum genus esse autumant, ob similitudinem acris illius humoris, quem corticibus conclusum habent. Nos & officinarum Anacardium, & hanc nucem integram, & per medium sectam exprimi curauimus.

De Amomo.

CAP. XX-XI.

MAGNA inter recētiōres dubitatio est, quid sit Amomum. Hinc fit vt nonnulli eius loco Acorum ex præcepto Galeni lib. simp. med. 6. substituunt; de quo haud secus atque de ipso Amomo dubitatur.

Amomum.

Ex recentioribus nonnulli in ea opinione fuerunt, vt Rosam Hiericuntinam, legitimam Amomum esse contenderint, quorum opinionem doctè Matthiolus comment. in Diosc. lib. 1. cap. 14. multis argumentis refellit. Alij Pedem columbinum esse aiunt, quos idem Matthiolus erroris convincere nititur.

Rosa hiericuntina.

Ego, tametsi hic non viderim eas stirpes quas Europa gignit, subiiciam tamen liberè quæ in India de Amomo didici. Percontatus sum aliquando à quodam Pharmacopæo

H s

natione

Hamama.
Pes colum-
binus.

Nizamoxa
Rex.

natione quidem Hispano, sed religione Iudæo, qui Hieroso-
lymis se habitare aiebat, quid esset Amomum. Respondit ille,
lingua Arabica Hamama nuncupari, quod interpretatum
Pedem columbinum significat. Hanc stirpem sibi cognitam
esse affirmabat, quam tamen apud Indos non vidisset. Euo-
catus postea à Nizamoxa (quæ vulgo Nizamalucco nun-
cupant) Rege in Decan potentissimo, qui præter mediocrem
doctrinam semper apud se eruditos medicos alit cum Per-
sas, tum Turcos, magnis stipendiis. Eius medicos interroga-
ui, num Amomum haberent; dixerunt illi, istic quidem non
nasci, sed inter alia aromata quæ ad Regem ex Asia, Per-
sia, & Arabia conficiendis alexipharmacis perferrentur,
Amomum etiam adferri, cuius ramulo me donarunt. Hunc
cum Dioscoridis descriptione contuli, ad quam venustissi-
mè quadrabat, & licet iam siccus, pedem tamen columbi-
num referebat.

Daulalfil.
Marazal-
quelbe.

NAM omnia plantarum & morborum ferè nomina
apud Auicennam, aut ad verbum redduntur, aut ab ipsa re
nomen sortiuntur: exempli gratia, Lingua bouis, Lingua
canis, Capillus veneris, Lingua avis: sic & in morbis ex-
φάρμακον dicitur illis Daulalfil, quod est, Pes Elephantis,
ἰδρὸς καὶ μαράζου marazalquelbe, quod est Dolor canis. Hinc
sciendum est, Amomum apud Auicennam nihil aliud esse
quàm pedem Columbinum*.

Mexquete-
ra, Mexir.

Arboris flo-
res, violarū
loco.

CVM apud Nizamoxa essem, aliquot plantas obser-
uaui, quibus Gœ caremus, veluti Eupatorium, Mexquete-
ra, Mexir,* melissophyllon, buglossum, fumum terre, ta-
maricem, asparagos, & violas purpureas in Regio horto sa-
tas. Hæ forsitan omnes etiam in mediterraneis nascuntur:
sed tanta est nostrorum Pharmacopolarum auaritia, vt po-
tius mercibus conuehendis studeant, quàm officinae suæ exco-
lenda. Hinc fit, vt violarum loco vtantur floribus cuiusdam
arboris diuersæ planæ facultatis à nostris violis: quorum ta-
men vsum

men vsum non admitto, nisi in iis medicamentis quæ foris
applicantur: atque Syrupum violaceum confici iubeo è vio-
lis conditis ex Ormuz aut Lusitania delatis.

Amomum.

Amomis.

*Vtinam noster hic Auctor Amomi descriptionem pleniorẽ de-
disset, quandoquidem plantam legitimam se vidisse affirmat. Nam
multis alterationibus ansam præcidisset. Certè Pes eius columbinus,
noster esse non potest, quem nonnulli, Amomi legitimi loco usurpa-
re non verentur, cum sit potius Geranij genus. Sed horum turpem
erorem eruditè detegit in commentariis suis Matthiæolus.

Ceterum accepit nuper ex Ormuz, celebri sinus Arabici emporio,
VValerandus Borxus Pharmacopæus Lugdunensis, vir diligens &
eruditus, exigui fruticis fragmenta Amomi nomine, & itè alia Amo-
midis: neutra tamen cum Amomo Diosc. & Plinio descripto conue-
niunt, nisi id fortè sit, quo se noster auctor donatum, quodque pedem
columbinũ referre asserit. Nā hæc fragmenta aliquot ramulis constant,
foliolis quibusdã adeò frequentibus onustis, vt ex folis foliis cõstare
videantur (quemadmodum in Tithimalo paralo conspiciere est) quæ
in extre-

in extremo tali ordine sunt distributa, vt flosculum aut rosulam efforment. Ramuli isti simul compacti non ineptè pedè columbinum (qualis earū est quæ pedes hirsutos, seu, vt ita dicam, plumatos habet) referre videtur, nullo tamen singulari odore aut sapore prædita sunt. Eius Amomi & alterius Amomidis icones hic subiunximus.

*Quænam nobis sint plantæ Mexquetera & Mexir, planè ignoro: nec quid hæc vocabula significant, quisquam indicare potuit.

Disputatio
de Acoro &
Calamo.

De Calamo aromatico.

CAP. XXXII.

NON minor est controuersia inter recentiores medicos de Calamo & Acoro. Volunt enim nonnulli Calamum officinarum esse Acorum veterum: Alij malunt Galangam esse Acorum. Eam ob causam difficile est in tanta opinionum varietate aliquid certi statuere. Ego tamen nullius opinioni addictus, liberè dicam quod sentio.

Calamus
aromat.

CALAMVS aromaticus quo officina in Lusitania vtuntur (aromaticum voco non odoratum, vt plerique alij, quandoquidem aroma odorem non significat, sed, quod vulgo droguam vocat, neque etiam Calamum odoratum scio, sed Iuncum dumtaxat) idem est cum eo qui hic in India magno est in vsu cum viris tum mulieribus & iumentis. Vocatur is in Guzarate, Vaz: in Decan, Bache: in Malabar, Vazabu: in Malayo, Dirimquo: in Persia, Heger: in Cuncam, quæ est regio maritima, Vaticam. Arabibus Cassab & Aldirira. Serapio lib. simp. cap. 205. eum vocat Affabeldiriri, sed corrupto vocabulo: omnes enim Arabes medici cum Auicenna lib. 2. cap. 161. & 212. Cassab & Aldirira appellat. Idem autem sonat Cassab quod Calamus, & Aldirira ex aromatibus: Nam Dirire idem quod nobis aroma est. Quoniam verò Malayo incolæ eius usum ab Arabibus qui ex Coraçone erant, didicerunt, idcirco corrupto nomine Dirimquo vocarunt.

Vaz. Bache,
Vazabu, Di-
rimquo, He-
ger, Vati-
cam, Cassab,
Aldirira, Af-
fabeldiriri.

Dirire.

SERITVR per vniuersam Indiam: plurimus verò in Guzarate & Balaguete. Hic etiam Goæ (vbi multus eius est vsus) in hortis satus prouenit, sed perpauca.

CETERVM non est odoratus, nisi è terra auulsus:
quantòque

quantòque virentior est, tantò mihi validioris tetriciorisque odoris videtur; tametsi aliud sentiat Ruellius lib. 1. cap. 18. Conuehitur ad maritima, quoniam qui istic nascitur, non sufficit. Qui ex Balaguate adfertur, ad Occidentē mittitur.

FAMILIARIS eius vsus est mulieribus in vteri affectibus, & neruorū doloribus. Sed maximè expetitur hieme à mulomedicis: contusum enim, additis alliis, ammi (quod est Cuminum rusticum) salis momento, butyro, & saccharo, iumentis aduersus frigora mane exhibent, vocantq; id medicamentum Arata.

Calami vires.

Cuminum rusticum.

Arata.

CETERVM quoniam Hippocrates & Galenus lib. 1. simp. med. Indicum hunc Calamum vnguentarium appellant, Plutarchus verò Calamum Arabicum, & Cornelius Celsus Calamum Alexandrinum, videtur etiam extra Indiam nasci.

Calamus vnguentarius.

Calamus Arabicus.

Calamus Alexandrinus.

E GO, vt veritatem elicerem, sciscitatus sum à multis Coracone incolis & Arabibus, qui huc venales equos adducunt, si apud eos nasceretur Calamus; item an esset eis cognitus, eoque vterentur: Negarunt omnes apud se inueniri, nisi ab Indis aduectum mercimonij gratia, probèque sibi cognitum, vtpote cuius plurimus apud eos esset vsus. Non falluntur tamen, qui Arabicum vocāt, nam ex India in Arabiam defertur, & inde in alias regiones: neque qui Alexandrinum appellant, quoniam hinc Alexandriam, deinde Barut & Tripolim Syriæ defertur.

QVOD autem Manardus lib. 8. epist. 1. dicit in Pannonia se vidisse adeò recentē, vt non longè petitus videretur, fieri potest vt fallatur: aut, si viderit, satum fortè in sporta aut fictili vidit, vt plerumque satum Gingiber nascitur. Sed illud certissimum est, hinc auehi Calamum in eas regiones.

Is verò quo vtimur, radix nō est (pusilla etenim est radix) sed ipsius Calami cum aliquantula interdum radicis parte fragmentum. Hallucinantur ergo qui nihil nisi radicem esse

Calamus non nisi in India.

cem* esse scribunt confirmandæ suæ sententiæ causa, quæ contendunt hunc Calamum Acorum esse. Neque quod in Calamo est spongiosum & flavescente colore, aliqua in re simile est Aranearum telis, ut falso putarunt Auicenna lib. 2. cap. 161. & Serapio, libr. simpl. cap. 205. quos Græcis & Latinis hæc melius nosse oportebat.

Acorū dum
taxat in Eu-
ropa.

CETERVM quod Calamus Acorū non sit, nec etiam Galanga, satis ex Auicenna & Serapione probari potest, qui tria distincta capita de Calamo, Acoro, & Galāga scribunt. Præterea qui calamum describunt, aiunt eum in India nasci, quod verum est: nec enim in alia regione nascitur. Acorum verò non nisi in Europa nasci tradunt. Itaque nobis ignotum est Acorum, aut imaginari non potuimus quod Manardus, Leonicenus, & alij animaduerterunt. Omnibus sanè Arabibus, Turcis, Corasōnibus, & Indis medicis ignotum est. Nam à Nizamoxa vocatus ut eum tremoris affectu liberarem, magna mihi cum illis contētio fuit de Acoro: quid tamen esset Acorum (etiam illis indicato nomine Arabico) indicare non potuerunt, nisi quòd apud Turcos nasceretur.

PRÆTEREA Calamus pallet; acris, calidus & siccus est in secundo ordine: Acorū albet, amarum, calidumq; & siccum est ordine tertio: Galanga autem utroq; calidior & odoratior. Deinde Calamus & Acorum cerebri & nervorum morbis conueniunt: Galanga verò ventriculum roborat, status discutit, & oris halitum commendat. Galanga item & Calamus medicamenta sunt in hac regione ab initio cognita, & in Occidentem veni solita.

Acori succe-
daneum.

SOLEO tamen perpetuo Acori loco Calamum substituere, sed maiori quantitate, quòd non adeò excalfaciat & exsiccat, veluti Acorum.

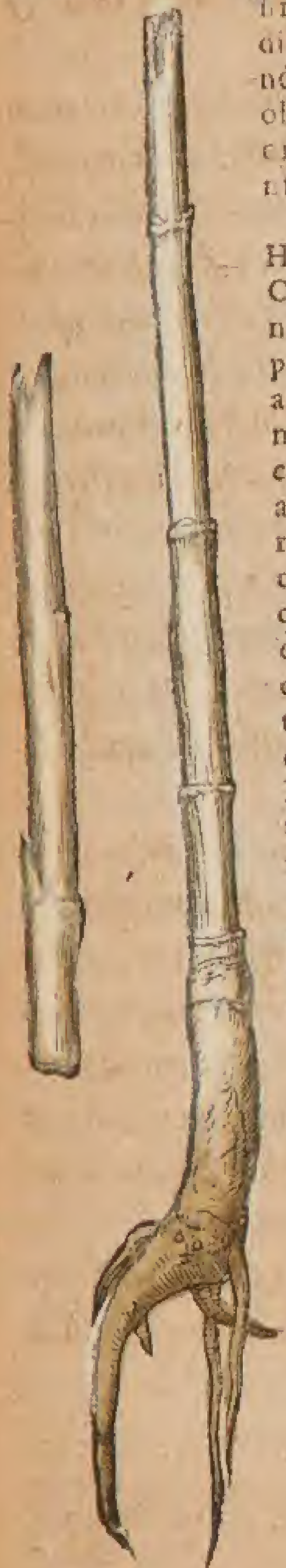
*Nostrarum officinarum Calamus longè alius est ab eo quem hoc capite satis obscure describit noster Auctor, quippe cuius Calamus legitimus videatur à veteribus descriptus. Noster verò nihil nisi radix est, cum

est, cum aliquantula interdum foliorum particula. Cui cum omnes nunc Acoro à veteribus adscriptæ pulcherrimè conueniant, Manardi & aliorum sententiam improbare non possum, qui Acorum legitimum esse volunt. Adfertur ad nos ex Tartaria & Lituania, nec non & in Polonia nasci creditur, quib. Pruskuuorzeecz nuncupatur. Eo & Germani, & Itali & Galli vtuntur, aliumq; Calamum non norunt. Solebat enim Antuerpiam Viysipone aduehi Calami genus vsuali nostro

millimum, sed tetri odoris & saporis horridi, quæ nota illi communis erat cum Calamo nostro Auctori descripto: Solam tamen hanc ob causam in vsu apud nos esse debuit, licet omnes aromatarij multo efficacius, eo quo nunc vtimur, fuisse affirment.

Ceterum cum tertio recudenda esset hæc Historia, commodè nobis innotuit legitimus Calamus aromaticus, quem doctiss. vir Bernardus Paludanus Frisius, ex Syria & Aegypto redux, cum Habbel fructu, multisque aliis raris, & variis seminibus, pro nostra amicitia, sub anni 1579. initium liberaliter communicauit. Eius autem (quoniam exactissimè ad Dioscor. descriptionem quadrare videtur) iconem ex fragmentis exprimi curauimus. Umbellifera verò potius planta quam harundinacea meo iudicio censenda est: etenim rectum habet caulem, multis nodis seu geniculis cinctum, lauem alioqui, intus concuum, & membranula, vti harundines, præditum, qui asculosè quæadmodum Diosc. scriptum reliquit, frangitur, estque satis odoratus gratique saporis, amari tamen, & nonnulla adstrictionis particeps: folia (vti ex vestigiis colligere licet) bina ex aduerso in singulis geniculis sita caulem amplecti videntur: radix summo capite nonnihil extuberat, deinde in fibras definit.

Legitimi porò Acori descriptionem, in nostra rariorum Hispanicarum stirpium Historia studiosi inuenient.

De Nardo. CAP. XXXIII.

ILLUD affirmare possum, multo plura aromata, maiorique quantitate, & minus adulterata ad nos adferri, vi-
lioriq; emi, quam antiquitus fiebat: quod nunc Lusitano-
rum nauigationibus India nobis aperta sint, ipsaq; regiones
que aromata gignunt, longè cultiores nunc sint, quam Ve-
terum tempore fuerunt.

IN eorum numero Nardum repono, quæ legitima & si- Nardus.
ne mangonio ad nos importatur, licet interdum aut maris
humore sibi ascito situm contrahat, aut senio suaueolentiam
illam amittat, qua initio prædita erat.

VOCATUR autem nardus incolis (nam Græcum &
Latinum nomen notum est) Cahzçara: Auicennæ lib. 2. Cahzçara.
cap. 646. & omnibus huius tempestatis Arabibus çembul
quod est Spica, & çembulindi, id est, Spica Indica: eadē çembul.
ratione, quam nos Spicam Celticam vocamus, illi çembul-
rum appellat. Quod autem corruptè Matthæus Silua-
ticus cap. 640. Simibel & Sumbel protulerit, mirum Sumbel.
non est, cum is linguam Arabicam ignorarit: nisi malimus
tempore paulatim corrupta fuisse vocabula.

CETERVM nascitur Nardus in Mandou & Chitor
proinciis, Regnis Delli, Bengala, & Decan vicinis, iuxta
flu. Gangem, quem incole Ganga appellant, & sacrosan- Ganges flu.
ctum existimant, ita vt morituri regni Bengala incole hoc
flumine mergi se iubeant, sed pedibus dumtaxat. Sunt in eo
flumine certa idolorum delubra, ad quorum cultum cateruatim
confluunt mercatores è Guzarate & regno Decā, magnaq;
donaria in hæc idola conferunt, inde redeuntes sanctificati,
vt ipsi sibi persuadent, imò potius à cacodæmone obseffi.

PORRO non sunt diuersa Nardi genera: sed vnicum Nardi vni-
cum genus.
dumtaxat mihi notū est genus, id scilicet quod ex iam me-
moratis locis adferri diximus. Prouenit quidē in monte quo-
dam, qui altera parte Oriētem spectat, altera Occidentem,

Nardus spō-
te non pro-
uenit.
Nardi de-
scriptio.

ad quem scilicet occidentem sita est Syria multis regionibus ab India discreta. Sed tamē multis aliis eius regionis locis sa-
ta prouenit, nō facile enim spōte nascitur. Neq. vna prestā-
tior est altera: Spicāmue habet alia altera multò lōgiorem.

C E R T E radix est, spargens supra solū breuem virgu-
lam seu caulē circiter tres palmos longum, cum longissimus,
atque alias insuper virgulas multò breuiiores: in summa ra-
dice spicæ producuntur, item aliæ per virgulas. Tali enim
modo venditur in Cambayete, Asurate & Gogua, aliisque
portubus marinis, vnde mercatores Arabes & Persæ petunt:
potissimam tamen partem ab indigenis absumi ferunt.

Nardus for-
dida.

I N V E N I T U R interdū sordida & puluerulēta, villis
ipsius plantæ in pollinem redactis. Emitur tamen ab iis quos
dixi mercatoribus, & eo puluere manus eluere intelligo.

H A C vnicā Nardo quæ iuxta Gangem oritur, quamq;
in Occidentem exportant, vtuntur medici cum Indici, tum
Turci, Persæ & Arabes. Nam quod ex ingenti pretio quo
antiquitus teste Plinio lib. 12. cap. 12. emebatur, inferre vo-
lunt, nostram Nardum non esse legitimam, obiectioni me
satis respondisse arbitror, cū dixi Indias nunc magis aper-
tas & cognitatas esse, quā tempore Plinij fuerint, & ipsa
aromata maiori copia ad nos adferri.

Lacuna of-
ficientia.

Pisum.

Satiech.
Satiach.

C E T E R V M fabulosum omnino iudico, quod An-
dreas Lacuna suis in Diosc. lib. 1. cap. 6. cōmentariis scribit,
Nardi vsum apud Indos esse periculosum, quoniā ex ea fiat
veneni quoddā genus mortiferum, quod nō modò haustum,
sed etiam cuti in sudoribus inspersum, hominem illico iugu-
let; idque toxicum Pisum vocari. Nam cū multis in In-
dia annis Medicinam exercuerim, & non modò versatus
sim cum omnis generis medicis Asiaticis, sed etiam Regibus
& Principibus familiaris fuerim; numquam tamen hoc
Pisum videre mihi contigit, aut eius nomen audire.

I D genus quod Sepulueda Satiech & Satiach appel-
lat, id

lat, id esse puto, quod ex Satiguam adfertur, celeberrimo
regni Bengala portu & emporio ad fluuij Gangis ostia.

HIRCVLVVS VETERVM.

*Cum superiore Aprili Antuerpiæ essem, inter aliquot Nardi Celti-
cz fasciculos plantulas quasdam inueni, quæ ad amussim quadrabāt
cum Dioscoridis Hirculo, quem libro primo de re medica cap. 7. de-
scribit, eoque Nardum Celticam adulterari refert. Nam plantula est
Nardo Celticæ similis, cãdidior tamen, & veluti ex viridi cinerea, sine
cauliculo, minoribus breuioribusque foliis, villosa admodum secun-
dum radi-

Hirculus

dum radicem & nigricans, nulla odoris iucunditate. Folia præmansa nullum aromaticum saporem reddunt, sed lenta & viscida sunt, cum Nardi Celticae folia & calida sint cum aliqua tamen adstrictione, & odore saporeque iucunda. Cum igitur hoc capite noster Auctor de Nardo ex professo agat, facere non potui, quin Hitculi meminissim, eiusque hic iconem subiicerem, quam nemo hætenus exhibuit.

De lunco odorato. CAP. XXXIIII.

I V N C V S odoratus in Mazcate & Calaiate Arabiae prouinciis maxima frequentia & abundantia nascitur, veluti in Hispania gramen vulgare quo pascuntur animalia.

Sachbar.

Haxis cachule.

Adhar.

Foca.

Alaf.

Herba Mazcatensis.
Palea de Mecha.
Pastus Camelorum.

H V I V S graminis nomina Græca & Latina nota sunt. Ab incolis autem Sachbar vocatur: à nonnullis verò haxis cachule, id est, herba lotoria, aut lotionibus idonea: tametsi non negem aliis etiam nominibus apud Arabes insigniri. Nam Auicenna lib. 2. cap. 598. eum adhar, Serapio cap. 19. adher appellant: quos sequuntur omnes Arabici & Persici medici hic agentes: florem verò vocant Foca. Nam quod Siluaticus, cap. 12. adcher & adhecarum vocari scribit, corrupta sunt vocabula, Persis, qui ad iā dictas vsq. prouincias pertingunt, Alaf, quod herbam significat, vocatur, quo nomine per excellentiam appellari potest. Apud Indos peculiare nomen non est sortitus, sed herba Mazcatensis appellatur. Sunt qui paleam de Mecha nuncupent. Nec desunt qui pastum Camelorum vocent, nec immerito: sed tamen Cameli non sunt istic adeò frequentes, ut hoc gramen cum floribus omnino depascere possint. Sed sunt ibidē multi asini, muli, equi, quos Arabicos vocamus, boues, caprae & oues, quæ nullum aliud pabulum norunt quàm hanc herbam siue gramen.

D E F E R T V R quidem in Indiam, in vsum medicum vsurpandus. Maxima tamē copia per fasciculos colligatum in nauibus adsumunt equarij mercatores, ut equis substernant, ne stercoris & vrinae pædore offendantur. Nam simul atque maduerit, recētem substernunt, & madidum in mare abiiciunt. Sed & nautæ fasciculos aliquot secum aduehere

uehere solent, quos deinde in India vendunt. Memini in
 insula Diu*, vili emisse multos Iunci fasciculos, quos in Lu- Insula Diu.
 sitaniam cum aliis aromatibus mittere: nullum tamen flo-
 rem videre contigit. Sed nec aliquo in pretio ab incolis ha-
 betur, cum gens sit rudis & siluestris.

NVLVS est huius vsus apud istius regionis incolas:
 sed nos dumtaxat & Medici Arabes & Persæ, eo vtimur.
 Ipsi indigenæ eo se & sua iumenta lauant.

NUNC ad Auctorum qui eius meminere, descriptio-
 nes veniamus.

DIOSCORIDES lib. 1. cap. 16. laudatissimum ex
 Nabathæa, proximū Arabicū, quem aliqui Babylonium
 vocant, pessimum ex Africa adferri scribit. Floris, culmo-
 rum, radicisq; esse vsū. Eligendū eum qui manibus con-
 fricatus rosæ odorem emittit.

SCIO in iis quas supra enumeraui prouinciis, quæ A-
 rabia nomine comprehenduntur, prouenire. An verò in Na-
 bathæa gignatur (quæ à Nabatoch Ismaëlis nepote deno- Nabathæa.
 minata, prouincia est Arabiae Iudææ conterminæ) diligenter
 percontatus sum à medicis qui in Hierusalem, Galilea, a-
 liisq; vicinis prouinciis versati erāt: Sed illi responderūt, eum
 quo istic vterentur, ex Cairo aduehi. Interrogati verò an in
 Cairo nasceretur, an autē ex Mazcate adferrētur: ignora-
 re se dixerūt, quoniā medicamēta interdū ignota manerēt
 ob indigenarum negligentia. Quæ cum audire, inquirere nō
 volui num Babylone nasceretur, tamen si id fieri posse putem.

CVM verò Dioscorides Africanum improbet, nō oportet
 nos admodum sollicitos esse in eo inuestigando, præsertim
 cum non adscripserit quæ Africa regione proueniat. De flo- Iunci Hos.
 ribus autem, cum meam, tum reliquorum medicorum ne-
 gligentiam agnosco, qui non iubeamus eum aduehi. Nostra
 etenim culpa factum est, vt eius vsus desierit.

IN medicamētis odoratis, Dioscoridem incertis compa-

rationibus plerumque vti video, quemadmodum & in hoc Iunco. Nam tritus, iucundum quidem spirat odorem, sed Rosæ haudquaquam.

Iuncus rotundus.

IUNCVS odoratus, & Cornelio Celso Iuncus rotundus vocatur, ad differentiam Iunci vulgaris, & Cyperi siue Iunci triangularis: sed minimè in eam altitudinem excre-
scit qua Iuncus est.

Auicennæ
lapsus.

AVICENNA lib. 2. cap. 598. duo eius genera constituit. Alterum enim Arabicum vocat, qui est odoratus. Alterum in Agiami natum, per quod vocabulum Damascum intelligit. Sed quod Dioscoridis testimonio, Iuncum fructum proferre nigrum probet, manifestus error est, cum Dioscorides nusquam fructus meminerit.

Iunci histo-
ria.

SERAPIO lib. simpl. cap. 19. ex auctoritate Bonifaa scribit Iuncum habere radicem Chulem similem, latiore tamen, & minoribus nodis cinctam, multos calamulos præduros proferentem, qui fructum proferat similem floribus Arundinis, graciliorem tamen & minorem: simulq; & in vno cespite multas plantas nasci. Huius radix adeo similis est Chulem *, vt sub eo nomine à nonnullis appelletur, quemadmodum initio dixi.

MATTHÆVS Siluaticus cap. 12. decem annis conseruari asserit. Credo in siccis & mediterraneis regionibus multo tempore conseruari posse, cum humiditate nō abundet. Sed in huius prouinciæ maritimis, paucis annis in sua odoris fragrantia conseruari potest.

Monachorum
oscitantia.

QVOD ad Brasauolū & Monachos in Mesuen commentatores attinet, doctè illorum argumēta refellit Mathiolus, Com. in Diosc. lib. 1. cap. 16. quare superuacaneum esse iudico quidquam iis addere. Satis tamen Monachorum in Mes. dist. 1. cap. 47. oscitantiam mirari non possum, qui Galangam Iunci odorati radicē esse contendunt, cū Galāga in China nascatur, quæ bis mille ferè leucis ab Arabia abest, &

IVNCVS ODORATVS.

est, & plurimum ab Iunco odorato differat tum foliis, tum radice: nec nisi sata proueniat Galanga, quemadmodum & Calamus: Iuncus verò sponte nascatur, nec seratur.

Natae sunt nobis superiore æstate aliquot Iunci odorati plantæ, ex semine Italia missò. Est verò Iuncus planta multis culmis assurgens, tenerioribus foliis quàm gramen seu πόα (quam pulcerrimè refert) linguam mordicantibus iucunda & aromatica quadam acrimonia, quæ trita gratù quidem spirant odorè, sed in quo rosæ odor nō eluceat. nam manducata potius rosæ, præsertim saccharo conditæ, odorem æmulari videntur. Nullū protulit florè, quod serius prouenerit: imò primis frigoribus periit, ita vt annua planta censenda sit. Radix est numerosa & capillaris, non nodosa, vt ait Serapio, gustu feruido & aromatico. Eius iconem ad viuum expressam inferere hîc libuit.

* Diu vel Dio insula Oceani Indici aduersus ostia fluminis Indi (quem incolæ Diu appellunt) sita est, eamq. Patalen Plinio dici putant. Cōrinet verò ea, urbē mercurialem potentemq. admodū, & celeberrimū quendam portū, quò confluunt negotiatores Veneti, Græci, Thraces (quos Rumes vulgò vocant) Persæ, Turci, & Arabes.

Chulem.

* Quid per Chulem intelligat noster Auctor, hætenus scire non potui, tametsi diligentissimè perquisierim: nisi fortè intelligat gramen siue herbam vulgarem quam Græci πόα vocant. Nam à quibusdam Haxis cachule nuncupari ait, id est, lotoriam herbam. Et Pandectatio cap. 158. Chulem herba capillaris est.

De Costo.

CAP. XXXV.

MAGNOPERE commendatus à veteribus fuit Costus: at nec nūc sua laude caret. Sed cū Græci omnes tum Latini, tum Arabes, plura eius genera cōstituerint, factum est, vt magna sit orta disputatio, an legitimū Costum habeamus. Plerique negant, & radices vel in Hispania, vel in Italia natas pro legitimo Costo in Myropoliis ostendi aiunt. Ego verò sum in ea opinione, vt vnum dumtaxat Costi genus esse credam, cuius nomina primū proferam, deinde delineationem, postremò vsum medicum indicabo.

Costus,
Cost, Cast,
Vplot, Pu-
cho.

EST ergo Costus dictus Arabibus Cost, aut Cast: in Guzarate, Vplot: in Malaca, vbi eius plurimus est vsus, Pucho, & inde vehitur in Chinarum regionem. Græci & Latini ab Arabibus nomen mutuati sunt. Nam quod Serapio lib. simp. cap. 318. Chost appellat, corruptum est exemplar, legendūque Cast: & quotquot conueni Arabes, Cast, Costi. eum nunc Cast, nunc Cost, nunc Costi vocant.

NASCI-

NASCITVR circa Guzarate, inter Bengala, Delli & Cābaya, in Mandou & Chitor: Inde multi currus Iplot, Spica, Chrysocolla, aliisque mercibus onusti aduehuntur, in urbem primariam regni dictam Amadabar, quæ in desertis sita est, & in Cambayete non procul à mari sitam urbem: unde postea per maiorem Asiæ, nonnullam Africæ partem, & vniuersam Europam deuehuntur prædictæ merces.

QVONIAM verò in Chrysocolla mentionē incidimus, sciendū est, eam vulgo Borrax nuncupari, Arabibus atque Guzarate incolis Tincar, seu Tincal: metallicā autem hic eius esse naturā, utpote quæ è monte quodā Lusitanicis leucis centum à Cambayete distāte, eruitur. Magnus eius ubique vsus in ferruminando auro, reliquisque metallis: ab Indis verò medicis rarò vsurpatur, præterquam ad scabiem. Sed neque nos ea frequenter vtimur: iniicitur dumtaxat in vnguentum citrinum, fucos muliebres, & vnguenta ad profligandam scabiem parata. Ex earum mercium est numero, quas regio edicto vetitum est in Lusitaniam asportari.

Borrax.
Tincal.
Tincar.

DESCRIBITVR autem Costus* ab iis qui vident Sambuci effigie, & Arbuti aut Azimbri* magnitudine, florem odoratum proferens. Præcellit is qui intus candidus est, cortice cinereo: inuenitur tamen etiā colore buxi, cortice pallescente. Tanta est odoris fragrantia præditus, ut plerisque nares feriat, et capitis dolorem excitet: gustu minime amaro, nec etiam dulci, tametsi iam senescens interdum amarescat. Nam recens acris gustu est, ut reliqua aromata.

Costi historia.

Hoc vtuntur in multis medicamentis Indici medici. Hunc in Ormuz mercatores exportant, quò Corasones & Persæ confluunt: inde in Adem, quò huius emendi cum aliis mercibus gratia Arabes & Turci conueniunt. Nec mirum est, si eius loco, alio medicamento officinæ vtantur in regionibus procul à Lusitania disitis, quandoquidem exigua admodum quantitas in Lusitaniam defertur.

Costi tria
genera apud
Veteres.

QVONIAM verò Veteres tria Costi genera consti-
tuunt*, videlicet Arabicum, qui sit candidus, levis, eximia
odoris suauitate; Indicum leuem, amarum, & nigrum; &
Syriacum, grauem, colore buxco: perquisiui à negotiatori-
bus Arabibus, Persicis & Turcis, vbinam tanta Costicopia
consumeretur, quæ ad eos hinc exportaretur. Responderunt
illi maximam partem in Asia minori & Syria consumi, sed
& etiam apud Arabes & Persas. Interrogati verò an alius
quispiam Costus apud eos nasceretur, negarunt nasci. Idem
percontatus sum à Nizamaluci medicis; sed negarunt illi
aliud se Costum vidisse vnquam, quam qui ex India ad
eos perferretur. Vnus tamen illorum olim Xatamas medi-
cus fuerat, diuturnoq; tempore in Cairo & Constantinopo-
li medicinam fecerat. Vt autem tam diuersa nomina sorti-
retur, occasionem præbuisse negotiatores puto, qui ex variis
regionibus oriundi erant.

Costus ama-
rus & dulcis
Arabibus.

QVOD Arabes eius duo genera faciant, amarum &
dulce; factum esse puto, quòd hoc medicamentum cum re-
cens est & incorruptum, nullius amaritudinis sit particeps,
candidiùsque persistat: vbi autem vetustate corrumpi inci-
pit, amaritudinem contrahit, fitq; nigricans.

*Non videtur huius Costi descriptio cum Veterum costo conue-
nire. Nam ex Dioscoridis descriptione satis manifestum est, illorum
Costum radicem fuisse, cum ait: Sunt qui, admistis Helenij Comageni
præduris radicibus adulterent. Verisimile enim non est, truncum aut
ramum fruticis tantam habere similitudinem cum radice, vt radice
adulterari possit. At nostri Auctoris Costus minimum radicis habet,
& ferè nihil nisi lignum est suo cortice contextum. Quare aut vete-
res Costum ignorasse dicendum est, aut Arabum Costum (si quidem
hic descriptus Costus illorum Costus est) à veterum Græcorum Co-
sto diuersam esse plantam.

COSTI genus Antuerpianum è Lusitania inuehitur solidum, cor-
tice cinereo, intus candicans, interdum verò cinerei coloris; odorata
est admodum radix, violaceum siue irinum spirans odorem, præsertim
dum manditur, ea parte qua extra terram eminet, plerumque inhære-
re adhuc conspicitur caulis fragmentum ferulaceum quiddam refe-
rens, & fungosam medullam continens, vt faciliè appareat Costo no-
stri Auctoris plurimum conuenire. Eius iconem, qualis videlicet ex
ficca radice exprimi potuit, hic adiciendam curavi.

*Nisi per

COSTVS INDICVS.

*Nisi per Azimbro iuniperum noster Auctor intelligat (Zimbro enim Lusitanis Iuniperus est) quid sit, ignorare me fateor.

*Veneriis interdum adfertur Costi quoddam genus Gingiberis radicibus adeò simile, vt nihil supra, intus etiam fibrosum, sed pallescent, & eximie amaritudinis.

Non desunt, qui Zedoariam vsualem inter Costi genera referant, & primum apud Dioscor. descriptum Costum esse autument, quod multas notas habeat, quæ Arabico illius Costo pulchre quadrent.

De Turbit.

CAP. XXXVI.

DE Turbit Arabum magna est inter recentiores Medicos controuersia. Nam nonnulli Tripolium Græcorum esse volunt: alij Pityusæ radicem esse contendunt: alij Alypi. Sed errant omnes mea sententia. Siquidem Turbit plantam & virentem vidi, & floribus exornatam, quæ planè diuersa est ab iis quas in medium proferunt.

Turbit.

Barcaman.

Tiguar.

Turbit historia.

QVOD igitur nos Turbit vocamus, eodem nomine & Arabibus, & Persis, & Turcis appellatur: tamen si Andreas Bellunensis in suis emendationibus Terbet vocet. In Guzarat, vbi plurimum nascitur, Barcaman: in Canara, cuius prouinciæ est Goa, Tiguar.

EST autem Turbit planta, radice neque magna, neque longa, caule hederæ modo per solum extenso, digiti crassitie, interdum crassiore, duos palmos longo, interdum verò multo longiore. Folia Althææ profert; flores etiã similes, è candido rubentes, nonnumquam omnino candidos, non (vt quidam volunt) colorem ter die mutant. Est verò dumtaxat utilis & gummosa caulis pars inferior iuxta radicem: reliqua pars gracilior est, & comosior, quàm vt utilis esse possit. Nonnumquam radix cauli adhæret, sed inutilis, cum caulis dumtaxat in medicum vsu recipiatur. Tota autem planta insipida est cum colligitur.

Turbit naturalcs.

PROVENIT in maritimis, verum non adeò mari vicinis, vt vnda allui possit: sed duabus, interdum tribus à mari leucis seu miliaribus. Plurimum nascitur in Cambayete, Surrate, Dio insula, & Baçaim, * locisq; vicinis. Inuenitur

& in

& in Goa: sed à medicis improbatur, nec eo vtuntur. Intellexeram etiam in Bisnager prouenire, quod centum quinquaginta & amplius leucis à Guzarate distat: sed postea rescitum est, eò ex Guzarate deportari, vnde etiam magna copia in Persiam, Arabiam, Asiam minorem, & Lusitaniam exportatur: Nam si aliquod in Bisnager nascitur, viribus adeò infirmis est, vt à medicis recipiendum non censeant.

FIERI potest, vt aliis etiam per Indiam locis gignatur (non enim seritur, sed sponte prouenit) sed id incertum est, ob indigenarum negligentiam.

CETERVM in Turbit delectu, duo solent à Medicis requiri, vt gummosum sit & album. Non omne verò gummosum est natura: Sed quoniam viderūt Indi à gummositate, optimi Turbit notas nos petere, solent eius plantā, ante quā eam colligant, aut contorquere, aut leuiter vulnerare, quo liquor exiliat & densetur. Deinde post aliquot dies redeunt, & gummi siue concreto liquore plenos caules repientes, eos colligunt. Id mihi retulit affinis meus medicus in Bacaim, qui aliquoties cum ipsis Indis colligēdi gratia profectus est, & hanc eliciendi succi rationē obseruauit. Nam cum iussisset aliquot plantas intactas relinqui, eas minimè gummosas inuenit, aut nonnullas tantū paucō cum gummi. Ex eo igitur deprehēdere licet, gummi nihil ad præstantiam agere, sed id plerumq. præstantius cēsendum esse, cuius gummi non appareat, quippe quod in ipsa planta recōditum sit. Non negauerim, quin etiā Turbit gummosum sine contorsione reperiatur: sed vt facilius liquorem suum aut gummi exerat, contorqueri & vulnerari plantam certum est.

Turbit quæ ratione gūmosum fiat.

ALTERA probationis nota est, vt sit candidum. Siccatum ad solem, candidum est: in vmbra verò siccatum, tametsi nigrescat, non minus fortè bonum est, quā album in sole siccatum.

Turbit delectus.

EST verò Turbit Indicus medicis medicamentum piquitum

Turbit facultates.

tuitam deiiciens, cui interdum si absit febris, Gingiber ad-
iicere (vt etiam aliis purgantibus medicamentis) solent: alio-
qui plerumque sine Gingibere ex decocto pulli gallinacei,
aut ex aqua exhibent. Præfertur autem quod in Cambaya
natum est. Memini me in insula Dio emisse singulas quas
vocat manus, vna tanga*. Pendunt autem singula manus
viginti septem libras. Sed postea intellexi eum à quo emis-
sem, duplo minoris emisse.

Tanga.
Maas.

Turbit Ara-
bum.

Turbit Ara-
bū delectus.

Turbit è
Lactariarum
numero non
est.

CETERVM longè nobis aliud Turbit* describunt
Arabes, quàm id quod modò exhibui. Siquidè Mesue lib. 2.
de simpl. med. cap. 2. ait radicem esse herba folia Ferula mi-
nora ferentis, & ex earum plantarum genere quæ lacteo
succo turgent: varia eius inueniri genera, videlicet domesti-
cum, siluestre; magnum, paruum; album, nigrum, & fla-
uum: & in locis siccioribus gigni, quod ex succi densitate
deprehenditur. Septem verò in eius delectu obseruanda: vt
sit candidum, intus cauum siue vacuum & arundinosum,
& gummosum, cortice cinereo, planum, fragile, & recens:
crassum autem siue densum improbari. Sed, quod eius pace
dixerim, ex aliorum relatu suum Turbit descripsisse potius
videtur, quàm legitimum vidisse. Nam neque forma con-
uenit, nec è lacte madentium plantarum est numero, nec
eius domesticum genus inuenitur: cum vniuersum sponte in
incultis proueniat. Alterū genus interdum altero esse maius
verum est. Color autem aut albus, aut flauus, aut niger na-
turalis eius plantæ nõ est: sed pro præparationis ratione con-
trahitur. Nam quod probè præparatum, suoque tempore col-
lectum non est, album esse non potest. Nasctur verò potius
locis humentibus quàm siccis. Neque albedo & gummosi-
tas probitatis sunt indicia, veluti iam dixi. Neque arundi-
naceum aut ferulaceum est, aut planum, aut fragile, nisi
nimia siccitate exsuccum. Densum autem potius mihi vi-
detur probandum, quàm improbandum, quippe quod plus
substantiæ

substantia contineat, modo cariosum non sit.

SERAPIO lib. simp. cap. 330. Tripolijs Dioscoridis historiam ad suū Turbit transtulit. Sed si cū legitimi quam exhibemus Turbit descriptione conferatur; manifestè eius error deprehendetur. Nam neque folia Isatidis habet, neque eius caules in summo diuiduntur, sed in mucronem desinunt largo foliorum prouentu ornatum. Flos non mutatur die colorem, neque eius radix odorata est, aut venena arcere adhuc deprehensa est.

Tripolium non est Turbit.

DENIQUE non est Alypum Dioscoridis, ut recetiorum quidam existimāt, cum eius historia Alypi descriptioni planè repugnet, & facultates sint diuersæ: Turbit enim pituitā duntaxat purgat, Alypum atrā bilem deiecit. Neque, ut iam diximus, cuiquā, è lactariis cōparari potest, quæ non sine noxa in corpus admittuntur: cū Turbit legitimum nullam acrimoniā habeat, & sine molestia pituitā deiciat.

Alypum nō est Turbit.

PORRO huic errori ansam præbuisse puto Arabes, qui conspicientes apud suos in usu esse Turbit ab India peti- tum, id ad Græcorum aliquam descriptionem ilico referre voluerunt, Græcis omne plantarum genus fuisse cognitum existimantes. Sed satius multo fuerat, ea ratione omnia non confundere, & simplicem aliquam eorū medicamentorum, quæ illis non erant probè nota, descriptionem contexere.

Arabes erroris auctores.

*Baçaim vrbs est vasta, multas alias vrbes & pagos sub suo dominio habens: quinquaginta leucis ab insula Diu abest, & Regi Lusitaniz paret.

*Monetæ genus Indicum Tanga est, quod sexaginta Lusitanicis regalibus æstimatur, hoc est, duobus ferè Castellanis regalibus, aut septem assibus Gallicis. Regale enim Castellani triginta & sex Lusitanica conficit.

Tanga.

*Turbid à nostro Auctore descriptum longè aliud est ab eo quo vulgo in officinis vtuntur. De quo qui plura volet, consulat eruditos Matthioli commentarios in capita 30. § 1. & 78. libri quarti Dioscoridis. Per vniuersam Hispaniam Thapsia abundè nascitur, eius radice pleræque Hispaniæ officinæ pro Turpeto legitimo vtuntur. Non desunt etiam multis per Europam locis, qui Scammonij radicem concisam pro legitimo Turpeto ostendant, atque in sua medicamenta recipiant, ut his manifestum esse potest qui scammonæ radices siccas cum illorum Turpeto diligentius contulerunt.

De Rha-

De Rhabarbaro. CAP. XXXVII.

Rhabarba-
rū omne in
Chinarum
prouincia
nasci.

NON est operæpretium multa de Rhabarbaro recen-
sere, cum omnibus notissimum sit medicamentum. Silentio
tamen prætermittendum non duxi, quod hic in India didi-
ci: videlicet, omne id Rhabarbarum quod in Indiā, Persiā,
& Europam importatur, esse in Chinarū regione natum.
Nam ex Chinarum regione per Tartariam Ormuz &
Alepum defertur, inde in Alexandriam, & tandem Vene-
tias, vnde reliqua Europæ regna petunt. Nos præter id quod
nauigiis ex China infertur, eo etiam vtimur quod Perse ex
Ormuz aduehunt, quod minus teredinem & cariem sen-
tit, quàm quod ex China nauigiis infertur. Siquidem plus
corrumpuntur aromata, quæ per mare inuehuntur vnius
mensis spatio, quàm quæ terrestri itinere importantur vnius
anni tempore. Præterea India, præsertim in maritimis, ma-
ximè humida est, et huiusmodi aromata diu integra serua-
re non potest. Nam Rhabarbarum sub mensem Maium in
Indiam locis videlicet maritimis importatum, nisi ante Se-
ptembrem absumatur, planè inutile est, & abiiciendū: cor-
rumpitur enim, vt pleraque alia aromata quatuor illis mē-
sibus hibernis, qui sunt Iunius, Iulius, Augustus, September.
Interea aliud recentius ex Ormuz importatur, quo vtun-
tur, idq; quod in maritimis hibernauit, in mare abiiciunt.

Rhabarba-
rum Samar-
candarū.

Rauam
Chini.
Rauam.

REFERVNT genus quoddam nasci in certa Tarta-
rie vrbe nomine Samarcandar: sed quod improbum sit, nec
nisi iumentorum purgationibus vtile.

NVLVM autem est Rhabarbaricum, aut Indicum:
sed solummodo Chinesse, quod Rauam Chini Perse ap-
pellant, Mauritanii tamen plerique solummodo Rauam.

ALIQUANDO in Couchin intellexi Rhabarbarum
ab indigenis interdum decoqui aut distillari, & eius deco-
cto aut stillaticia aqua sese purgare, eamq; esse causam, cur
interdum tam facile teredinem sentiat & corrumpatur.

Sed cum

Sed cum neminem audiuerim, qui hac ita sese habere, se vidisse diceret, affirmare non ausim.

De Radice Chinæ. CAP. XXXVIII.

NASCITUR hæc radix in Chinæ vastissima regione, quæ Moscouiam vsque extendi creditur. Quoniam verò per totam hanc prouinciam, & etiam in Iapan seuit lues Venerea, quam alij Neapolitanum morbum, alij Gallicum vocant, nostri scabiæ Hispanicam, Persæ Bade-Frangi (tametsi etiam simpliciter Fringui) quod morbum Gallicum sonat; aperuit Deus huius regionis incolis vsum radicis cuiusdam, quæ apud eos nascitur, vt huic malo succurreretur. Quemadmodum in nouo orbe Guaiaci vsum ostendit, quoniam ea pars orbis etiam hoc morbo ab omni hominum memoria infestata fuit. Ibi contractum morbum in Europam adferentes Hispani anno Redemptionis humanæ 1493. reliquis nationibus communicarunt. Nobis verò primum innotescere cepit huius radicis vsum post annum quingentesimum trigesimum quintum supra millesimum, adferentibus eam huc Chinesibus quibusdam ea lue infectis, qua se interea dum hic negotiarentur, curarent.

Radix Chinæ.

Bade-frangi.

Lues venerea primum in Europa 1493. anno.

CETERVM anno ante quàm huius radicis vsum in India innotesceret, huc è Lusitania delatus sum, nonnullas facultates mecum adferens, atque inter eas, Ligni Guaiaci libras quingentas. Ex eo, tametsi multum sublatum esset, dum in Liburnicam inferretur, & efferretur, mille tamen aureos contraxi Lusitanicos, quoniam magna auiditate è Lusitania expectabatur hoc lignum, quòd multi malè perirent inunctionibus: & fortè tum tēporis nemo præter me aduexerat. Curati ergo fuerunt plurimi meo ligno. Sed eo absumpto, cum nouum è Lusitania non importaretur, eius, quod iam decoctum fuerat, libra quinque Lusitanicis aureis venit.

Qua ratione primum Radix Chinæ Lusitanis innotuit.

FACTVM est, vt eo tēpore mercator quidam in Diuinsula narraret inclyto viro Domino Martino Alfonso de Sousa

Sousa meo macenati, qua ratione à Gallica scabie curatus fuisset quadam radice è Chinarum regione allata, cuius vires magnis laudibus enebat, quoniam qui ea vterentur, extrema illa victus ratione non egerent, qualis in Guaiaci usu observabatur; sed tantum abstinere à bubulis & suillis carnibus, pisce & crudis fructibus: tametsi ne in China quidem piscibus abstinere, quoniam magni sunt beluones. Cum inualuisset is de radice rumor apud vulgus, mirum in modum hanc radicem videre auebant, atque ea uti, quoniam molestè ferebant extremam illam victus rationem, quam in Guaiaci usu observare cogebantur. Adde quòd huius regionis incolæ ob otiosam vitam natura sint magni epulones. Sub id tēpus appellant Malacam Chineses liburnicæ, paululum huius radicis in suum usum adferentes. Sed id paululum tanta auaritia requisitum fuit, ut in singulas huius radicis gantas (pondus est apud eos viginti quatuor uncias pendens) decem Lusitanicos pendere oportuerit. Postea verò aduehentibus eam magna copia Chinesibus Liburnicis, minui cœpit pretium, ita ut nunc ganta ematur dumtaxat regali Castellano.

Ab eo tempore vilescere cœpit Guaiaci usus, atque ex India relegari, tamquam Hispanus quidam, qui indigenas fame enecare vellet.

CETERVM, ut ad institutum reuertamur, non sine causa, tantis laudibus effertur China radix. Nam observatis quæ in hoc morbo observanda veniunt, natura morbi, anni tempore, regione, sexu, ætate, & temperamento acri, mirabiles eius sunt effectus: tametsi non desint ex recentioribus, qui eam acriter, sed immeritò damnant.

IN magnis doloribus & inueteratis, huius radicis uncia in sex aquæ sextariis * coquitur, ad dimidiij vsque humoris consumptionem. Servatur id decoctum vsui, vase aliquo vitreo aut figulino vitrato. Spuma verò inter bulliendum colligitur,

Ganta.

Radicis Chi-
næ mirabiles
effectus.
Preparatio-
nis modus.

ligitur, & vtiliter vlceribus tumoribusq; imponitur. Salutaris est etiam densus ille vapor inter coquendum exhalans, ipsis doloribus. Interdum calido decocto tumores fouemus: nonnumquam lineos pannos decocto madidos vlceribus imponimus, eaque mundamus.

SOLENT Chineses maiori quantitate in sua regione assumere, cum frigida admodum sit. Quos cum imitari vellent huius regionis nonnulli, radicis duas vncias, addita interdum semisse, in precedenti aqua quantitate decoquentes, ob nimium medicamenti calorem in grauias inciderunt symptomata. Sed & quod mihi accidit, praterendum non duco. Sciatica laborans, huius radicis decocto vsus sum prouocandi sudoris causa. Sed cum calidum haurirem, ut initio ferebat consuetudo; in tantos hepatis ardores incidi, ut vniuersum corpus erysipellate & phlegmone laborare coeperit, necesseq; fuerit statim venam secare, decoctum hordei cum saccharo rosato sumere, & aeri me exponere, ut sanitatem pristinam recuperare. Itaque meo periculo facti sapientiores reliqui, calido decocti potu, & tanta radicis copia in posterum vti desierunt.

Chinarum
regio frigida.

ANTE omnia deligenda est radix ponderosa, recens, firma, quae neque terebinem, neque cariem senserit, & quae candida sit: melior enim talis est, quam rubescens. Huius vnciam in sex aquae sextariis decoquimus ad medias, aut ad tertiam partem, pro morbi & aegri natura, subinde ea medicamenta iniicientes, quae huius radicis facultates corrigant. Exempli gratia: Si dolor capitis aut neruorum adsit, rorem marinum, aut rosas iniicio: Si obstructionibus hepar laboret, apium: si ardor adsit cum obstructione, intubum: si vlcus vesicae aut renum infestet, additur glycyrrhizae succus: interdum radici admisceo aequale pondus hordei.

Radicis Chinae
delectus.

Eius vtendae
ratio.

SOLENT autem huius radicis decoctum sumpturi, prius syrupis conuenientibus purgari, quibus (quoniam ple-

rumque materia quæ peccat pituitosa est) Turbit aut Agaricum maiuscula quantitate indimus, aut nonnumquam syrupos China decocto diluimus. Bene purgato corpore radicis decoctum propinare incipimus, post decimum quintum diem, minoratiuo, si opus sit, exhibito: item alio interdum post trigesimum diem, quod ex mæna constet, aut cassia solutiua, aut Rhabarbaro macerato ipsius radicis China, aut hordei, prunorumue, vel glycyrrhizæ, aut intybi decocto. Toto hoc tempore, si alius singulis diebus libera nō erit, clysteres ex radicis decocto, melle rosato, oleo violaceo, et cassia solutiua paratos iniicimus, habita necessitatis ratione.

Q V O D si nimium incalascit ager, radicem minus decoquimus, aut eius decocto aquam intybi, vel fumi terre, si adsit, aut buglossi, iniicimus. Quod si nec hoc sufficit, decoctum subtrahimus, curationemque in aliud tempus magis opportunum differimus.

H O C decoctum interdum intra vigesimum diem curat, interdum serius, interdum verò citius. Vulgariter tamen ad decimum quintum vsque diem dolores augentur, & intenduntur, deinde paulatim mitigantur. Nonnullos vidi, qui licet aliquoties hoc decoctum sumpsissent, postrema tantum diæta curati sunt. Alios itē, qui nullo modo curati sunt, quod forsitan frigidiores essent humores. Itaque consulo, vt qui in Europa hac radice vtentur, eius quantitatem augeant, cū frigidior sit regio.

Medicamēti
dosis.

I N singulas verò curas, radicis vsus esse solet ad vncias triginta, vnciis totidem dierum numero, quibus cura perficitur respondentibus. Rarò calidum decoctum exhibeo, nisi in vehementibus & inueteratis doloribus, quando sudoribus materiam euacuari oportet: tunc enim bis singulis diebus exhibetur, mane scilicet & vespere. Hæc autem vulgaris est victus ratio. Datur caro gallinarum, pullorum gallinaceorum, & veruecina elixa cum salis momento (id enim mo-

Victus ratio.

dicè som-

dicè sumptum noxium esse non puto) & croco, & coriandro sicco. Interdum eadem assa exhibetur, habita morbi ratione. Vinum omnino adimo, nisi ad stomachi ex multa pituita contractam debilitatem, appetentiæq; deiectionem tollendam, decoctum sumatur: tum enim radice decocto dilutum aegris propinatur; appetentiam enim ciet, & concoctionem plurimum iuuat. Pane mellito vtuntur Chineses.

EFFICACIOR est hac radix in inueteratis morbis, Radix Chinæ præstantior in inueterato quàm recenti morbo. ubi videlicet magni tumores, & vlcera maligna adsunt, quàm in recentibus morbis.

SUNT & aliæ hac radice vtendi rationes. Nam quosdam in Balagate vidi, qui calido radice decocto eiusdè radice trita drachmam cum semisse iniicerent, quotiescumque mane & vespere sumerent.

SUNT qui mane laminam conseruæ ex huius radice Conserua è radice Chinæ. puluere & melle parata (aut saccharo, si magnus adsit calor) edant, deinde radice decoctum bibant. Augetur autem, aut minuitur pulueris quantitas in hac conserua, & quandoque corrigitur, pro Medici arbitrio.

VARIANDA sunt interdum remedia. Memini solo decocto binos curasse, quibus testiculi intumuerant.

HAC radice adhuc tenera, Chineses cum carne elixa vescuntur, veluti apud nos naps aut rapis cum carnibus elixis vesci solemus.

HUIUS radice aquam stillatitiam vtilem fore credo, Aqua stillatitia è radice Chinæ. si quis eam nancisci posset. Ego sanè destillatoria organa in Chinæ regionem misi, vt ex ea radice liquorem mihi eliciant. Nescio an impetrabo.

VILE est etiam huius radice decoctum, præter eos Radice Chinæ facultates. morbos qui cum cōtagio luis venereæ commune aliquid habent, ad paralyses, tremores, articulorū dolores, sciaticam, podagram, tumores scirrholes & œdematodes, tum etiam frustas extirpat. Succurrit ventriculi debilitati, inue-

terato capitis dolori, calculo & vesicae ulceribus. Huius enim decocti usu plerique liberati sunt, cum nullis antea medicamentis iuuamen sensissent.

Lampatam.
Radicis Chi-
nae descri-
ptio.

CETERVM indigena hanc plantam Lampatam vocant: trium aut quatuor palmorum altitudine assurgit, cauliculis tenuibus, quos rara folia cingunt, mali Assyrii iunioris similitudine, radix palmi longitudine, interdum crassa, nonnumquam tenuis, quae recens eruta, admodum tenella est, & cruda aut elixa mandi potest. Ego unicam dumtaxat plantam hic in Goa vidi, eamque perpusillam, quae siccitate perit, ante quam excreuisset. Si feretur ea radix, iuxta arbores serendam esse perhibent, quoniam suo complexu bедера modo eas scandit.

Mulieres ad
agros non
admittenda.

INTELLIGO eos qui hoc decocto vtuntur, mulierum conspectu vehementer ad libidinem accendi. Quare consultum videtur, ut per curae tempus nullae ad agros mulieres admittantur.

SED quoniam in Chinenfium mentionem his commentariis plerumque incidimus, praesertim verò hoc capite, non alienum ab instituto erit, si ex his quae de illis à fide dignis viris accepi, paucula hic proferam.

Chinenses
Schitz sunt.

SUNT ergo Chinenfes Asiatici Schitz, qui licet gens Barbarae esse aestimetur, in negotiatione tamen & manuariis operibus censentur admodum industrii. Sed neque in litterarum cognitione cuiquam regioni cedere aestimantur. Habent enim leges scriptas Iuri imperatorio simillimas, ut ex libro quem eorum legibus inscriptum apud Indos asseruari audio, videri potest. Vnam ex his legibus exempli gratia proferam, quae est, Non esse integrum viro, mulierem, cum qua viuente marito adulterium commiserit, post mariti mortem, matrimonio sibi iungere.

Doctrinae
gradus apud
Chinenses.

INTELLIGO etiam apud eos doctrinae gradus & premia esse: Eruditis etiam viris, Regis totiusque regni moderatio-

derationem committi. Sed & in eorū picturis, viros è suggestu legentes, & auditores circum adstantes conspici-
cet. Huc adde artem typographicam tam vetustam apud
illos esse, vt omnem hominum memoriam superet, & sem-
per vsurpatam apud eos censeant.

Typogra-
phica apud
Chinenses
vetustissima.

* Hoc loco etiam noster Auctor vocabulo Canada vitur, cuius interpretationem cap. de Opio dedi. Cum itaque radicis Chinæ vn-
ciam in quatuor aquæ Canadis decoqui dicat; ob rationes eo capite
adductas, quatuor Canadas in sex Sextarios verti.

Nunc per vniuersam Europam radicis cuiusdā vsus inualuit, quam
Hispanico nomine (illi enim eius vsus primi ex Peru in Europā in-
necerunt) çarça parilla vocant, quasi dicas Rubum viticulam. Cuius
sanè magni sunt effectus, & Radici Chinæ suam laudem adimit, quæ
non nisi cariosa & longa vectura emarcida ad nos peruenire solet.
Qui de çarça parilla plura requirer, Matthioli Epistolas, & eius in
Diosc. commentarios legat. Et nos breui, Deo annuente, eius historiam
eum icone exhibebimus, atque à Smilace aspera volubilisque gene-
re (quas çarçam siue zarçam parillam nonnulli arbitrati sunt) pluri-
mum differre ostendemus.

çarça paril-
la.

De Croco Indico.

CAP. XXXIX.

APPELLATUR hæc radix in Canara Alad: sic
etiam in Malauar, sed propriè manjale: in Malayo, cun-
het: à Persis, darzard, quod lignum luteum sonat: ab
Arabibus habet.

Alad.
Manjale,
Cunhet,
Darzard.
Habet.

NASCITUR plurima in regionis Malauar parte, vi-
delicet in Cananor, & Calecut. Prouenit etiam hinc Goe,
sed exigua quantitate.

MAGNA eius copia ad Arabes, Persas, & Turcos
desertur, qui omnes apud se non nasci, sed ex India adferri
fatentur.

HUIUS mentionē facere videtur Auicenna lib. 2. du-
centesimo capite * & Chaledfium siue Chalidunium
appellare. Sed cum dubitanter hæc scribat, aliorūque au-
thoritates citet, tamquam de re non multum sibi perspecta,
nihil affirmare possum. Fieri autem potest, vt corruptum sit
vocabulum, vocatāque sit hæc radix initio Arabibus aled,
quemadmodū et Indis, postea verò corruptè Chaledfium.

Chaled-
fium.
Chaliduniū.

Aled.

Curcuma. Vt autem hoc facilius credam, me impulit, quod eum, caput de curcuma siue curcumani lib. 2. cap. 166. (quod etiam huic radici simile est) scripsisse videam. Solet enim Auicenna de simplici aliquo medicamento dubitans, diuersa (vix diximus) scribere capita. Neque eorū auctoritas me mouet, qui per Curcuma Chelidonium intelligi dicunt, quoniam crocea sit radice, scribatq; oculis perutile esse, quæ nota etiam Chelidonio conueniunt. Nā tametsi vulgo hac radice vtantur ad tingendos condiendosq; cibos, cum hic, tum apud Arabes et Persas ob eam nimirum causam, quod viliori ematur, quam noster crocus, qui apud eos etiam prouenit: huius tamen etiam in medicina vsus est, præsertim autem in ocularibus medicamentis: tum etiam ad psoram si cum mali aureæ succo, & Cocci, siue nucis Indicæ oleo misceatur. Quibus affectibus Auicenna utroque illo capite chaledhum & curcuma vtilia esse scribit.

Croci Indici historia.

EST autem hæc radix recens, intus crocea, foris verò Gingiberi persimilis, foliis Milij maioribus, cauleq; foliaceo. Vehementi amaritudine & acrimonia, dum recens est, caret, ob multam humiditatem: siccata verò acris est, sed non adeo vt Gingiber: putoque sine noxa posse sumi.

*In nostris exemplaribus Auicenna libr. 2. cap. 200. Chelidonium describit. Capite autem 166. de Chorcumani, siue Chorchūma agit, cum hac interpretatione. Et est fex olei de Croco. Ceterum de Officinatum Curcuma, quod Dioscoridis Cyperum Indicum volunt recentiores, lege Matthioli tum aliorum commentarios.

De Galanga.

CAP. XL.

EST Galanga medicamentum vsibus humanis valde necessarium, sed veteribus Græcis ignotum, et Arabibus non satis perspectum.

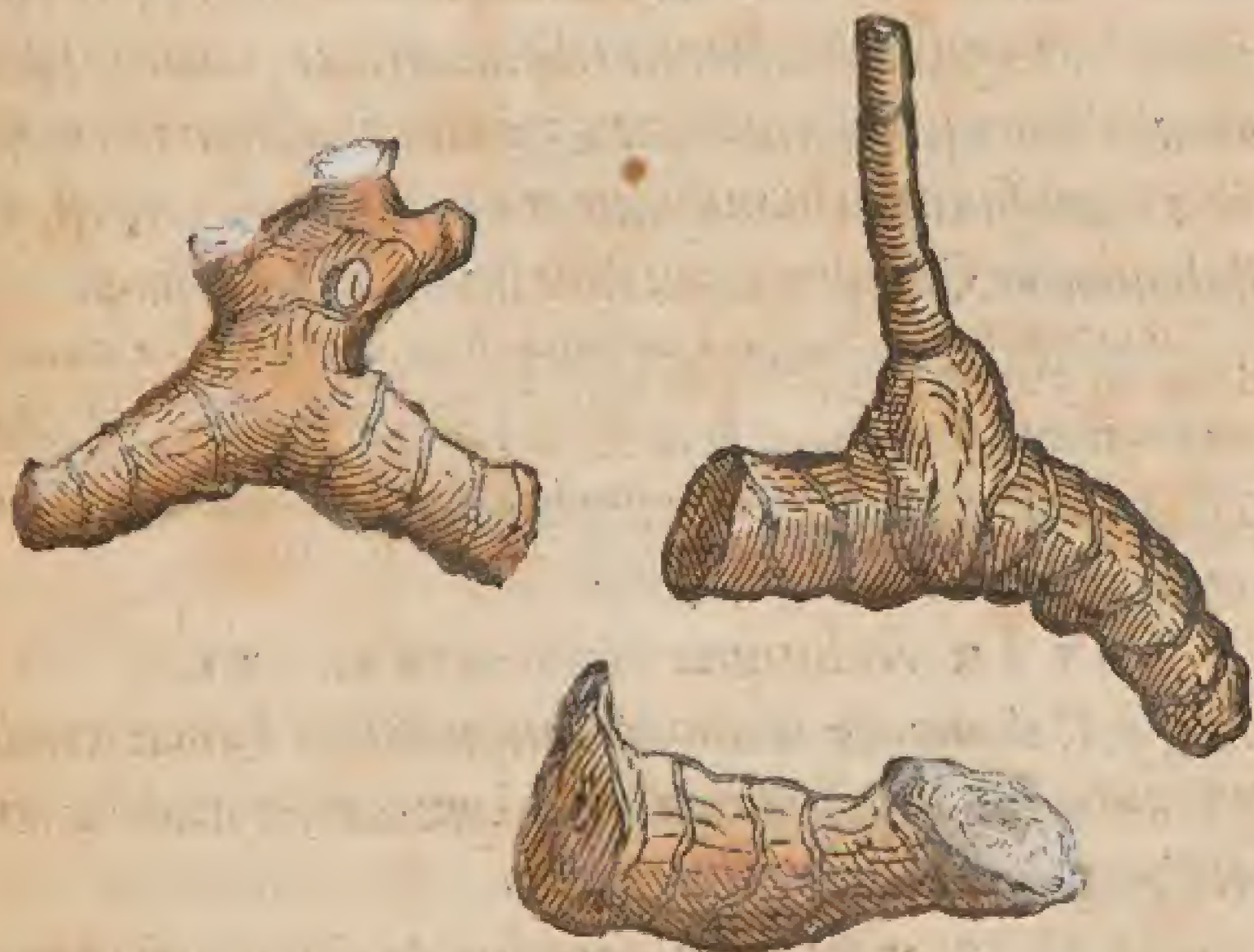
Caluegiam.

DICITVR autē Caluegiam Arabibus. Et licet omnes Mauritanii, vt Serapio lib. simp. cap. 332. corruptè legit,

*Culungem.
Galungem.*

Culungem, aut Galungem scribant, fides eis adhibenda non est, quoniam omnes Arabes Caluegiam nuncupant.

EST

*Galanga maior**Galanga minor.*

Galanga
duplex.
Minor ga-
langa.
Lauandon.
Maior ga-
langa.
Lancuaz.

EST verò Galanga duplex. Altera minor, odorata, quæ ex Chinarum regione huc, inde in Lusitaniã defertur: eam incolæ Lauandon appellant. Altera maior, quæ crassior est priore, ignauior tamen & viribus infirmior. Nasctur hæc in Iaua, et incolis Lancuaz dicitur. Nos tamen hic in India vtramque Lancuaz appellamus.

Galanga hi-
storia.

Galanga re-
cens in ace-
tariis.

PORRO minor duorum palmorum altitudine fruticat, foliis Myrti, radice nodosa, sponte nascens. Maior in Iaua nata binum ferè cubitorum altitudine attollitur, foliis mucronatis in modum cuspidis lanceæ, radice crassa, nodosa arundinis modo: flore candido, seminifera est. Seritur tamen hæc maior radice dumtaxat vt Gingiber, non semine, licet apud Auctores aliud reperiatur. Sed tamen & ex semine sata, hic prouenit in hortis, sed exigua quantitate, quanta videlicet acetariis & huius gentis vsui medico sufficit.

AVICENNA & Serapio exactam huius plantæ notitiam non habuerunt. Nam cum eius, vt diximus, duo sint genera, & prior, Chinenfis scilicet, præferatur: dubitanter tamen de ea scripserunt: hincq; factum puto, vt Auicenna duo diuersa capita de ea scripserit, alterum lib. 2. cap. 321. sub nomine Calungiam, alterum verò lib. 2. cap. 196. sub Calerhedar nomine. Sed sub quo nomine Chinensis, cuius primarius est vsus, aut sub quo Iauanensis, quæ ignobilior est, describatur, ignoro: quoniam vtriusq. non nisi summa cum dubitatione meminerunt.

INTER recentiores Medicos controuersia est de Galanga, Calamo, & Acoro. Volunt enim nonnulli, inter quos est Antonius Musa Exam. simpl. ex Leonici testimonio, Galangam Acorum esse veterum. Alij, inter quos est Manardus lib. 6. epist. 3. & Matthiolus, Comm. in Dioscor. lib. 1. cap. 2. Calamum officinarum, legitimum esse Acorum malunt. Sed capite de Calamo, neutrum ex his esse Acorum satis ostendi*. Calamum tamen odoratum, vt eodem loco

dem loco dixi, in Acori locum semper substituere soleo.

CETERVM omnino explodenda est Monachorum Monachorum inscitia,
dist. i. cap. 47. qui in Mesuen commentati sunt, opinio (vt recte Matthiolus) qui Galangam Schoenanthi radicem esse volunt. Nam inutilis est Schoenanthi radix: preterea Schoenanthus in Arabia & Caliate nascitur: Galanga verò in China & Iaua siue Iaoa prouinciis ab Arabia procul dissitis prouenit.

* Vide caput de Calamo, vbi nostrum vsualem Calamum haudquaquam cum nostri Auctoris Calamo conuenire diximus.

De Gingibere.

CAP. XLI.

GINGIBER appellatur Arabibus, Persis, & Turcis Gengibil.
Gengibil, non Lengibel: (vt corruptè legunt Serapionis lib. simp. cap. 336. exemplaria) in Guzarate, Decan, Bengalacum adhuc recens & viride est, adrac; siccatum verò, Adrac, Su-
ète, Imgi,
Aliaa.
Suète: in Malauar, tam viride quàm siccum, imgi: in Malayo, aliaa.

EST autem Gingiber similibus Iridi aquatica, aut Gladiolo (non Arundini) foliis, magis tamen nigricantibus: caule cum foliis duorum aut trium palmorum altitudine, radice etiam Iridis, non serpente, vt voluit Ant. Musa exam. simp. At nec admodum acris est, presertim eius quod in Baçaim natum est, ob nimiam quæ dominatur humiditatem. Gingiberis
historia.

HÆC radix minutim concisa, & aliis herbis admixta Gingiberis
radix recens
in acetariis.
in acetariis editur cum aceto, oleo & sale: at etiam cum piscibus & carnibus cocta.

NASCITVR Gingiber in omnibus India prouinciis nobis cognitis, semine aut radice satum. Nam quod sponte nascitur, exigui est momenti. Optimum & frequentissimum est Malauaricum, Arabibus & Persis maximè expetitur. Secundum locum obtinet quod in Bengala inuenitur. Tertium quod in Dabul, & Baçaim totaq; ea ora maritima nascitur. In solitudinibus & mediterraneis vix inuenitur, Gingiberis
delectus.
neque

neque inde ad nos adfertur. Inuenitur etiam in insulis diui
Laurentij & Comaro, quæ Aethiopiæ sunt conterminæ. Inde
sumpserunt occasionem nonnulli, vt scriberent apud Tro-
glodytæ & Arabes nasci.

Troglodytæ.

Gingiberis
siccis,

COLLIGITVR & eruitur Decembri & Ianuario,
deinde aliquantulum siccatum limo obducitur, non quo
maioris sit ponderis, sed vt foraminibus obturatis, diutius si-
ne corruptione in sua humiditate naturali cõseruetur. Nam
non probè obductum teredini obnoxium est.

GALENVS lib. 6. simpl. è Barbaria conuehi scribit.
Si per Barbariam Indiam intelligit, bene quidem, at si eam
Africa partem, quæ nunc Barbaria dicitur, malè.

Nullū Gin-
giber in A-
rabia.

Gingiberis
vires.

DIOSCORIDES autem libr. 2. cap. 151. in Troglo-
dytica Arabia nasci tradit. Nascitur quidem apud Troglo-
dytas & Aethiopes, sed adeò exigua quantitate, vt ipsis in-
colis vix sufficiat. In Arabia verò non nascitur, quandoqui-
dem ad Arabes exportatur. Illud autem verum est, quod
primis eduliis admisceri scribit: idem enim adhuc hodie a-
pud Indos obseruatur. Quod verò dicit huius radices Cype-
ri modo paruas esse, fallitur: nam multò maiores sunt Cype-
ro. Alium leniter emollit, cõcoctionem iuuans. Alium con-
tra, vt alij volunt, etiam adstringit, quoniã facta proba con-
coctione, sistuntur alui profluvia à crudis humoribus nata.

SCRIBIT Musa Exam. simpl. saccharo conditum
dum manditur, in fine veluti filamentum in ore relinquere.
Sed, quemadmodum ipse ait, id dumtaxat in eo contingit,
quod adulteratum aut teredinosum acri lixiuio prius ma-
ceratum, deinde saccharo conditur, vt maleficium non de-
prehendatur. Nam bene maturum, & plenum, non cario-
sum, multis aquis elotum, & per multos dies maceratum,
deinde saccharo conditum, gratissimum est, nec vlla vehe-
menti acrimonia molestum, neque filamenta in ore relin-
quit. Tale fit in Bengala, quod laudatissimum est, deinde
in Chari,

in Chaul, Baçaim & Dabul. Improbatur, quod ex Bate- Gingiber
improbum.
cala aduehitur.

*Meminit Zingiberis Lud. Roman. lib. 5. cap. 14. Producit, inquit, Calecut ager Zingiber, quæ radix est, eruiturque nonnumquam pondus vnciarum duodecim: sed non omnibus est eadem amplitudo. Plus non agitur in profundum radix, quam ad ternos vel quaternos palmos harundinum modo. Cum eruitur Zingiber, relinquunt internodium radicis in scrobe, terramque radici aggerunt, ceu semen eius radicis, proximo anno eruturi fructum, id est, Zingiber. Maximilianus item Transil. de Moluccis insulis Gingiber hoc modo descripsit. Gingiber verò passim in singulis insulis huius Archipelagi nascitur: aliud seminatim, aliud sponte prouenit: Sed quod seminatur nobilius est. Herba similis illi quæ Crocum (Indicum intellige, siue Curcuma) fert, & eo modo eius radix fere nascitur, quæ Gingiber est.

De Zedoaria. CAP. XLII.

MAGNA est dubitatio de Medicamentis Zedoaria & Zerumbet, quoniam Auicenna lib. 2. diuersa duo capita de eis scripsit, videlicet 743. & 745. Rhases libr. 3. de re med. cap. 34. vtrumque sub vno capite comprehendit. Serapio verò lib. simp. cap. 172. vnicum caput de Zerumbet scripsit.

EGO diu in eadem dubitatione versatus sum, & existimaui Zedoariam, quæ celebrior est, eam esse quæ nobis Zedoaria.
hîc Zerumba dicitur, & medicamentum est Persis expeti- Zerumba.
tum, quod hinc Ormuz defertur, inde in Asiam minorem
& Venetias. Zerumbet verò id esse quod nos hîc vocamus Zerumbet.
Crocum indigenum, cuius in Croco Indico mentionem feci. Crocum Indicum.
Postea tamen, errare me, deprehendi ex diuersis, quibus
prædita sunt, facultatibus Crocum Indicum & Zerumbet.

QVOD nos hîc Zedoariam appellamus, Auicenna lib. 2. cap. 752. (tametsi non nouerit) Geiduar dicitur. aliud nomen ignoro, quoniam nascitur regionibus, Chinenſium prouinciæ vicinis. Magno verò emitur Geiduar, nec facile inuenias nisi apud Circumforaneos quosdā & circulatores, quos Indi jogues, Mauritani Calandares appellant, hominum genus quod peregrinationibus & stipem emedicando vitam sustentat. Ab his enim & Reges & Magnates Geiduar emunt.

Geiduar rarum admodum. jogues, Calandares.

Geiduar hi-
storia.

EST verò Geiduar* magnitudine glandis, eiusdem-
que ferè formæ, colore sublucido. Vnicum huius Geiduar
fragmentum, quod circiter dimidiam vnciam pendebat, à
Nizamoxa semel impetraui: sed id in Lusitaniam cum in-
signi lapide Armenio missum, vnà cum naui periit. Osten-
deram id prius Pharmacopolis in Chaul & Goa: sed nemo
illorum nouerat quid esset. Aliud pauxillum apud istos cir-
culatores vidi, sed non emi, quòd fraudem metuerem.

Geiduar fa-
cultates.

VTILE est autem istud Geiduar ad plurima, sed præ-
sertim aduersus venena, & virulentorum animalium ictus,
morsusque.

Geiduar ve-
terib. igno-
rum.

PORRO hoc medicamentum Dioscoridi incognitum
fuit, tum etiam Auicennæ, lib. 2. cap. 752: quoniam se ex-
istimare ait Geiduar esse: quod subolfecisse videtur Bellu-
nensis, in Arabicorum nominum expositione. Zedoaria ve-
rò vocabulum corruptum est, & Geiduar dicendum.

*Incognitum Europæ esse puto Geiduar hîc descriptum, & diffi-
cultè cognitum ita credendum est, ob eas rationes quas noster Au-
ctor in medium profert. Nam quam Zedoariam vocamus, nihil mi-
nus est quàm Geiduar: sed ex Zerumbæ forsitan erit generibus, quam
sequenti capite noster Auctor describit. Tamen si non desint, veluti in
Costo diximus, qui eam inter Costi genera Dioscoridi descripta refe-
rendam censeant.

De Zerumbet.

CAP. XLIII.

Zeruba.
Cachoraa.
çua.

ZERVMBET appellatur Arabibus, Persis & Turcis
Zeruba*: in Guzarate, Decan, & Canara, cachoraa:
in Malauar çua.

Gingiber
siluestre.

ABVNDE prouenit in Malauar provincia, videlicet
in Calecut & Cananor. Sata autè, & plantata hæc planta,
plurimis locis prouenit. Spõte verò nascitur siluosis iam me-
moratarum regionum locis: inde à multis Gingiber siluestre
appellatur, nec id sine ratione, quoniam eius folia Gingibe-
ris foliis similia sunt, maiora tamen & magis aperta: eius
item radix Gingibere maior.

RADIX

RADIX eruta, conciditur & siccatur, deinde in Arabiam, Persiamque defertur, in Gida & Alexandriam, unde postea Venetias & alias regiones transfertur. Conditur etiam saccharo, laudatiorque est Gingibere condito.

NUNC eos Auctores qui de hac scripserunt, percurramus.

AVICENNA lib. 2. cap. 743. Zedoariam radicem Zedoaria. esse ait Aristolochia simile, atque eam præferri, quæ ad radices Napelli gignitur: præstantissimum autem esse antidotum aduersus venena, serpentum præsertim & Napelli. Capite verò 747. ait Zerumbet Cypero similem esse, minus Zerumbet. tamen odoriferam. Alio loco arborem esse vult similibus praditam facultatibus, quales Serapio Zedoaria tribuit.

SERAPIO lib. simp. cap. 172. Zerumbet esse Zedoariam scribit: deinde ex auctoritate Isaac Zerumbet radices rotundas esse instar Aristolochia, colore verò & sapore Gingiberi similes, easque à Chinarum regione conuehi.

AVICENNA lib. 2. cap. 743. dumtaxat Zerumba aut Zerumbet novit. Sed quoniam eam vidit in frusta rotunda, interdum verò in oblonga concisam, ad sinum Persicum vehi, duo genera esse existimavit Zerumba & Zerumbet. Hac etiam de causa folia quæ non viderat prætermisit: & quemadmodum ipsa radix ex India in alias regiones transferatur, dumtaxat expressit. Et certè etiã hodierno die diuersum est pretium eius quæ in rotunda frusta resecta est, ab eius pretio quæ in oblonga concisa est, ut minores Gingiberis radices vilioris æstimantur quàm prægrades.

QVOD verò iuxta Napellum nasci optimam scribit, Auicennæ
opinio ex-
plofa. planè fabulosum est, quãdoquidem Napellus vix hic reperitur (non sunt enim huius regionis siluæ procreando Napello aptæ) & Zerumba plurima, ut diximus, nascitur siluosis Malauar locis: tum etiam multis locis sata prouenit: nec quemquam (tamen si diligentissimè perquisuerim) hanc radicem

dicem iuxta Napellum vidisse intellexi. Præterea ex reliquis ex Auicennaiam adductis locis manifestum est, quàm sibi parum constet, vt facile hinc iudicari possit, eum Zurumbet historiam plane ignorasse.

Geiduar a-
pud Chi-
nenses.

Zerumba a
pud Indos.

Arnabo.

Benalbum
& rubrum.
Carpesium.

SERAPIONIS autem legitimi codices non habent additam expositionem Zerumbet, id est, Zedoaria, sed ab interprete insertam verisimile est, qui differentiam inter Zedoaria & Zerumba ignorabat. Id ex sequentibus facileprehenditur, cum ait, è Chinarum regione conuehi. Certum enim est, Zedoariam non nasci apud Indos, sed è Chinarum regione aduehi, rarâque apud Indos inueniri. Zerumba verò abunde in India nascitur.

NON defuerunt, qui crediderint, Arnabo* de quo Paulus lib. 7. cap. 3. scribit, idem esse cum Zerumbet. Verum ex vtriusq. historia, satis manifestum est, diuersas esse plantas. Siquidem Arnabo Pauli, arbor est procera, suauis odore spirans: Zerumba verò graminacea est planta, vt modò diximus.

CETERVM minus sunt audiendi, qui aut Benalbum & rubrum, aut Carpesium esse volunt: quoniâ hoc vtrumque medicamentum huc non sine quæstu conuehitur. Zerumba verò hinc in exteras regiones exportatur. Præterea longè diuersa est vtriusque facies à Zerumba.

*Zeruba siue Zerumba forsitan erit ea radix, quam capite de Costo Venetiis adferri dixi, Zingiberi adeo similem, vt nihil supra, plerumque tamen maiorem, & intus pallescentem.

*Inuenitur Antuerpiæ apud quosdâ aromatarios Zedoariæ quoddam genus illis Bloczewal, id est, tuberosa Zedoaria nuncupatum, rotundum instar Aristolochiæ rotundæ, foris nigricans, interdum cinerei coloris, intus candicans, gustu vsualis Zedoariæ. Eam radicem, quoniam multum cum Serapionis Zerumbet conuenire videtur, hic exprimimus.

ZERYMBET SERAPIONIS.

*Qui plura de horum opinione requireret, legat doctissimi Matthio-
li commentarios in Dioscoridem, & aliorum recentiorum de re her-
baria lucubrationes

Deligno Colubrino. CAP. XLIIII.

NON modò aduersus animalium virus eiaculantium
morsus ictúsue efficax est hoc lignum, siue potius radix; sed
etiam eius puluis lumbricos necare, papulas, exanthemata,
& impetiginès tollere creditur, & cholericam quam vocāt
passionem (incola Mordexi dicunt) sanare. Similiter vtile
esse medicamentum ferunt aduersus febrium circuitus,
vncia pondere propinatum, prius tamen tritum & aqua
maceratum, per vomitus expurgata multa bile.

Ligni Colu-
brini facul-
tates.

Cholera
morbus.
Mordexi.

HANC verò radicem Serpentium morsibus prodesse,
hoc modo deprehensum est.

IN Zeilan insula, Serpentis genus est coronatum, seu
diademate insignitum, * (Lusitani Cobras de capelo, nos

Regulus ser-
pens.
Cobras de
capelo.

L

Regulum

Quil, Quir-
pele.

Reguli &
Quil pugna.

Chingalæ.

Iogues.

Tria ligni
Colubri-
genera.
Rametul de-
scriptio.

Regulum dicere possumus) maximè noxium. Est item ani-
malis genus magnitudine viuerræ huic serpenti inimicissi-
mum, Quil, vel Quirpele vocant. Quotiescumque cum
serpente cōgressurum est hoc animalculum, istam radicem
(quæ multa istic nascitur) ea parte præmordet qua denuda-
ta est: etenim eius pars aliqua extra solum prominet. Præ-
morsa radice, pedibus anterioribus saliuâ conspersis caput
primum, deinde reliquū corpus sibi demulcet: postea serpen-
tem aggreditur, nec eum dimittit, donec occiderit. Quod si
eo congressu serpentē vincere non potest, denuo ad radicem
confugit, ad quam se fricat, deinde in prælium redit, atq. ita
morsu serpentem necat. Hoc spectaculo edocti Chingalæ (sunt
Zeilan incolæ) hanc radicem venenis resistere didicerunt.

H V I V S M O D I pugnarum spectatores plerique fue-
runt Lusitani. Nā solent domi alere similia animalcula tum
ad mures extirpandos, quos acerrimè persequuntur, tum ut
cum serpentibus regulis præliantur, quos circumferre solent
Circumforanei quidam, Iogues appellant, stipem emendi-
cantes, & cineribus se aspergentes, ut hac ratione veneran-
dos sese sanctimonie titulo vulgo præbeant. Circumeunt isti
omnes regiones, & nonnulli ex iis Circulatorum munere
funguntur, gestantq. serpentes regulos, quos demulcere so-
lent, & collo aptare (prius tamen exemptis dentibus) vulgo
persuadentes eos se incantasse, ne nocere possint: Interdum
verò serpentes, quos etiam habent integros, quib.que non
sunt exempti dentes, accepto præmio cum iis quas dixi, vi-
uerris, siue alio simili animalculo committere solent.

T R I A sunt huius ligni genera in insula Zeilan.

P R I M V M & laudatissimū illud est à quo subsidium
querit viuerra, vocaturq. incolis Rametul, Lusitanis Pao
da cobra, id est, Lignum Colubrinum, quod serpentum
morsibus sit salutare. Duorum aut trium palmorum ma-
gnitudine assurgit, paucis virgulis, quatuor aut quinq. dum-
taxat te-

taxat tenuibus: radix quæ maximè in vsum venit, veluti tenuiorum nostrarum vitium radices, multis capitibus aut nodis se propagans, ita vt semper radix aliqua extra solum se exerat, & radice vna exempta, alia in eius locum succedant. Radix hæc ex candido cinerea est, solida admodum, amaro gustu: folia Persicæ mali, magis tamen virentia: flos longè à foliis racematim coheret, pulcherrimo colore rubes. Fructus sambuci, sed rubens & durus racematim coherens, veluti in Periclymeno. Teritur primùm hæc radix, & ex vino aut aqua cordiali propinatur à serpente percussis: teritur etiã ad cotè Santali modo, & vulneribus inspergitur. Hanc multis aliis regionibus, & in Goæ continenti nasci tradunt.

SECVNDVM genus veluti primum aduersus venena commendatur, eodemq; modo quo superius vsurpatur. Alterius generis descriptio.

Arbor est, cùm sola prouenit nullis vicinis arboribus, Malo punicæ similis, spinis breuibus & firmis, horrida cortice candido, denso, rimoso & solido, & amaro, non tamen veluti prioris cortex: foliis est luteis, aspectu pulcherrimis. Hanc autem, si iuxta aliquã aliam arborem proueniat, per summos eius ramos serpere, atque eos Cucurbitæ modo amplecti ferunt. Solèt ipsum lignum cum radice & cortice permixtum exhibere. Præfertur tamen radix. Hoc etiam in insula Goa nasci ferunt: sed numquam id videre mihi contigit.

CVM Prorex in Iafanapatan insula, Zeilan contermina esset, dono dati sunt illi aliquot fasciculi ligni cum suis radicibus, quæ tenues erant, duræ, nigre & odoratæ. Eã radicem mirificè prædicabāt, & aduersus venena pollere aiebāt. Simile in Continēti Goæ nasci ferunt. Ramos habet paucos, Tertium genus.
tenues, quatuor aut quinque cubitorū longitudine, qui, nisi alligati, sustentare se nequeant, sed per solum sese diffundāt: folia rara, Lentiscinorum effigie, oblonga, non viridia, sed maculosa, siue nigricantibus ex cādido maculis respersa. Eius descriptio.

RADICEM quandam in Malaca inueniri rumor est,

quæ aduersus vulnera sagittis toxico illitis facta, præsentaneum sint remedium.

*Meminit etiam huius generis serpentum Ferdinãdus Lopez lib. 1. Historiæ Indiæ, & valde perniciosum esse asserit, solereque incolas, nauali prælio cum hostibus congressuros, interdum fœtilibus includere, quæ, dum prælium feruet, in hostium naues coniciant, eo stratagemate quandoque victoriam reportantes.

Primi generis fragmentum, trium digitorum trãuersorum longitudine anno salutis 1564. ostendit mihi Salmantica, ornatissimus vir Augustinus Vascus dono olim è Lusitania missum D. Ioanni Vascò viro doctissimo eius parenti, cum vasculo è Cocco de Maldina confecto, lapide Bezar insigni, & vasculi testudineis: quæ omnia mirificè aduersari venenis creduntur.

De lapide Bezar.

CAP. XLV.

Bezardica
medicamē-
ta.

A LAPIDE Bezar nomen inuenerunt medicamenta venenis resistentia, quæ per excellentiam Bezardica dicuntur. Est enim hic lapis eximie aduersus venena facultatis: nasciturque hoc modo.

Lapidis Be-
zar historia.

EST in Corasone & Persia Hirci quoddã genus, quod Pazam lingua Persica vocant, rufi aut alterius coloris (ego rufum & prægrandem Goe vidi) mediocri altitudine, in cuius ventriculo sit hic lapis Bezar, circum tenuissimam quandã paleam semper augefcens, & veluti multis è tunicis contextus; Columellæ aut glandis plerumque, interdum alia & alia forma, leuis magna ex parte, colore veluti ex viridi nigricante. Inueniuntur exigui, & magni. Magni, qui rariores sunt, ab earum regionum illustribus viris expetuntur: quo enim maiores sunt, eo valentioris esse facultatis sibi persuadent. Memini vnum habuisse, qui ferè quinque drachmas penderet. Is in Lusitaniã delatus, vix sexaginta quatuor Lusitanicis aureis [ij Hungaricis equipollent] vênit, cum tamen aliquanto pluris hic emptus fuisset.

HVC verò lapidem ea ratione generari quam modo retulimus, tum his oculis obseruavi (lapidem enim cõtritum huiusmodi tenuem paleam in meditullio continere inueni) tum à viris fide dignis accepi, omnes in Persia natos simili modo circum paleolam *efformatos inueniri.

CETE

CETERVM nō solum generatur hic lapis in Persia, Lapis Bezar multis locis inuenitur. sed etiam nonnullis Malacæ locis, & in insula quæ à Vaccis nomen sumpsit, haud procul à promōtorio Comorim. Nam cum in exercitus annonā mactarentur istic multi prægrandes hirci, in eorum vētriculis magna ex parte hi lapides reperi sunt. Hinc factū est, vt quotquot ab eo tempore in hāc insulā appellant, hircos obtruncant, lapidesq; ex iis tollant.

VERVM nulli Persicis bonitate comparari possunt. Lapis Bezar Persicus reliquos antecellit. Dextri autē adeo sunt Mauritanii, vt facile qua in regione nati sint singuli lapides, discernere & diiudicare possint. Vt verò adulterinos a legitimis dignoscant, manibus compri- Delectus ratio. munt, deinde spiritu inflant. Nam si aër aliquis permeat, adulterini indicium est.

VOCATUR autem hic lapis Pazar, à Pazan, id Pazar, Pazan. est, hirco, cum Arabibus, tum Persis & Corasone incolis: nos corrupto nomine Bezar, atque Indi magis corruptè Bazar Bazar. appellant, quasi dicas lapidem forensē: nam Bazar eorum lingua forum sonat.

VTUNTUR eo Indi, nos secuti, aduersus deleteria Lapidis Bezar facultas. facultatis medicamenta. Ormuz verò & Corasone incolæ, non modò aduersus virulētorum animalium morsus vtuntur, sed etiam aduersus omnes melancholicos morbos. Opu- 165. lentiores bis se purgant singulis annis, Martio videlicet & Septembri. A purgatione, quinque subsequētib; diebus continuis hauriunt in singulis doses, decē huius lapidis grana macerata in stillaticio rosarum liquore. Hoc remedio iuentam & membrorum robur sibi conseruari dicunt. Solent interdum nonnulli ad triginta vsque grana sumere, nimis sanè magna quantitate. Nam tametsi nullas noxias facultates in se contineat hic lapis, tutior tamen est eius exigua quantitas. Atque etiam parua quantitate exhibere solent in Ormuz: nec sine periculo liberalius sumi dicunt.

EO vtor in inueteratis morbis melancholicis, veluti in

mala scabie, lepra, pruriginibus, impetiginibusq³. Hac etiam ratione quartanis conuenire posse arbitror. Viros sanè planè deploratos, atque à medicis derelictos, huius lapidis vsu, pristinae sanitati restitutos fuisse intelligo.

QVOD scribit Matthiolus, lib. 5. cap. 73. Comment. in Diosc. adalligatum, ita vt nudam sinistri lateris carnem contingat, omnia venena superare, experiri nunquam vidi, nec hic simili modo vtuntur. Illud autem verum scimus, quod eius puluis vulnere impositus, à mortiferis animalibus ictos liberet. Iisdem viribus pollet, apertis carbunculis in peste impositus: etenim venenum exugit.

Boam Plinius vocat
rubentes papulas, lib. 24.
cap. 8. & lib. 16. cap. 11.

QVONIAM verò exanthemata siue pustula, & herpes in hac regione admodum noxia sunt, & subinde agros necant, solemus agris per singulos dies puluerem lapidis Bezar ex aqua rosacea propinare ad vnum aut alterum granum, magno cum successu.

COEPIIT autem successu temporis hic Lapis maiori in pretio haberi. Nam necesse est nunc omnes ad eius regionis in qua generantur, Regem perferri: nec sine difficultate inde haberi possunt.

Inuenitur interdum Vlysiopone venalis hic lapis alia atque alia forma; quem tamen magno admodum aestimant mercatores, ea conditione vendere nolunt, vt periculum, an legitimus sit, faciat emptor. Id autem fit in hunc modum: Ducitur cum acu filum per toxicum (herba balestera vocant) deinde per canis aut alterius animalculi pedem transmittitur acus, atque filum relinquitur in vulnere. Canis illico ea symptomata incipit habere quæ comitari solent eos qui toxicum hiberunt. Cum planè concidit canis atque desperatus videtur, tum puluerem ab hoc lapide abrasum & aqua dilutum cani in os iniiciunt, si auxilium senserit canis, legitimi probatio est: sin minus, adulterinum censent.

Monardus.

*Meminit etiam huius lapidis clarissimus Medicus Hispalensis Nicolaus de Monardis, in eo libello quem de eo & Scurzonera peculiarem fecit, sed legitimos & minimè adulteratos in medietullo concauos esse vult.

Hager.
Bezaar.
Bezar.
Belzaar.

Lapis, inquit, Bezaar multis nominibus donatur: nam Arabibus Hager, Persis Bezaar, Indis Bezar, Hebræis Bel-zaar, dicitur, quasi Dominus veneni, à Bel Dominus, & zaar venenum.

Est verò eius forma varia, nam alij rotundi sunt, alij oblongi datylorum officulis similes, alij palumbi ouis, alij capreolorum renibus, alij

bus, alij castaneas æmulantur, omnes tamen obtusi, non in cuspidem delincentes: nec minus colore variant, siquidem nunc spadicei coloris, nunc mellini, magna verò ex parte ex viridi nigrescentis, ut mala insana conspiciuntur, plurimi etiam cinerei obscurioris, ut qui in felibus Ciuertam egerentibus est.

Constant autem singuli ex laminulis miro artificio alia aliam, ut cepatum tunicae, amplectentibus, splendentibusque quasi politæ essent: immo priore lamina depta, subsequens multo splendidior inuenitur, quod legitimi est iudiciū: suntque hæ laminæ aliæ aliis densiores pro lapidum magnitudine. Læuis est & blandus, ut facile alabastrum modo abradi possit: imò diutius in aqua hærens liquescit. Nullum cor aut matricem habet, sed in meditullio cauus est, & pulueris eiusdem cum lapide substantiæ plenus, qui maximè commendatur, atque etiam ipsi lapidi præfertur: sed is puluis legitimi etiam indicium est: etenim qui adulterati sunt, neque laminas splendentes habent, neque puluerem illum in meditullio continent, sed granulum aliquod aut semen, supra quod Indi illum efformarunt.

Porro eximitur hic lapis ex animali cerui ferè magnitudinis & agilitate, sed cornibus in dorsum reflexis, & corporis forma, capreis ferè simili, quam ob causam ab incolis Capra montana vocatur, tamen si meo iudicio Cerui capra potius dici debeat. Inuenitur verò hoc animal in India supra Gangem, montibus Chinarum regioni finitimis, pilo breui, & colore ut plurimum cinereo & rufo.

De lapide Malacensi.* CAP. XLVI.

CETERVM Lapis Bezar alium lapidē mihi in memoriam reuocauit, quem vnicè venenis resistentem in Malaca inueniri tradunt: saltem in Pam Regni Malacensis prouincia. Inuenitur autem istic in felle Histricis: sed tanta est in æstimatione apud ipsos indigenas ob raritatem, ut è duobus, qui simul reperti meo tempore fuerunt, alter pro ingenti munere missus sit ei qui pro Rege Lusitania Indiam gubernat. Et licet istic frequēs lapis Bezar inueniatur, hunc tamen longè præferunt incolæ. Vnum dumtaxat vidisse meminī, cuius color dilutioris videbatur purpure, gustu amaro, tangenti læuis & lubricus, quemadmodū Gallicus sapo.

Lapis Malacensis.

HACTENVS eius facultates experiri mihi non licuit. Sed clarissimus vir & insignis Medicus Dimas Bosque Valentinus eius facultates experimento cōprobasse in duobus viris, qui venenum hauserant, mihi affirmavit. Vulgari autem aqua (cū cordialis deesset, & periculū esset in mora) hunc lapidē aliquamdiu maceravit: eam deinde aquam

Lapidis Malacensis descriptio.

Lap. Malac. facultates.

ægris propinauit, qui illam gustu amarâ inuenerunt; attamen eorû stomachus roboratus est, & venenû nihil obfuit.

MVLTVM certè huic viro debent omnes Indici medici, quòd huius lapidis facultates nobis aperuerit. Nam necessaria admodum sunt hac in regione medicamenta, quæ venenis resistunt, Alexipharmaca Græci appellant.

*Ferdinandus Lopez lib. 1. Historiæ Indiæ meminit lapidis cuiusdam, quem non minore facultate præditum esse asserit, quàm sit lapis Bezar, aut Malacensis, quippe qui mirificè omnibus venenis resistat. Est verò is lapis magnitudine auellana, rarus admodum, ut qui è capite animalis quod Indi Bulgoldaf appellant, eximatur.

DE GEMMIS.

ABSOLVTA Aromatum historia, non inutile fore duxi, si nonnulla de gemmis subiicerem, præsertim cùm in lapidum mentionem iam inciderimus. Initium igitur faciemus ab Adamante, quoniam reliquas omnes excellere, & quodammodo rex Gemmarum esse, ob substantiæ duritiem, creditur. Nam si valorem & coloris elegantiam spectemus, primum locum obtinebit Smaragdus, deinde Carbunculus (modo sincere sint gemmæ) tertium Adamas.

SED Gemmarum pretium, aut ex earum raritate, aut ex hominum affectibus & cupiditate, intenditur. Maioribus enim facultatibus, iisq; longo experimento comprobatis præditus est Magnes, tum etiam is lapis qui sanguinem undecumque fluentem sistit. Venduntur tamen hi per manus, (ponderis genus est in Cambaya, vnde petuntur, quòd viginti sex* libras pendit) Smaragdi verò per ratis (pondus est tria tritici grana pendens) reliquæ gemmæ, in Europa quidem per Carates (pondus quatuor grana constituens) in India verò per Mangelis, pondus quinque pendens grana.

*Suprà capite de Turbit, manus illi est auctior vna libra: siquidem viginti septem libras pendit.

De Adamante. CAP. XLVII.

ARABES, quos plerique omnes Mauritani secuti sunt, Adamantem appellant Almaz, tametsi Serapio lib. simp. cap. 391.

Manus.

Ratis.

Carate.

Mangelis.

Almaz.

cap. 391. alio vocet nomine. Ab indigenis vbi nascitur, iraa: Iraa, Itam.
in Malayo, vbi etiam inuenitur, itam.

CETERVM tribus aut quatuor locis inueniuntur Adamantes, videlicet in Bisnager provincia, duabus vel tribus rupibus. Magnum questum adferunt hæ fodinæ illius provincie Regi, magnaq; sunt eius iura. Nam quemadmodum in Hispaniis Rex in Thynnorum captura sua habet iura, ita vt si vnicus Thynnus capiatur, Regi cedat oportet: sic in his fodinis magni sunt Regis redditus. Nam quotquot Adamantes inueniuntur triginta* mangelis excedentes, Regi cedunt. Præterea diligentissimè obseruantur operæ: quoniam si quis vnicum Adamantem sustulisse deprehendatur, ilico ipse cum omnibus facultatibus Regis sisco addicitur.

Adamas in
Bisnager.

*hoc est,
150. grana,
vel drach-
mas duas,
grana sex.

ALIA est rupes in Decan, non procul ab ditione Imadixa, quem nos Madre-Maluco nūcupamus. Alia quædam rupes est in dominio cuiusdam Reguli indigenæ, in qua præstantissimi Adamantes inueniuntur, sed minores. Isti à vulgo de Rupe veteri cognomen sortiuntur: & venum exportantur in urbem quandam regionis Decan, Lispor nuncupatam, vbi celebris est mercatus. Istic emptos Guzaratenses huc nobis adferunt emendos. Sed etiam in Bisnager deferunt, magnitudine pretij eos inuitante. Nam magno apud eos habentur in pretio Adamantes de Rupe veteri cognominati, præsertim quos natura ipsa elaborauit. Naifes ab incolis appellantur. Nam quemadmodum, inquiunt, virgo præferenda est iam corruptæ mulieri: sic etiam Adamas à natura elaboratus, præferendus est ei quem hominum industria expoliuit. Contrà sentientibus Lusitanis, qui industria hominum expolitos longè pluris æstimare solent.

Adamas in
Decan.

Adamas de
rupe veteri.

Lispor em-
porium.

Naifes.

ALIA est rupes ad fretū Tanjam in Malacæ tractu, quæ etiā de Rupe veteri cognominatos profert. Exigui quidem sunt, sed laudati: vnū tamen habent vitium, quòd ponderosi sunt, quo nomine gratiores sunt venditorib. quàm emptoribus.

Adamas in
Tanjam.

Nullus Cry-
stallus in In-
dia.

NVLLO autē ex prædictis loco Crystallus inuenitur, quemadmodum nec per vniuersam Indiam. Amat enim Crystallus loca frigida, qualia sunt Alpes Germaniam ab Italia separantes.

Beryllus
Crystallo si-
milis.

NON negauerim in India Beryllum inueniri, qui Cry-
stallo similis est, & quidem magnis fragmentis, ex quibus &
vitra & vasa fabricari solent pretiosa. Sed is in Bisnager
non inuenitur, nisi locis procul ab Adamantum fodinis dis-
sit. Plurimus autem est Beryllus in Cambaya, Martauan,
& Pegu regionibus, vbi nullus Adamas, nisi qui importatus
fuerit. Inuenitur & in Zeilan insula, vbi nullus Adamas.

Berylli nata-
les.

REFERT Plin. lib. 37. cap. 4. & in Arabia nasci. Ve-
rū id nec videre, nec audire mihi licuit: quemadmodum
nec in Cypro, nec in Macedonia. Nam si istic nasceretur A-
damantes, ij qui hīc nascūtur adeo non expeteretur à Tur-
cis, qui potissimam Adamantum partem ad suos euehunt.

Franciscus
de Tamara.

SCRIBIT Frāciscus de Tamara, in Peru Adamantes
reperiri. Sed huic auctori exiguam fidē adhibeo, quod vi-
deam in Indicorū Adamātum extrāctione tā ineptas com-
mentum esse fabulas: veluti quod peruigiles sint serpentes,
quæ Adamantes tuentur: eosq; non posse inde auferri nisi
prius obiectis carnibus certa quadā ratione preparatis, qui-
bus vorandis dum serpentes occupantur, tutò interea Ada-
mantes auferri possunt, alio nimirū occupatis serpentibus. *

Adamas nul-
lus in Hi-
spania.

NON desunt qui in Hispaniis inueniri putent, quorum
opinionem subscribere non possum, quoniam nullis probata
auctoritatis scriptoribus fulciatur.

Magnus A-
damas.

REFERT etiam Plin. loco iam citato, haud facile in-
ueniri Adamantem Auellanae nucleo maiorem. In quo sanè
non est reprehendendus: nā sibi comperta scribit. Sed inue-
niuntur hīc interdū maiores quatuor Auellanis. Maximus
tamen quē vidi centum quadraginta mangelis * pendebat.
Proximus huic centum & viginti pendebat. Intellexi apud
quendam

quendam negotiatore esse vnum, qui ducetos quinquaginta mangelis pōdere aquet, tamen si is strenuē neget talē apud se esse. Accepi itē à viro fide digno, qui affirmaret se Adamantem vidisse in Bisnager magnitudine exigui oui gallinacei.

SED miraculi instar id mihi videtur, huiusmodi gemmas, quæ altissimè in terræ visceribus, multisq; annis perfici debebant, in summo ferè solo generari, & duorū aut trium annorum spatio perfici. Nam si in ipsa fodina, hoc anno, ad cubiti altitudinem fodias, Adamantes reperies. Post biennium, rursus illic excavato, ibidem inuenies Adamantes. Sed certum est grandes non nisi sub infima rupe nasci.

Adamantum
mira gene-
ratio.

EST verò Adamantis nitor viuax & robustus. Crystalli verò non nisi elanguidus: qua nota, tum etiam duri-
tie, à Gemmariis dignoscitur.

CETERVM tantum abest vt mallei ictum respuat Adamas, vt etiā in scobē malleolo redigatur. Facillimè verò atteritur pistillo ferreo: eo etenim in mortario confringi & atteri solet, quoniā eius scobe aliij Adamātes expoliri solent.

Adamas
mallei ictu
frangitur.

FALSO igitur creditum est à Veteribus, Adamantem Crystallo innasci, & mallei ictu nō frangi; sed hircino dumtaxat sanguine maceratū rumpi: præsertim si (ex quorundam sententia) hircus prius apium aliasq; diureticas plantas depascatur, vinūque bibat. Sed nec Magnetem impedit quin ferrum trahat. Nam sæpius id experiri volui, sed figmentum esse deprehendi: quemadmodum & illud, quod de Adamante capiti mulieris ipsa inscia supposito ferunt. Etenim in amplexus viri dormiens ruet, si fidelis sit: sin labes eius pudicitie sit illata, maritum auersabitur.

Adamas
Crystallo
non innasci-
tur.

Adamas ma-
gnetem non
impedit.

FABVLOSVM etiam est, quòd Adamantis aciem plumbo obtundi putant, propter argenti viui cum plumbo commixtionem. Nam quemadmodum & ferrum vincit & reliqua metalla: sic etiam plumbum eadem facilitate penetrat, quā napum penetraret.

Plumbum
Adamantis
aciem non
obtundit.

ILLVD verò sepius expertus sum in Adamantibus exquisitis, ex mutuo attritu sic glutinari, vt facile separari non possint. Sic etiam Adamantem vidi, vbi incaluisset, festucas trahere non secus ac electrum.

Adamas
nullius in
Medicina
vius.

Adamas de-
leterie facul-
tatis nō est.

NVLIVS autem est in medicina vsus, tametsi inuenirim medicos indigenas, qui eum per syringam in vesicam iniiciebant ad confringendum calculum. Per os verò amplius non exhibent, quoniam erronea quedam persuasio in vulgus peruasit, deleterie facultatis esse, si intro sumatur Adamas, ob suam tenuitatem & penetrandi vim, qua intestina perforaret scilicet: cuius opinionis etiam video esse aliquot è recentioribus medicis.

SED, vt dixi, vana est persuasio. Nam Aethiopes Lapidariorum seruos noui, qui Adamantes deglutierint, quos cum requirerent domini, tandem verberibus egregie casti serui, se deglutiuisse fassi sunt: eosq; deinde cum recrementis eiecerunt, sine aliquo nocumento. Id ego testari possum.

Adamantis
scobes dele-
terie facul-
tatis nō est.

AT in scobem tritus, inquires, venenum est, quoniam & stomachum & intestina perforat. Immo nequaquam eum scobem attrahet ad se stomachus; at sua grauitate celeriter ad inferiora descendet. Et mulierem quandam scio, qua marito antiqua dysenteria laboranti, Adamantis scobem per multos dies propinauit sine aliquo detrimento, donec medicamento toties reiterato lassus abstinuit, praesertim cum eius vxor à medicis intellexisset frustra se laborare: non posse enim maritum hoc morbo liberari. Is igitur multo post tempore sublatus est, cum scobe vti multis iam diebus desisset.

* Similem ferè, nec minus absurdam perquirendi Adamantes rationem describit M. Paul. Venetus lib. 3. cap. 29.

* 140. Mangelis, id est, septingenta grana, siue vnciam cum drachma, scriptulis duobus & granis quatuor. Nam Mangelis, vt antè dixit noster Auctor, quinque grana pendit.

Adamas An-
glicus.

Tribus supra Bristolium miliaribus Ducatu Somersetensi, ad Sabrinam flumen, solo rubro & tenaci eruitur Adamantis genus natura expositum, forma nunc plana, nunc trigona pentagonaue aut polygoni. Horum aliquot nobis dono dedit generosus Eques Dn. Georgius Nor-

gius Northum. cuius in ditione erantur. Sunt verò ij paulo obſcurores, & matrice ſua, velut ouo concluduntur tenaci & dura, nunc innumeri nūque exigui & plerumque informes, nunc pauci nūque maiores & elaborati: interdum matrici adhaerentes, nonnumquam ſoluti & in matrice (ſi moueatur) crepitantes, vt *Æ* item lapidem cenſeas. Si artificum industria perpoliantur, orientales ita æmulantur, vt exiguum diſcrimen ſit, ſed duritie ab orientalibus ſuperantur.

De Smaragdo. CAP. XLVIII.

RARIOR & pretioſior eſt Smaragdus, eiſque locus natalis vix agnoſcitur; nullis remanentibus fragmentis, ſed propter raritatem, etiam ea auferentibus negotiatoribus.

PORRO Smaragdus appellatur Perſis & Indis Pachee, Arabibus verò Zamarrut, non Zabarget, vt vulgatus Serapionis libr ſimp. cap. 384. codex, aut Tabarget, vt Pandectarius in litteris T & Z vult. Nam corruptus eſt ille locus cap. de Smaragdo: & Zamarrut legendum eſt.

Pachee, Zamarrut, Zabarget, Tabarget.

VULGARE autem eſt in Balagate & Biſnager, vt ficticias Smaragdos ex vitrearum lagenarum craſſioribus fragmentis conſlent.

Smaragdus adulteratus.

SED & Smaragdi quæ ex Peru noui orbis prouincia aduehuntur, adulterationis ſuſpicionem non carent.

CETERVM plurimum hallucinatur, qui in Electuario de Gemmis Smaragdum præſcribi putant, exiſtimantes per Feruzegi Smaragdum intelligendam: ignorant enim illi linguæ Arabicæ proprietatem, & ipſius Meſuæ mentem non intelligunt. Præterea Meſuæ codex Arabicus legit Peruzegi de Elect. diſt. 1. Et quoniam magna eſt, vt aliquando diximus, apud Arabes inter P & F literas cognatio, facilis fuit lapſus Librarij, vt F pro P reponeret.

Feruzegi.

Peruzegi.

EST verò Peruzaa* Arabibus Turcheſa noſtra, quæ plurima tota Perſia naſcitur. Non fuit igitur Meſuæ mens vt Smaragdus eam compositionem ingrederetur, tamen ſi contra ſentiat Chriſtophorus de Honeſtis, eiſus interpres: ſed Turcheſam voluit, quam omnibus Arabum compositionibus inuici oportet, quæ habent Feruzegi. Nam apud Mauritanos eiſus

Peruzaa, eſt Turcheſa.

nos eius est in medicina vsus, sed apud Indos minimè.

* Idem suboluisse videtur Bellunenſis in eadem cōpoſitione Ele-
ctuarij de Gemmis.

De Rubino. CAP. XLIX.

ἄνθραξ.
Carbuncu-
lus.

Rubini de
Corja.

Carbūculus.

Manus auri.
Arroba.

Balaſius.

Spinellus.

MVLT A ſunt Rubinorum genera. Nobilior Græcis
ἄνθραξ, Latinus Carbunculus vocatur: nō quòd in tenebris
ſplendeat (fabuloſa eſt enim iſta perſuaſio) ſed quòd eius ni-
tor viuacior ſit ceteris. Dicam tamen quod à Gemmario
quodam audiui. Emerat ille aliquot nobiliores Rubinos ex
Zeilan inſula delatos, ſed minutiores, quales ij ſunt quos
vulgo Rubinos de Corja vocamus, id eſt, qui vigeni ſimul e-
muntur. Hos cūm è menſa ſuſtuliffet, latuit vnus in plicis
ſtraguli quo menſa ſtrata erat. Noctu in tenebris animad-
uertit quaſi ignis ſcintillam quandam in menſa. Accedit ad
menſam, accenſa prius cādela, inuenit exiguum Rubinum,
quo ſublato, nullam poſtea in menſa ſcintillam vidit. Non
me latet, negotiatores plerumque huiusmodi fabulas ſuis
dictis admiscere ſolere; ſed penes eos fides eſto.

CARBUNCVLVM igitur appellabimus, cuius ru-
bor fuerit ſplendens & elegans, & qui erit viginti quatuor
quilatum ſiue caratum, vt vulgo vocant. Eiuſmodi ego vi-
di apud Magnatem quēdam in Decā, qui cūm mihi fami-
liaris eſſet, oſtendere tamē noluit, niſi prius data fide id clam-
fore, nec eius regionis Regi me indicaturum. Cēſebatur vi-
cies mille Luſitanicos aureos valere. Ipſe tamē dominus af-
firmabat à ſe emptum ſex auri manus, quæ quinque Luſi-
tanicas arrobas * efficiunt.

SECVNDVM genus eſt quem Balaſium vocant, a-
liquantulum rubens. Vilior hic eſt.

TERTIVM genus eſt, Spinellus appellatus: magis
hic rubet: ſed tamen vilior eſt, quia non habet ſplendorem
illum legitimi Rubini.

INVENIUNTVR & candicantes. Sunt alij ex pur-
pura

para candicantes, vel, ut verius dicam, colore cerasum maturescens referentes. Sunt & qui media parte rubent, altera candicant. Alij media ex parte Sapphiri, altera Rubini.

Huius varietatis causam fieri puto ab ipsa Rubini origine. Cum enim Rubinus in sua rupe aut fodina recens generatus est, candicat, deinde maturescens ruborem acquirit: qui rubor cum temporis diuturnitate concilietur, fit, ut qui ante maturitatem eruti sunt, nunc candicantes, nunc ex rubro languescentes conspiciantur.

Quoniam verò Rubinus & Sapphirus in eadem fodina nasci creduntur, fit interdum ut altera parte Sapphirum representet, altera Rubinum: qui, cum elegans est, & ceruleum colorem cum rubro aequaliter permixtum habet, vocatur à quibusdam incolis Nilacandi, quasi dicas, Sapphiro-Rubinum.

Rubinus & Sapphirus, in eadem fodina generantur.

Nilacandi Sapphiro-rubinus.

Porro Arabibus & Persis Rubinus nuncupatur Yacut: huius regionis incolae manica appellant.

Yacut. Manica.

* Lusitanica Arroba constat triginta duabus libris: hoc est fere modis quinque Italicis, ingens sane gemmae pretium.

De Sapphiro. CAP. L.

Gemma est Sapphirus quae vili emitur: cum tamen ob eius elegantem ceruleum colorem, cuius aspectu oculi mirum in modum recreantur, magni deberet esse pretij. Vocatur ab incolis Nilaa.

Nilaa.

Eius duo sunt genera. Vnum enim obscurius est. Alterum verò splendens, quod genus vulgo Sapphirum aqueum vocant. Vilius hic est, & interdum coloris cuiusdam admixtione Adamantem ita emulatur, ut nonnullos plerumque fefellerit.

Sapphirus aqueus.

Invenitur utrumque genus in Calecut, Cananor, & variis regni Bisnagua locis. Praestantiores ex Zeilan adferuntur: omnium verò laudatissimi ex Pegu.

Sapphirus ex Pegu.

Tametsi verò adeo oculis sit grata haec gemma, nullius tamen quantumvis magna, & viuidi coloris, pretium mille

tium, mille Lusitanicos aureos superasse inuenietur.

De Hyacintho & Granato. CAP. LI.

Hyacinthus.

Granatus.

VILISSIMI sunt hic pretij cum Hyacinthus, tum Granatus, quos volunt nonnulli ex Rubinorum esse generibus, Hyacinthum flavescentem Rubinum appellantes, Granatum verò, nigricantem Rubinum.

NASCUNTUR autem & in Calecut, & Cananor: Granati etiam toto regno Cambaya & Balaguata: Hyacinthi verò & quibusdā Lusitaniae locis provenire feruntur, ut in Belas non procul Olysipone, & multis Hispania locis.

De Iaspide. CAP. LII.

Iaspis viridis.

Porcellanæ.

INVENITUR Iaspidis genus viride, ex quo vasa Murrhina conflantur (Porcellanas vocant) adeò virentia, ut ex Smaragdo conflata videantur.

EX eius fortè genere erit id quod Genuæ ostenditur, quodq; ex Smaragdo esse contendunt, rarius id videndum proponentes, quo maiorem auctoritatem lapidi concilient.

Vasa murrhina ex Iaspide viridi.

HUIUSMODI vas Murrhinum aliquando mihi propositum fuit venale ducētis pardaons siue aureis Hispanicis: cuius, si ex Smaragdo conflatum fuisset, millesimam partem eo pretio vix nancisci potuissem.

De Alaqueca. CAP. LIII.

Alaqueca.
Quequi.

INVENITUR in Balagate lapidis quoddam genus quod Alaqueca, Arabes Quequi vocant, cuius libra minutis fragmentis expoliti, regali Castellano enim potest, tanta est vilitas. Huius tamen virtus reliquarū facultates exuperat, quippe qui sanguinē vnde quaque fluentem ilico sistat. Solent plerumque ex hoc lapide efformari sphaerulae precatæ.

De Oculo Catti. * CAP. LIV.

Oculus Catti magno æstimatur apud Indos.

LAUDATISSIMI inveniuntur in Zeilan. Nonnulli etiam ex Pegu aduehantur, quos eò deferri rumor est ex regione Bramaa.

MULTO maioris is est apud Indos pretij, quam in Lusitania.

Lusitania. Memini enim quendam eò misisse qui hic sexcentis Lusitanicis aureis aestimabatur. Sed cum in Lusitania dumtaxat nonaginta aureos aestimarent, huc relatus, eo, quod nunc dixi, pretio venditus est.

PERSVADENT sibi Indi, eius qui hanc gemmam possidet, facultates non posse imminui, sed semper incrementum facere & augeri. Oculi Catti facultates.

Ego verò quod expertus sum referam. Lineus pannus ita compressus, ut ipsius Gemma meditullium sine oculum tangat, nullo igne vri potest.

* Hunc Cardanus lib. 7. de Subtilitate, Pseudoopalum vocat: de quo, tum etiam de aliis gemmis ille ibi multa. Pseudoopalus.

De lapide Armeno. CAP. LV.

MIXTVS est hic Lapis ex ceruleo & diluto viridi. Appellatur Arabibus Hager armini, id est, Lapis Armenus. Interrogati tamen Armeni, an apud eos nasceretur hic lapis, affirmare non potuerunt. Sed Turci & Persæ medici dixerunt, exigua quidem quantitate apud se vidisse, verum ignorare, num ex Armenia adferretur, nec ne. Aiunt multos inueniri in Vltabado vrbe celebri regni Balaguete. Hager armini.
Lapis Armenus.

Hoc lapide melancholiam purgant Mauritanii medici. Sed tamen experimento didici, segniter admodum purgare.

De Magnete. CAP. LVI.

FABVLOSVM est quod nonnulli de Magnete scribunt, videlicet eas naues quæ Calecut commeant, clavis ferreis non compingi, ob scopulorum è Magnete lapide frequentiam, à quo scilicet attraherentur & raperentur naues, si ferreis clavis fabricata essent. Nam & in Calecut, & toto eo tractu plures inueniuntur naues clavis confixæ ferreis, quàm ligneis. Verum quidem est in Maldiuus insulis naues ligneis clavis esse extructas; id autem ob ferri penuriam potius, & quòd minori constent, fieri puto, quàm quòd à Magnete sibi metuant. Fabulæ de Magnete.

Falsè de Ma-
gnete per-
tuationes.

CETERVM Magnes ideo ferrũ ad se haud quaquam trahit, quòd in eadem fodina nascantur, aut eorum fodinae sint contiguae, veluti quidam existimant: quandoquidem Magnes inuenitur iis locis ubi nullum ferrum est.

SUNT qui putent Magnetem ad se ferrum trahere, ob eam facultatem quam ferro communicauit, qua ad Magnetem feratur: eamq; ob causam Magnetem non maioris esse ponderis, etiam si multum ferrum illi addatur, quàm cum exigua ferri quantitate in bilance positum. At nos contrarium plerumque experti sumus.

Magnes non
est deleteria
facultatis.

SED nec deleterius est hic lapis, quod nonnulli voluerunt. Nam tradunt huius regionis incole, Magnetem paucâ quantitate sumptum, adolescentiam conseruare. Qua de re fertur senior Rex Zeilan, patinas ex Magnete iussisse confici, in quibus cibus eius coquatur. Hoc, ipse cui mandatum erat negotium, mihi affirmauit.

Patina è
Magnete.

De Margarita. CAP. LVII.

NUNC superest, vt de Margaritis scribamus, quae non modo ad decorem; sed etiam ad medicamenta expetuntur.

Vnio.

PRÆGRANDES igitur Margaritæ, Vniones Latinis dicuntur, quoniam vix duæ reperiuntur magnitudine, figura & nitore similes. Minores appellantur Latinis Margaritæ simpliciter. Arabibus & Persis Lulu, Indis Moti, in Malauar Mutu, Lusitanis Aliofar, quod Arabicè sonat de Iulfar, is est portus in mari Persico, ubi laudatissima generantur. Nam tametsi Barem, Catifa, Camaran, aliique huius maris portus eas laudatas mittant: quia tamen nostris notior fuit initio hic portus, ab eo nomen Margaritæ indiderunt lingua Arabica Aliofar.

Margarita.
Lulu. Moti,
Mutu. Alio-
far, Iulfar
portus.

Margaritæ
Orientales.

HINC etiam fit vt illæ Orientales appellentur, quoniam hic sinus Persicus Orientalis sit, si cum nostra Europa conferatur.

Margarita-
rũ captura.

GENERANTVR etiam Margaritæ à promontorio Comorim,

Comorim, ad insulam vsque Zeilan (quæ captura & piscatio Regis Lusitaniæ est) sed minutiores maxima ex parte, nec cum superioribus conferendæ (quæ magnæ sunt & omni dote absolutissimæ) ideòque etiam viliori emuntur.

GENERANTVR & in insula Burneo, quæ tamen si sint grandes, formæ tamen elegantia à superioribus vincuntur. Sic & nonnullas Chinarum regio mittit, sed viles.

CERTVM est etiam in nouo orbe inueniri, verum nulla ratione cum Orientalibus sunt conferendæ. Nam aut obscuræ sunt, & nubili coloris, aut nullo orbe lauoreq; commendantur.

ORIGO atque genitura est è conchis, haud multum ab ostrearum conchis dissimilibus. Conchæ autem quæ superiori maris parte natant, grandiores Margaritæ generant: Quæ verò in alto mari degunt, minutiores proferunt.

Margaritarum origo.

HÆ conchæ aëri expositæ siccantur, & sese pandunt, in quarum carne inueniuntur Margaritæ nunc multæ, nunc paucæ, pro concharum magnitudine.

INVENIUNTVR & in nostratibus conchyliis ostreisue, sed minus nobiles.

OMNIVM autē præstantissimæ ad generandas Margaritæ censentur eæ Conchæ laues & candidæ, quas eius regionis incolæ Cheripo appellant, ex quibus cochlearia poculâque conficiuntur.

Cheripo.

VERVM Cheripo non id est conchylium quod vulgo Matrem perlarum vocamus. Nam id Chanquo incolæ vocant, ex quo videlicet mēsa, cistula, spherula precariæ fabricatur: quod licet parte externa scabrum sit & impolitum, interna tamen lauißimum est, & aspectu pulcherrimum.

Chanquo.

DEVEHITVR id Conchylium Bengala mercimoni gratia, ubi expolitur & poculi vices supplet: maxima tamen ex parte conficiuntur ex eo armillæ & alia opera. Fuit enim olim istic consuetudo, ut nullæ nobiliores virgines cor-

Consuetudo de virginibus.

rumpi possent, nisi huius generis armillis brachia exornata haberent. Nunc verò desit ista consuetudo: eamq; ob causam viliori emuntur hæc conchyliæ.

Instrumenta
discernendis
Margaritis
idonea.

HABENT mercatores huius regionis cuprea quedam instrumenta multis foraminibus pertusa, quibus pretia Margaritis imponere solent. Nam quæ per instrumentum minoribus foraminibus pertusum transeunt Margaritæ, vnius sunt pretij, vendunturq; per drachmas. Quæ per instrumentum maiora paulum foramina habens, maioris sunt pretij: & ita deinceps pro foraminum, quibus instrumenta prædita sunt, quibusq; Margaritæ transmittuntur, magnitudine, pretia intendentes. At quæ adeò sunt minuta, ut perforari non possint (arte enim perforantur, non natura, ut fabulantur quidam) cedunt officinis; quæ de causa in Europam exportantur. Harum uncia duobus fortè assibus Gallicis venit.

Unionum
magnitudo.

MAXIMÆ quæ ad promontorium Comorin generantur Margaritæ, pendebant centum frumenti grana. Talium pretium, mille quingentorum aureorum in singulas esse solet. Multo maiores ego vidi, quas in insula Burneo captas asserebant: sed non erant eius elegantia cuius superiores. Vidi aliam hic captam, quæ centum sexaginta grana tritici penderet.

Margaritis
autor resti-
tuitur.

SENECTUTE pondus earum minui, & coloris elegantia immutari creditur. Diu autem oriza leuiter confracta & sale versatas, pristinum vigorem & fulgorem recuperare, expertus sum.

CERTVM est, Margaritas post plenilunium captas, cum tempore minui & decrescere. Quæ verò ante plenilunium capiuntur, huic vitio haudquaquam sunt obnoxia.

Indis nullus
Margarita-
rum in me-
dicina vsus.

CETERVM rarò in medicum vsus venit Margaritæ apud Indos. Mauritanii verò frequenter, nostro more, Margaritas cordialibus medicamentis iniiciunt.

INDI.

INDICARVM
ALIQVOT PLAN-
TARVM HISTORIÆ,
LIBER SECVNDVS.

De Arbore tristi.

CAP. I.

IN medicamentis & stirpibus Indicis nobis incognitis non abs re fore duxi, initium facere ab arbore quadam, quæ non nisi à solis occasu usque ad eius ortum floret, interdum minimè.

ARBOR est Oleæ magnitudine, foliis Pruno similibus, flore noctu (dū scilicet floret) odoratissimo, nullius quod sciam vsus propter teneritatem: nisi quod florum pediculis, qui lutei sunt, huius vrbs incolæ vtuntur cibis tingendis, siquidem Coci modo insciant. Et volunt etiam nonnulli aqua stillaticiam florum, oculis vtilē esse admoto lineo panno hac intincto.

Arboris tris-
tis descri-
ptio.

PECVLIARIS est hæc arbor Goæ, quam è Malacca allatam asserunt. Eam sanè nusquam alibi per Indiam vidi. Hanc Goæ Parizataco: in Malayo Singadi vocant. Arboris tris-
tis nomen illi inditum, quod dumtaxat noctu floreat.

Aqua è flo-
ribus Arb.
tristis.

Parizataco,
Singadi.
Arbor tristi.

FABVLANTVR autem indigenæ, Satrapæ cuidam nomine Parizataco elegantem fuisse filiam, quæ cūm Solem deperiret, eam ille compresserit. Cūm verò postea illam relinqueret alterius amore irretitus, Parizataci filia præ amoris impatientia sibiipsi mortem consciuerit. Ex cuius cremata cineribus (nam adhuc vruntur in hac regione cadaue-
ra) hæc nata est arbor, cuius flores adeò Solem exhorrent, vt eum videre non sustineant.

Fabula de
Parizataci fi-
lia.

CETERVM horum florum fragrans odor, duorum aliorum odoratissimorum florum memoriam reuocauit.

PRIORES sunt dicti Mogori, mali aureæ floribus Mogori.

M 3

multo

multo odoratiores, quorum stillaticius liquor eundem apud istos usum obtinuit, quem apud Hispanos florum mali aurea aqua.

Champe.

ALII flores (quorum hic magnus est usus) dicuntur Champe, odore gratiori quam Liliū album.

Indi odora-
mentis de-
ditissimi.

PORRO (quandoquidem in odoramentorum mentionem incidimus) odoribus adeo dediti sunt huius regionis incolae, ut plerumque cibo abstineant, ut habeant unde odores sibi comparare possint, ideoque non immerito proniores in venerem esse censentur.

MVNERA quae à tenuioribus offerri solent Regibus, praedicti sunt flores, & rosa nostrates, quibus solent cubicula Regis insternere, & coriis floribus variis depictis ornare.

NARRARVNT mihi quidam, tantam esse huius gentis in odores amentiam, ut tributa ex odoribus & floribus in singulos annos Regi Bisnager soluta, ad quinq. milium Hispanicorum aureorum summam ferè accedant.

De Nimbo.

CAP. II.

Nimbo historia.

AB omnibus huius Indiae incolis Nimbo vocatur, arbor quaedam Fraxini magnitudine, folio Oleae, acutiore tamen, per ambitum serrato, utraque parte viridi, non cinereo aut villosa. Multis luxuriat foliis, flos candidus est, & fructus exiguis oliuis similis.

Nimbo facultates.

UTILIS est haec arbor in usu medico. Nam folia trita & vulneribus cum hominum, tum iumentorum cum succo Limonum (mali Assyrii genus est) imposita, miraculose eas sanant. Foliorum succum utilem esse ferunt lumbricis necandis, cum Balaguate incolae, tum Malauarense: quod rationi consonum est, cum nonnihil amaritudinis possideant.

Oleum ex Nimbo.

EXPRIMITVR in Bisnager & Malanar oleum ex eius arboris fructu, quod huc mercimoniij gratia deportatur. Vtilissimum id est aduersus neruorum dolores, si eo calido inungantur.

De Ne-

De Negundo.

CAP. III.

PROVENIT in Balaguete & Malauar arbuscula Negundo
historia.
quedam Perfice magnitudine, frequentibus ramis: qui re-
cisi frequentiores latioresq; renascuntur, foliis Sambuci, si-
mili modo per ambitum serratis & aliquantulum hispidis:
flos ex cinereo candidus: fructus niger, Piperis magnitudi-
ne, aut paulo maior. Malauar incolæ eum suis eduliis Caril
nuncupatis inspergunt.

VULGARE nomen est Negundo, nonnulli in Ba-
lagate Sambali appellant: in Malauar Noche.

Negundo.
Sambali.
Noche.
Negundo
facultates.

MULTIS facultatibus prædita est hæc arbor. Tene-
riorum ramulorum cum foliis decocto, aut ipsis elixis &
contusis, vtilissimè contusa fouetur, modò nō adsit vulnus.
Friguntur interdum iidem rami cum foliis in oleo, & con-
tusionibus applicantur, resoluunt enim tumores & curant.
Frequēs adeo est huius vsus, vt in omnibus doloribus, frictum
cum oleo, aut elixum exhibendum censeant. Non desunt
qui supra vulnera admonerint, vnaq; nocte dolorem sustu-
lisse, materiamq; digestisse affirmant: deinde foliis contusis,
ipsis vulneribus impositis ita emundasse vulnera, vt breui ad
cicatricem perducta sint.

VTILEM perhibent esse mulieres ad iuuandum con-
ceptum: eius enim succo aut decocto epoto, vteros ad con-
ceptionem preparari. Ego malim præmandi, valentius enim
futurum existimo medicamentum. Masticata folia, oris ha-
litum commendant. Acrimonia verò cuiusdam participant,
veluti Nasturtium: vnde manifestum est, calidam esse hanc
plantam. Experti sunt nonnulli Veneris stimulos & impetus
cohibere, eamque ob causam Viticem esse contenderunt: sed
valde errant. Nam Vitex multum ab hac arbore differt.

Negundo
vitex nō est.

De Iaca.

CAP. IIII.

ARBOR est in India prægrandis, fructum in summo
caudice, non in ramis, ferens, prægrandem, magni Melonis

Iaca histo-
ria.

effigie, interdum maiorem, foris virentem, intus verò fuluescentem, multis spinulis instar erinacei, sed mollibus obseptum. Continet autem hic fructus in se magnas quasdam nuces duro putamine tectas. Cortex fructus gustu Melonis, sed difficillimæ concoctionis, nempe qui plerumque soleat, ita ut assumitur, excerni. Nuces verò intus natæ, torrentur aut elixantur, abiectoque putamine (qui nullius est usus) castanearum modo, quibus sunt persimiles, eduntur.

Iaca.

VOCATUR hic fructus in Malauar Iaca: in Canara Panaz. & Guzarate Panaz. Nasceatur autē dūtaxat in maritimis.

EXPERTVS sum cum in me, tum in plerisque aliis, hasce castaneas siue nucesalui profluvia mirum in modum sistere.

Iacerus.

*Hanc arborem describit Lud. Roman. lib. 5. cap. 15 suarum navigationum, his verbis: In Calecut reperiuntur nonnulli fructus, quos cultores *Iaceros* appellant. Caudici eius arboris amplitudo Pyri est: fructui magnitudo bini ac medij palmi, crassitudinis verò humanæ coxæ. Gignitur fructus in caudice arboris subtus frondes, alij circiter medium caudicem. Colos est viridis, cetera nuci Pineæ haud absimilis, vinaceis tamen minutioribus. Cum maturescere incipit, obducit nigricantem colorem, marcereque videtur. Legitur is fructus mense Decembri: saporis sicut fermè Peponis moschum redolentis, parumque, si saporem quæras, abest à cotoneo persico, eodemque mitiore. Variam in cibatu voluptatem patit. Videberis modò edere fauum mellis, modò suaue medicum malum comedere. Intra, membranas habet ut Malum punicum, inque eis delitescunt fructus nescio qui, mollibus non dissimiles castaneis. Si enim igne torrentur, saporem castaneæ representant. Propterea fateri licet, non esse excellentiorem digniorēve illo fructu quempiam.

De Iamgomas.

CAP. V.

Iamgomas
descriptio.

ARBOR Pruni magnitudine sponte nascitur in agris & etiam in hortis Baçaim, Chaul, & Batequala, multis spinis horrens, foliis itidem Pruni: floribus candidis, fructu Sorbo simili, gustu Prunorum adstringente & acerbo. Cum primū emergit, Strobilo persimilis est. Vocatur incolis Iamgomas.

Iamgomas.
Iamgomas
serendi ratio.

ACCÉPI à fide dignis viris, optimam serendi rationem esse, si fructus, postquā eum ederit certa quadam aui, excretus,

excretus, vnà cum excremento seratur. Facilius enim hac ratione satus emergit, citiusque fructifera sit arbor.

De Carandas.

CAP. VI.

ARBUSCVLA est arbuti magnitudine, foliis similibus, copioso flore, odore Periclymeni: fructu exiguis malis persimili, nigricante per maturitatem, gratissimoque vuarum sapore, ex quo à nonnullis vinosus succus exprimitur. Fructus autem virens magnitudine est nucis ponticæ cum suo putamine, interdum maior; succum nonnumquam exstillans viscidum & lacteum. Editur à nonnullis fructus maturus cum sale. Solet tamen, cum viridis est, muria aut aceto cõdiri, & ita asservari, ad excitandam elanguescentem appetentiam.

Carandas
historia.

NASCITVR tum in continenti, tum in Balagate, vocaturque Carandas.

Carandas.

*Huic ferè similem describit Ouedus lib. 8. suæ historiæ cap. 12. in hunc modum: In Hispaniola insula, vasta est arbor pulchraque materie firma & utili, *Auzuba* nomine, fructu quidem longè suauissimo, vt sunt pyra apiana, muscatellina vocant, sed qui lacteo succo eoque viscido & glutinoso abundet, qualis est qui in ficibus immatoris: idcirco molestus his qui eo vescuntur, nisi prius fructum in aquam iniiciant, & lacteum succum digitis exprimant qui in aqua sedit.

Auzuba.

De Coru.

CAP. VII.

CORV lingua Canarica dictus, frutex est in Arbuti altitudinem assurgens, aut paulo minor, foliis mali Persicæ, floribus candidis, Periclymeni odorem emulantibus. Hunc Lusitani Indiam incolentes Herbam Malauaricam nominant, quoniam Malauarenses eius vsum primum docuerunt. Hac etenim planta cuiuscumque generis dysenterias præsentissime curant, euacuata primum magna ex parte peccante materia, alioqui facile in eundem morbum rursus incidunt.

Coru histo-
ria.

Herba Ma-
lauarica.

VSVS est corticis radicum primum exsiccati, quoniam recens lacteum liquorem exstillat, quem initio calidum putauimus, sed degustatum, inspidum & frigidum inuenimus. Quamobrem ob eius effectus, frigidum & siccum constitui, plus tamen siccitatis quàm frigiditatis obtinentem: in quo or-

dine etiam huius regionis medici constituunt.

Coru facul-
tates.

PVLVEREM huius radice contusa in ollulam distillatoriam imponimus, ac cum sero lactis maceramus: deinde additis Ammeos, apij, coriandri sicci, & cumini nigri seminibus tritis & torrefactis, vnciaeque vna butyri non saliti, ignis calore elicimus aquam stillaticiam, cuius quatuor vncias cum aqua stillaticia rosarum, aut aqua e pediculis rosarum, aut plantaginis duabus vnciis egro propinamus. Quod si opus est, adiicimus puluerem pastillorum ex herba Malauarica confectorum. Formantur autem ex iisdem rebus e quibus fit aqua, dempto butyro. Iniiciuntur etiam clysteres ex hac aqua confecti magno cum successu: sed frigidi, quoniam regio calida est. Quod si necesse sit, eam aquam bis singulis diebus propinamus, mane videlicet hora sexta, & a meridie hora secunda. Cibus est oriza sero lactis macerata, & pulli gallinacei in aqua orizae, quam Canje vocant, macerati, pro virium egri robore cibum subministrantes. Certe vino omnino abstinemus, nisi urgente admodum necessitate in inueteratis dysenteris eius necessarius sit usus.

Canje.

SED tametsi mihi semper bene successerit huius aquae usus; cogor tamen fateri Malauaricam herbam ab ipsis Malauarensibus preparatam, magis praesentanea opem adferre. Ea vero paratur ex iisdem, e quibus nostra aqua, rebus tenuissimè tritis, & sero, aut aqua orizae probe cocta maceratis. Sunt qui succum ex planta virente exprimant, cuius septem vncias mane exhibent, & totidem sub vesperam, si necessitas urgeat. Sed quoniam amarus est succus & ingratus, ab eius potu serum propinare ad os eluendum solent. Quod si Malauarenses fortiori adhuc remedio opus esse vident, opium admiscere solent, tametsi id semper strenuè negent.

SALVTARE est item hoc medicamentum stomachi debilitati: tum etiam vomitus compefcit, cum aqua Menthae & Mastiches puluere sumptum.

De Aua-

De Auacari. CAP. VIII.

EST etiam in hac prouincia pusilla arbor, maior ta-
men superiore, quæ solius, floribus & fructu Myrto perquam
similibus constat. Fructus eiusdem etiam est cum Myrto sa-
poris, multo tamen astringentior. Hanc plantam Auacari. Auacari hi-
storia.
nominant incole. Nascitur in montibus.

AIUNT miræ esse efficacie aduersus inueteratas dysen-
terias è causa frigida prouenientes. Eius experimētum se fe-
cisse asseruit Lusitanus quidam senex in filia sua, quæ cum
integrali anno dysenteria laborasset, nec ei quidquam reliqua
medicamenta profuissent, sumpto huius plantæ cortice trito
& in aqua orizæ macerato in ptisanæ modum, sanata est.
Hanc arbusculam trifolium olere ferunt. Auacari fa-
cultates.

De Mangas. CAP. IX.

TAMETSI ij fructus qui apud Indos nascuntur, longè
sint excellentiores iis qui in Europa proueniunt, veluti aurea
mala, citria, ficus, vua, persica, punica, & similes; omnibus
tamen præstat fructus quidam apud eos nascens quem ipsi
Mangas vocant. Tanta est enim eius suauitas, vt cum in
foro prostat, Ormuz incole, apud quos frequens est cum a-
liis fructibus iā enumeratis, reliquis neglectis, hunc sibi emāt. Mangas.

COLLIGENDI tempus est in regionibus calidiori-
bus, mense Aprili: aliis regionibus serotinis, Maio & Iunio:
interdum tamen Octobri (quem ipsi Rodolho vocant) &
Novembri. Mangas au-
tumnus.

CETERVM pro regionum natura & diuersitate, va-
riat etiam saporis bonitate hic fructus.

PRIMAS igitur tenet is qui in Ormuz nascitur. Se-
cundum locum obtinet qui in Guzarate prouenit, præsertim
is qui per excellentiam Guzarateus nuncupatur, magnitu-
dine quidem reliquis cedens, saporis tamen & odoris gratia
iis superior, exiguo intus osse siue nucleo. Tertium bonitatis
gradum obtinet quem Balagate gignit, maior in vniuersum
supradictis. Mangas de-
lectus.

supradictis. Memini enim duos vidisse, qui quatuor libras cum dimidia penderent. Sed inter eos suauior mihi visus est quem proferunt Chacanna, Quindor, Madanager & Dultabado primarie vrbes Regis Nizamoxa. Boni sunt item ij fructus qui in Bengala, Pegu & Malaca proueniunt.

Mangas ar-
bor bifera.

HABEO in meo pradio quod est in Bombaim (cuius in priori huius Historie parte memini) arborem huiusmodi fructus proferentem, quæ bifera est. Nam Maio mense fructum fert saporis quidē & odoris gratia excellentiorem; Autumni verò sub finem, alium superiori magis commendabilem, quoniam præter tempus solitum nascatur.

Mangas fa-
cultates.

COLORE est is fructus ex viridi rubescente, & odore gratissimo. Exempto cortice, editur aut sine vino, aut generoso aliquo vino maceratus, veluti persica duracina. Conditur etiam saccharo, interdum verò & aceto, & oleo, & sale, inspersis in eius meditullio gingibere, & allis. Interdum editur cum sale, & nonnumquam elixus. Frigidus verò est & humidus, quemadmodum persica. Eius ossiculis assatis, alui profluvia sisti aiunt, quod verum esse deprehendi: nam degustata, suberinas glandes sapiebant. Nuclei verò recentes, lumbricos & ventris tineas necare dicuntur, quod rationi consonum esse puto, ob eorum amarorem.

* Hic fructus in memoriam mihi reuocat Laiama Ouiedi, quem septimo suæ Historiæ lib. cap. 13. describit, tamen plus similitudinis habere videatur cum eius Anon, de quo lib. 8. cap. 18. Vtriusque igitur historiam hinc adscribam ut vtra huic fructui magis quadret, lectori diiudicandum relinquamus.

ANON igitur arbor est cuius fructus magnam cum Guanabano similitudinem habet, cum forma, tum carne & semine. Sed & ipsa Anonis arbor Guanabani arbori simillima est cū magnitudine, tum forma & folio. Duabus verò in rebus differunt, primum, quod huius fructus minor sit Guanabano, corticique color luteus, qui in Guanabano viridis est; deinde quod meo quidem iudicio gratiores sit palato Anon, quam Guanabano, utpote firmiore carne. Vtrumque magno in pretio habent Indi Americi, & diligenter in suis prædiis colunt. Hæc Ouiedus de Anone: Nunc ad Laiama historiam accedamus.

Laiama.

NASCITVR in Hispaniola, reliquisque vicinis insulis fructus quidam, quem nostri à Strobili siue Pinæ nucis similitudine Piñas appellant, non quod eiusmodi lignosas squamas habeat, sed quod eius cor-

huius cortex simili modo distinctus videatur, tametsi non squamatum, sed peponis modo cultello integer auferatur. Vt autem succi bonitate & suauitate reliquos fructus hic antecellit, ita color illi pulcherrimus ex luteo virescens, paulatim per maturitatem virore euanescente. Odori iucundissimus, qualis ferè in eo Persicorum genere quod à malis & cotoneis nomen apud Italos & Hispanos inuenit, magnitudo illi vulgaris Melonis. Nascuntur verò singuli fructus ex Cardui genere aspero & spinoso, oblongis præditi foliis, è quorum medio profilit caulis rotundus vnicum ferens fructum, qui post 10. aut 12. mensem demum maturefcit. Eo sublato, nullus præterea in planta nascitur fructus, ideoque ea velut inutilis abicitur. In extremo fructu, interdum verò etiam in extremo caule sub fructu enascuntur veluti germina & tutiones quidam qui fructui magnum addunt ornamentum. Hi sunt tamquam semen: panguntur enim tribus sub terra digitis, sic vt media turionum pars ext. a solum extet, atque radice agunt, fructumque suo tempore perficiunt. Varia sunt eius genera, quæ pro linguarum varietate diuersis nominibus nuncupantur: tres verò distinctæ species notantur, prior *laama* ab incolis appellata; altera *Boniama*, tertia *laogua*. Posterior hæc carne est candida, gustu vinoso, sed acido & acerbo. *Boniama* carne est candida, gustu dulci & quodammodo fatuo. *laama* reliquis oblongior est, & bonitate illis præstat, carne fuluescente, dulci & suauis gustu. Per omnium tamen carnem sparsæ sunt veluti fibræ quædam tenuissimæ, quæ tametsi palatum inter edendum non offendant, gingiuas tamen lædunt, si crebrius quis eis vescatur. Quibusdam locis nascuntur etiam hæc genera sponte in agris abundanter: at quibus cultura accessit, longè sunt illis suauiores, & cultoris beneficium abundè compensant. Huius fructus abundantia auctoritatem eius minuit: Sed tamen & his insularibus cum bonitate, tum magnitudine præstant qui in continenti nascuntur. Maturus fructus quindecim tantum aut viginti diebus conseruari potest. Hactenus Ouedus.

H v n c Theuetus lib. Singularium America. cap. 46. *Nana* à Brasiliensis vocat. radit, eoq. plurimum in suis ægitudinibus vesci. Alium item huic similem describit nomine *Hoyriri* cap. 33. eiusdem libri.

De Musa.

CAP. X.

HÆC planta non nisi semel seritur. Nam semel sata, ex trunci pede multos stolones producit, qui in arbusculas euadunt. Truncus ex squamoso foliorum cortice constat: foliis amplissimis, binorum cubitorum vel amplius longitudine, cubiti latitudine, excurrente per medium lata crassaque costa. Nullis constat ramis, sed è germine flores quosdā coniunctim profert, subrufo, oui effigie, & palmi longitudine, è quibus circumeminent pediculi, centum interdum ducentos aut plures ficus sustinentes.

Musa historia.

NASCITUR in Canara, Decan, Guzarate, & Bengala: vo-

Quelli, Pa-
lan, Piçan.

Guinea.
Bananas.

Musa, Amu-
sa.

Ficus Martab-
anis.

Chincapalo-
nes.

Iminga.

Musæ facul-
tates.

gala: vocaturq; illis Quelli. Nascitur etiã in Malauar, vbi Palan*; & in Malayo, vbi Piçan dicitur. Prouenit etiam plerisq; aliis locis, & in ea Africa parte quam Guineam appellant, vbi Bananas * nuncupantur. Arabes eum fructum Musa, aut Amusa vocant. Sic & Auicēna, & Serapio, & Rhases, qui de hoc fructu peculiari capite scripserunt. Scripserunt fortè & alij, quos mihi videre non contigit.

COMMENDANTVR ij fructus qui in Martabã proueniunt: primũ enim è Bēgala eò delati sunt, deinde sati vt gratiores euaderēt: vocātur nunc ij, ficus Martabanis. Alij adhuc inueniuntur meo palato gratiores & odorati, Cenorins appellant: sunt ij laues, flauis, & plenis. In Malauar sunt Chincapalones dicti, suaues & palato grati, pleni, colore virescentes. Laudantur etiam in Sofala nati, Aethiopibus Iminga dicti. Inuenitur etiam in Baçaim aliisq; prouinciis genus quoddam amplum, plenum, palmi longitudine. Id assatum & vino deinde maceratum inspersa Canella, multo melius sapit quàm malum cydonium assatum. Idem fructus per medium sectus, & in sartagine cum saccharo probè frictus, insperso postea cinnamomo, gratissimus est cibus.

SCRIBIT Auicēna lib. 2. cap. 491. paucũ præbere alimentũ, bilem generare & pituitã: prodesse tamen aduersus pectoris & pulmonum incendia, stomachũ autem offendere. Idcirco biliosis, ab huius esu, oxymel cũ seminibus propinandum esse: pituitosis verò mel. Vtilis est renibus, & vrinã ciet.

SCRIBIT Rhases lib. de re med. 3. ad Almanf. cap. 20. noxium esse stomacho, appetentiam deicere; subducere tamen aluum, & gutturis exasperationes lenire.

SERAPIO autem lib. simp. cap. 84. ex aliorum auctoritate Musam in sine primi calfacientium & humectantium ordinis esse asserit, & utilem esse aduersus pectoris & pulmonum ardores, eisq; qui liberalius hac vescuntur, stomachum pragrauari: augere tamen fortum in vtero, renibus opitulari,

spitulari, urinas ciere, & venerem exstimulare.

PRÆSCRIBUNT medici Indi hunc fructum in febribus aliisque morbis.

RIDICULUM autē est quod scripsit quidā Francis- Ridiculum
Musæ et y-
mon.
canus. Appellatur, inquit, hic laudabilis fructus Musa, quod dignus sit Musis, aut quod earū sit cibus. Addit præterea eum esse fructum quem degustauerit Adā in Paradiso terrestri.

*Iam aliquot annis in ea opinione fui, ut existimarem Musam Arabum eam esse plantam cuius Plinius lib. 12. cap. 6. meminit his verbis: Maior alia pomo, & suauitate præcellentior quo sapientes Indorum viuunt. Folium alas auium imitatur, longitudine trium cubitorum, latitudinis duum. Fructum cortice emittit, admirabilem succi dulcedine, ut vno quaternos satiet. Arbori nomen Palæ, pomo Ariæ. Plurima est in Sydracis, expeditionum Alexandri termino, &c. Nam ferè omnia pulcherrimè ad Musæ descriptionem quadrant. Huc accedit, quod in provincia Malauar, quæ supra Indum flumen est, intra verò Gangem, Palan nomen adhuc retineat, à quo Latini suum Pala mutuati videntur.

*Vlysi pone ubi aliquot plantas vidi, minimè tamen fructiferas, nomen hoc retinet, vocat enim etiamnum Figuera Banana, id est, ficum Figuera ba-
nana. Bananas ferentem: Eius iconem satis affabre pictam inuenies apud Matthiolum commentariis in lib. 1. Dioscoridis cap. de Palma.

CETERVM meminit huius fructus Lud. Rom. lib. nauigationū suarum 5. cap. 15. ac tria eius genera constituit. Meminit item F. Brocardus qui Terram sanctā descripsit, sub nomine Pomorum paradisi, quem per omnia secutus est Cardan. lib. de subtilitatibus. Sed & The- Poma Para-
disi. uetus lib. Singularium Americæ. cap. 33. eundem describit, atque *Pa-
cona*, arborem verò *Paquouere* Americis vocari tradit, Ouedus verò no- Pacona.
Paquouere. mine improprio Platanum appellat lib. Historiæ Indiæ 8. cap. 1. cuius descriptionem tamquam pleniorē omiſſis ceteris (ne toties repetita lectori fastidium pariant) hinc subiungemus.

INVENTVM, inquit, hic fructus Platani nomine, tamen si ne- Platanus. que arbor dici possit, neque vera sit Platanus: sed plāta quædam huic Indiæ haudquaquam peculiaris, & aliunde translata sub Platani nomine. Interdum autem hæc improprie dicta Platanus in arboris celsitudinem excreſcit, & hominis crassitiem intumescit: alias verò coxæ humanæ crassitie conspicitur, pro soli natura & vbertate augescens. Ab infimo ad summum folia fert amplissima, interdum duodecim palmos longa, ternos aut quaternos lata, plerumque minora. Hæc ventorum flatibus facile multifariam dissecantur, & ex costa illa per folij longitudinem excurrente pendere spectantur eum in modum dissecta. Totæ planta veluti germen est aut surculus, in cuius summo nascitur pediculus aut malleolus brachiali crassitudine, qui vñā producit, viginti, triginta, interdum centenos & plures fructus palmari longitudine brachiali que crassitudine sustentem, nonnumquam maiores, quandoque etiam ampliores pro plantæ ætate & soli fertilitate.

Cortex

Correx huic satis crassius, sed qui facile eximatur, continens pulpa-
 siue carnem bubulae medullae persimilem. Integra vva ante matu-
 ritatem colligenda est, cum videlicet aliquis fructus flavescere incipit, de-
 inde in ædibus suspendenda, illic enim plenam maturitatem conse-
 quitur. Hic fructus in duas partes per longitudinem apertus & utrum-
 que incisus, deinde insolatus, gratissimi est saporis, & caricas succi bo-
 nitate superat. Tegulae item impositus, & in clibano coctus cor res-
 cit, & suauissimus est. Sunt qui cum carnibus elixent, cortice exem-
 pto olla imponentes cum carnes ferè coctae sunt, diutinam enim co-
 ctionem non fert: sed neque maturus nimium, neque omnino acer-
 bus deligendus est. Sunt qui crudum edant, at maturum, siue panca-
 lioe aliquo condimento, gratissimi etenim est saporis, nec minus sa-
 lubris & facilis concoctionis. Caudex qui vvam profert annuus est, &
 semel dumtaxat in vita fructus gignit: verum ad radices confluent
 quinque, sex, aut plures furculi qui parentem renouat, & subsequente
 anno fructum perficiunt. Exempta vva abicitur planta utpote inuti-
 lis. Adeo verò fecunda est haec planta, ut numquam intercidat, sed
 subinde novas proles gignat, ut fructus toto anno uberrimè legere li-
 ceat. Formicae huic plantae admodum infestae sunt, ideoque plurimae
 hic initio perierunt, antequam aduersus eas inuenta essent remedia.
 Peregrina enim, ut initio diximus, est haec planta, & huc ex magna
 Canaria anno Domini 1516. primum translata. Haec ex proluxa Oue-
 di descriptione desumpta.

De Doriones.

CAP. XI.

Doriones
 descriptio.

INTER celeberrimos Indiae fructus recensentur à ple-
 risque Doriones in Malaca vocitati, fructus Melopeponis
 magnitudine, denso cortice rostratisque tuberculis plurimis
 obductus, veluti is quem Iaca Goæ vocant, de quo cap. 4. di-
 ximus, foris virescens, intus verò concameratus, seminâque
 exigui oui gallinacei magnitudine in singulis cameris conti-
 nens, coloris & saporis eius condimenti quod ex amygdalis
 cõtusis, lacte, farina, aqua rosacea & saccharo fit, Manger
 blanc Galli vocant, non tamen ita mollescentia aut gluti-
 nosa: in nonnullis verò non candida sunt, sed pallidi coloris.
 Ossiculum hac in se continet mali persici ossiculis persimile,
 sed rotundum. Folia huius plantae medium palmum oblõga,
 acuta, salso gustu, colore viridi dilutiore parte auersa, inter-
 na verò parte admodum virescentia: flos è candido flavescent.
 Arbore Juglandis modo praegrandem esse aiunt, foliis laurinis.

Alia Dorio-
 nes descri-
 ptio.

SUNT alij qui hunc in modum describunt: Fructus est

Strobili

Strobili siue nucis pineæ magnitudine, interdum multo maior, & eiusdem ferè formæ, nisi tubercula illa siue aculeos multo tenuiores acutioresq; haberet, Erinacei spinis ferè similes. Intus quatuor cōcamerationibus siue canaliculis constat, medullamq; siue pulparam continet pinguedini illi lactis similem quam Hispani Nata, Galli Crème, Itali Capo di latte vocant. Folio est virente, cuspidis lanceæ effigie, ducto per longitudinem duplici neruo, è quo deinde aliæ venulæ per folij latitudinem euagantur. Arborem ipsam ingentem ferunt, nec nisi post quadragesimum annum fructum edere; alij verò post quartum annum fructiferam esse. Fructus maturus viridis est quidem coloris, sed diluti & elanguescentis.

*Cum hoc fructu planè conuenit Guanabanus Ouiedî, quem lib. 8. suæ historiæ cap. 17. describit, quemq; per vniuersam ferè Americam siue nouum orbem nasci tradunt.

GVANABANVS igitur procera arbor est, & formosa, folio eius Guanabanus. Medicæ aliquam Limoneram appellant, virente: fructu pulcherri-
mo, mediani Melonis magnitudine, qui tamen interdum in capitis pueri crassitudinem excresecat. Cortex huic fructui viridis, & qui certis quibusdam squamis distinctus videatur, vt Strobilus, lenioribus tamen neque ita tumentibus, quandoquidem totus cortex tenuis sit, neque crassior quàm in pyris. Caro ead. dissima saporisq; delicatissimi, quæ facillè pinguedinis lactis instar, in ore resoluitur. Per eius carnem sparsa sunt semina magna, Cucurbitarum seminibus aliquanto maiora & nigricantia. Frigidus est hic fructus, & per æstus vtilis. Nam tamen si quis integrum Guanabanum deuoret, nullum inde sentiet nocumentum. Infirma est ligni materies. Hæc Ouiedus.

CETERVM hic Guanabanus diuersus est ab eo cuius Cæsar Scaliger, lib. de Subtilitat. aduersus Cardanum exercitatione 281. part. 6. meminit in hunc modum:

GVANABANVS arbor est Pini stipite, procera, folio magno oblongoq; fructus Melonis magnitudine: cortici, color viridis, splendor Cydonij, digitalis crassitudo. Caro intus candida, dulcedine lactis coacti, semina continet phasiolacea. Hunc enim esse puto qui superioribus annis ex Æthiopæ Mozambique Antuerpiam allatus est fructus crassus, sesquipedali longitudine, cui densus durusq; cortex tenui molliq; vt in cydoniis, sed viridi lanugine obductus, aliquot per longitudinem excurrentibus venis, siue potius sulcis, vt in Melonibus. Extrema parte in mucronem desinit: Superiori verò, qua videlicet è ramis dependet, pediculo inhæret firmo, duro & fibroso. Continet hic fructus pulparam candicantem, qua Æthiopes in febrium ardoribus vtuntur sitis sedandæ gratia, iucunda etenim aciditate prædita est. Hæc siccata friabilis est, sic vt digitis trita in pollinem resoluator, remanente tamen perpetuò aciditate. Per hanc sparsa sunt semina renibus, aut

Anagyridis legitime fructus simillima, nigro tamen colore nitentia, & ex umbilico fibris quibusdam suspensa, ut in eius icone conspiciere est. Hæc terræ commissa, plantulas folio Laurinis simili protulerunt, sed quæ subsequente hieme perierunt.

H V I C etiam simillimum foliis tamen ab hoc diuersis describit Theuetus cap. 10. lib. Singularium America, his verbis: Tres sunt Hesperidum insulae ad Æthiopum promontorium, Caput viride vulgo appellant. In harum una arbor inuenitur, folio nostratis fici, fructu duorum ferè pedum longitudine, crasso, magnis oblongisque Cypriis cucurbitis haud absimili. Nonnulli eo fructu vescuntur ut nos Melonibus: continet verò semina fabæ magnitudine leporinis renibus similia. His quidam simias alunt. Alij monilia ex his collo aptada conficiunt: siccata enim & bene matura, aspectu pulcherrima sunt.

S E D & alium fructum apud Canibales Theuetus & alij tradunt, cuius historia non male nostro fructui quadrare videtur, præsertim si interiora, quæ à nemine describuntur, deinas: idcirco num semina contineat phasolacea, incertum. Talis autem est descriptio. Inter reliquas arbores quas apud Canibales inuenire est, Cohyne conspicitur, cuius fructus Cucurbitæ minori, aut Peponi quem Citrullum vocat, haud absimilis, oblonga siue ovali forma, quali scilicet Struthionum qua sunt. In cibos haudquaquam admittitur: sed eius aspectus oculis gratissimus, præsertim onusta arbore. Canibales ex eo vascula conficiunt: sed tamen & eum ad superstitionis quoddam gentis seruant. Si quidem hunc pulpa exempta granis Mayzi lapillisue, aut re simili implent, variisque plumarum generibus supernè exornant: deinde inferiori parte pertusum bacillo adaptant quem terræ infigunt. Huiusmodi fructus binos aut ternos in singulis tuguriis seruare magna cum reuerentia apud eos moris est. Existimant enim, cum hunc fructum (quem *Maraka*, & *Tamaraka* nuncupant) manibus pertractant, crepitantemque ob Mayzi granâ iniecta audiunt, cum suo se Toupan, id est, Deo sermones conferre atque ab eo quædam responsa accipere, sic à suis *Paggi*. (Diuinorum genus est, qui suffitu herbæ *Petun*, de qua nos aliàs, & quibusdam obmurmurationibus illorum *Tamaraka* diuinam facultatem tribuere perhibent) persuasi.

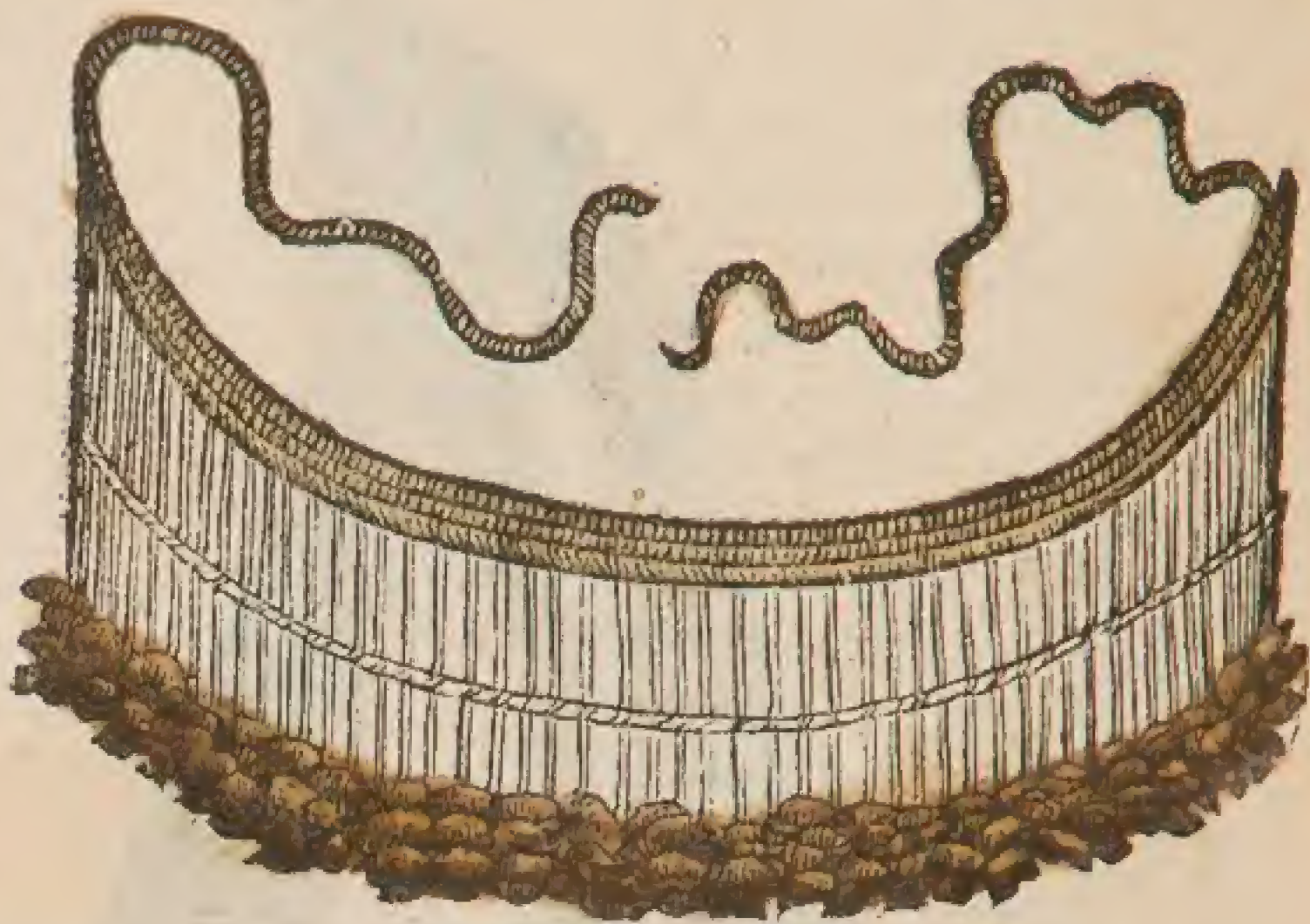
Maraka.

Higuëro.

O V I E D V S lib. Indicarum historiae 8. cap. 4. suum Higuëro tetrasyl-labum describit in hunc modum: *Higuëro* arbor est prægrandis, veluti *Morus nigra*: Fructum fert Cucurbitæ rotundæ, interdum verò oblongæ similem. Sed qui rotundus est, summa rotunditate spectatur. Ex eo pateras & alterius generis vasa conficiunt. Materie est robusta, atque apta sedibus, subselliis, ephippiis, aliisque operibus fabricandis: mali etenim medicæ aut punicæ materiam esse diceres. Cortice facile delibratur. Folio est oblongo, angusto, per extremum latiore, à quo ad pediculum usque paulatim angustius fit. Indi nonnumquam præ aliorum fructuum pænuria hoc vescuntur, hoc est eius carne, quæ cucurbitæ carni cum adhuc viret similis est. Cortici color & forma Cucurbitæ. Maximus eius fructus libram aquæ continere potest: minimus verò pugnum magnitudine non excedit. Vulgaris est hæc arbor in Hispaniola, reliquisque insulis, & huius Indiæ continente.

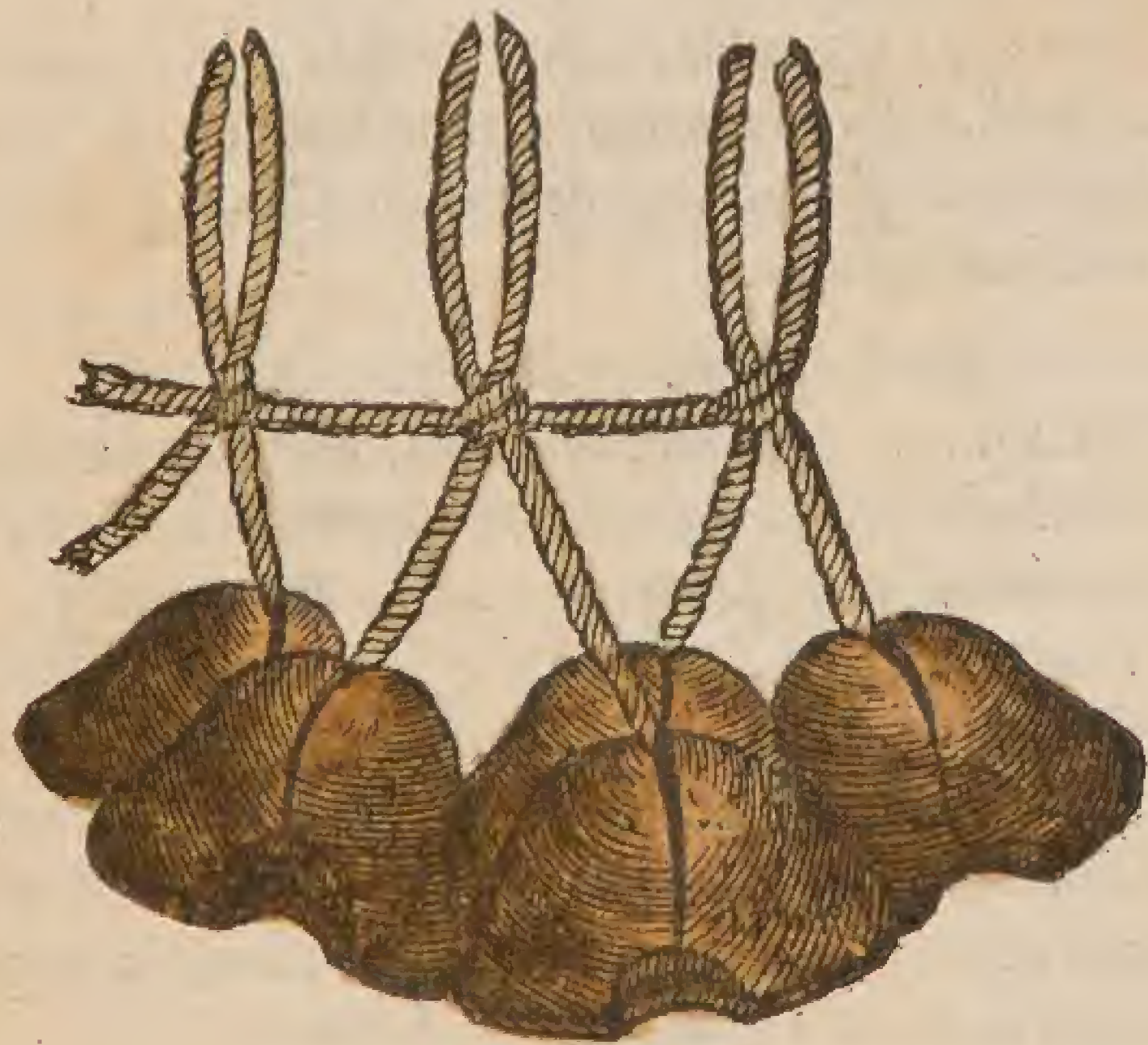
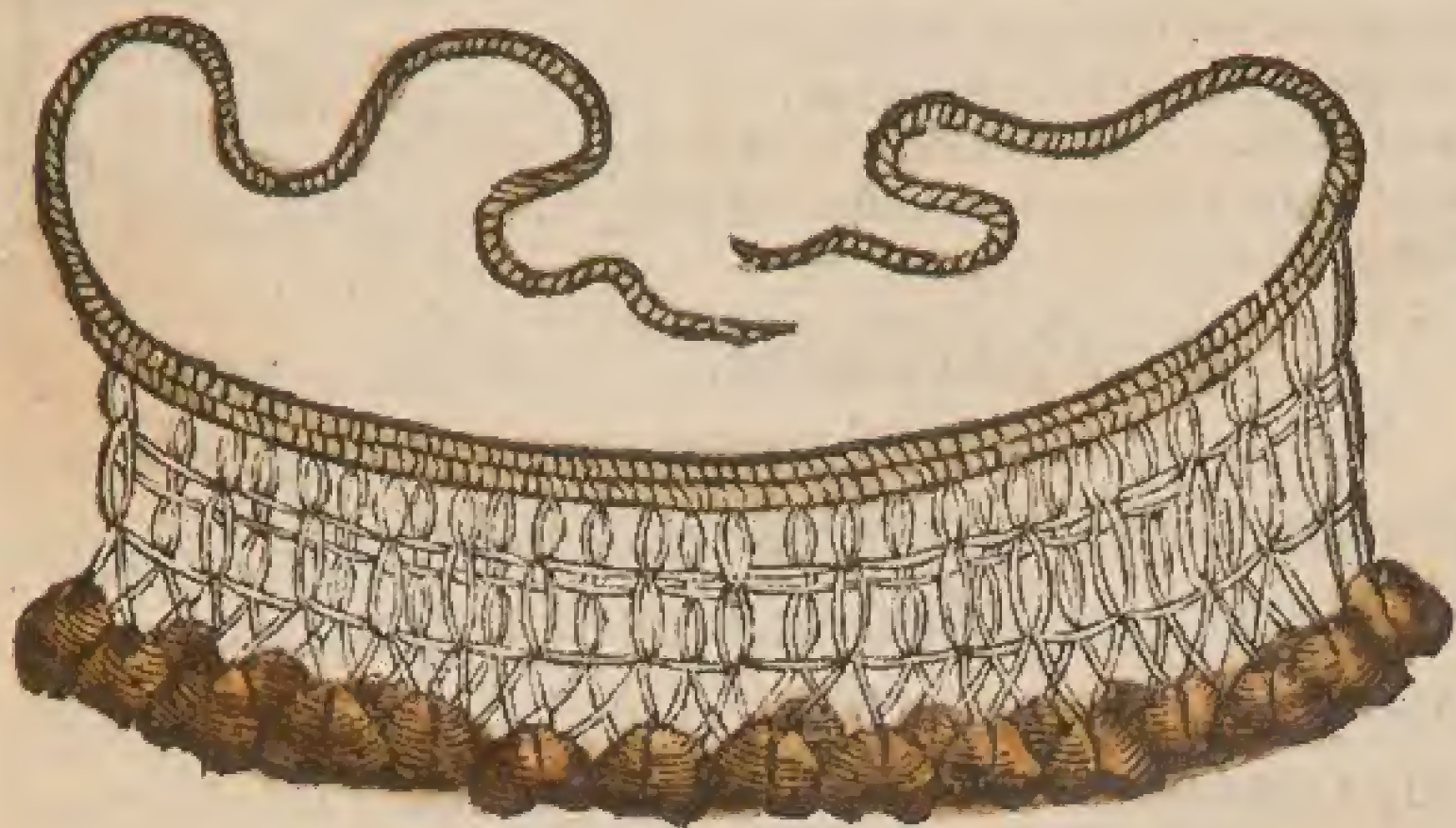
CEREVM hunc fructum, quocumq; tandē nomine appelletur,
quòd rarus esset & peregrinus, non negligendum, sed huic nostrę Epi-
tomę adiciendum putavi in gratiam studiosorum rei herbariæ, qui
cum Coldebergo, à quo mihi communicatus est, acceptum ferent.

PORRO apud me seruo ex huius fructus aut huic similis seminibus, quibus exempta est medulla, lora duo filo xyliño contexta: alia item bina è fructu quodam anguloso. Constât verò singula lora duplici aut triplici filorum xylinorum ordine reticuli modo contextorum, è quibus dependent vacui fructus eo quem exprimi iussimus modo. His Canibales ad crura alligatis in suis saltationibus uti solent, quem.

quemadmodum apud Mauritanos atque etiam Hispanos nolarum & tintinnabulorum usus est: mirum etenim quantum hi fructus ex mutua collisione sonitum edant. Posterioris meminit Thevetus cap. 36. Singular. Americæ in hunc modum.

AHOVAY THEVETI.

ANOVAY nomen est arboris fructu venenoso & lethali, magnitudine vulgaris castaneæ, candido, forma literam Græcam Δ repræsentante. Huius nucleus præsentissimum est venenum, quod alter alteri in mutuis odiis & diffidiis, præsertim verò viri vxoribus infensi, aut contrà vxores viris indignatæ propinare solent. Peregrinis sanè nullo modo eum fructum recens collectum communicant, atque ab eius etiam contactu liberos suos arcent, nisi cui exemptus sit nucleus. Eo etenim exempto, fructu pro nolis vtuntur, quas è cruribus suspendunt, tantumq; sonitum edunt, quantum tintinnabula aut nolæ nostrates. Arbor ipsa Pyri magnitudine, folio ternos aut quaternos digitos longo, duos lato, semper virente: cortex ligno candicans. Recisi rami succum emittunt lacteum. Arbor præcisa teterrimum spirat odorem: quam ob causam nullius est vsus, imo ne igni quidem struendo idonea.

De Mangostans.

CAP. XII.

Mangostas. SED & inter celeberrimos huius Indiae fructus recensent quendam Mangostans incolis nuncupatum, gustus *Mangostans* suauitate commendabilem. Eum exigui mali aurei magnitudine esse ferunt, cortice cinereo (alijs è viridi nigricante) *descriptio.* pulpa quæ malorum aureorum pulpa similis sit, sed quæ cortici non adhæreat.

NASCITVR hic fructus in pusilla arbore, Malo vulgari simili. Folijs est laurinis, floribus luteis. Hunc fructum dulcissimum esse perhibent, non tamen adeò, vt sua dulcedine nauseam moueat.

De Iambos.

CAP. XIII.

MAGNA apud Indos in æstimatione est is fructus, cuius nunc mentionem facturi sumus, primum è Malaca (vbi plurimus nascitur) paucos ante annos huc tralatus.

Iambos historia.

EST autem is fructus oui anserini magnitudine, aut paulò maior, colore ex candido purpurascente, pulcherrimo, odore rosaceo. Vel, vt verius dicā, similis est hic fructus magnis Gallis* recentibus (quas poma de Cuquo nuncupamus) cum in odore, tum in colore: gustu suauissimo, sed humido.

Iambos.

Vocatur in Malaca & hac regione Iambos.

ARBVSCVLA ipsa in Pruni magnitudinē assurgit, folia ferens magnam similitudinem habentia cum cuspidē ferrea

ferrea maioris alicuius lancea, viridia, aspectu pulcherrima: flos ruber, odoratissimus, gustu acido. Firmis nititur radicibus hac arbor, quoniam admodum fructifera est. Post quatuor annos post 4. annum fructifera. tum enim annum fructifera est, nec semel dumtaxat fert in anno ut pleraque omnes ferè arbores, sed pluries singulis annis novos edit fructus.

CONDIUNTUR tum fructus, tum flores, atque ita asservantur.

*Nisi noster Auctor Gallas illas maiores, quæ in Robore passim per Hispaniam & Lusitaniam nascuntur, intelligat per Bugualhas grandes, quid sibi velit, ignorare me fateor. Ceterum eas exigua pila palmaria maiores numquam vidi, colore pulcherrimo rubicantes dum recentes sunt, & odoratas.

De Cydoniis Bengalensibus. CAP. XIIII.

APPELLAVIMUS hunc fructum Lusitanica lingua Marmelos de Bengala, id est, Mala cydonia è Bengala; quoniam saccharo condita primum ad me perlata sunt è Bègala, cum hac inscriptione, utilia sunt aduersus alui profluuia. Intellexi autem ab amico, qui frequenter in proximas silvas venationis causa excurrit, hunc fructum non modo in Bengala nasci, sed eius multas arbores in continenti huius provincie inueniri.

Marmelos de Bengala.

CETERUM legitimum huius fructus nomen tum in Bengala, tum in reliquis ubi provenit regionibus, est Sirifole et Beli: Sirifole quidem nomine vulgo cognitus est, Beli verò nomine medicis dumtaxat, qui in suis scriptis hoc vocabulum sese inuenire aiunt.

Sirifole, Beli

EST verò ipsa arbor Oleæ magnitudine, aut amplior, foliis Persicæ mali, eiusdemque odoris, floribus paucis & statim deciduis: fructu per initia tenero, colore ex viridi nigricante, cortice tenui, magnitudine exigui mali aurei: sensim verò maturescens fructus auctior fit, donec, iam plenam maturitatem consecutus, in Cydoniæ mali magnitudinem eueadat; cortex autem densatur, exsiccat, & indurefcit

Beli historia.

veluti putamen nucis Indicæ, quam Coccum vocant.

FRUCTV maturo pulpa siue medulla eximitur, quam in laminas sectam saccharo condunt. Aut tener adhuc & immaturus muria asseruatur in vsum.

Beli facultates.

SOLENT Guzaratenses medici vti hoc fructu tenero adhuc & immaturo, aceto vel saccharo condito, in inueteratis alui profluviiis sistendis: adstrictionem enim illam semper conseruant, tametsi matura, cydonia.

Dimas Bosque Medicus.

RETULIT mihi clarissimus vir Dimas Bosque, Valentinus medicus, rei herbariæ peritus, & nunc hic medicinam faciens, se, cum castra Illustrissimi Principis Domini Constantini in India pro Rege sequeretur in Iafanapatan, magno & admirabili successu vsum esse in profliganda dysenteria, quæ vniuersum eius exercitum affligebat, cum ad manum non essent vsitata remedia. Etenim nunc ex huius fructus succo & saccharo miuam parabat, quam aegris daret: nunc pulpam eius emplastri modo ventriculo & aluo applicabat; modo pulpam saccharo exceptam, vt in cydoniis solet, aegris exhibebat: interdum fructum assum insperso saccharo: nonnumquam cortices exempta pulpa decoquebat, atque id decoctum per clysteres iniiciebat; similem verò effectum præbebant, qualē balustiorum aliorumq; adstringentium medicamentorum quibus vti solemus, decocta præstare solent.

AT silentio prætereundum non est, quod eadem castra sequenti contigisse refert. Dederat seruo Aethiopi bina huiusmodi mala assanda, vt ea cuidam militi dysenteria laboranti edenda præberet: verum dum assantur, ea crepuerunt, ipsaq; pulpa Aethiopis faciem, pectus & brachia sic adussit, vt puluere tormentario vstulatus videretur: quod contigisse puto ob pulpæ lentorem & visciditatem simul & adstrictionem, quæ semel accensa vehementius vrit, quàm sicca aliqua materia; quemadmodum ferrum incensum magis quàm lignum aut stupam vrere videmus.

Scribit

Scribit Fragosus in sua Rhapsodia (& alij ante eum) in Guatimala fructum uarij Guayanas ab incolis nuncupatum, non minus adstringentem quam Cydonia ista Bengalensia, eumque ad similem morbum (qui incolis eius regionis admodum familiaris est) propinari solere, sed prius tostum.

De Carambolas. CAP. XV.

FRUCTVS est in Goa magnitudine minoris oui gallinacei, in quatuor, ut videtur, partes distinctus, flavesces, qui in Malauar Carambolas vocatur, in Canara & Decan Camariz, in Malayo Balimba.

NULLVS eius in medicina vsus, præterquam quod in febribus quotidianis exhibetur, & ex eius succo, cum aliis idoneis, fiunt collyria ad oculorum lippitudines utilia.

PLERISQUE bene sapit hic fructus, præsertim qui vinosus est. Saccharo conditur, gratissimusque est palato. Eo verò vtor syrupi acetosi loco.

De Ber. CAP. XVI.

VOCATUR hic fructus in Canara Bor, in Decan Ber, in Malayo Vidaras, præstantior quidem nostrate, sed ei qui in Balaguete nascitur bonitate cedens.

ALIVS alio suavior est, sed tamen aliquid adstrictoriæ facultatis retinet, quoniam numquam ita maturescit, ut commodè exsiccari possit, quemadmodum is qui in Anasegua provenit. Hanc ob causam, expectorantem facultatem obtinere non potest ut Zizipha, è quibus syrupum conficimus. Sed cum aliis esui aptis malis careamus, uti sunt Camuesæ Hispanis dictæ, commendantur hi apud nos.

DIFFERT arbor à Ziziphis, magnitudine Mali, eiusdemque foliis, minus tamen rotundis: verum nonnihil spinosa est.

De Ambare. CAP. XVII.

FRUCTVS est hic in India, Ambare vocant, nucis magnitudine, nullius in medicina vsus. Sed eo solent cibos condire, ut palato gratiores reddantur: maturus enim, odoratus est,

ratus est, gratamq; aciditatem retinet. Cartilagineo quodam integitur cortice, virescente, dum immaturus est, at in maturo fulvus est color.

Amba.
Magna.

* Lud. Roman. lib. nauigat. 5. cap. 15. hunc fructum, *Amba* nominat. Est item, inquit, alius fructus *Amba* nomine. Eius caudex *Magna* dicitur, simillima est arbori, frequentesque, ut Pyro fructus. Is iuglandem nucem e nostris effingit, cum iam sunt absoluti. Cum maturascit, fului, eiusdemque splendentis coloris est. Intra corticem occultatur fructus, ut amygdala arida. Damasceno, gustu suavior est fructus: conduntur in cadis, ut apud nos oliua, sed sunt longe meliores.

De Iambolones. CAP. XVIII.

Iambolones.

NASCITVR sponte frutex quidam in agris, Myrti effigie, sed foliis Arbuti. Fert is fructum maioribus olinis persimilem, sed gustu admodum adstringentem; incole Iambolones vocant. Muria conditur oliuarum modo.

CETERVM neque hic fructus, neque Iaca admodum salubres ab huius regionis incolis aestimantur.

De Brindones. CAP. XIX.

Brindones.

IN hac regione est fructus quidam Brindones vocatus. Is foris aliquantulum rubicat, intus vero sanguinis modo rubet: gustu admodum acido.

INVENITVR interdum foris nigricans (qui color maturitate conciliatur) nec adeo acidus uti superior, qui tamen non minus quam ille intus rubeat.

Acetum e
Brindones.

MULTORVM palato sapidus est hic fructus, mea vero minimè, ob nimiam aciditatem. Eo tinctorum utuntur. Cortex vero asservatur, atque mari aliò transfuebitur, aceti conficiendi gratia: quod à Lusitanis quibusdam etiam in Lusitania factum est.

De Indico Melone. CAP. XX.

Melo Indicus.

Pateca, Batic.

EST apud Indos Melonis genus prægrande & rotundum, oblongius tamen aliquantulum, formaq; quodammodo ouali, quod Lusitanis Indiam incolentibus Pateca (corrupto ab Indorum Batic vocabulo) dicitur. Huc Melonem.

lonem per longitudinem non aperiunt, ut melopepones nostrates comesturi aperimus: sed per transversum secant. Et licet dulcedine à nostris superetur hic Melo, attamen suavis est, refrigeratq; mirum in modum & humectat, tota carne sese in quendam liquorem resolvente.

UTILIS est in biliosis febribus, & ardentibus, aduersus iecoris & renum ardores, ut experientia didicimus. Vrinasciet: solentq; sani eum fructum edere, quatuor horis à ientaculo, quoniam tum maximè sit infestus calor. Melius tamen mihi facere viderentur, si ab eis suas mensas auspicarentur.

Melonis Indici facultates.

HVIUS semina (quæ ante maturitatem candida sunt, per maturitatem verò nigra) somnum prouocant, eaq; reliquis seminibus frigidis, tametsi eis non careamus, præstantiora æstimamus.

REFERUNT Arabes & Persæ primū ex India hunc fructum ad se delatū, eamq; ob causam Batiec indi appellant, id est, Melonem indicum; quo nomine etiam Auicenna appellatur multis locis. Batiec enim eorū lingua Melonem sonat. In India verò ab ipsis incolis Calangari dicitur.

Batiec indi.

Calangari.

MEMINIT huius Auicenna libr. 4. fen. 1. cap. 39. cap. de Tertianā purā, ac eum multis laudibus commendat.

PUTAVNT nonnulli id Melonis genus quod in Hispaniæ Castella nascitur, quodque Budiecas vocant, esse hunc Melonem indicum, & deprauato à Batiec nomine Budiecas appellatum. Sed valde falluntur. Nam plurimum ab hoc differt cum foliis, tum planta tota, quæ Melonum indicorum modo per solum non extenditur & serpit, sed sese in altum attollit.

Budiecas.

AIUNT etiam in Africa Indicis similem nasci: sed cum non viderim, affirmare non ausim.

IGNORABANT eruditi huius regionis medici, istius Melonis in Medicina usum: (non solèt enim ad huiusmodi

modi minutias sese abicere, & in suis curationibus experientia & consuetudine dumtaxat nituntur) sed à me edocti, eis uti cœperunt.

*Cum hoc fructu similitudinem quandam habere videtur, quam Ludou. Roman. lib. 5. nauigat. cap. 15. describit in hunc modum: Habent in Calecut fructus quosdam Cucurbitis similes, sed conditura aptiores. Res est nō indigna memoratu; huic nomen est Comolange. Ontur inculta tellure Peponum modo.

Comolange.

De Mungo.

CAP. XXI.

Mungo.

EST verò Mungo semen viride, quod per maturitatem fit nigrum, Coriandri sicci magnitudine. Pabulum est equorum; interdum tamen etiam ab hominibus editur. Guzarat & Decan incolæ in febribus hoc modo vtuntur.

Mungo vsus

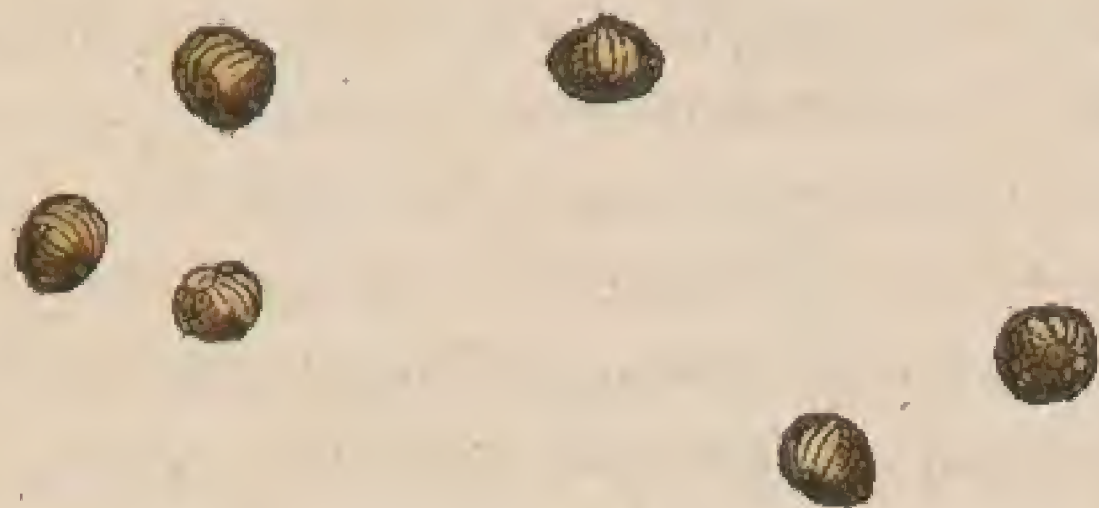
FEBRICITANS cibo abstinet per decem, nonnumquam per quindecim dies: post quos illis huius fructus decoctum propinatur, in quo nonnihil pulpæ remanserit: deinde cortice delibratum Mūgo & instar Orizæ coctum febricitanti exhibent. Panem verò triticeum non nisi post multos dies præbent. Non enim carent frumento hæc prouincia, tametsi non stercorentur & colantur agri, quemadmodum apud nos. sed superficialiter dumtaxat aratum solum, propria pinguedine et vbertate etiam interdum sine pluuia, frumentum sibi mense Nouembri commissum, medio Ianuario colligendum & maturum exhibet.

*Meisce habent nostra exemplaria. Mex.

NASCI etiam ferunt in Palestina hoc Mungo. Eius meminit Auicenna, lib. 2. cap. 488. vocatq; Messe*, Bel-lunensis eius interpret Mens: (Mex autem debere dici ab eruditis medicis Arabibus edoctus sum.) Item alio loco lib. 1. Fen. 3. cap. 7. ubi prohibet auiculas cum Mex edi, quoniam cum facilius sint concoctionis quàm mex, periculum sit ne crudum adhuc mex cum earum chylo ad hepar rapiatur.

*Missus est VValerādo Doræo ex Ormuz, fructus quidam exiguus Piperis magnitudine, rotundus, striatus, qui Coriandri grana ita æmulatur, ut primum intuentibus Coriandrum videatur, maius tamen & nigrum: membrana superior granum continet nigricans calidi gustus. Non ineptè quadrare videtur Negundo, tertio huius libri cap. descripto, sed neque etiam huic Mungo, cui exactissimè conueniret, nisi calidus es.

lidus esset, Mungo verò frigidus, quantum ex eius facultatibus colligere licet. Ne tamen locum non haberet, eius iconem cum breui descriptione hîc inferimus: atque alterius cuiusdâ possili fructus quem ad me superiore æstate clariss. vir D. Alphonsus Pancius Medicus, ac publicus in Academia Ferranêsi Professor misit, quemque *Buna* nonnullis, alius verò *Elkane* nuncupari tradit.

BUNA igitur Fagaræ est magnitudine, aut paulo amplior, oblongior plerumque, colore ex cinereo nigricante, cortice tenui, & veluti sulcum quendam per longitudinem utrimque habente, per quem facîle in duas æquales partes separatur, quæ singula grana continent oblonga, altera parte plana, fuluescentia, gustu acido. Aiunt in Alexandria potionem quandam ex ea fieri vim refrigerandi non mediocrem obtinentem.

De Curcas.

CAP. XXII.

NASCITVR in Malauar fructus quidam magnitudine Auellanae cum suo putamine, non tamen adeò rotundus est, candidus, gustu quali sunt tubera cocta: hunc Chiuiquilenga vocant, id est, exiguum *Inhame**: in Cairo, vbi frequens est, Curcas (sic etiam in quibusdam Malauar locis) in Cambaya Carpata. Dependet ex ramis cuiusdam plantæ

Curcas descriptio.

Chiuiquilenga.

Curcas.

Carpata.

plante, quæ feritur: nullius, quod sciam, in medicina vsus.

QUANTVM coniectura consequi possum, videtur Serapio libr. simp. cap. 225. huius meminisse, vocasseque Habelculcul. Habelculcul* corrupto vocabulo, cum Hab-alciculcul dixisse deberet, quod Curcas significat (nisi nos ipsi forte Curcas corruptè vocemus) Hab enim magnum semen sonat, al articulus est genitiui, quemadmodum aliquando diximus. Scribit autem Serapio eius frequentem vsum seminis quidem copiam facere, sed cholericam quam vocant passionem excitare: quæ omnia Malauares huic fructui tribuunt.

EIVS meminit Rhases, de re med. lib. 3. cap. 20. vocatque Kilkil, sed forsitan corruptè.

SED quoniam in Cholericæ passionis mentionem incidimus, eius causas, signa, & curandi rationem hic subiiciemus.

χολέρα.
Morxi.

Mordexi.
Hachaiza.

χολέρα Grecis, Cholera Latinis (vulgus medicorum Cholericam passionem nominat) Indis Morxi, id est, malum ob nimiam cibi ingurgitationem contractum, Lusitanis vocabulum corrumptibus Mordexi, Arabibus Hachaiza, tametsi corruptè legatur apud Rhazen Saida, morbus est acutissimus, his præsertim regionibus, præsentibusque eget remediis. Nam plerumque intra viginti quatuor, interdum verò decem horarum spatium hominem necat, & quando tardissimè, quarto die.

Causæ.

SOLET accidere ob multam cruditatem, aut alimenterum prauitatem, interdum etiam ob immodicum veneris vsus, idque magna ex parte Iunio & Iulio, qui sunt Indis menses hiberni.

Signa.

PULSVS languidus est & concisus, difficilis respiratio: sequitur frigidus sudor foris, intus verò incendium & sitis, oculi conuiuent, vigilie torquent, frequens vomitus, & per inferna excretio, vt tandem virtus expultrix planè concidat, & subsequatur musculorum contractio & tensio.

DANDA

DANDA est opera, vt confestim & sine mora succurratur: ventriculus vitiosis humoribus primùm euacuetur medicamento vomitum ciente, quale est quod hordei & cumini decocto (quod in hoc morbo efficax remedium esse comperi) constat: alius verò clystere ex hordei & fursuris decocto, oleo rosarum & melle rosaceo colato eluatur: corpus vniuersum pannis asperis & calefactis fircetur, collum, dorsum, & crura calidis oleis inungantur, quale est castorinum & rutaceum.

VBI exacta apparuerit concoctio, datur agro stillaticius liquor perdicis, aut gallinæ pinguis, è qua pinguedo exempta sit, deinde cum pauxilla aqua canella & rosacea, momentoque corallij & auri, iniecta cydonia frustulatin concisa, quæ si recetia non inuenitur, muria condita, prius tamen albo vino diluta. Aqua nulla propinetur, aut si omnino opus est, pauxillum detur, in qua aurum ignitum extinctum sit: interdum vinum cum Canella, tametsi in victus ratione huiusmodi calida rarò præscribam, sed foris dumtaxat admoueam (roborando videlicet ventriculo) inunctione ex oleo mastichino & nardino, deinde canellæ facta.

PECULIARIA verò sunt remedia Theriacalino aut aqua rosacea, aut stillaticio Canella liquore macerata, pro necessitatis ratione, vnicornu, lignum colubrinum, radix Malacensis, de quibus libro primo. Præsentius verò remedium non inueni tribus granis lapidis Bezar, cuius supra memini: mirum enim in modum cordis vires reficit.

PORRO eum morbum Indici medici hac ratione curant. Propinant aegris aquam decoctionis orizæ cum pipere & cumino: pedibus cauteria admouent, piper longum in oculos iniiciunt: aduersus autem musculorum contractiones & tensiones, validis ligaturis brachia, cruræque ad genua, deinde ad pedes vsque constringunt, & suum Betre edendum exhibent.

Inhame.

* Inhame Lusitanis vocatur planta quadam amplissimis foliis iuxta aquas & in ipsis aquis nascens. Verum non sponte provenit, sed feri debet: at semel sata, radice se propagat. Eam tamen nonnulli Arum Ægyptium esse censeant, Colocasiam potius nobis videri, Deo annuente, aliquando demonstrabimus. At hoc Inhame non id est, quod alio nomine *Yuca* vocatur, ex qua Americi farinam conficiunt.

* Videtur Serapio eo loco (quod tamen pace nostri Auctoris dictum volo) non Curcas intelligere, sed suum potius Secacul.

Caceras descriptio.

De Caceras.

CAP. XXIII.

I N V E N I T V R hic radix *Trasium* modo in ipsis terre visceribus nascens, quæ deinde per siccitates cauliculum emittit dodrantalē, folia simul implicata virentia, Iridi luteæ aquaticæ, siue *Gladiolo* similia. Dehiscente per siccitates terra, exilit tuberum modo, deinde siccata, castanearum saporem refert: non siccata autem, ingrati saporis est. Caceras hic vocant.

De Datura.

CAP. XXIII.

Datura descriptio.

P L A N T A quam huius regionis incolæ *Datura* appellant, caule est crasso, foliis amplis, *Acanthi* similibus, minoribus tamen, per extrema & in ambitu aculeatis, multos secundum longitudinem nervos habentibus, insipidis ferè, nisi quod admodum sint humida, & gustu nonnihil amara, odoremque foliorum *Raphani* aliquantulum emulentur. Flos in extremis ramis provenit colore *Rorismarini*, magna ex parte rotundus. Nascitur in *Malauar*.

Datura mentem offendit.

Curatio.

I N I I C I T V R à furibus hic flos, aut eius semen in cibos eorum quos deprædari volunt: mente enim quodammodo alienantur, quotquot id medicamentum sumunt, & in risum solvantur, magna cum libertate sinentes quod libitum est deprædari. Durat verò hæc mentis alienatio viginti quatuor horarum spatio.

P R I M A cura esto vomitum cientia exhibere, ut quidquid in stomacho remansit, unà cum cibo eiiciatur: deinde euacuare & divertere oportet validis clysteribus, & forti brachiorum & crurum paulò supra pedem confricatione, fortibusque

fortibusque ligaturis: interdum etiam venam secare in maiore pedis articulo.

HORVM remediorum usu, nemo ex meis vnquam periclitatus est: sed omnes Dei beneficio intra viginti quatuor horarum spatium curavi.

PROPINATUR à plerisque hoc medicamentum ridendi et relaxandi animi gratia, cum vident eos qui id sumpserunt, velut amentes, & ebrios ferri. Attamen non placet hic ludus, & ne in seruis quidem experiri velim.

De Banguē. CAP. XXV.

QUIA nonnulli in ea opinione fuerunt, vt putarent Banguē Indis dictum ab Opio, quod illis corruptè Ofium vocari dixi, nō differre, non abs re fore duxi, pauca de Banguē differere.

Banguē.
Ofium.

EST igitur Banguē planta Cannabi haud absimilis, nisi quod huius semen Cannabino minus est, nec ita candicans vt illud: deinde huius stolones lignosi nullo ferè cortice vestiuntur, cōtra quā in Cannabi. Postremò Indi huius semen et folia edunt vt fiant in venerem procliuiiores, cum Auctores contrarias facultates Cannabino semini tribuant, videlicet, quod genitale semen exsiccet.

Banguē de-
scriptio.

COGITUR autem hic succus è foliis contusis, interdum ex semine, cui nonnulli admiscunt faufel virentē (nam inebriant, et quodammodo sensus cerebri ledunt) aut nucem moschatam, & macin, interdum garyophyllos, interdum capburam de Burneo cognominatam, alij ambarum et moschum, plerique opium, vt potentiores Mauritani. Nullam verò ex eo aliam vtilitatem capiunt, nisi quod in extasi quodammodo rapiantur, atque omni sollicitudine liberentur, tenue quiddam ridentes.

Banguē suc-
cus.

CETERVM eius vsus primum excogitatus esse dicitur, vt Imperatores exercituū & militares homines qui perpetuis vigiliis torquerentur, hoc Banguē, aut vino, aut opio
O epoto, vel-

epoto, veluti ebrii ferrentur, & omni velut solitudine & labore soluti, alius dormirent.

Sultanus Badur.

SOLEBAT enim dicere magnus Sultanus Badur Martino Alfonso de Sousa regio consiliario, quem plurimum diligebat, & cui secretiora consilia credebatur, quod cum in somnis adire vellet Lusitaniam, Brasiliam, Asiam minorem, Arabiam, & Persiam, pauxillum Banguie dumtaxat sumebat, quod saccharo conditum, & supra recitatis simplicibus permixtum, Maju vocant.

Maju.

De Anil.

CAP. XXVI.

Anil.
Gali.

ANIL Arabibus, Turcis, omnibusque iis nationibus dictum, vocatur in Guzarat, ubi fit, Gali, nunc vero à plerisque Nil.

Nil.

HERBA est qua feritur singulis annis, Ocymo* similis: eodem enim modo colligitur, & siccata maceratur. Hanc deinde probe contusam, & in panes coactam, per aliquot dies siccandam exponunt, & siccata, viridi colore predita videtur: quoque magis exsiccatur, eò magis ad ceruleum colorem tendit, donec tandem in ceruleum exsaturatum siue venetum colorem euadat.

Anil delectus.

ID Anil probatur, quod maximè purum est, quodque vstum arena modo non remanet, sed in tenuissimam farinam diffunditur. Alij id præferunt, quod in aquam coiectum fuerit. Leue igitur esse debet, & bene coloratum.

Mangitiquam.

*Mangitiquam habet Auctor, quod vocabulum, quotquot Lusitanos consului, Basilicum seu Ocymum interpretati sunt. At mihi eorum interpretatio haudquaquã placet. Siquidem non solemus ex Ocymo pastillos conficere, sed potius ex Isatide, quæ cum huius plantæ descriptione multo elegantius quadrat.

Sed hic illius insensum mirari licet, qui in Rhapsodia sua (quam ex Orta meisque in illum annotationibus & Monardis magna ex parte contexuit) nugatur me velle Mangitiquam eandem plantam esse cum Isatide, quam potius existimo pluribus notis cum Anil nostro Auctori descripto convenire, quam Ocymum, cuius foliis suum Anil depingit. Sed an quæso Anil quod meus hic calumniator postea describit, cum Ocymo peculiare quidquam habet? Memini ante aliquot annos ex Anil semine Alexandria misso, quale ipse describit, cuiusque planta

istic ma-

istis magno in usu est, natas mihi plantas, quæ Lentis seu Coluteæ minoris foliis conspicerentur, floresque luteolos sparti Græcorum (quod Hispani Retama vocant) omnino similes præterrent, quas subsequens hiemis iniuria sustulit.

De Anonymo. CAP. XXVII.

NASCITUR in Malauar planta miræ naturæ, nam si quis manum admoueat, ilico contrahitur. Folia Polypodij, flores verò luteos habet. Nullus veterum huius, quod sciam, mentionem fecit. Eam verò intelligere videtur, qui Americam descripsit,* quoniam in Peru prouincia plantam nasci asserit, cuius folia solo contactu siccantur.

Planta peregrina.

Planta in Peru nascens.

*Franciscus Lopez de Gomara in Historia generali, cap. 194. & 205.

De quibusdam Indiæ Regibus.

CAP. XXVIII.

CETERVM, quoniam plerumque Nizamoxa & quorundam Indiæ Regum in his nostris commentariis mentionem fecimus: non alienum à nostro instituto fore iudicavi, si quid de his aliisque nonnullis Orientis Regibus commemorarem.

ELAPSI sunt igitur circiter trecenti anni, quod potens quidam Rex in regno Dely, magnam illius Indiæ quæ intra Gægem est, partem occupauit, & regnum Balaguate sue Balagate, quibusdam Regulis Gentilibus ademit.

EODEM tempore tyrannidem in Cambaya occuparunt quidam Mauritanii, expulsis legitimis dominis Gentilibus, quos Reisbutos vocant.

Reisbutos.

A REGULIS Balaguate originem ducere creduntur, quos nunc Venezaras appellant, tum alij hanc regionem incolentes Colles nuncupati. Sed tum hi, tum quos Reisbutos vocant, præda & latrocinii vitam in hunc usque diem sustentant. Illis totum regnum Decan; his Reisbutis scilicet, Cambaya regnum tributum pendent, vt ab eorum incursionibus se redimant. Nec hæcenus à vicinis Regibus domari potuerunt: nam strenui sunt & militares viri.

Venezaras.

Colles.

Sed etiam ipsi Reges, pecuniarum auidi, illos impunè grasari sinunt, modò prædæ partem auferant.

Regnum
Dely.

EST verò hoc regnum Dely procul in continenti situm Septentrionem versus, & Corasone vsque extenditur. Frigida admodum est regio, niuib. & gelu per hiemem non minus diu exata, quàm nostra Europa.

Mogores,
Tartari.

HOC regnum occuparunt, elapsi sunt triginta amplius anni, Mogores quos Tartaros nuncupamus (conspectus verò mihi fuit Regis Dely frater in aula Sultani Bhadur Regis Cambaya, atque eum rex multo honore afficiebat) sed aliquanto post tempore Tartaris ademptum est idem Regnum ab vno Equite, qui insensus Regi Bengala, quòd eius fratrem occidisset, seditionem aduersus Regem mouit, eoq; trucidato regnum Dely aliq; multa regna occupauit, ita, vt omnium sui temporis potentissimus rex fuerit existimatus. Nam à viris fide dignis accepi, eius ditionem octingentas leucas ambitu occupasse.

Xaholam.

ERAT hic eques initio dominus montium quorundam vicinorum regno Bengala, vocatusq; fuit Xaholam, id est, Rex mundi.

Tamirhan.
Tamberlanes.
Tamir-lan-
gue.

DE huius gestis maior historia conscribi posset, quàm de magno Tamirhan, quem nos corrupto nomine Tamberlanem vocamus, nonnulli Tamir-lanque, idq; melius, quod Tamir proprium eius nomen fuerit, & Lanque* claudum significet, quem admodum ipse erat.

Xa-holam.

CETERVM cum hic Rex Xa-holam occupasset Decan & Cuncam, nec posset tantum imperium continere, rediit ad sua: & his postremò occupatis regnis suum consobrinum præfecit.

DELECTATVS est semper eius consobrinus peregrinis nationibus, vt sunt Turci, qui propriè sunt Asia minoris incolæ, quam nunc Natoliã appellant: Rumes, qui Thraces sunt: Corasones, quos nonnulli Arios putant, & Arabes.

DIVI-

DIVISIT autem regnum in prouincias, quibus præfectos dedit. Maritimam eam regionem quæ ab Angediuâ vsque ad Cifardam per sexaginta leucas extenditur, deinde interiori regione cum aliis terminatur prouinciis, gubernandam dedit Adelham, quem nos Idalcâm appellamus. Et prouinciæ quæ à Cifardam vsque ad Negatonâ extenditur per viginti leucas, interiori verò regione aliis prouinciis, & Cambaya, iungitur, præfecit Nizamaluco.

Adelham,
Idalcâm.

Nizamaluco.

Hi solum duo præfecturam obtinuerunt in Cuncam, qui tractus est maritimus vsque ad montem Guatê appellatum. Latè patet hic mons, et multis locis præaltus est: illud autem mirum, eius fastigium in pulcherrimam planitiem desinere. Et quoniam lingua Persica Bala fastigium significat, Guatê verò montem, vasta illa ultra eum montem prouincia, nomen Balaguatê inuenit, quasi dicas, supramontanam vel vltramontanam.

Guatê mōs.

Bala, fasti-
gium.

BALAGVATE igitur prouinciæ præfecti sunt Imadema-
lucō, quem nos Madremalucō appellamus, & Cotalmalucō, & Verido.

Imadema-
lucō, Ma-
dremalucō,
Cotalmalu-
cō, Verido.

ERANT verò omnes isti Præfecti, peregrini natione, præter Nizamalucō, quem ex Decan oriūdum prædicant, & filium esse vnius Tocha Regis Daquem, cum cuius vxore stupri consuetudinem habuerit Rex Daquem. Hinc fit vt Nizamalucō ex regia stirpe se progenitum prædicet: reliquos verò Præfectos, Regis esse seruos & regia pecunia emptos.

Rex Da-
quem.

SUCCESSV verò temporis factum est, vt hos omnes Præfectos tæderet obsequij regij. Coniuratione itaque inter se facta, prouincias quibus præfecti erant, singuli sibi occuparunt, & captum Regem Daquem, in Beder primaria regni Decan vrbe, Verido vni ex Præfectis custodiendum dederunt.

Mohadum
coja.
Veriche.

H V I V S coniurationis etiam participes fuerunt Gentiles quidam, veluti Mohadum coja & Veriche, quibus cesserunt regiones amplæ cum aliquot opulentis urbibus, videlicet Mohadum, urbs Visapor, quæ nunc est regia Idalcam, & Solapor & Paranda, quas postea illi ademitt Nizamaluco. Veriche suam provinciam retinuit, quæ Cambaya & Nizamaluco provincie contermina est.

Adelham.

P R O A V V S eius Adelham qui nunc vivit, unus è coniuratoribus fuit natione Turcus: mortuus est anno quingentesimo trigesimo quinto supra millesimum. Valde potens is semper fuit: at ei bis ademerunt Lusitani civitatem Goa, quæ ducentis leucis ab ostiis fluminis Indi, quem incolæ Dial vocant, abest.

Nizamaluco

A V V S eius Nizamaluco qui nunc rerum potitur, pater illius mei amici, quem aliquoties curavi (à quo plura duodecies mille pardaons accepi; & si aliquot mensibus singulis annis apud eum habere vellem, in stipendium annuum offerebat quadraginta millia, quod accipere nolui) obiit anno nono supra millesimum & quingentesimum. Hic erat, ut supra dixi, ex Decani.

Imadmaluco.

I M A D M A L V C O, vel Madremaluco, natione Circassius fuit, initio Christianus: mortuus est anno millesimo quingentesimo quadragesimo sexto.

Cotalmaluco.

C O T A L M A L V C O, natione Corasone: mortuus est anno quadragesimo octavo supra millesimum & quingentesimum.

Verido.

V E R I D O, natione Hungarus, & initio Christianus, anno millesimo quingentesimo & decimo mortuus est.

C E T E R V M ante quàm ad horum nominum interpretationem accedamus, quadam præmittere lubet huic nostro proposito deseruiencia.

Rao.
Naïque.

R A O lingua indigena Regem significat: Naïque verò Tribunum militum, aut Capitaneum vulgo vocatum.

Admissuri

Admissuri ergo hi Reges aliquem Gentilem indigenam in suum famulitium & ministerium, si exiguo honore illum censerent, proprio eius nomine vocabulum Nai-que adnectere solent, ut Salua-naique, Acem-naique: Si verò multo honore dignum censerent, Rao vocabulum adiciunt, ut Chita-rao, quem ego noui: magnificum verò est nomen, nam Chita Lyncem sonat: igitur Chita-rao, rex Lyncis fortitudine. Sed Rao simpliciter & sine additione prolatum, Regem Bisnager per excellentiam significat, qui olim certè ab Adelham multum diuexitus est: nunc verò, reliquis totius Decan regulis potentior est, & ab eis fidelitatem accipit, ut omnium rerum est vicissitudo.

Rex Bisnager.

SED ut ad rem redeamus. Adel lingua Persica Iustitiam significat: Ham verò apud Tartaros Regem sonat: & quoniam eos quibus fauent, Ham vocant: hinc factum est, ut Adelham, quasi Rex iustus dictus sit, cum ipse & eius similes iustitiam haudquaquam coluerint. Hunc Hispani Sabayo appellant; quoniam, ut intelligo, Arabica & Persica lingua Saibo Dominum sonat, quo nomine per excellentiam vocatur.

Adel-Ham.

Sabayo.

Saibo.

MALVCO regnum sonat, & Neza lanceam lingua Persica: hinc dictus est Nizamaluco quasi lancea regni.

Maluco.

Neza.

SIC Cota idem est Arabibus quod Arx Latinis: hinc Cotalmaluco, id est, arx regni.

Cota.

IMAD eadem lingua Solium sonat: hinc Imadmaluco, id est, Solium regni.

Imad.

VERIDO conseruationem significat: hinc Melique verido, quasi dicas, Regem conseruationis. Siquidem à nonnullis vocati sunt hi Praefecti, non Maluci, sed Meliques, quasi dicas Regulos. Sed nec Maluco propriè regnum significat, sed regionem aut prouinciā.

Verido.

Melique.

Nizamoxa. PORRO quoniam Nizamaluco interdū à me Nizamoxa appellatur, huius vocabuli significationem pretermittendam esse non duco.

Xa-Ismaël.
Xa-tamas.

Xa.

Adel-xa.
Cotumi-xa.

Sofy.

Sufy.

Xequc.

X A I S M A E L pater eius Xatamas, qui nunc rerum in Persia potitur, ex humili genere euectus est in summum Imperatorem: & controuersiam cum Turcorum Imperatore habuit super sua religione. Is omnibus vicinis regionibus, quæ eius religionem excipere non vellent, cruentum intulit bellum. Huic succedens filius Xa-tamas, idem mandatū dedit Regulis regionis Decan: & eos titulo Xa, quod regem Persica lingua sonat, decorauit. Hinc factum est, ut nunc Adel-xa, Nizamo-xa, Cotumi-xa appellentur, nomēque regium saltem retineant: tametsi monetam cudendi facultatem non habeant, nisi æream. Huius religionem amplexus est Nizamo-xa: at reliqui Reguli post Legati eius abitum, eam reiecerunt.

H V N C Xa-Ismael appellarunt etiam Turci Sofy: quoniam sui exercitus Imperatorem virum strenuum habuit nomine Sufi.

S V N T qui Xequc non xa dicendum putent: sed errant. Nam tametsi Xequc dignitatis sit nomen, quippe Xequc senem significat (vnde dicuntur Xequcs Arabes) tamen Xa-Ismael dicendum, id est, Rex Ismaël.

X A vocabulum me inuitat, ut aliquid de ludo latrunculorum hinc addam, qui admodum familiaris est Persis & Mauritanis, tametsi apud eos alia sit ludendi ratio.

Goazir.

Fil.

Guora.

R E G E M Xa nuncupant; quoties verò eum impetunt, minimè xaque dicunt, sed xa, quasi dicerent, moneo te Rex, ut loco te moueas. Reginam appellant Goazir, id est, Prefectum regni, seu quem Conestabilem vocant: Delphinum siue Sagittarium, Fil, id est, Elephantum: equitem, guora, id est, equum: turrim autem, seu quem Elephan-

*Elephantum dicimus, Rochha, id est, Tigridem: peditem, Rochha,
Piada, hoc est, virum qui pedes praeliatur. Piada,*

*Mathias à Michou, lib. 1. de Sarmatia Asiana, cap. 10. paulò aliteribi de Tartarorum Imperatoribus agit: Quartus, inquit, Imperator: x Bathi genitus fuit. *Temir cutlu*, & interpretatur ex Tartarico felix ferrum, temir felix, & cutlu ferrum: erat siquidem felix & bellicosus. Iste est Tamerlanes in historiis celebratus, qui totam Asiam vastavit, & usque ad Ægyptum pertransiit, &c. Et paulo post: Fuit & alius princeps Tartarorum eo tempore *Acsac cutlu*, quod in Latino sonat caudus, vel claudum ferrum: quoniam claudus erat, sed ferox. Is multa bella feliciter gessit, &c. *Temir cutlu.*
Acsac cutlu.

FINIS.

O S

INDEX

INDEX EORVM QVÆ HOC LIBRO CONTINENTVR.

A.			
Abexim regio	29	amusa	190
Abobali	11	anacardium	119
Acem-naique	216	Andanager Decā em-	
açete	49	porium	71
açibar	9	anc	49
acorum	126	Angediua insula	5
Acfac-cutlu	217	angeidan	15
adamas 163. & seq.		angelica	19
Adel	215	anil	210
Adelham	214, 215	anime	34, 35
Adelxa	216	anjuden	15
adhar	132	anonymos	211
adrac	155	anthrax	174
aëc	27	antispoda	48
agallochi historia	67	antit	15
agallochum	65, 67	anuale	112
agalugen	67	arare	112
ahouay	197	arata	125
alad	151	arboris flores violarū	
alaf	132	loco	122
alaqueca	176	Arbor tristis	181
aldirira	124	arboris tristis aqua ib.	
aled	151	areaa	9
Alep Syriæ emporium		areca	98
56		aretea	112
algalia	19	aritiqvi	112
aliaa	155	armenus lapis	177
aliofar	178	armufel	83
almaz	168	arnabo	160
almharur	15	arroba	174
aloë 9, 10, 11, 12,		asa 15, 16, 17, 18	
13, 14.		assabelditini	124
ἀλόν	ibidem	asuat	110
aloë fossilis	14	ati	49
altith	16, 17	auacari	187
alypum	143	Auellanæ Indica	99
Amba	202	auzuba	185
ambar	5, 6, 7, 8	azel piscis	6
ambare	201	azeure	9
ambari delectus	8	azfar	110
ambarum	5, 6		
ambili	114	B.	
amfiām	11	Bache	124
amomum	121	Bade-frangi	145
		Bahoo	117
		Bala	213
		Balador	119
		Balaguare	213
		balafius	174
		Balymba	201
		bananas	190
		Baneanes	20, 38, 66
		Bangue	209
		Barbaria	150
		barcaman	140
		baro	49
		batiec	202
		bauasimga, bauasim-	
		gua	117
		bazar	165
		Bdellium	36
		besbasc	81
		belenizan	23
		beleregi	110
		beli 192. & seq.	
		Belzaar	166
		ben album & rubrū.	
		160	
		Benjaoy	24
		ben iudæum	20
		Benjui amygdaloides	
		25	
		benjui de boninas	25
		benjuifera arbor	26
		benjuinum 20, 23, 24,	
		25, 26, &c.	
		ber	201
		betifera arbor	31
		beryllus	170
		betre 72, 73. & seq.	
		betre historia	72
		Bezaar	166
		bezar lapis	164, &
		seq.	
		Boam	166
		Bodoins	29
		bola	29
		bor	201
		borrax	137
		Bramenes	20
		brasiliū	

INDEX.

brasiliū lignum	69	carpata	205	Colles	211
brasma	90	carpesium	92.160	comdaca	117
brechmafin	90	carumfel	83	cominham	126
brindones	202	castab	124	comolange	204
budiecas	203	caferhendat	154	Comorim promontio-	
bunapalla	81	castia	59. & seq.	rium	7
bybo	119	castia sol.	116. & seq.	conder	28
C.		cast	136	copra	104
Caceras	208	cate quid sit	44	oleum ex Copra	105
Cachoraa	158	cate comer	9	coquo	105
Cadegi Indi	76. & 77	cate Lycii	43. & seq.	cordumeni	97
cafur	37	cate, powderis genus	8	coru	185
cahçara	129	caro	43	cost	136
cajous	120	caxcax	21	costi	136
cairo	106	cebar	9	costi historia	137, 138
Cairum vrbs	15	çembul	129	costus	136
çais manis	59	cenafil	49	cota	215
calafur	83	cenorins	39	Cotalmaluco	213, 214
çalambac	67	chacani	98	Couchan Indiç empo-	
calambuco	78	chaledium	151	rium	70
calamus	124. & seq.	chalidunium	151	croci Indici historia	
çalandares	157	chamelea	67	152	
calangari	203	chamderros	39	crocus Indic.	152, 160
caluegiam	152	champe	182	çua	158
çamac	27	chandama	69	cubab chini	91
çamac araby	ibid.	chanque	83	cubebe	91. & 92
camariz	201	chanquo	179	culungem	152
cameaa	60	cheichem	33	cuminum rusticum	
cancatum	52, 33	chelidonium	152	125	
candil	118	cheripo.	179	cumuc	91
canella	54. & seq.	chermes	33	cunhet	151
canella est cassia	58	china radix	145. &	çupari	98
canellæ aqua	62	sequent.		çura	103
canellæ oleum	63	china Scithæ Asiatici		curcas	205
canje	186	150		curcuma	152
caphura	36	Chinarum regio	147	curcumani	ibid.
caphura aschap	37	chinçapalones	190	cuurdo	60
caphuræ historia	38.	Chingalæ	63	cydonia de Bergala	
& seq.		chiuquilenga	205	199	
capficum	93	chofolus	19	D.	
caput, cafur	37	cholera morbus	161	Darchini	59
carabe	32	206		darfulful	87
carambolas	201	cholera passio	161	darshahan	60
carandas	185	chrysobalanus	81	datura	208
carate	168	chulem	136	darzad	151
carbunculus	175	cinnamomū	60. & se.	daulatil	122
çarça parilla	151	cobra de capelo	161	delegi	110
cardamomum	93. &	cocci oleum	105	Dely regnum	212
seq.		coccus	104	Dialacca, dallacca	34
caril	204	cocco de Maldina	106	Dimas	

INDEX.

Dimas bosque medic.		gandas	51	hil	95
200		Gandis	76	hilbane	95
dirimguo	124	Ganga fl.	23	hirculus	131
dirite	124	Ganges fl.	69, 129	hyacinthus lapis	176
Diu insula	133	ganta	146		
dore	95	garro	67	I.	
doriones	192	garyophylli	83. & seq.	Iaca	183. & 184
E.		quentib.		Iacerus	184
Ebur	49. & seq.	geiduar	157. & seq.	jagra	104
ebur fossile	56	gemmae	168	jaiama	188
elachi	95	gengibil	155	jaifol	81
elæomeli	106	gingiber	155. & seq.	jambolones	202
eleni	103	gingiberis historia	ib.	jambos	198. & seq.
elephantidens	42	gingiber siluestre	158	jamgomas	184
elephantorū carne ve-		Goa Indiae emporium		japatri	81
scūtur Æthiopes	50	70		jaralnare	103
elephantus	53. & seq.	goan arbor	49	jaspis	176
Elkaue	205	Goazir	216	jausalindi	103
embelgi	110	golfam	79	jausiband	81
ençal	95	gotim	112	Idalcam	213
etremelli	95	gramalha	117	ihumani	21
F.		granatus lapis	176	Imad	215
Fagara	93	guayacum lignū	146	Imademaluco	213
Faua de Malaqua	119	Guanabanus	193. &	imgara	15
faufel	98	seq.		imgi	155
faufel histor.	100	guate	213	imgu	15
faufel aqua stillaticia		Gubera	33	iminga	190
101		Guinea	58, 190	imperatoria	19
feruzegi	173	Guora	216	Indi odoramentis de-	
ficus martabanis	190	guti	113	ditissimi	182
figuera banana	191	H.		Indiæ regiones aliquot	
fil	49, 116	Habalculcul	206	211	
filfel	98	habelculcul	ibid.	inhame	208
filfil	87	haber	151	jogues	157, 162
foca	132	hacchie	44	iraa	169
folij historia	76. &	hachaiza	206	itam	169
seq.		hadhadh	44	Iulfat portus	178
folium Indum	79. &	hager armini	166.	iunci historia	134
seq.		& 177.		iuncus odoratus	132
formicæ Laccam cla-		halilig	110	iuncus rotundus	134
borant	32	Ham	215		
fufel	98	hamama	122	K.	
fula	104	haud	67	Kilkil	206
fulful	87	haxis cachule	132	L.	
fusti	85	heger	124	Lac	19
G.		herba Malauarica	185	lacca	29. & seq.
Galanga	154. & se-	herba Mezcarésis	132	Lada	87
quentib.		Herodoti fabulæ	56	lamparam	150
Gali	210	hiarxamber	117	lancuaz	154
galungen	152	higuero	194	lanha	103
				laser	12. & seq.
				laseris	

INDEX.

laferis descriptio ibid.	manus	142, 168	Nalediuæ insulæ	5
laferpicium Gallicum	manus auri	174	Nana	190
20	Maraka	194	nardus	129. & seq.
lauandon	marazalquelbe	122	narel	103
insula D. Laurentij	margaria	178. &	negundo	183
lengibeb.	seq.		Neza	215
ligni Colubri deseri-	marmelos de Benga-		nigella	97
ptio	la	199	nihor	103
lignum aloës	maro	103	nil	210
lignum colubrinū	mazafrani	71	nilaa	175
lignum semperuium	meceri	21	nilacandi	175
43	meisce	204	nimbo	182
liquidambar	melato	28	nimbo historia	ibid.
Lispor emporium	melegueta	96. & 97	Nizamaluco	213, 214
loc sumutri	melique	215	Nizamoxæ horti	71
louan	melo Indicus	202	Nizamoxatex	122,
louan jaoy	Menxus	11	216	
luc	meriche	89	noche	183
lulu	Mesera	15	nux Indica	101. & seq.
lues venerea	Mesue Arabicus.	11	nucis myristicæ histo-	
lycij historia	mex	204	ria	80
seq.	mexir	122	O.	
lycium	mexqueretæ	ibid.	Ocila portus	64
M.	Moalis	73. & 100	Ocosotl	9
Macer	moçebat medicamē-		oculus catti gemma	
macis	tum	11	176	
machazari	Mogaraby	16	ofium	21, 209
Madremaluco	Mogores	213	ὀπίσπαγος	22
Magna	mogori	181	opium.	21
magnes	Mohadum-coja	214	orraqua	103
è Magnete patinç	molanga	87	oxyphœnix	116
maju	Mombaim insula	98	P.	
malabattrum	monoceros	52	Pac	98
seq.	mordexi	161. & 206	pacona	191
Malacensis lapidis de-	morois	89	pachee	173
scriptio	moti	178	palan	190
Malacensis lapis ibid.	morxi	206	palea de Mecha	132
Malauarica herba	mungo	204. & seq.	palla	81
insulæ de Maldia	murrhina vasa	176	palma Indica	106
Maluccæ insulæ	musa	189, 190	palma filuestris	116
Maluco	mutu	178	palmitos	106
mambu	myrobalana	110. &	pam	73
mangas	seq.		panaz	184
mangiriquana	myrrha	29, 36	paquouere	192
mangostans	N.		pardaon	118
mangelis	Nabathæa	133	Parizataci filia	181
manjale	nachani	44	Parizataco	ibid.
manica	Naifes	169	pastus camelorū	131
manna	Naique	214	pateca	202
Manfarunge	Naites	50	pazan	165
			pazat	

INDEX.

pazar	165	reimones	27	Sian Rex	53
perdan	42	Reisbuto	211	lingadi	181
peruzaa	173	Rex Bisnager	215	firacost	45
peruzegi	173	Rex Daquem	213	firi	73
pes columbinus	112	Rex Pegu	53	firisoles	199
petrozan	25	Rex Sian	53	finaragdus	173
piada	217	rezanuale	112	Socotora insula	9
piçan	190	rhabarbarum	144	Sofy	216
piluane	52	Rhasis catapotia	13	forbus	33, 34
pimpilim	89	Rhauan Chini	144	sperma balenæ	5
pinan	98	rhinoceros	51	spinellus gemma	174
piper	87. & seq.	robalçuz	16	spodium	46
piper canarinum	90	roçamalha	25	σποδός	48
piperis historia	89	rochla	216	styrax	24
pisum toxicum	130	rodolho	187	styrax liquida	20, 24
Planta peregrina	211	ronder	27	& 25	
Planta in Peru nascēs		rosa Hierichūtina	121	sucte	155
211		rubinus	174, 175	Sufy	216
platanus	191	rubinus de Coria	174	Sultanus Badur	210
Poaz	98	Rufi potio	13	sumbel	129
percellanæ	176	Rumes	24	sura	21
poma paradisi	191	S.		T.	
promontorium Bonæ		Sabayo	215	Tabarget	173
spei	58	Sac	29	tabaxir	48. & seq.
promōtorium Como-		Sacar mambu	47	tabaxir hist.	47
rim	7	saccolaa	95. & seq.	talififar	81
promontoriū Cori	66	saccolaa historia	96	tamalapatra	76
promontoriū de Cur-		sachbar	232	tamarindi	114, 115
rentes	52	saheseffram	78	& 116.	
pseudoopalus	177	Saibo	215	Tamberlanes	212
pucho	43, 136	saliffram	80	tambul	74
puli	114	salihaca	58	Tambuldar	72
Q.		Saluanaique	214	Tamirham	212
Quabeb	91	Samatra insula	40	Tamir-langue	212
quabebe Chini	ibid.	sambali	183	tanga	142, 143
quabulgi	110	sambarane	71	Taptobana insula	40
quelli	190	sandal	69	63	
quequi	176	sandali historia	70	Tartari	212
quertaz	60	ē sandalo idola	69	Temir-cutlu	217
querfe	60	Sandalo simile lignum		tenga	103
quil	162	ibid.		tengamaran	103
quirpele	162	sandalū 68. 69. & seq.		terbet	140
R.		sanguis draconis	33	thalifafar	79
Radix Chinæ	145	sapphiro-rubinus	175	thapsia	140
& seq.		sapphirus	157. & seq.	thuris planta	29
rametul	162, 163	saraiscir	47	thus	18
Rao	214	satiech	130	thymelea	22
rauat	144	satiech	ibid.	Tigris	17
rauat Chini	ibid.	seni	110	tiguar	140
regulus serpens	161	sercanda	69	Timor insula	69
				Tincal	

INDEX.

Tincal	137	Vaz	124	Xatamas	116
tincar	137	Vazabu	124	Xequé	ibid.
tiriambiābim	45	Vd	67	xylaloës siluestre	66
trec	29	vdo	26	xir	45
trican	103	Venerea lues	145	xircaſt	45
tripolium	143	Venezaras	211	xirqueſt	45
Troglodytæ	156	Veriche	214	Y.	
trungibim	45	Verido	213, 214, 215	Yacut	175
turbit	140. & ſeq.	vidaras	201	ytembo	49
tutcheſa gemma	170	vitex	93	Z.	
turpetuna	140	vnio	178. & ſeq.	Zabarget	175
tutia	48	vplot	43, 136	zamarrut	173
typographica apud		Vzbeque prouincia	16	zedoaria	157, 159
Chinas	151	X.		Zeilan inſula	63
V.		Xa	216	zeruba	158
Vaticam	124	Xaholam	212	zerumba	157
Vaſa murthina ex ia-		Xa Iſmaël	216	zerumbet	157, 158
ſpide	176	xarabdar	72	zigir	65

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pag. 55	verſu 9	oderint	Pag. 101	Verſ. 17	erunt, 18. exſue-
75	24	Eſt verò 25. ſili-			cas v.l.d. earum
		quulis	106	23	gratiora
37	13	tota ea	127	29	aſſuloſè
98	10	Santalum	181	14	Croci
100	18	materie	207	14	non inueniatur,

Pag. 108. Verſu 41. adde poſt continet: quidam eius arboris fructum eſſe cenſent, ex qua celebre illud Baſſamū eliciunt Noui orbis incolæ.

Pag. 127. fructus Calami iconi adiunctus, Habbel eſt cuius memini- mus in Hiſpanicarum Herpium hiſtoria cap. 26. lib. 1.